

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องบุญในพุทธปรัชญาเถรวาท และปรัชญาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก

AN ANALYTICAL STUDY OF MERIT IN THERAVADA BUDDHIST PHILOSOPHY AND ROMAN CATHOLIC CHRISTIAN PHILOSOPHY

พระมหาเอกนรินทร์ เอกนโร (วงษ์ขันธ์)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาปรัชญา
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์
พ.ศ. 2536

การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องบุญในพุทธปรัชญาเถรวาท และปรัชญาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก

พระมหาเอกนรินทร์ เอกนโร (วงษ์ขันธ์)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาปรัชญา
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์
พ.ศ. 2536

AN ANALYTICAL STUDY OF MERIT IN THERAVADA BUDDHIST PHILOSOPHY AND ROMAN CATHOLIC CHRISTIAN PHILOSOPHY

PHRAMAHA EKNARINT EKANARO (WONGKHAN)

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement For The Degree of
Master of Arts
(PHILOSOPHY)

in
Graduate School
Mahachulalongkorn Buddhist University
Under Royal Patronage
1993

บัณฑิตวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาปรัชญา

(พระมหาวีรชาติ วีรชาโต)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์ .... ประธานกรรมการ
(พระธรรมธีรราชมหามุนี)

.... กรรมการ
(พระมหาพิสิฏฐ์ สุธมฺโม)

.... กรรมการ
(รศ.สิวลี ศิริไล)

.... กรรมการ
(ร.ท.บรรจบ บรรณรุจิ)

.... กรรมการ
(บาทหลวงยัง มารี ตังรตแนล)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ พระมหาพิสิฏฐ์ สุธมฺโม ประธานกรรมการ
ร.ท.บรรจบ บรรณรุจิ กรรมการ
บาทหลวงยัง มารี ตังรตแนล กรรมการ

ชื่อวิทยานิพนธ์	การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องบุญในพุทธปรัชญาเถรวาทและปรัชญาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก
ผู้วิจัย	พระมหาเอกนรินทร์ เอกนโร (วงษ์ขันธ์)
ปริญญา	พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (ปรัชญา)
คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์	
	พระมหาพิสิฎฐ์ สุธมฺโม ป.ธ.9, Ph.D.
	ร.ท.บรรจบ บรรณรุจิ ป.ธ. 9, อ.ม.
	บาทหลวงยัง มารี ตังโตแนล M.A.
วันสำเร็จการศึกษา	27 ตุลาคม 2536

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมาย ที่จะศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องบุญในพุทธปรัชญาเถรวาทและปรัชญาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก โดยศึกษารวบรวมข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎก คัมภีร์ไบเบิ้ล และวรรณกรรมทางศาสนาที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องบุญ

ผลของการศึกษามีข้อสรุปที่สำคัญ คือ คำว่าบุญในพุทธปรัชญา มีความหมายแตกต่างจากคำว่าบุญในปรัชญาคริสต์ ทั้งนี้เพราะพื้นฐานของพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประเภทอเทวนิยม ส่วนคริสตศาสนาเป็นเทวนิยม เพราะฉะนั้นลักษณะสำคัญของศาสนาคริสต์ คือ ความสัมพันธ์แห่งความรักและความศรัทธาระหว่างมนุษย์กับพระผู้เป็นเจ้า แต่ลักษณะสำคัญของพระพุทธศาสนา คือ ความศรัทธาในการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า คือ อริยสัจ 4 และการคิดใคร่ครวญด้วยเหตุผลอย่างแยบคาย (โยนิโสมนสิการ) แต่สิ่งที่คล้ายกันระหว่างพระพุทธศาสนา

กับศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกนั้น คือ มีหลักการในการทำบุญคล้ายกัน โดยในฝ่ายพระพุทธศาสนามีการให้ทาน การรักษาศีลและเจริญภาวนา ส่วนในฝ่ายคริสตศาสนาก็มีการให้ทาน มีการรักษาพระบัญญัติ (ซึ่งเทียบได้กับการรักษาศีล) และมีการภาวนา (การแสดงความศรัทธาต่อพระผู้เป็นเจ้า) หรือการสวดอธิษฐาน เป็นต้น จะต่างกันก็เฉพาะข้อปฏิบัติในขั้นตอนของการประกอบพิธีกรรมเท่านั้น วิธีการที่ก่อให้เกิดบุญของพระพุทธศาสนา บุญจะเกิดขึ้นได้ต้องลงมือกระทำด้วยตนเอง ส่วนของคริสตศาสนา บุญจะเกิดขึ้นได้ต้องลงมือทำเองด้วย และต้องได้รับการประทานมาจากพระผู้เป็นเจ้าด้วย ส่วนอานิสงส์หรือผลของบุญมีความคล้ายกัน โดยเป้าหมายในการทำบุญของพระพุทธศาสนานั้น เริ่มต้นจากต้องการความสุขในชีวิตปัจจุบัน โดยเฉพาะความสุข ความปีติทางใจ ความสุขในโลกหน้า (สวรรค์) และจะเป็นปัจจัยให้ถึงจุดหมายสูงสุด คือพระนิพพานต่อไป สำหรับเป้าหมายของการทำบุญในคริสตศาสนา ก็เพื่อต้องการความสุขในชีวิตปัจจุบัน ความปีติใจเช่นกัน และเพื่อความมีชีวิตนิรันดร์ในอาณาจักรแห่งพระผู้เป็นเจ้าด้วย

ส่วนการแสดงพฤติกรรมของศาสนิกชนทั้งสองฝ่าย ซึ่งได้แสดงออกต่อความเชื่อเรื่องบุญมีอยู่ 2 ลักษณะ คือการปฏิบัติตามลำพังด้วยความเชื่อหรือความศรัทธาของตน เช่น การให้ทาน รักษาศีล หรือปฏิบัติตามพระบัญญัติ การสวดมนต์เจริญภาวนา หรืออธิษฐานจิต เป็นต้น และแสดงออกในลักษณะของกิจกรรมกลุ่ม เช่น การรักษาศีล 8 ร่วมกัน การทำบุญทอดผ้าป่า การทอดกฐินของชาวพุทธ การเฝ้าศีลมหาสนิท การร่วมเดินรูป 14 ภาค การออกช่วยเหลือคนทุกข์ยากของชาวคริสต์ เป็นต้น ซึ่งผู้ทำนั้นมีความเชื่อว่า การกระทำของตนเป็นการสร้างบุญและมีความสุขใจต่อการกระทำกิจกรรมนั้น ๆ ทั้งศาสนาพุทธและศาสนาคริสต์ต่างก็มีความเชื่อสอดคล้องกันว่า รูปแบบการปฏิบัติในพิธีกรรมทางศาสนาจะเป็นพื้นฐานอันสำคัญ ที่จะนำบุคคลไปสู่การกระทำความดีที่สูงยิ่งขึ้นไป.

THESIS TITLE	:	An Analytical study of Merit in Theravada Buddhist Philosophy and Roman Catholic Christian Philosophy
RESEARCHER	:	Phramaha Eknarint Ekanaro (Wongkhan)
DEGREE	:	Master of Arts (Philosophy)
THESIS SUPERVISORY COMMITTEE	:	Phramaha Phisit Sudhammo, Ph.D.(Phil.)
		Banchob Bannaruchi, M.A. (Bali-Sanskrit)
		Jean Dantonel, M.A. (Phil.)
DATE OF GRADUATION	:	27 / 10 / 1995

ABSTRACT

This research work aims at a study about "Merit" in Theravada Buddhist Philosophy and in Roman Catholic Christian Philosophy, based on data coming from Buddhist scriptures (Tripitaka) and Christian scriptures (the Bible) on this subject.



The conclusion of this research work may be summarized as follows: The meaning of the word (merit) is different in Buddhism and in Christian doctrine because, basically, the Buddhist religion is a religion without God (atheism), while Christian religion believes in God. Therefore the essential characteristic of Christian religion is the relationship of love and faith between man and God, while the main characteristic of Buddhism is a faith in the illumination of the Buddha: the 4 noble Truths and a rational understanding or wise consideration (yonisomanasikara). But the similarities between Buddhism and Roman Catholic religion are more to be found at the level of meritorious actions. These actions or deeds which produce merit in Buddhism are alms giving, faithfulness to the Buddhist precepts and meditation. In Christian religion, we find also alms giving, faithfulness to God's commandments and prayer (expression of faith and faithful relationship to God) or meditation. There the differences are only in the way of acting and in the modes of liturgical or devotional practices. In Buddhism, in order to gain merits, one must work and act by oneself, while in Christian religion, besides personal act or work, one must receive the help and grace from God.

Regarding the benefits of merits, we find again some similarities. In Buddhist religion, the purpose of making merits is to get happiness in this present life, especially spiritual happiness or happiness of mind, and happiness in the world to come (Heaven) ; and it is a way to help reach to the final, highest goal : Nirvana. In Christian religion, there is the same purpose of getting happiness, spiritual happiness in this present life, and also the purpose of getting eternal life in the Kingdom of God.

If we consider, on both sides, the religious practices which express the belief and meaning of merits, we find two aspects: on the one hand, there are individual practices based on one's own faith and piety such as giving alms, following the Buddhist precepts or the commandments of God, prayers and meditation, and on the other hand there are common or group practices such as following together the 8 precepts in community, offerings to the monks or Kathin offerings for the Buddhists, and devotions to the Blessed Sacrament or other common devotions (for example, the Way of the Cross), or again going out to help the poor, for the Catholics. Those who perform such actions believe that

their actions produce merits and happiness of mind. Both Buddhism and Christianity have the same belief that liturgical or devotional actions are important, fundamental ways to lead people to a good life and to go up more and more towards perfection.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จได้ก็ด้วยอาศัยความช่วยเหลือจากท่านคณะอาจารย์ที่ปรึกษา คือ **พระมหาพิสิฏฐ์ สุธมฺโม**, ร.ท.บรรจบ บรรณรุจิ และ **บาทหลวง(คุณพ่อ)ดังโตแนล** ท่านอาจารย์ทั้ง 3 ได้กรุณาให้คำแนะนำและตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ โดยสม่ำเสมอ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของท่านอาจารย์ทั้ง 3 เป็นอย่างยิ่ง จึงขอกราบขอบพระคุณและขออนุโมทนาขอบคุณเป็นอย่างยิ่งมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอกราบขอบพระคุณ**พระครูวินัยธรชั่วน ชวนปญฺโญ** เจ้าอาวาสวัดบางนาใน ที่ได้ให้โอกาสแก่ผู้วิจัยได้ศึกษาอย่างเต็มที่และได้ช่วยเหลือในเรื่องของยานพาหนะทุกครั้ง ขอกราบขอบพระคุณ**พระครูกิตติสุตาภรณ์** และคณะพุทธมามกาจารย์ โรงเรียนพุทธมามกะผู้เยาว์วัดปทุมคงคา ทุกรูป ที่ได้ให้ใช้เครื่องคอมพิวเตอร์และเครื่องถ่ายเอกสาร จนได้รับความสะดวกเป็นอย่างมาก รู้สึกรำลึกถึงความกรุณาของ **รศ.สิวลี ศิริไล**, **คุณมาละศรี คทัฏฐา** ร่วมทั้งท่านอื่น ๆ อีกหลายท่านที่ไม่อาจเอ่ยนามได้หมด ที่ได้แนะนำช่วยเหลือในสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่การวิจัยและขอขอบคุณ**พระมหาสมประสี สจฺจญาโณ** กัลยาณมิตรของผู้วิจัยเป็นอย่างสูง ที่ได้ช่วยเหลือในการพิมพ์วิทยานิพนธ์ตั้งแต่ต้นจนจบ

ขอกราบขอบพระคุณ**พระอุปัชฌาย์อาจารย์** ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาการและเจ้าของหนังสือบทความทุกท่าน ซึ่งทำให้ผู้วิจัยมีความรู้ สามารถศึกษาค้นคว้าและจัดทำวิทยานิพนธ์สำเร็จได้ด้วยดี ส่วนดีของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ขอมอบแด่ผู้มีอุปการคุณทุกท่าน.

พระมหาเอกนรินทร์ เอกนโร (วงษ์ชันธ์)

17 พฤษภาคม 2536

สารบัญ

อักษรย่อบอกชื่อคัมภีร์

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์นี้ ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาบาลี อักษรไทย ฉบับมหาจุฬา(มหาจุฬาเตปิฏกํ) ไม่บรากฏปีที่พิมพ์ และการใช้หมายเลขใน พระไตรปิฎกจะแจ้งเล่ม/ข้อ/หน้า ตามลำดับ ดังตัวอย่าง เช่น ม.มู. 12/65/43 หมายถึง มชฺฌิมนิกาย มูลปณฺณาสก พระไตรปิฎก เล่ม 12 ข้อ 65 หน้า 43 เป็นต้น

อักษรย่อ	ย่อมาจาก	
องฺ. อฏฺฐก.	องฺคุตฺตรนิกาย	อฏฺฐกนิบาต
องฺ. เอก.	องฺคุตฺตรนิกาย	เอกนิบาต
องฺ. จตุกฺก.	องฺคุตฺตรนิกาย	จตุกฺกนิบาต
องฺ. ทสก.	องฺคุตฺตรนิกาย	ทสกนิบาต
องฺ. ปญฺจก.	องฺคุตฺตรนิกาย	ปญฺจกนิบาต
องฺ. สตฺตก.	องฺคุตฺตรนิกาย	สตฺตกนิบาต
อภิ. วิ.	อภิธมฺมปิฏก	วิภงฺค
ขุ. ชา.	ขุทฺทกนิกาย	ชาตก
ขุ. ธ.	ขุทฺทกนิกาย	ธรรมบท
ขุ. ปฏิ.	ขุทฺทกนิกาย	ปฏิสมฺภิทามคฺค
ที. ม.	ทีฆนิกาย	มหาวคฺค
ม. มู.	มชฺฌิมนิกาย	มูลปณฺณาสก
สํ. ส.	สํยุตฺตนิกาย	สคาถวคฺค

อนึ่ง การอ้างคัมภีร์ในพระคริสตธรรมคัมภีร์นั้น จะใช้ชื่อคัมภีร์ บทที่ และข้อ ตามลำดับ ตัวอย่างเช่น มัทธิว 18/21-25. หมายถึง คัมภีร์มัทธิว(ในพระคริสตธรรมคัมภีร์) บทที่ 18 ข้อ 21-25 เป็นต้น.

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

คำสอนที่สำคัญทางศาสนาโดยทั่วไปนั้น คำสอนเรื่องบุญก็เป็นเรื่องหนึ่งที่สำคัญ เพราะเป็นส่วนสำคัญของความเชื่อ และมีผลต่อพฤติกรรมของศาสนิกชน ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา (พระไตรปิฎก) และพระคริสตธรรมคัมภีร์ (พระคัมภีร์ไบเบิ้ล) มีหลักคำสอนเกี่ยวกับเรื่องบุญ อธิบายไว้ชัดเจนทั้งความหมาย วิธีการปฏิบัติรวมตลอดถึงผลของบุญ หลักคำสอนเรื่องบุญดังกล่าวนี้ ถือได้ว่าเป็นประเด็นหลักในทางจริยศาสตร์ ทั้งนี้ก็เพราะเป็นหลักคำสอนที่เน้นถึงคุณค่าในทางจริยธรรม คือ สอนให้คนมีความประพฤติในทางที่ถูกที่ควร สอดคล้องกับหลักศีลธรรมในศาสนาอันเป็นแม่แบบของจริยธรรม

ในจริยศาสตร์ของศาสนา (Religious Ethics) พระพุทธศาสนาและศาสนาคริสต์ต่างก็มีคำอธิบายเรื่องบุญไว้ ตามหลักความเชื่อทางศาสนาเป็นสำคัญ ด้วยเหตุที่ความเชื่อเรื่องบุญมีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรม จริยธรรมและการดำเนินชีวิตของมนุษย์

ความมุ่งหมายของการศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องบุญนี้ เพื่อทำความเข้าใจที่ดีระหว่างศาสนา เพราะศาสนาเป็นจิตวิญญาณ หรือองค์ประกอบที่สำคัญของความเป็นมนุษย์ ยิ่งในปัจจุบันนี้แล้ว มนุษย์ต้องต่อสู้ดิ้นรนในการดำเนินชีวิต

หลายด้าน เช่น ด้านเศรษฐกิจ สังคม เป็นต้น ดังนั้น สภาพสังคมจึงมีการเปลี่ยนแปลงหลายประการและตลอดเวลา ซึ่งอาจมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตและความประพฤติของบุคคลได้ หากมนุษย์มีหลักศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวและนาไปปฏิบัติแล้ว ก็จะทาให้สังคมน่าอยู่ขึ้น ในสังคมหนึ่ง ๆ นั้นย่อมมีบุคคลที่มีแนวทางในการดาเนินชีวิต มีความรู้หรือศาสนาที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะในเรื่องศาสนาแล้ว นับว่ามีส่วนสาคัญต่อชีวิตมนุษย์มาก หากมนุษย์ทาความเข้าใจกันไม่ได้ในเรื่องศาสนาหรือเกิดมีการขัดแย้งกันแล้ว ผลร้ายก็จะเกิดแก่มนุษย์นั่นเอง อย่างน้อยที่สุดก็จะรังเกียจกันหรือลบหลู่ดูหมิ่นกัน จนเป็นเหตุให้เบียดเบียนกันในที่สุด ในประเทศไทยก็มีกลุ่มชนต่าง ๆ ที่นับถือศาสนาต่างกัน โดยเฉพาะพุทธศาสนิกชนกับคริสตศาสนิกชนก็มีอยู่ไม่น้อย ถ้าเห็นว่าศาสนาเป็นเรื่องของการขัดแย้งกันแล้ว ความสามัคคีก็เกิดขึ้นไม่ได้ ความเสียหายก็จะเกิดขึ้นในประเทศชาติ ดังนั้น จึงควรทาความเข้าใจกันในระหว่างศาสนาเสียก่อน การที่จะให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกันนั้น สามารถกระทาได้หลายวิธี เช่นว่า ทากิจกรรมทางศาสนาร่วมกัน ทาประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติและสังคมร่วมกัน ศึกษาหลักคาสอนทางศาสนาของกันและกันให้เข้าใจเป็นต้น ถือหลักเอาใจเราไปใส่ใจเขาเอาใจเขามาใส่ใจเรา หรือนาเอาระบบศีลธรรมจริยธรรมตามความเชื่อถือของศาสนิกนั้น ๆ กลับมาใช้ตามความเคารพนับถือของแต่ละบุคคล ความสัมพันธ์ที่ดีก็จะเกิดขึ้น และถือว่าเป็นการป้องกันการยั่วยุให้เกิดความแตกแยกของผู้ไม่ประสงค์ดีต่อศาสนาอีกด้วย ในประเทศไทยได้ให้อิสระเสรีภาพแก่ทุกลัทธิศาสนาสามารถเผยแพร่หลักคาสอน อันจะไม่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ประเทศชาติ ไม่ทาลายระบบวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม ไม่สร้างความแตกแยกความสามัคคีภายในชาติ ไม่ลบหลู่ดูหมิ่นเหยียดหยามกัน เป็นต้นได้อย่างเต็มที่และเสรีทุกอย่าง ศาสนาคริสต์โรมันคาทอลิกเป็นศาสนาที่เข้ามาเผยแพร่ในเมืองไทยและมีชาวไทยยอมรับนับถือกันอยู่เป็นระยะเวลายาวนานตามประวัติศาสตร์ไทย ที่

ปรากฏอยู่[1] เมื่อชาวไทยส่วนใหญ่เป็นชาวพุทธ ก็ควรที่จะรับรู้ความเป็นไปของเพื่อนร่วมศาสนาด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักคำสอนที่ว่าด้วยเรื่องบุญนี้ก็มีกล่าวถึงทั้งสองฝ่าย และเป็นหลักจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ของมนุษย์ในการดำเนินชีวิต จึงสมควรที่จะรับรู้และเข้าใจต่อกัน ในฐานะที่เป็นเพื่อนร่วมโลกเกิดแก่เจ็บตายด้วยกัน ผู้วิจัยเห็นว่าเพื่อความสามัคคี และความเข้าใจที่ดีต่อกันดังกล่าว จึงได้นำมาวิเคราะห์วิจัยเพื่อเสนอทฤษฎีนี้แก่คนที่สนใจทั่วไปรวมทั้งศาสนิกของทั้งสองฝ่ายด้วย อนึ่ง ทฤษฎีเรื่องบุญระหว่างพุทธและคริสต์นี้ ยังไม่เคยมีผู้ใดทำมาก่อนจึงคาดว่าน่าจะมีประโยชน์สำหรับผู้สนใจ และศาสนิกทั้งสองฝ่ายในแง่ของความรู้ความเข้าใจต่อหลักคำสอนนี้พอสมควร เพื่อจะได้เป็นแนวทางต่อการศึกษาและค้นคว้าเพิ่มเติมต่อไปได้อีกด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาวิเคราะห์ นำเสนอทฤษฎี และเปรียบเทียบเรื่องบุญในทรรศนะของพุทธปรัชญาเถรวาทและปรัชญาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก ซึ่งปรากฏอยู่ในคัมภีร์ของทั้งสองฝ่าย

---

[1]เจริญ ไชยชนะ, ประวัติศาสตร์ไทย 5 สมัย, (กรุงเทพฯ : เสริมวิทย์บรรณาคาร, 2523), หน้า 202-206.

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

บุญ หมายถึง เครื่องชำระสันดาน, ความดี, กุศล, ความสุข ความประพฤติชอบทางกาย วาจาและใจ, กุศลธรรม การทำความดีต่าง ๆ

สุคติ หมายถึง คติดี ทางดำเนินที่ดี สถานที่ดีที่สัตว์โลกซึ่งทำกรรมดีตายแล้วไปเกิด ได้แก่มนุษย์และเทพ

อกุศล หมายถึง บาป ชั่ว ไม่ฉลาด ความชั่ว กรรมชั่ว

อกุศลมูล หมายถึง รากเหง้าของอกุศล ต้นเหตุของอกุศล ต้นเหตุของความชั่ว มี 3 อย่าง คือ โลภะ โทสะ โมหะ

อกุศลกรรม หมายถึง กรรมที่เป็นอกุศล กรรมชั่ว บาป การกระทำที่ไม่ดี คือเกิดจากอกุศลมูล

ทุคติ หมายถึง คติชั่ว ภูมิชั่ว ทางดำเนินที่มีความเดือดร้อน สถานที่ไปเกิดอันชั่ว ที่เกิดที่ไม่ดี มากไปด้วยความทุกข์ ได้แก่นรก ดิรัจฉาน เปรต รวมทั้งอสุรกายด้วย

จริยศาสตร์ หมายถึง ปรัชญาสาขาหนึ่งที่ว่าด้วยการแสวงหาความดีสูงสุดของชีวิตมนุษย์ แสวงหาเกณฑ์ในการตัดสินความประพฤติของมนุษย์ว่าอย่างไหนถูกไม่ถูก ดีไม่ดี ควรไม่ควรและพิจารณาปัญหาเรื่องสถานภาพของค่าทางศีลธรรม

จริยธรรม หมายถึง หลักแห่งความประพฤติ คือ ธรรมที่เป็นข้อปฏิบัติตนเพื่อบรรลุสภาพชีวิตอันทรงคุณค่าพึงประสงค์

กามาวจร หมายถึง (สภาพจิต)ที่ยังท่องเที่ยวไปในกามภพ, ซึ่งเกี่ยวข้องอยู่กับกาม

รูปาวจร หมายถึง (สภาพจิต)ที่ยังท่องเที่ยวไปในรูป, อยู่ในระดับจิตชั้นรูปฌาน มีรูปธรรมเป็นอารมณ์, เนื่องในรูปภพ

อรูปาวจร หมายถึง (สภาพจิต)ที่ยังท่องเที่ยวไปในอรูปภพ, ยังเกี่ยวข้องอยู่กับอรูปธรรม

โลกิยะ หมายถึง เกี่ยวกับโลก, ทางโลก, เนื่องในโลก ยังอยู่ในภพสาม, ยังเป็นกามาวจร รูปาวจรหรืออรูปาวจร

โลกุตตระ หมายถึง พ้นจากโลก,เหนือโลก,พ้นวิสัยของโลก ไม่เนื่องในภพทั้งสาม คือ กามภพ, รูปภพ และอรูปภพ

บาปกำเนิด (Original Sin) หมายถึง บาปที่มีติดตัวมนุษย์ทุกคนตั้งแต่เกิดมา อันเป็นเหตุให้มนุษย์มีแนวโน้มที่จะทำบาปอยู่เสมอ บาปดังกล่าวสืบเนื่องมาจากบาปของอาดัมและเอวาซึ่งเป็นบาปแรกของมนุษย์ และบาปนั้นตกทอดมายังมนุษย์คนอื่น ๆ ในฐานะเป็นลูกหลานของอาดัมและเอวา

พระฉายาของพระผู้เป็นเจ้า(The Image of God) ภาพของพระผู้เป็นเจ้าที่สะท้อนอยู่ในตัวมนุษย์ในฐานะเป็นสิ่งที่ถูกสร้างพิเศษของพระผู้เป็นเจ้า

เจตจำนงเสรี (Free-will) หมายถึงความเป็นอิสระของมนุษย์ที่จะเลือกกระทำในสิ่งที่ตนพอใจได้โดยไม่มีสิ่งภายนอกอื่นใดมาบังคับให้กระทำ การกระทำอันสืบเนื่องมาจากการใช้เจตจำนงเสรีจึงมิใช่การกระทำที่ถูกบังคับให้เกิดขึ้น

ศรัทธา(Faith)ในศาสนาคริสต์ หมายถึงความเชื่อต่อพระผู้เป็นเจ้าและยอมปฏิบัติตามคำสอนของพระองค์

การคืนชีพ (Resurrection) หมายถึงในอันตกาลร่างกายของมนุษย์ทุกคนจะคืนชีพขึ้นมาใหม่ คนดีจะคืนชีพเพื่อรับบำเหน็จตลอดไป ส่วนคนเลวจะคืนชีพเพื่อรับโทษตลอดไปเช่นกัน ที่ต้องคืนชีพก็เพื่อให้ร่างกายได้มีส่วนในรางวัลและโทษด้วย

พระหรรษทาน (Grace) หมายถึง ความพอพระทัยที่พระผู้เป็นเจ้าทรงมีตอบสนองความดีของมนุษย์แต่ละคน เรียกว่า พระหรรษทานศักดิ์สิทธิ์การ (Sanctifying Grace) หรือหมายถึงความช่วยเหลือที่พระผู้เป็นเจ้าทรง



ประทานแก่มนุษย์แต่ละคนและแต่ละครั้งตามที่พระองค์ทรงเห็นควร เรียกว่าพระหรรษทานปัจจุบัน(actual grace) ที่เรียกว่าพระหรรษทานก็เพราะพระผู้เป็นเจ้าทรงประทานให้ด้วยพระทัยเมตตาเหมือนกับเป็นการให้เปล่า โดยที่มนุษย์ไม่มีสิทธิ์เรียกร้องแต่ประการใดเลย

แดนชำระ (Purgatory) หมายถึงแดนที่มนุษย์จะต้องชดใช้บาปกรรมที่ได้ก่อไว้ ซึ่งเป็นบาปกรรมที่ไม่หนักมาก เมื่อใช้บาปกรรมหมดสิ้นแล้วจึงจะได้ไปสวรรค์

การไถ่บาป (Redemption) หมายถึง การที่พระคริสต์ทรงใช้โทษบาปแทนมนุษย์และการถวายพระองค์เองเป็นยัญบูชา เพื่อช่วยมนุษย์ให้บรรลุถึงการหลุดพ้นได้ง่ายขึ้นและสูงขึ้นนั่นเอง

นรก (Hell) หมายถึงที่อยู่ของปีศาจและคนเลวที่ตายไป คนที่ตายในขณะนี้จะไปอยู่ในนรกเพียงส่วนวิญญาณส่วนเดียวก่อน เมื่อสิ้นโลกแล้วจะมีการพิพากษาครั้งสุดท้าย (The last judgement)วิญญาณจะมีร่างกายขึ้นใหม่เพื่อไปอยู่ในนรกครบองค์ประกอบของมนุษย์

สวรรค์ (Heaven) หมายถึง ที่อยู่เป็นทางการของพระผู้เป็นเจ้าของเทวทูต และของคนดีที่ตายไป หลังการพิพากษาสุดท้ายคนดีจะมีร่างกายขึ้นใหม่ เพื่ออยู่ในสวรรค์ครบองค์ประกอบ ร่างกายที่มีขึ้นมาใหม่นี้จะเป็นสสารที่ไม่อยู่ใต้กฎเกณฑ์ของสสาร ความสุขในสวรรค์เกิดจากความรักบริสุทธิ์คือทุกคนจะรู้จักรักกันและกันอย่างถูกต้องตามระเบียบแห่งความดีและรักพระผู้เป็นเจ้าในฐานะเป็นบ่อเกิดแห่งความดีทั้งหมด

เทวนิยม (Theism) ลัทธิที่เชื่อถือในพระผู้เป็นเจ้า

อเทวนิยม (Atheism) ทรรศนะที่ไม่เชื่อว่ามีพระผู้เป็นเจ้า

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเอกสารเป็นหลัก มุ่งศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎก พระคริสตธรรมคัมภีร์และวรรณกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องบุญโดยตีความตามหลักคำสอน ที่ปรากฏอยู่และตรวจสอบอรรถาธิบายของนักปราชญ์ทั้งสองฝ่ายที่ทำไว้แล้วมาสังเคราะห์กัน เพื่อให้ได้ความรู้ความเข้าใจที่ชัดเจนเกี่ยวกับแนวความคิดทั้งสองนี้

<u>การรวบรวมข้อมูล</u> เป็นการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร (Documentary research) ซึ่งเป็นแหล่งข้อมูลสำคัญ คือ คัมภีร์พระไตรปิฎก พระคริสตธรรมคัมภีร์ หนังสือพุทธปรัชญา ปรัชญาศาสนาต่าง ๆ และหนังสือบทความอื่น ๆ ที่ว่าด้วยเรื่องบุญ

<u>การวิเคราะห์ข้อมูล</u> เป็นการศึกษาข้อมูลจากเอกสารแล้วนำมาวิเคราะห์ตีความอธิบายขยายความและยกตัวอย่างประกอบ เพื่อให้ได้ข้อความที่ชัดเจนมากที่สุดเท่าที่จะทำได้

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้เข้าใจทรรศนะเรื่องบุญในพุทธศาสนาและศาสนาคริสต์
2. ทำให้ทราบถึงวิธีการบำเพ็ญบุญและผลของบุญ
3. ทำให้ศาสนิกชนทั้งสองฝ่าย มีความเข้าใจอันดีต่อกันและสามารถปฏิบัติงานด้านศาสนาร่วมกันได้

บทที่ 2

ความหมายของคำว่าบุญ

ความเชื่อเรื่องบุญและบาป ได้มีอยู่ในจิตใจของคนทั่วไปตั้งแต่เป็นเด็กมาแล้ว ทั้งนี้ก็เพราะได้รับอิทธิพลจากการสอนของพ่อแม่เป็นอันดับแรกและเมื่อเติบโตขึ้นอาจได้รับการพาไปวัดโดยพ่อแม่หรือผู้ที่เกี่ยวข้องในฐานะญาติ เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย หรืออาจไปร่วมกิจกรรมของทางวัดโดยตนเองก็มี และเมื่อเข้าฟังการแสดงธรรมจากพระสงฆ์แล้ว ก็อาจจะได้รับฟังคำว่าบุญ-บาปอีก ฉะนั้น คำสอนเรื่องบุญบาปจึงได้ฝังอยู่ในจิตใจตลอดมา บางครั้งคนที่ยังไม่มีวิจารณญาณหรือความเข้าใจดีพออาจคิดว่า พระสงฆ์คือตัวบุญและบาป เช่น กรณีของเด็กหญิงเวลาเข้าใกล้พระ พ่อแม่จะตักเตือนว่า "อย่าเข้าใกล้พระ เดี๋ยวบาป" "เอาของไปใส่บาตรพระได้บุญ" หรือถ้ามีการจัดงานบุญกุศลขึ้น คนที่ไปในงานนั้นจะพูดกับคนอื่นว่า "ไปเอาบุญ" เป็นต้น ดังนั้น บุญบาปตามทรรศนะของพุทธศาสนาจึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของบุคคลแต่ละคน และมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตอย่างมากในแง่ของการอยู่ร่วมกันในสังคม เพราะบุญบาปเป็นหลักจริยธรรมประการหนึ่งซึ่งทำให้คนมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน ไม่เบียดเบียนกันหรือรังแกกัน เป็นต้น

บุญ-บาป คืออะไร

การที่จะรู้ว่าอะไรคือบุญ-บาปนั้น ในทรรศนะของพุทธศาสนากล่าวว่า ต้องพิจารณาถึงสภาพของจิตหรือรู้จักจิตเสียก่อน เพราะว่าบุญและบาปเป็นลักษณะหรือคุณภาพของจิต ไม่ใช่วัตถุหรือสิ่งของที่จะแยกออกจากกันแล้วนำไปดูได้ กล่าว

คือ ของบางอย่างถ้าไม่ใช่ชิ้นเดียวกันก็สามารถแยกออกจากกันได้และแยกกันแล้วก็ไม่ทำให้อีกสิ่งหนึ่งต้องสูญหายไป เช่น คนกับเสื้อ แยกกันแล้ว คนก็ยังเป็นคนอยู่ เสื้อก็ยังเป็นเสื้ออยู่ แต่ในกรณีของเสื้อกับ "ความสะอาด" หรือ "ความสกปรก" ของเสื้อ มนุษย์ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ เพราะความสะอาดและความสกปรกของเสื้อตัวใด ก็เป็นอาการของเสื้อตัวนั้น ที่ว่าแยกไม่ได้ก็หมายความว่า ถ้าแยกแล้วอีกอย่างหนึ่งจะหายไป เช่น เสื้อใหม่หรือเสื้อที่เพิ่งเริ่มใส่มันมีความสะอาดอยู่เต็มที่ ต่อเมื่อใช้นาน ๆ เข้า ความสะอาดหายไป กลายเป็นเสื้อสกปรก ปัญหาก็คือ "ความสะอาดที่หายไปนั้น เวลานี้ไปอยู่ที่ไหน" ไม่สามารถตอบได้เพราะไม่รู้ไม่เห็นตัวความสะอาดนั้น ซึ่งถ้าแยกออกจากเสื้อแล้วมันหายไปเลย ความสกปรกก็เช่นกันแยกกันไม่ได้ เพราะเป็นอาการที่แสดงออกจากสิ่งนั้น ๆ

"ความสะอาดของเสื้อ อยู่กับเสื้อ"
"ความคมของมีด อยู่กับมีด"
"ความงามของดอกไม้ อยู่กับดอกไม้"[1]

ดังนั้น ถ้าเราจะดูความสะอาดของเสื้อต้องดูเสื้อด้วย จะแยกเอาแต่ความสะอาดมาดู โดยที่เสื้อไม่ต้องเอามา ทำไม่ได้ ในเรื่องของมีดและความงามก็เหมือนกันจะต้องมองรวม ๆ กัน ที่กล่าวมานี้เป็นข้างฝ่ายดี ส่วนข้างฝ่ายเสีย เช่น คนขี้เหร่หรือไม่สวย เราจะแยกคนไว้ต่างหาก ความไม่สวยไว้ต่างหากทำไม่ได้ เมื่อเห็นความขี้เหร่(ไม่สวย)ก็ต้องเห็นตัวคนด้วย บุญบาปกับ

---

[1]พ.อ.ปิ่น มุทุกันต์, คำบรรยายพุทธศาสตร์ฉบับฉลอง 25 พุทธศตวรรษ, ภาค 3, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์คลังวิทยา,2527), หน้า 5.

จิตก็เหมือนกัน ทั้งบุญบาปเป็นคุณสมบัติของจิต อยากจะรู้จักบุญ-บาป จึงต้องรู้จักจิตด้วย[2]

ในบุคคลแต่ละคนนั้น มีธรรมชาติชนิดหนึ่งอาศัยอยู่ในกาย เรียกว่าจิต คนที่ยังมีชีวิตอยู่จะมีจิตเป็นส่วนประกอบอีกส่วนหนึ่ง จิตนี้เองเป็นผู้ครองหรือบังคับบัญชาร่างกายให้พูด ทำ เขียน อ่าน เป็นต้น จิตเป็นผู้ใช้ให้ทำและยังเป็นผู้กำหนดรายละเอียดในการทำนั้นด้วย เช่น สั่งให้พูดก็กำหนดให้ด้วยว่า ให้พูดชม (สรรเสริญ)หรือพูดนินทา พูดคำสุภาพหรือหยาบคาย นอกจากหน้าที่ในการครองร่างกายแล้ว จิตยังเป็นศูนย์กลางของความสุขหรือความทุกข์ทั้งสิ้นที่มนุษย์ได้รับในชีวิตประจำวัน เรื่องสุข-ทุกข์ สบายใจ ไม่สบายใจเหล่านี้ มนุษย์พากันคิดมานานแล้วว่าเป็นผลสืบเนื่องมาจากสิ่งใด จึงทำให้เกิดความเชื่อที่หลากหลาย เช่น คิดว่าเป็นเพราะมีผู้วิเศษคอยดลบันดาล หรือเกิดจากอำนาจสิ่งลึกลับอื่น ๆ ที่ไม่สามารถรู้ได้ จึงพากันทำการบูชาอ้อนวอนโดยวิธีการต่าง ๆ

ครั้นเมื่อพระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้แล้ว ทรงค้นพบข้อเท็จจริงและนำเอาความจริงนั้นมาแสดงแก่ชาวโลก เป็นทรรศนะใหม่อีกทรรศนะหนึ่งว่า "ใครจะทำดี ใครจะทำชั่ว ใครจะสุข ใครจะทุกข์ ก็ขึ้นอยู่กับจิตของคนนั้น" คนใจร้าย เวลาทำ เวลาพูด ก็ทำสิ่งร้าย พูดคำร้าย คนใจดี เวลาทำ เวลาพูด ก็เป็นงานดี เป็นคำดี การกระทำทุกอย่างจึงมีใจเป็นสำคัญ[3] เรื่องความสุข-ทุกข์ก็

---

[2]นาวาเอกสมจิต รัตนจันทร์, บุญ บาป กุศล อกุศล สันโดษ อสันโดษ,(กรุงเทพมหานคร : คณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติ ร.9 จัดพิมพ์, 2530), หน้า 4.

[3]มหามกุฏราชวิทยาลัย, พระธัมมปทัฏฐกถาแปล. ภาค 1, พิมพ์ครั้งที่ 11, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2526), หน้า 30.

เหมือนกัน ใจสบายก็ถือว่าเป็นสุข ใจไม่สบายก็ถือว่าเป็นทุกข์ ดังนั้น ใจจึงถือว่าเป็นส่วนสำคัญในการวัดว่าสุขหรือทุกข์ พระพุทธเจ้ายังทรงค้นพบข้อเท็จจริงลึกซึ้งลงไปอีกว่าธาตุแท้ของจิตทุกดวงเป็นธาตุที่บริสุทธิ์อย่างเดียวกัน แต่การที่จิตแต่ละดวงมีคุณภาพไปต่างๆ กันนั้นเกิดจากอำนาจกิเลสเข้าครอบงำจิต[4] หาได้เกิดจากธาตุแท้ของจิตไม่ กิเลสทำให้คุณภาพของจิตเสียไป และถ้าปฏิบัติจิตถูกวิธีแล้วก็จะสามารถปรับปรุงคุณภาพของจิตให้ดีขึ้นได้ เหมือนคนเป็นไข้จนซูบผอม ถ้ารักษาถูกวิธีก็อาจหายไข้ได้ และสามารถอ้วนพีได้ตามเดิม

ดังนั้นคุณภาพของจิตอาจเสียก็ได้ ดีก็ได้ เป็นได้ทั้งสองอย่าง คำว่า "เสีย" เป็นคำรวมคือบอกว่าไม่ดี ความเสียของสิ่งต่าง ๆ มีหลายอย่างเช่น ชำรุด แตกหัก ผุพัง บูดเน่า เปื้อนเปรอะ ขาด ขึ้นรา ตาย เป็นต้น อาการดังกล่าวนี้รวมเรียกว่า "เสีย" อาการเสียคุณภาพของจิตก็เหมือนกัน เช่น เศร้าหมอง เหลวไหล อามหิต ต่ำทราม โหดร้าย เป็นต้น แต่ความเสียของจิตนี้มักจะเรียกว่า "บาป" สิ่งของทั้งหลายเวลาคุณภาพมันแปรไปทางเลวลง เราเรียกอาการนี้ว่า เสีย คำว่าเสียเป็นคำรวมบอกว่า เลวลง หรือใช้ไม่ได้ คำว่าบาปก็เป็นคำรวมบอกว่าคุณภาพของจิตเลวลง หรือจะแปลว่า เลว สกปรก ลามก ทราม เสีย เศร้าหมอง เป็นต้นก็ได้ ฉะนั้นอาการที่คุณภาพของจิตแปรสภาพไปข้างเสียนี้เองเรียกว่า บาป ที่ว่าทำบาป ก็หมายความว่าทำให้จิตเสียคุณภาพ ที่ว่าได้บาปก็คือได้ความเสียเข้ามาไว้ในจิตปนเปื้อนอยู่ในจิตนั้นเอง

คำว่า บุญ ก็ตรงกันข้ามกับคำว่าบาป ในทางวัตถุสิ่งของ คำที่ตรงกันข้ามกับเสียก็คือคำว่าดี และคำว่าดี เป็นคำรวมบอกถึงความวัฒนาการขึ้น เช่น

---

[4]องฺ.เอก. 20/50/9. ฉบับมหาจุฬาเตปิฏกํ ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์.

สะอาด งอกงาม สดชื่น แข็งแรง ทนทาน เป็นต้น คุณภาพลักษณะนี้เรียกรวม ๆ ว่า ดี ถ้าเป็นคุณภาพของจิตเรียกรวมว่า "บุญ" คำว่าบุญตรงกับคำว่า "ดี" นั่นเอง ดีตรงกันข้ามกับเสียและบุญก็ตรงกันข้ามกับบาป บุญนี้อาจจะแปลว่า ดี สะอาด สูงส่ง สวยงาม ผ่องแผ้ว ก็ได้ การทำทุกอย่างที่เป็นกุศลกรรมหรือสุจริต เช่น กายสุจริต วจีสุจริต และมโนสุจริต ซึ่งจะทำให้คุณภาพจิตดีขึ้นเรียกรวมว่า ทำบุญ ที่กล่าวว่าได้บุญก็คือได้ความดีของจิต จึงกล่าวสรุปได้ว่าความสูญเสียคุณภาพอันดีของจิตลงไปด้วยอำนาจกิเลส เรียกว่า บาป ความพัฒนาการขึ้นแห่งคุณภาพของจิตเรียกว่า บุญ เพราะการกระทำที่จัดเป็นบุญและบาป ในทางพระพุทธศาสนานั้น เกิดขึ้นในขณะที่จิตเสวยอารมณ์ ในขณะที่เป็นชวนะจิต 7 ขณะ ในวิถีจิตครั้งหนึ่ง ๆ หมายความว่า เมื่อจิตรับอารมณ์ถึงขั้นเกิดความรู้สึกศรัทธา ไม่ศรัทธา โกรธหรือเมตตาเป็นต้น ก็เรียกได้ว่า เป็นบุญและบาปแล้ว

ด้วยเหตุนี้ บุญก็ดี บาปก็ดี จึงเกิดอยู่ในจิตใจ มีอยู่ในจิตใจ บาปมิได้อยู่ในหนังสุนัขที่ยมบาลจดไว้ หรือบุญมิได้อยู่ในวัดวาอาราม หรืออยู่ตามมือตามเท้า อย่างที่ชาวบ้านทั่วไปเข้าใจกันสำนวนชาวบ้านเวลาชมคนมีบุญ ก็มักจะพูดกันตรง ๆ ว่า "คนมีบุญ" เวลาติคนบาปก็จะกล่าวว่า "คนใจบาปหยาบช้า"ว่ากันที่ใจ ไม่มีใครว่า "คนมือบุญ" หรือ "คนตาบาป"แต่ว่ากันหมายเอาที่ใจเท่านั้น.

บุญในทรรศนะของคริสต์

ในคัมภีร์ไบเบิ้ลหรือพระคริสตธรรมคัมภีร์ อาจจะไม่กล่าวถึงคำว่าบุญโดยตรง แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า บุญ ในทรรศนะของคริสต์ไม่มี ทั้งนี้ก็เนื่องจากคำกำจัดความในภาษาศาสนานั้น บางครั้งก็จะมีคำอื่นซึ่งสามารถใช้แทนกันได้ เรียกว่า "ไวพจน์" คือคำที่ใช้แทนกันได้นั่นเอง ในคริสตศาสนาได้พูดถึงบาปกำเนิด (Original Sin) คือบาปที่ติดตัวมาตั้งแต่บรรพบุรุษคืออาดัมและ

เอวา ซึ่งเขาทั้งสองได้ก่อขึ้นโดยการกินผลไม้ที่พระผู้เป็นเจ้าทรงห้ามพระผู้เป็นเจ้าจึงทรงลงโทษาให้มีบาปติดตัว[5] และให้สืบต่อติดไปถึงอนุชนรุ่นหลังที่เกิดตามมาด้วยทั้งนี้ เพราะอาดัมและเอวาไม่เชื่อฟังพระผู้เป็นเจ้า[6]

บาปเป็นคำที่มีความหมายตรงกันข้ามกับคำว่า "บุญ" บุญและบาปคือดีและชั่ว บุญคือดี บาปคือไม่ดีหรือชั่ว ทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่วก็คือทำดีเท่ากับทำบุญ ทำชั่วเท่ากับทำบาป ผลของการทำดีหรือทำบุญ ก็คือได้ดี ผลของการทำชั่วหรือทำบาปก็คือได้ชั่ว คำว่า "ได้ดีหรือได้ชั่ว" นั้น มิได้หมายความว่าได้บุญหรือได้บาปแต่หมายถึงการได้รับอานิสงส์หรือผลของการกระทำนั้น ๆ ตอบแทนเช่นได้สิ่งที่น่าปรารถนา ก็เพราะทำบุญหรือทำดี และได้สิ่งที่ไม่น่าปรารถนา ก็เพราะทำชั่วหรือทำบาป ทั้งนี้ก็เพราะบุญและบาปหรือดีและชั่วนั้นเป็นตัวต้นเหตุ ซึ่งขึ้นอยู่ที่การกระทำของมนุษย์ส่งผลให้ได้ดีหรือได้ชั่ว ฉะนั้น คำกล่าวที่ว่า "ทำดีได้ดี" "ทำชั่ว ได้ชั่ว" จะตรงกับคำว่า ทำดีเท่ากับทำบุญ ทำชั่วเท่ากับทำบาป

บุญ บาป ดี ชั่ว เป็นการกระทำของมนุษย์ที่เกิดจากเจตนา การกระทำที่ประกอบด้วยเจตนาจึงมีชื่อว่ากรรม โดยแสดงการกระทำออกทางกาย วาจา

---

[5]พระคริสตธรรมคัมภีร์, ปฐมกาล 3/16-21, (กรุงเทพมหานคร : สมาคมพระคริสตธรรมไทย, 1980).

[6]บาปและความรอด, (เชียงใหม่ : วิทยาลัยพระคริสตธรรมแห่งสภาคริสตจักรแห่งประเทศไทย, 1963), หน้า 8.

และใจ[7] การกระทำของเราจะเป็นบุญหรือบาปให้วัดเอาจากกระทำด้วยเจตนาที่ดีหรือไม่ดี การกระทำความดี เป็นกรรมดี เป็นบุญ การกระทำความไม่ดี เป็นกรรมไม่ดี เป็นบาป ดังนั้นในทรรศนะของคริสต์การทำความดีต่าง ๆ จึงชื่อว่าการทำบุญ และเน้นเฉพาะในแง่ของการกระทำซึ่งเป็นเหตุมากกว่าในแง่ของผลแห่งการกระทำ ทั้งนี้ก็เพราะว่าผลแห่งการกระทำนั้น จะขึ้นอยู่กับน้ำพระทัยดีของพระผู้เป็นเจ้าซึ่งเรียกว่าพระหรรษทานด้วย

ในทรรศนะของพุทธศาสนากล่าวถึงบุญทั้งในแง่ของการกระทำ และผลของการกระทำด้วย เช่น บุญ หมายถึง ความประพฤติสุจริตในระดับกามาวจรและรูปาวจร ดังข้อความในบาลีเมื่อกล่าวถึงภิกษุที่คิดจะลาสิกขามักกล่าวว่าจะสึกไปกินหรือใช้โภคทรัพย์และทำบุญทั้งหลาย[8] คำว่า บุญในกรณีเช่นนี้คือการทำความดีต่าง ๆ เช่น เผื่อแผ่แบ่งปัน ให้ทาน ประพฤติดี มีศีล เป็นต้น นี้คือแง่ของการกระทำ ส่วนในแง่ของผล เช่นในพุทธพจน์ว่า บุญเป็นชื่อของความสุข บุญก็หมายถึงผลหรือวิบากที่น่าปรารถนาของกุศลกรรมคือการทำความดี หรือในคำว่าตายเพราะสิ้นบุญ (บุญญักขัยมรณะ) ก็หมายถึงหมดผลบุญหรือสิ้นวิบากของกุศลกรรมที่ปรุงแต่งกำเนิดนั้นนั่นเอง หรือในข้อความว่า เพราะการสมาทานกุศลธรรมทั้งหลายเป็นเหตุ บุญย่อมเจริญเพิ่มพูน[9] เป็นต้น

---

[7]ความเข้าใจที่น่าสนใจระหว่างชาวคริสต์กับชาวพุทธ, (อุบลราชธานี : ศูนย์อภิบาลสัตบุรุษสำนักมิสซังคาทอลิก, ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์), หน้า 19.

[8]พระราชวรมุนี(ประยุทธ์ ปยุตฺโต), พุทธธรรม(ฉบับปรับปรุงและขยายความ), พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยจัดพิมพ์,2529), หน้า 170.

[9]อ้างแล้ว, หน้า 169-170.

<u>ระดับของบุญ</u>

ในทรรศนะของพุทธศาสนา คำว่าบุญที่ใช้ทั่วไปมีความหมายอยู่เพียงชั้นโลกียะซึ่งเท่ากับโลกียกุศลหรือกุศลชั้นโลกีย์เท่านั้น ยังไม่ถึงชั้นเป็นโลกุตตรกุศลหรือโลกุตตรบุญ ทั้งนี้ก็เพราะว่าบุญในลักษณะดังกล่าวยังเกี่ยวข้องกับผลที่เป็นอามิส ไม่ใช่เรื่องของความหลุดพ้นเป็นอิสระหรือการทำลายกิเลสโดยสิ้นเชิง เพราะฉะนั้น บุญและบาปจึงไม่มีอยู่ในจิตของพระอรหันต์ เพราะท่านที่เป็นพระอรหันต์ต้องละบุญละบาปหรือลอยบุญลอยบาปได้แล้ว ทั้งนี้ ก็เพราะบุญและบาปยังเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับโลกีย์[10] ยังเป็นไปในภพสาม คือ กามภพ รูปภพ และอรูปภพ แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าในเรื่องของการบำเพ็ญบุญนี้คล้ายกับการบำเพ็ญบารมีในบางส่วนของพระโพธิสัตว์ เช่นในเรื่องเกี่ยวกับการบริจาคทาน ซึ่งพระเวสสันดรโพธิสัตว์ได้เคยบำเพ็ญมาแล้ว[11]

ในชาตกัฏฐกถาซึ่งเป็นอรรถกถาของชาดก เป็นคัมภีร์หนึ่งของพระสูตรในขุททกนิกาย หมวดทูเรนิทานได้กล่าวถึงวิธีการบำเพ็ญบารมีโดยแบ่งบารมีออกเป็น 3 ขั้นคือขั้นบารมี(ธรรมดา) ขั้นอุปบารมี และขั้นปรมัตถบารมี แต่กล่าวถึงเฉพาะเรื่องทานเท่านั้น มิได้กล่าวถึงบารมีข้ออื่น ๆ ดังข้อความต่อไปนี้

พาหิรกภณฺฑปริจฺจาโค ทานบารมี นาม องฺคปริจฺจาโค
ทานอุปบารมี นาม

---

[10]อ้างแล้ว, หน้า 170.

[11]ขุ.ชา. 28/1744-1868/317-329.



ชีวิตปริจฺจาโค ทานปรมตฺถปารมี นามาติ ทสปารมิโย
ทสอุปปารมิโย ทสปรมตฺถปารมิโยติ สมฺตึสปารมิโย.[12]

ความว่า การบริจาควัตถุภายนอก ชื่อว่าทานบารมี การบริจาคส่วนของร่างกายชื่อว่าทานอุปบารมี การบริจาคชีวิต ชื่อว่าทานปรมัตถบารมี (ส่วนบารมีอื่น ๆ มีระดับความแตกต่าง)เป็นบารมี 10 อุปบารมี 10 และปรมัตถบารมี 10 รวมเป็นบารมี 30

จึงเห็นได้ว่า ในเรื่องของการบริจาคทานนั้นก็มีการแบ่งระดับไว้ แม้จะเป็นเพียงส่วนของการบำเพ็ญทานบารมีอย่างเดียวก็ตาม แต่ในการทำบุญก็มีการทำบุญด้วยการบริจาคทานเช่นกัน เพราะฉะนั้นจะกล่าวว่าการทำบุญก็มีการจัดระดับไว้ด้วยจะถูกต้องหรือไม่ ผู้เขียนเห็นว่าถูกในแง่ของการทำบุญมากหรือน้อยหรือทำบุญด้วยใจศรัทธาหรือไม่ศรัทธา แต่คงจะไม่ถูกต้องในแง่ของการแบ่งระดับของบุญเป็นขั้นโลกียะหรือโลกุตตระเพราะการบริจาคทานเป็นต้นนี้ ทรรศนะของพุทธศาสนากล่าวว่าเป็นเพียงขั้นโลกียกุศลเท่านั้น เพราะฉะนั้นจึงสรุปได้ว่าการทำบุญทุกชนิดตามหลักของวิธีการทำบุญในทรรศนะของพุทธศาสนาเป็นเพียงขั้นโลกียะ ดังนั้นหลักคำสอนเรื่องบุญนี้ตามทรรศนะของพุทธศาสนาไม่ได้แบ่งระดับไว้ เพียงแต่กล่าวว่า ทำอย่างไรเรียกว่าทำบุญมากและได้ผลมาก หรือทำอย่างไรเรียกว่าทำบุญน้อยและได้ผลน้อย เป็นต้น เช่น การทำบุญด้วยการบริจาคทาน จะได้บุญมากหรือบุญน้อยก็ขึ้นอยู่กับบุคคล วัตถุและเจตนาด้วย ในเวลามสูตรในนวกนิบาต อังคุตตรนิกาย พระพุทธเจ้าได้ตรัสทานไว้ 14 อย่าง โดยประเภทแห่ง

---

[12]สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, ทศบารมีในพุทธศาสนาเถรวาท, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย จัดพิมพ์,2525), หน้า 87-88.

ปฏิคาหก ความว่า เวลามพราหมณ์ให้อาหารต่างโดยของเคี้ยวของกินเป็นต้นไม่มีประมาณ แก่โลกิยมหาชน ตลอด 7 ปี 7 เดือน ในวันที่สุดได้ให้ถาดทอง ถาดรูปิยะ และถาดสาริดอันเต็มด้วยรูปิยะทองและเงินตามลำดับ นับได้อย่างละ 84,000 และช้าง รถ หญิงสาว บัลลังก์ อันประดับด้วยเครื่องอลังการทั้งปวง นับได้อย่างละ 84,000 โคนมและผ้าคู่ นับได้อย่างละ 84,000 ทานนั้นได้ชื่อว่า มหาทาน แล้ว การถวายข้าวแก่พระโสดาบันองค์เดียว มีผลมากกว่ามหาทานนั้น ถวายข้าวแก่พระสกทาคามีองค์เดียว มีผลมากกว่าถวายข้าวแก่พระโสดาบัน 100 องค์ ถวายข้าวแก่พระอนาคามีองค์เดียว มีผลมากกว่าถวายข้าวแก่พระสกทาคามี 100 องค์ ถวายข้าวแก่พระอรหันต์องค์เดียว มีผลมากกว่าถวายข้าวแก่พระอนาคามี 100 องค์ ถวายข้าวแก่พระปัจเจกพุทธเจ้าองค์เดียว มีผลมากกว่าถวายข้าวแก่พระอรหันต์ 100 องค์ ถวายข้าวแก่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์เดียว มีผลมากกว่าถวายข้าวแก่พระปัจเจกพุทธเจ้า 100 องค์ ถวายข้าวแก่พระสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข มีผลมากกว่าถวายข้าวแก่พระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น ถวายวิหารแก่สงฆ์ผู้มาจาก 4 ทิศ มีผลมากกว่าถวายข้าวแก่พระสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุขนั้น ดังนี้[13] ส่วนการทำบุญด้วยการรักษาศีลและเจริญภาวนา ก็ได้บุญเป็นลำดับเช่นเดียวกัน ซึ่งจะได้กล่าวไว้ในเรื่องผลหรืออานิสงส์ของบุญต่อไป

---

[13]มังคลัตถทีปนีแปล เล่ม 3, พิมพ์ครั้งที่ 15, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2531), หน้า 15-16.



อนึ่ง ในหนังสือทาง 7 สายได้แสดงถึงการกระทำของแต่ละชีวิตไม่ว่าดีหรือชั่ว เป็นเหตุให้ได้กำเนิดต่างกัน กล่าวคือ

1. คนที่มีโทสะมาก จะได้กำเนิดเป็นสัตว์นรก
2. คนที่มีโลภะมาก จะได้กำเนิดเป็นเปรตอสุรกาย
3. คนที่มีโมหะมาก จะได้กำเนิดเป็นสัตว์เดรัจฉาน
4. คนที่รักษาศีล 5 และกุศลกรรมบถ 10 ประการ จะได้กำเนิดเป็นมนุษย์
5. คนที่มีมหากุศล 8 เช่น ให้ทาน ทอดกฐิน ทอดผ้าป่า เป็นต้น จะได้กำเนิดในสวรรค์
6. คนที่เจริญสมถภาวนา จนได้บรรลุฌานและไม่เสื่อมจากฌาน จะได้กำเนิดในพรหมโลก
7. คนที่บำเพ็ญวิปัสสนาภาวนา จนบรรลุอริยผล จะถึงความดับทุกข์ คือนิพพาน[14]

จะเห็นได้ว่าในทาง 7 สายนี้ การบำเพ็ญทาน รักษาศีล และเจริญภาวนา ผลจะแตกต่างกัน ดังนั้น จึงพอจะกล่าวได้ว่า ในการทำบุญทั้ง 3 ประการ คือ ทาน ศีล และภาวนานั้น พระพุทธศาสนายกย่อง "ภาวนา" ว่าดีที่สุด เพราะเป็นปัจจัยให้บรรลุนิพพาน ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนาได้

---

[14]พระธรรมธีรราชมหามุนี(โชดก ญาณสิทธิ ป.ธ.9), <u>ทาง 7 สาย</u>, พิมพ์ครั้งที่ 7, (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดการพิมพ์พระนคร,2533), หน้า 16.

ส่วนในปรัชญาคริสต์ ก็ไม่ได้แบ่งระดับของบุญไว้เช่นเดียวกัน ดังนั้นจึงยากที่จะวิเคราะห์ว่า บุญระดับใดที่เป็นไปเพื่อการมีชีวิตอยู่กับพระผู้เป็นเจ้าชั่วนิรันดร์ หรือบุญระดับใดที่จะต้องไปอยู่ในแดนชำระก่อน ก่อนที่จะได้รับการพิพากษาครั้งสุดท้าย (the last judgement) แต่ถึงกระนั้นคัมภีร์ของคริสต์ก็ยังระบุไว้ชัดเจนว่าต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งศาสนา โดยเฉพาะบัญญัติข้อที่ว่า "จงรักพระผู้เป็นเจ้าของเจ้าอย่างหมดหัวใจ มีกำลังและความคิดอยู่เท่าไรก็ให้รักพระผู้เป็นเจ้าจนหมดสิ้น และจงรักเพื่อนมนุษย์เหมือนรักตนเอง"[15] และการปฏิบัติตามกฎบัญญัติต่าง ๆ นี้ ไม่ใช่เพื่อตัวกฎบัญญัติเอง ซึ่งมักจะทำกันตามตัวอักษร หากแต่ปฏิบัติด้วยชีวิตจิตใจ (spirit) ความดีความชั่วไม่ได้วัดกันที่การกระทำ แต่วัดที่เจตนาและความนึกคิดด้วย ดังนั้น บัญญัติแห่งความรักเป็นบัญญัติที่พระเยซูได้เน้นให้เห็นว่าเป็นบัญญัติที่สำคัญที่สุด ชีวิตและคำสอนของพระองค์อาจสรุปได้ด้วยบัญญัตินี้[16] ทรรศนะของคริสต์จึงถือว่าระดับของบุญนั้นวัดกันที่การกระทำซึ่งประกอบด้วยเจตนาที่บริสุทธิ์

คริสตศาสนาสอนว่าในโลกมีคนเลวปะปนอยู่กับคนดี ทั้งคนดีและคนเลวมาจากพระผู้เป็นเจ้าองค์เดียวกัน แต่พระผู้เป็นเจ้ามิได้ตั้งพระทัยจะสร้างให้เลว พระองค์ตั้งพระทัยสร้างให้ดีทุกคน แต่ทรงต้องการให้ดีมาก ๆ จึงให้มีใจเสรี บางคนใช้เสรีภาพเลือกทางผิดถึงขั้นขัดกับความดีของพระผู้เป็นเจ้า จึง

---

[15]<u>พระคริสตธรรมคัมภีร์</u>, ลูกา 10/27.

[16]เสรี พงศ์พิศ,<u>ศาสนาคริสต์</u>, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2531), หน้า 19.



เป็นคนเลวกลายเป็นศัตรูกับพระผู้เป็นเจ้าไปเสีย ลูกของพระผู้เป็นเจ้ากับศัตรูของพระองค์จึงอยู่ปะปนกันในโลกนี้ โลกนี้จึงเป็นแดนของสองนครซึ่งไม่มีอาณาเขตแน่นอน เพราะอาณาเขตอยู่ในจิตใจของแต่ละคนซึ่งอาจจะเปลี่ยนใจเมื่อใดก็ได้ สองนครดังกล่าวได้แก่นครของพระผู้เป็นเจ้า(the city of God) และนครของโลกนี้ (the city of this world) สมาชิกของนครของพระผู้เป็นเจ้าอาศัยโลกนี้เพื่อสร้างความดี จะได้มีกุศลไปสวรรค์ ส่วนสมาชิกของนครของโลกนี้ไม่คิดถึงชีวิตหน้าคิดแต่เพียงให้มี ความสุขในโลกนี้ไปแค่ชั่วชีวิตนี้เท่านั้น ไม่สนใจประกอบกรรมทาดีสร้างกุศล มุ่งหาแต่ความสนุกสนานเพลิดเพลินโดยไม่คานึงถึงบาปบุญคุณโทษใด ๆ ทั้งสิ้น คนดีตายแล้วจะได้ไปสวรรค์ ส่วนคนเลวตายไปจะต้องตกนรก คนดีที่ยังชดใช้บาปกรรมยังไม่หมด จะต้องใช้กรรมในแดนชาระ(purgatory)จนหมดสิ้นเสียก่อนจึงได้ไปสวรรค์[17]

อนึ่ง เอากุสตินุส(Augustinus ลต.) หรือ Saint Augustine (ค.ศ.354-430) ได้แบ่งจริยธรรมออกเป็น ๒ ระดับ ให้เลือกปฏิบัติตามอัตภาพ ขั้นต่าสุดสาหรับบุคคลทั่วไป ได้แก่การปฏิบัติตนตามบทบัญญัติของศาสนานับว่าเพียงพอสาหรับเอาตัวรอดไปสวรรค์ สาหรับผู้ที่ต้องการจะให้พระผู้เป็นเจ้าเห็นใจมากขึ้นเพื่อให้การเอาตัวรอดไปสวรรค์แน่นอนมากขึ้น ก็พึงปฏิบัติจริยธรรมระดับสูงขึ้นไป เรียกว่าระดับกรรมฐาน ซึ่งในช่วงแรกจะต้องปฏิบัติสมถะ(ascetism) เพื่อเข้าถึงปัสสนาการ(contemplation) ต่อไปเป็นอันดับสุดท้าย[18]

---

[17]กีรติ บุญเจือ, <u>แก่นปรัชญายุคกลาง</u>, พิมพ์ครั้งที่ 1, (กรุงเทพ-มหานคร : สานักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชจากัด, 2527),หน้า 88-89.

[18]เรื่องเดียวกัน, หน้า 94.

ความแตกต่างระหว่างบุญกับกุศล

ในเมื่อกล่าวถึงคำว่า "บุญ" แล้ว ก็น่าจะกล่าวถึงคำว่า "กุศล" ด้วย เนื่องเพราะคำสองคำนี้มักจะใช้รวมกันหรือคู่กันอยู่เสมอ เช่น ไปทำบุญทำกุศล เป็นต้น

บุญ แปลว่า เครื่องชำระสันดาน ความดี กุศล ความสุข ความประพฤติชอบทางกาย วาจาและใจ กุศลกรรม

กุศล แปลว่า บุญ ความดี ฉลาด สิ่งที่ดี กรรมดี เป็นต้น

จึงเห็นได้ว่าบุญและกุศล บางทีใช้แทนกันได้ บางที่ใช้แทนไม่ได้ จึงเป็นเหตุให้เกิดความสับสนว่า ความหมายของธรรมสองคำนี้เหมือนกันหรือต่างกันอย่างไร แต่เมื่อกล่าวโดยความหมายอย่างกว้างที่สุดแล้วบุญก็มีความหมายเท่ากับกุศล แต่ในการใช้จริงบุญมักปรากฏในความหมายที่จำกัดแคบและจำเพาะแง่มากกว่ากุศลมีบาลีหลายแห่งที่พระพุทธเจ้าตรัสถึง โอปธิกบุญ คือ บุญ ที่อำนวยผลแก่เบญจขันธ์ซึ่งได้แก่บุญที่เป็นโลกียะ ส่อความว่าจะต้องมีอโนปธิกบุญหรือนิรูปธิกบุญที่เป็นโลกุตตระเป็นคู่กัน แต่ก็หาได้ทรงออกชื่ออโนปธิกบุญ หรือนิรูปธิกบุญไว้ด้วยไม่[19] มีแต่คำว่าโลกุตตรบุญ ที่มาในอรรถกถาสักแห่งหนึ่ง และอรรถกถาน้อยแห่งเหลือเกินที่จะไขความบุญว่า เท่ากับกุศลทั้งหมด[20] เมื่อพิจารณาโดยทั่วไปแล้ว ก็จะเห็นคำว่าบุญนั้นใช้ในความหมายของโอปธิกบุญนั่นเอง คือถึงจะไม่ได้เขียนคำว่าโอปธิกะ กำกับไว้แต่ก็มีความหมายเท่ากับเขียนโอปธิกะอยู่ด้วย หมายความ

---

[19]พระราชวรมุนี(ประยุทธ์ ปยุตฺโต), พุทธธรรม(ฉบับปรับปรุงและขยายความ), หน้า 169.

[20]อ้างแล้ว, หน้าเดียวกัน.

ว่าตรงกับโลกียกุศลนั่นเอง เหตุนี้จึงเท่ากับพูดว่า คำว่า บุญ ที่ใช้ทั่วไปมีความหมายอยู่เพียงขั้นโลกียะ เท่ากับโลกียกุศล หรือกุศลขั้นโลกีย์ จึงเท่ากับเป็นความหมายส่วนหนึ่งของกุศลไม่ครอบคลุมเท่ากับกุศล ซึ่งมีโลกุตตรกุศลด้วย ในคัมภีร์อภิธัมมัตถวิภาวินีฎีกา มีการแบ่งจิตออกเป็น 4 ประเภท คือ

1. กามาวจรกุศลจิต
2. รูปาวจรกุศลจิต
3. อรูปาวจรกุศลจิต
4. โลกุตตรกุศลจิต

ในจิต 3 ข้อแรกนั้น พบว่าท่านใช้คำว่า บุญ แทนคำว่า กุศล แต่ในข้อ 4 ท่านใช้คำว่า กุศลอย่างเดียว เป็นโลกุตตรกุศลจิต และบุญนี้ แม้จะเป็นโลกียะระดับเดียวกีตาม แต่บุญนั้นเป็นไปเพื่อกามาวจร รูปาวจร และอรูปาวจร ก็มี[21] พระอรรถกถาจารย์ท่านสังเกตการใช้คำว่าบุญ แล้วแสดงความหมายไว้ให้เห็นแง่ด้านที่ละเอียดลงไปอีก ดังในคัมภีร์ปรมัตถทีปนี อรรถกถาอิติวุตตกะแสดงความหมายของคำว่า "บุญ" ไว้ 5 อย่าง คือ

1. หมายถึงผลบุญคือผลของกุศลหรือผลของความดีเช่นในข้อความว่า เพราะการสมาทานกุศลธรรมทั้งหลายเป็นเหตุบุญย่อมเจริญเพิ่มพูน

2. หมายถึงความประพฤติสุจริตในระดับกามาวจรและรูปาวจร เช่นในคำว่า คนตกอยู่ในอวิชชาหากปรุงแต่งสังขารที่เป็นบุญ(บุญญาภิสังขาร)

---

[21]อภิธัมมัตถสังคหบาลีและอภิธัมมัตถวิภาวินีฎีกา ฉบับแปลเป็นไทย, พิมพ์ครั้งที่ 4,(กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2526),หน้า 1-9.

3. หมายถึงภพที่เกิดซึ่งเป็นสุคติพิเศษ เช่น ในคำว่าวิญญาณที่เข้าถึงบุญ

4. หมายถึงกุศลเจตนา เช่นในคำว่าบุญกิริยาวัตถุคือเท่ากับกุศลกรรม

5. หมายถึงกุศลธรรมในภูมิสาม เช่น ในคำว่า ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายอย่ากลัวต่อบุญเลย ข้อนี้ตรงกันกับคำว่าโลกียกุศลนั่นเอง

ข้อที่ 5 นี้จัดว่าเป็นความหมายหลัก ตรงกับคำอธิบายในมหานิทเทสที่ว่า "กุสลาภิสังขารในไตรธาตุคือกามธาตุ รูปธาตุ และอรูปธาตุ อย่างหนึ่งอย่างใดก็ตาม เรียกว่าบุญ" ได้ในคำว่าไม่ติดในบุญและในบาปหรือละบุญละบาป ลอยบุญลอยบาปได้แล้ว ซึ่งเป็นลักษณะจิตของพระอรหันต์[22]

ส่วนความหมายเชิงอธิบายในทางธรรมของคำว่ากุศล ที่ถือได้ว่าเป็นหลักมี 4 อย่างคือ

1. อาโรคยะ ความไม่มีโรค คือสภาพจิตที่ไม่มีโรค ซึ่งเรียกกันว่า "สุขภาพจิต" หมายถึงสภาวะหรือองค์ประกอบที่เกื้อกูลแก่สุขภาพจิต ทำให้จิตไม่ป่วยไข้ ไม่ถูกบีบคั้น ไม่กระสับกระส่าย เป็นจิตแข็งแรง คล่องแคล่ว สบาย ใช้งานได้ดี เป็นต้น

2. อนวัชชะ ไม่มีโทษหรือไร้ตำหนิ แสดงถึงภาวะที่จิตสมบูรณ์ ไม่บกพร่อง ไม่เสียหาย หรือไม่มีของเสีย ไม่มัวหมอง ไม่ขุ่นมัว สะอาด เกลี้ยงเกลา เอี่ยมอ่อง ผ่องแผ้ว เป็นต้น

3. โกศลสัมภูต เกิดจากปัญญาหรือเกิดจากความฉลาดหมายถึงภาวะที่จิตประกอบอยู่ด้วยปัญญา หรือมีคุณสมบัติต่าง ๆ ซึ่งเกิดจากความรู้ความเข้าใจ

---

[22]พระราชวรมุนี(ประยุทธ์ ปยุตฺโต), พุทธธรรม(ฉบับปรับปรุงและขยายความ), หน้า 170.

สว่าง มองเห็น หรือรู้เท่าทันความเป็นจริง สอดคล้องกับหลักที่ว่ากุศลธรรมมีโยนิโสมนสิการคือความรู้จักคิดแยบคายหรือรู้จักทำใจอย่างฉลาดเป็นปทัฏฐาน

4. สุขวิบากมีสุขเป็นวิบาก คือ เป็นสภาพที่ทำให้มีความสุข เมื่อกุศลธรรมเกิดขึ้นในใจย่อมเกิดความสุขสบายคล่องใจในทันทีนั่นเอง ไม่ต้องรอว่าจะมีผลตอบแทนภายนอกหรือไม่ เหมือนกับว่าเมื่อร่างกายแข็งแรง ไม่มีโรคเบียดเบียน(อโรค) ไม่มีสิ่งสกปรกเสียหาย มลทินหรือของที่เป็นพิษภัยมาต้องพาน(อนวัชชะ)และรู้ตัวว่าอยู่ในที่มั่นคงปลอดภัย ถูกต้องเหมาะสม (โกศลสัมภูต) ถึงจะไม่ได้เสพเสวยสิ่งใดพิเศษออกไป ก็ย่อมมีความสบาย ได้เสวยความสุขอยู่แล้วในตัว

ในบรรดาความหมาย 4 อย่างนี้ ข้อที่ 3 คือโกศลสัมภูต เป็นความหมายแกน[23]

จึงสรุปได้ว่า บุญกับกุศล เป็นไวพจน์กัน แต่ในการใช้จริงโดยทั่วไป กุศลมีความหมายครอบคลุมที่สุดกว้างกว่าบุญ คำทั้งสองจึงใช้แทนกันได้บ้าง ไม่ได้บ้าง กุศลใช้ในแง่การกระทำคือกรรมก็ได้ มองลึกลงไปถึงตัวสภาวธรรมก็ได้ ส่วนบุญมักเล็งแต่ในแง่กรรม คือการกระทำ ดังนั้น คำว่ากุศลกรรมก็ดี กุศลธรรมก็ดี จึงเป็นคำสามัญ แต่สำหรับบุญเราพูดได้ว่าบุญกรรม(กรรมที่เป็นบุญไม่ใช่บุญและกรรม) ถ้าพูดว่าบุญธรรม จะแปลกหูและไม่รู้สึกเป็นคำศัพท์ทางธรรม

ในแง่ที่พิเศษ บุญหมายถึงผลของบุญหรือวิบากของกุศลกรรม แม้ในกรณีที่ไม่ได้หมายถึงผล หรือวิบากโดยตรงบุญก็ใช้ในลักษณะที่สัมพันธ์กับผล หรือให้เกิดความรู้สึกเพ่งเล็งถึงผลตอบสนองภายนอกหรือผลที่เป็นอามิสโดยเฉพาะอย่างยิ่งความสุขและการไปเกิดในที่ดี ๆ ด้วยเหตุดังกล่าวนี้การใช้คำว่าบุญจึงมักจำกัด

---

[23]อ้างแล้ว, หน้า 164.



อยู่เฉพาะในระดับโลกียะ เป็นโอปธิกบุญคือเป็นโลกียกุศลเท่านั้น กรณีที่กินความถึงโลกุตตรกุศล หาได้ยากอย่างยิ่ง

ส่วนในทรรศนะของคริสต์เกี่ยวกับคำว่าบุญและกุศลนี้ ก็มีปัญหาในการใช้ในความหมายของภาษาไทยเช่นกัน เพราะศัพท์บัญญัติในคริสต์ศาสนาเกี่ยวกับเรื่องบุญกุศลไม่ปรากฏเลยจะมีก็แต่คำว่า grace ซึ่งแปลเป็นไทยว่า พระหรรษทาน ที่ดูเหมือนว่าพอจะอนุเคราะห์เข้ากับคำว่าบุญได้บ้าง

อนึ่ง คริสต์ศาสนามักจะสอนเน้นให้มนุษย์ทำความดี โดยจะสอนในลักษณะที่ให้มนุษย์เอาใจใส่ในพระผู้เป็นเจ้า รักและศรัทธาพระผู้เป็นเจ้า เป็นต้น คริสต์จะไม่นิยมกล่าวว่า "ท่านจงทำบุญ"แต่จะกล่าวว่า"ท่านจงทำดี"เป็นส่วนใหญ่ ดังนั้น คริสต์จึงสอนในเรื่องของความดี(good) และความชั่ว(evil) และเรื่องของบาป(sin) แต่จะไม่มีคำว่าบุญ(merit) อยู่เลย

ปัญหาที่ต้องการทราบก็คือบุญกุศลในฝ่ายคริสต์คล้ายกันหรือต่างกันอย่างไร มีหรือไม่มี ผู้เขียนเห็นว่าคำทั้งสองนี้ ขึ้นอยู่กับว่าคนไทยทั่วไปรวมทั้งคนที่เป็นคริสตชนและพุทธศาสนิกชนจะเลือกนำไปใช้ แต่ต้องมีหลักเกณฑ์พอสมควร คำที่ควรนำมาพิจารณาก็คือคำว่าดี (good), ความชั่วร้าย (evil) และคำว่าบาป (sin)

1. ดี(good)หมายถึงมีคุณค่าที่น่าปรารถนา คุณค่าที่น่าพอใจ คุณค่าที่สมควรกับการเก็บรักษาไว้ให้นานที่สุดเท่าที่จะนานได้ โดยทั่วไปแล้วการจะตัดสินสิ่งหนึ่งสิ่งใดลงไปว่า "ดี" นั้นเราตัดสินโดยการประเมินจากคุณค่าที่เราได้รับจากสิ่งนั้น เช่น

1.1 การตัดสินคุณค่าโดยการประเมินคุณค่าที่ได้รับทางผัสสะ เช่น อาหารนี้รสดี"ดี"ในที่นี้มีความหมายเท่ากับความน่าพึงพอใจที่เราได้รับจากอาหารทางด้านรส

1.2 การตัดสินคุณค่าโดยประเมินจากคุณค่า ที่ได้รับจากความสุนทรีย์ เช่น คอนเสิร์ทวงนี้ เล่นดี "ดี"ในที่นี้มีความหมายเท่ากับความน่าพึงพอใจที่เราได้รับจากวงคอนเสิร์ท ทางด้านความงามแห่งศิลปะดนตรี



1.3 การตัดสินคุณค่า โดยประเมินจากคุณค่าที่ได้รับทางความเหมาะสม เช่น มีดนี้ดี"ดี"นี้ หมายถึงความน่าพึงพอใจที่เราได้รับจากมีดทางด้านความเหมาะสมที่จะเป็นมีดซึ่งหมายถึงมีความคมอย่างดีเยี่ยม

1.4 การตัดสินคุณค่าโดยประเมินจากคุณค่าที่ได้รับทางทักษะ เช่น เขาเป็นแพทย์ที่ดี "ดี" ในที่นี้มีความหมายเท่ากับความน่าพึงพอใจที่เราได้รับจากแพทย์ ทางด้านความชำนาญในอาชีพแพทย์

1.5 การตัดสินคุณค่าโดยประเมินจากคุณค่าที่ได้รับทางด้านศีลธรรม เช่น สุมาลีมีความประพฤติดี "ดี"ในที่นี้หมายถึงความน่าพึงพอใจที่เราได้รับจากสุมาลี ทางด้านความประพฤติของเธอ[24]

นอกจากนี้แล้ว เรายังมีการตัดสินประสบการณ์และธรรมชาติบางอย่างว่า"ดี" ด้วย เช่น ประสบการณ์แห่งการอยู่ร่วมกันกับคนที่เรารัก ประสบการณ์แห่งการได้บรรลุนิพพาน ธรรมชาติในตอนเช้าตรู่ ธรรมชาติของป่าเขาลำเนาไพร ธรรมชาติของน้ำตก ธรรมชาติของภูเขา เป็นต้น ซึ่งล้วนเป็นประสบการณ์และธรรมชาติที่น่ายินดี น่าพึงปรารถนา และน่าใฝ่หา เราจึงตัดสินประสบการณ์และธรรมชาติเหล่านี้ว่าเป็นประสบการณ์ที่ "ดี" เป็นธรรมชาติที่ "ดี"

2. ความชั่วร้าย (evil) เป็นความหมายตรงกันข้ามกับคำว่าดี ดังที่กล่าวมาแล้ว ในเวลาที่เราตัดสินคุณค่าของสิ่งใดว่า "ชั่วร้าย" จึงเป็นการประ

---

[24]บานทิพย์ ศุภนคร, "ปัญหาความชั่วร้ายในปรัชญาคริสต์", วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตร์บัณฑิต,(กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย, 2517), หน้า 10.

เป็นคุณค่าที่ได้รับจากสิ่งนั้นในทางตรงกันกับคุณค่า "ดี" อันได้แก่คุณค่าที่ "ไม่ดี" หรือคุณค่าที่ "เลว"

ดังนั้นจึงสรุปความหมายของคำว่า "ความชั่วร้าย" ตามความหมายทั่ว ๆ ไปได้ดังนี้คือ ความไม่น่าพึงพอใจ ความไม่น่าพึงปรารถนาและความน่าหลีกเลี่ยง ดังที่นิเวนกล่าวไว้ว่า "ดังนั้นถ้าเราปรารถนาที่จะให้ความหมายโดยทั่วไปเราควรจะกล่าวว่า สิ่งดีในแง่ของมันคือสิ่งที่น่าพึงปรารถนาและสิ่งเลว คือสิ่งที่ไม่น่าพึงปรารถนา" (Hence, if we wish such a broad general definition, we would say that the good in all its senses is the desirable, and the evil is the undesirable.)[25]

ความชั่วร้ายที่กล่าวถึงนี้ เป็นความหมายที่ใช้กันโดยทั่วไป แต่ "ความชั่วร้าย" ที่เป็นความหมายในศาสนาคริสต์โดยเฉพาะ หรืออาจจะเรียกว่าเป็นความหมายของคำว่า "ความชั่วร้าย" ในฐานะเป็นศัพท์ทางเทววิทยา(Theologigal term) ก็คือหมายถึงสิ่งที่ไม่พึงปรารถนาและสิ่งที่เราต้องการจะหลีกเลี่ยงเช่นเดียวกัน แต่ทว่าแฝงความหมายลึกซึ้งยิ่งไปกว่านั้นอีก ทั้งนี้ เพราะศาสนาคริสต์ได้แบ่งความชั่วร้ายออกเป็น 3 แบบ คือ

2.1 ความชั่วร้ายทางอภิปรัชญา (metaphysical evil)

2.2 ความชั่วร้ายทางกายภาพ(physical evil) หรือความชั่วร้ายตามธรรมชาติ

---

[25]เรื่องเดียวกัน, หน้า 12.



2.3 ความชั่วร้ายทางศีลธรรม (moral evil)[26]

ความชั่วร้ายทางอภิปรัชญา

ศาสนาคริสต์ถือว่า มนุษย์และสรรพสิ่งในโลก เป็นสิ่งที่พระผู้เป็นเจ้าผู้ทรงอำนาจสร้างขึ้นมาจากความว่างเปล่า (Non-existence) แต่ถึงแม้ว่ามนุษย์ และสรรพสิ่งในโลกจะถูกสร้างมาจากพระผู้เป็นเจ้าผู้ทรงอำนาจ และทรงความสมบูรณ์ มนุษย์และสรรพสิ่งในโลกก็หาได้มีความยิ่งใหญ่และมีความสมบูรณ์ดุจพระผู้เป็นเจ้าไม่ อย่างไรก็ตามศาสนาคริสต์ก็มิได้ถือว่าความแตกต่างระหว่างพระผู้สร้างกับสิ่งที่ถูกสร้างเป็นเหมือนกับความจริงกับภาพปรากฏ คือ พระผู้เป็นเจ้าเป็นความจริง โลกเป็นภาพปรากฏ แต่ศาสนาคริสต์ถือว่าสิ่งที่ถูกสร้างนั้นมีความจริงของมันเอง ความแตกต่างระหว่างพระผู้สร้างกับสิ่งที่ถูกสร้างอยู่ที่ว่าในขณะที่พระผู้สร้างมีคุณสมบัติของความยิ่งใหญ่ทุกประการ จึงสามารถมีอยู่โดยพระองค์เองมิต้องทรงอาศัยสิ่งใด และทรงสมบูรณ์อย่างยิ่ง ส่วนโลกและสรรพสิ่งในโลกนั้นมีความจำกัดต้องอาศัยอำนาจของพระผู้สร้างจึงเกิดมีขึ้น และดำรงอยู่ได้โลกจึงหาได้เป็นสิ่งที่ดำรงอยู่ ตลอดกาลอย่างพระผู้เป็นเจ้าผู้สร้างไม่ โลกมีการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และสูญสิ้นไป

---

[26]กีรติ บุญเจือ, แก่นปรัชญายุคกลาง, พิมพ์ครั้งที่ 1, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, 2527), หน้า 91.

นอกจากนี้ยังมีสภาพของความไม่สมบูรณ์อื่น ๆ อีกหลายอย่างที่ไม่น่าพึงปรารถนา ด้วยเหตุที่เป็นสิ่งที่ถูกสร้าง ลักษณะของความไม่สมบูรณ์ต่าง ๆ ที่เป็นสภาพที่ไม่น่าพึงปรารถนาจึงเป็นสภาพที่จำเป็น และเป็นสภาพพื้นฐานที่โลกและสรรพสิ่งในโลกไม่อาจสลัดทิ้งได้ หรือกล่าวได้ว่าเป็นความชั่วร้ายอันเนื่องมาจากสภาพที่เป็นสิ่งที่ถูกสร้าง[27]

<u>ความชั่วร้ายทางกายภาพหรือความชั่วร้ายตามธรรมชาติ</u>

เป็นความชั่วร้ายที่ไม่ได้เกิดจากน้ำมือมนุษย์โดยตรง เช่น น้ำท่วม แผ่นดินไหว ภูเขาไฟระเบิด โรคระบาด ลมพายุ การพิการของร่างอวัยวะเป็นต้น ได้แก่ความบกพร่องในธรรมชาตินั่นเอง อย่างไรก็ดี สำหรับศาสนาคริสต์แล้ว ความชั่วร้ายตามธรรมชาติ มีความหมายลึกซึ้งไปกว่านี้ ทั้งนี้ เพราะศาสนาคริสต์ยังมีทรรศนะว่า ความเลวร้ายตามธรรมชาติเป็นความชั่วร้ายอันสืบเนื่องมาจากบาปของมนุษย์ หรืออีกนัยหนึ่ง ความชั่วร้ายตามธรรมชาติเกิดมีขึ้นได้ก็เพราะพระผู้เป็นเจ้าทรงลงโทษมนุษย์ เพราะมนุษย์ทำบาปต่อพระองค์

ศาสนาคริสต์ถือว่า ผลของบาปทำให้เกิดมีการแตกแยกระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ พื้นโลก พืช สัตว์และธรรมชาติอื่น ๆ กลายเป็นศัตรูของมนุษย์ไปหมด โลกกลายเป็นสิ่งที่มีอันตรายรอบด้านสำหรับมนุษย์ เช่น ภูเขา ก็อาจจะระเบิดพ่นพิษอันร้อนแรงทำลายชีวิตและทรัพย์สินของมนุษย์ มนุษย์ต้องคอยป้องกันตัวเองให้พ้นจากสัตว์ทั้งหลาย เพราะแม้แต่ยุงตัวเล็ก ๆ ก็สามารถทำลายชีวิต

---

[27]ปานทิพย์ ศุภนคร,"ปัญหาความชั่วร้ายในปรัชญาคริสต์", หน้า 32.



มนุษย์ได้โดยนำเชื้อโรคร้ายแรงมาสู่มนุษย์ และแม้แต่พืชก็กลายเป็นสิ่งที่มีอันตรายต่อมนุษย์ได้ เช่น พืชบางอย่างที่มีพิษถึงกับทำให้มนุษย์เสียชีวิตเมื่อรับประทานเข้าไป[28]

ตัวอย่างจากพระคริสตธรรมคัมภีร์ ที่กล่าวยืนยันนัยของความหมายของความชั่วร้ายตามธรรมชาติดังกล่าว เช่น เมื่อพระผู้เป็นเจ้าทรงทราบว่าเอวาทำบาปพระองค์ตรัสกับเอวาว่า "เราจะเพิ่มความทุกข์ลำบากขึ้นมากมาย ในเมื่อเจ้ามี ครรภ์และคลอดบุตร.."แล้วพระองค์ทรงสาปหญิงนั้นว่า "ให้กายาลำบากยากใจพรั่น ในเวลาที่เจ้านี้จักมีครรภ์ เจ็บปวดสั่นยามคลอดตลอดกาย.."[29] ทรงลงโทษผู้หญิงให้มีความทุกข์ ความเจ็บปวดเวลาคลอดบุตรและเป็นธรรมชาติที่สตรีหลีกเลี่ยงไม่ได้ ถึงแม้ไม่ต้องการจะมีความทุกข์และความเจ็บปวดเช่นนั้น และเมื่อพระผู้เป็นเจ้าทรงทราบว่าอาดัมทำบาป พระองค์ตรัสกับอาดัมว่า..

> เชื่อวาจาภรรยาไม่ควรที่ กินผลไม้ที่ห้ามทำไม่ดี พื้นดินนี้ถูกสาป เพราะบาปกรรม เจ้าจะต้องตรากตรำทำงานหนัก ไม่หยุดพักชั่วชีพทนเช้าจนค่ำ เพื่อให้ดินผลิตอาหารเป็นกอบกำ จะได้นำมาเลี้ยงให้เพียงพอ จะมีหนามมากมายในหญ้ารก มันขึ้นปกดินคลุมทั้งหลุมบ่อ เจ้าต้องกินผักป่าหาตามกอ เจ้าต้องทรมานกายให้ดินดี...[30]

พระผู้เป็นเจ้าทรงลงโทษมนุษย์ให้เผชิญกับงานหนักจึงจะได้อาหารจากพื้นดิน ซึ่งทำให้ชาวนาต้องเหนื่อยยากนักหนา จึงจะได้ข้าวมาเลี้ยงพลเมือง เพราะต้องเผชิญกับธรรมชาติอันไม่พึงปรารถนาหลายอย่างเช่น ฝนแล้ง น้ำท่วม แมลงกัดกิน

---

[28]เรื่องเดียวกัน, หน้า 30.

[29]ปฐมกาล 3/16.

[30]ปฐมกาล 3/17-19.

พืชผลในนา นอกจากนี้ยังมีพืชและต้นไม้ที่เป็นอันตรายสำหรับมนุษย์ด้วย อีกเรื่องหนึ่งในข้อความที่โมเสสได้ให้คนในตระกูลเลวีคนหนึ่ง กล่าวถึงผลสนองของการไม่เชื่อฟังพระผู้เป็นเจ้าว่า...

> ถ้าท่านทำชั่วละทิ้งพระผู้เป็นเจ้า พระองค์จะนำความพินาศมาสู่ท่าน ท่านจะเกิดเดือดร้อนวุ่นวายไม่ว่าท่านจะทำอะไร จนกระทั่งถูกทำลายไปหมดสิ้นอย่างรวดเร็ว พระองค์จะให้พวกท่านเป็นโรคร้ายจนกระทั่งไม่มีใครเหลืออยู่เลยในดินแดนที่ท่านจะเข้าไปยึดครองนั้น พระผู้เป็นเจ้าจะทรงลงโทษท่านด้วย โรคติดต่อ ด้วยการอักเสบและไข้ พระองค์จะให้เกิดแห้งแล้ง แมลงทำลายและเกิดโรคเชื้อราทำลายพืชของท่าน ความพินาศเหล่านี้จะเกิดแก่พวกท่าน จนกระทั่งพวกท่านล้มตายไป จะไม่มีฝน พื้นดินจะแห้งแข็งประดุจเหล็ก พระผู้เป็นเจ้าจะทรงส่งพายุฝุ่นทรายมาแทนฝนจนกระทั่งพวกท่านถูกทำลายจนหมดสิ้น... พระผู้เป็นเจ้าจะทรงบันดาลให้ท่านเป็นฝีดังที่ให้เกิดแก่ชาวอียิปต์ ตามตัวของพวกท่านจะเป็นแผล ตกสะเก็ดและคันรักษาเท่าใดก็ไม่หาย..[31]

<u>ความชั่วร้ายทางศีลธรรม</u>

ได้แก่การมีจิตใจอ่อนแอชอบทำผิด รวมทั้งบาปกรรมต่าง ๆ ซึ่งมนุษย์กระทำขึ้นมาเองตามความหมายพื้นฐาน บาป หมายถึงความชั่วร้ายทางความประพฤติ คือความประพฤติที่ไม่ดี ไม่ควรไม่น่าปรารถนาและยังหมายถึงการไม่เชื่อฟังพระผู้เป็นเจ้าด้วย บาปหรือความชั่วร้ายทางศีลธรรมของมนุษย์ ตามทรรศนะ

---

[31]เฉลยธรรมบัญญัติ 28/20-24, 27-28.



ของศาสนาคริสต์ จึงอยู่ที่ว่ามนุษย์หันเหออกจากพระผู้เป็นเจ้า หรือทรยศต่อพระองค์ถึงแม้มนุษย์จะถูกสร้างขึ้นตามพระฉายของพระผู้เป็นเจ้า มนุษย์ก็ไม่ใช่พระผู้เป็นเจ้า มนุษย์ต้องอิงอาศัยพระผู้เป็นเจ้าในการดำรงอยู่เหมือนสิ่งอื่น ๆ แต่ถ้ามนุษย์คิดว่าตัวเองมีอำนาจไม่จำกัด จึงหันมารักและหันมาหลงตัวเอง แทนที่จะรักพระผู้เป็นเจ้าจนสุดชีวิตจิตใจ และเชื่อฟังในพระองค์ ก็เท่ากับมนุษย์หันเหออกจากพระผู้เป็นเจ้าจึงได้ชื่อว่าทรยศต่อพระผู้เป็นเจ้าและเป็นคนบาป ส่วนสิ่งที่ตรงข้ามกับบาปก็คือความเชื่อในพระผู้เป็นเจ้า การวางใจของตนเองไว้กับน้ำพระทัยของพระผู้เป็นเจ้า หรืออาจกล่าวได้ว่า บาป หมายถึงความสัมพันธ์ที่ไม่ถูกต้องของมนุษย์ที่มีต่อพระผู้เป็นเจ้า ส่วนความประพฤติที่ดีที่ตรงข้ามกับบาป ก็คือ การกระทำที่ส่งเสริมความสัมพันธ์อันถูกต้องของมนุษย์ ที่มีต่อพระผู้เป็นเจ้า อย่างแรกหมายถึงการหันหลังให้พระผู้เป็นเจ้า อย่างหลัง หมายถึงการวางใจของตนเองไว้กับพระผู้เป็นเจ้า ด้วยการรักพระองค์จนสุดใจสุดชีวิต และสุดความคิด ข้อสำคัญคือ ต้องเชื่อฟังพระองค์[32]

โดยสรุปแล้วการที่มนุษย์และโลกขาดความสมบูรณ์ในตัวเอง ต้องอาศัยพระผู้เป็นเจ้าในการดำรงอยู่เรียกว่าเป็น "ความชั่วร้ายทางอภิปรัชญา" การที่มนุษย์หันหลังให้พระผู้เป็นเจ้าไม่เชื่อฟังน้ำพระทัยของพระองค์ จัดว่าเป็นความชั่วร้ายทางความประพฤติ เรียกว่า "บาป" หรือ "ความชั่วร้ายทางศีลธรรม" และผลจากบาปของมนุษย์ จึงทำให้เกิดความชั่วร้ายอีกอย่างหนึ่งขึ้น คือ"ความชั่วร้ายตามธรรมชาติ" ดังที่กล่าวมา

---

[32]บานทิพย์ ศุภนคร,"ปัญหาความชั่วร้ายในปรัชญาคริสต์", หน้า 17.

3. บาป(sin) ได้แก่การที่มนุษย์ประพฤติผิดคำในพระผู้เป็นเจ้า ไม่ศรัทธาพระผู้เป็นเจ้า และหันหลังให้พระผู้เป็นเจ้า หรือหมายถึงความสัมพันธ์ที่ไม่ถูกต้องของมนุษย์ที่มีต่อพระผู้เป็นเจ้ารวมถึงความประพฤติผิดอื่น ๆ เช่น ฆ่าคน ล่วงประเวณี ผิดสัญญาตระหนี่ อิจฉาริษยา เกียจคร้าน โมโห โอ้อวด และยกตนข่มท่าน เป็นต้น

ในงานวิจัยนี้ ผู้เขียนขอนำเอาคำว่าดี(good)กับคำอื่นใด ซึ่งมีความหมายตรงกันข้ามกับบาป(sin) และความชั่วร้าย(evil) มาใช้ในความหมายของคำว่า "บุญ" ดังนั้น คำว่า บุญ ก็คือความดี(good) และพฤติกรรมที่ตรงกันข้ามกับบาป(sin) และความชั่วร้าย(evil)นั่นเอง

อนึ่ง คำว่า grace ซึ่งแปลว่า พระหรรษทาน นั้นก็มีความหมายเท่ากับบุญเช่นกัน แต่พิจารณาดูแล้ว น่าจะเป็นผลของบุญมากกว่า ซึ่งพระผู้เป็นเจ้าทรงประทานมาให้ด้วยน้ำพระทัยเมตตา แต่ก็ขึ้นอยู่กับความมุ่งหมายในการใช้และขึ้นอยู่กับการตีความด้วย พระหรรษทานนี้ อาจจะเป็นเหตุก็ได้ในกรณีที่พระหรรษทานของพระผู้เป็นเจ้าช่วยทำให้คนมีการประพฤติดี เพราะเมื่อบุคคลได้รับพระหรรษทานแล้ว จึงต้องทำการตอบแทนด้วยความศรัทธาอย่างจริงใจ และบุคคลผู้ประพฤติดีตอบแทนน้ำพระทัยของพระผู้เป็นเจ้านี้ ก็ถือว่าได้สร้างบุญให้แก่ตนเองด้วย ซึ่งนับว่าเป็นการเพิ่มบุญนั่นเอง.

บทที่ 3

วิธีการบำเพ็ญบุญในพระพุทธศาสนา

หลักการของพระพุทธศาสนา ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้เพื่อพุทธสาวกจะถือเป็นหลักในการออกประกาศพระศาสนาอันเรียกว่า "โอวาทปาติโมกข์" เป็นที่มาแห่งบุญและการทำบุญของพุทธศาสนิกชน ในโอวาทปาติโมกข์นั้น พระพุทธเจ้าทรงแสดงหลักทั่ว ๆ ไปที่เป็นหลักการสำคัญไว้ 3 ประการ คือ

1. สอนไม่ให้ทำกรรมชั่วทั้งปวง
2. สอนให้อบรมกุศลให้ถึงพร้อม
3. สอนให้ทำจิตใจของตนให้ผ่องแผ้ว[1]

โดยหลักการทั้ง 3 นี้ พุทธบริษัทต้องพยายามเลิกละความประพฤติชั่วทุกอย่าง จนเต็มความสามารถ และพยายามสร้างกุศล คือ ความดีสำหรับตนให้พร้อมเท่าที่จะสร้างได้ กับพยายามชำระจิตใจให้ผ่องใสอยู่เสมอด้วยการพยายามทำตามคำสอน ในหลักการนี้ เป็นการพยายามทำดี เรียกว่า "ทำบุญ" และการทำบุญนี้ พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงวัตถุ คือ ที่ตั้งอันเป็นทางไว้ โดยหลักย่อ ๆ 3 ประการ เรียกว่า บุญกิริยาวัตถุ

บุญกิริยาวัตถุนี้เอง เป็นแนวให้พุทธบริษัทประพฤติบุญตามหลักการที่แสดงไว้ และเป็นเค้าให้เกิดศาสนพิธีต่าง ๆ ขึ้นโดยนิยม คือ ในกาลต่อ ๆ มาพุทธบริษัทนิยมทำบุญไม่ว่าปรารภเหตุใด ๆ ก็ให้เข้าหลักบุญกิริยาวัตถุ 3 การทำ

---

[1] ขุ.ธ. 25/183/49.



บุญซึ่งเป็นการบำเพ็ญความดี และทำในกรณีต่าง ๆ กัน ตามเหตุที่ปรารภ จึงเกิดพิธีกรรมขึ้นหลายประการ เมื่อพิธีกรรมใดเป็นที่นิยมและรับรองปฏิบัติสืบ ๆ มาจนเป็นประเพณี พิธีกรรมนั้น ก็กลายเป็นศาสนพิธีขึ้น[2]

บุญกิริยาวัตถุ

คำว่า บุญกิริยาวัตถุนี้ แปลว่า วิธีทำบุญ หลักการทำความดี เรื่องที่จัดเป็นการทำบุญ สิ่งที่เป็นที่ตั้งแห่งการทำบุญ หมายความว่า บุญ คือ ความสะอาดของจิต หรือคุณภาพอันดีของจิต ซึ่งเราจะทำได้ด้วยวิธีเหล่านี้ คือ ให้ทาน รักษาศีล เจริญภาวนา เป็นต้น

วิธีการทำบุญดังกล่าวข้างต้น พระพุทธองค์ทรงตรัสไว้เป็น 2 นัย คือ บุญกิริยาวัตถุ 3 กับบุญกิริยาวัตถุ 10

บุญกิริยาวัตถุ 3 ได้แก่

1. ทานมัย หมายถึง ทำบุญด้วยการให้ปันสิ่งของ
2. สีลมัย หมายถึง ทำบุญด้วยการรักษาศีล หรือประพฤติดีมีระเบียบวินัย

---

[2]ชำเลือง วุฒิจันทร์และคณะ, <u>ศาสนพิธี คู่มือทำบุญบำเพ็ญกุศลสำหรับพุทธศาสนิกชน</u>, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเอกลักษณ์ของชาติสำนักนายกรัฐมนตรี จัดพิมพ์, 2526), หน้า 3.

3. ภาวนามัย หมายถึง ทำบุญด้วยการเจริญภาวนา คือ ฝึกอบรมจิตใจ[3]

บุญกิริยาวัตถุ 10 ได้แก่

1. ทานมัย ทำบุญด้วยการให้ปันสิ่งของ
2. สีลมัย ทำบุญด้วยการรักษาศีล หรือประพฤติดี
3. ภาวนามัย ทำบุญด้วยการเจริญภาวนา คือ ฝึกฝนอบรมจิตใจ
4. อปจายนมัย ทำบุญด้วยการประพฤติอ่อนน้อม
5. เวยยาวัจจมัย ทำบุญด้วยการช่วยขวนขวายรับใช้
6. ปัตติทานมัย ทำบุญด้วยการเฉลี่ยส่วนแห่งความดีให้แก่ผู้อื่น
7. ปัตตานุโมทนามัย ทำบุญด้วยการยินดีในความดีของผู้อื่น
8. ธัมมัสสวนมัย ทำบุญด้วยการฟังธรรมศึกษาหาความรู้
9. ธัมมเทสนามัย ทำบุญด้วยการสั่งสอนธรรมให้ความรู้
10. ทิฏฐุชุกัมม์ ทำบุญด้วยการทำความเห็นให้ตรง[4]

---

[3]พระราชวรมุนี(ประยุทธ์ ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ (ฉบับประมวลธรรม), หน้า 109-110.

[4]พระราชวรมุนี(ประยุทธ์ ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2528), หน้า 138.

จำนวนบุญกิริยาวัตถุ

ความจริง การปฏิบัติธรรมในพระพุทธศาสนา ก็จัดเป็นการทำบุญ เพราะว่าการทำบุญ ก็คือการทำจิตให้สะอาด ทำให้คุณภาพของจิตดีขึ้น ดังนั้น การปฏิบัติธรรม จึงจัดว่าเป็นการทำบุญอย่างตรงหลักการและถูกต้อง

แต่ปัญหามีว่า ทำไมบุญกิริยาวัตถุจึงมีน้อยข้อเหลือเกิน มีเพียง 3 ข้อบ้าง และ 10 ข้อบ้างเท่านั้น น่าจะมีมากเป็นหลาย ๆ ร้อยข้อ หรือหลาย ๆ พันข้อขึ้นไป เพราะหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าที่สอนคนประพฤติปฏิบัตินั้น ก็มีมากมายหลายข้อ นับจำนวนได้ถึง 84,000 พระธรรมขันธ์

คำตอบก็มีว่า ก่อนอื่นต้องเข้าใจถึงสภาวะของจิตเสียก่อน โดยปกติแล้วจิตของมนุษย์จะมีกิเลสหลักครอบงำอยู่3 ประการ คือ โลภะ โทสะ โมหะ ความจริงแล้วชนิดของกิเลสแยกย่อยออกไปก็มีมาก แต่เมื่อประมวลกิเลสที่มีพฤติการณ์ร่วมกันเป็นกลุ่ม ๆ หรือเป็นสาย ๆ เข้าแล้วมี 3 สายด้วยกัน คือ สายโลภะ สายโทสะ และสายโมหะ โดยมีกิเลสทั้ง 3 เป็นหัวหน้าสายนั้น ๆ ที่เรียกว่า อกุศลมูล 3 และวิธีการปราบปราม หรือกำจัดกิเลส 3 สายนี้ พระพุทธเจ้าก็ได้ทรงวางหลักปฏิบัติไว้ 3 สายให้เป็นคู่ปรับกัน เรียกว่าบุญกิริยาวัตถุ 3 คือ ทาน ศีล ภาวนา โดยให้แต่ละอย่างเป็นหัวหน้าสาย หรือเป็นกองหน้าของฝ่ายต่อสู้ ในเมื่อกิเลสใหญ่มี 3 ชนิด ฝ่ายต่อต้านก็มี 3 หมวดเช่นเดียวกัน

ตารางแผนผังแสดงฝ่ายกิเลสและฝ่ายต่อต้านกิเลส คือ บุญกิริยาวัตถุมีดังนี้[5]

1. <u>โลภะ</u> (ปาปิจฉา-มหิจฉา)	1. <u>ทาน</u> (สันโดษ-หิริ-จาคะ-สัมมาอาชีวะ
2. <u>โทสะ</u> (โกธะ-ปฏิฆะ-พยาบาท-วิหิงสา)	2. <u>ศีล</u> (เมตตา-กรุณา-โอตตัปปะ-ขันติ-ทมะ-อโกธะ)
3. <u>โมหะ</u> (อกตัญญู-มทะ-ปมาทะ)	3. <u>ภาวนา</u> (วิมังสา-อุปสมะ-สติ-ปัญญา-สมาธิ-โยนิโสมนสิการ-ธัมมวิจยะ-อัปปมาทะ-พาหุสัจจะ)

เมื่อจิตมนุษย์ได้ถูกกิเลส 3 อย่าง คือ โลภะ โทสะ โมหะ ซึ่งถือว่าเป็นกิเลสชั้นอกุศลมูลนี้ยึดครอง จึงจำเป็นต้องขจัดออกไปและการที่จะกำจัดกิเลสออกไปให้ได้ จำเป็นต้องปฏิบัติตามหลักธรรมะ โดยการปฏิบัติธรรมนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อจะปราบกิเลสให้หมดสิ้นไปจากใจ ธรรมะทั้งสิ้นที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้นั้น ก็คือวิธีปฏิบัติการเพื่อต่อสู้กับกิเลสนั่นเอง

---

[5]พ.อ.ปิ่น มุทุกันต์, <u>คำบรรยายพุทธศาสตร์ ฉบับฉลอง 25 พุทธศตวรรษ</u>, ภาค 3, หน้า 20.

หลักการใหญ่ ๆ ในการเอาชนะกับกิเลส พระองค์ทรงแสดงไว้ 3 หลักคือ ทาน ศีล ภาวนาที่กล่าวแล้ว การที่พระองค์ทรงถือเอาทาน ศีล ภาวนา มาเป็นเครื่องมือต่อสู้กับกิเลส ก็เพราะหลักธรรมทั้ง 3 อย่างดังกล่าว เป็นหลักการใหญ่ ส่วนบรรดาข้อธรรมอื่นอีกมากมายในพุทธศาสนานั้น ล้วนเป็นเครื่องเกื้อหนุนการปฏิบัติหลักธรรมทั้ง 3 นี้ ตัวอย่างคือ ธรรมะบางข้อสนับสนุนทานโดยเฉพาะ เช่น สันโดษ เป็นต้น บางข้อสนับสนุนศีลโดยเฉพาะ เช่น เมตตา กรุณา เป็นต้น บางข้อสนับสนุนภาวนาโดยเฉพาะ เช่น สติ เป็นต้น แต่ธรรมะบางข้อสนับสนุนพร้อมกันไปทั้งสามเลยก็มี เช่น กาลัญญุตา ความเป็นผู้รู้จักกาล เป็นต้น แสดงให้เห็นว่าพระพุทธเจ้าทรงวางแผนในการต่อสู้กับกิเลสไว้ได้อย่างดีเยี่ยม

อนึ่ง ยังมีข้อที่น่าคิดพิจารณาด้วยว่า แผนการรบเอาชนะกับกิเลสนั้นพระพุทธเจ้าทรงวางไว้เหมาะสมมากที่สุด เพราะธรรมทั้ง 3 หมวดมีความจำเป็นทุกข้อ จะตัดทอนให้น้อยลงอีกไม่ได้แล้ว เช่น ถ้าบุคคลใดมีทรัพย์สินเงินทองมากมาย แล้วทำบุญทอดกฐินปีละ 10-20 วัด แต่ทอดทิ้งการรักษาศีลและการเจริญภาวนาอบรมจิตใจของตน คิดอยู่แต่เพียงว่า ทานอย่างเดียวก็สามารถไปสวรรค์นิพพานได้ อย่างนี้ถือว่าเป็นการคิดผิด เนื่องจากว่ากิเลสรุกเข้ามาถึง 3 ด้าน แต่ออกรบเพียงด้านเดียวเช่นนี้ ชัยชนะก็เกิดมีไม่ได้

ในกรณีที่บุญกิริยาวัตถุแบ่งออก 2 นัย คือ นัยที่ 1 มี 3 อย่างกับนัยที่ 2 มี 10 อย่างนั้น ความจริงแล้ว หลักใหญ่ ๆ ก็คงมีเพียง 3 หลัก คือ ทาน ศีล ภาวนา ดังที่กล่าวมาแล้ว ส่วนที่เพิ่มขึ้นมาอีก 7 ข้อนั้น เป็นการแยกแยะละเอียดออกไป หรือเพื่อเสนอแนะทางเลือกแก่ผู้ปฏิบัติว่าข้อไหนมีแง่บทที่จะปฏิบัติให้บังเกิดผลประการอื่น ๆ ได้อย่างไรอีกบ้าง ในบุญกิริยาวัตถุ 10 นั้น 3 ข้อแรกตรงกันกับบุญกิริยาวัตถุ 3 ส่วนข้ออื่น ๆ นอกนั้นสามารถสงเคราะห์ลงในบุญกิริยาวัตถุ 3 ได้ดังนี้



ข้อ 4 อปจายนมัย สงเคราะห์เข้าในสีลมัย

ข้อ 5 เวยยาวัจจมัย สงเคราะห์เข้าในสีลมัย

ข้อ 6 ปัตติทานมัย สงเคราะห์เข้าในทานมัย

ข้อ 7 ปัตตานุโมทนามัย สงเคราะห์เข้าในทานมัย

ข้อ 8 ธัมมัสสวนมัย สงเคราะห์เข้าในภาวนามัย

ข้อ 9 ธัมมเทสนามัย สงเคราะห์เข้าในภาวนามัย

ข้อ 10 ทิฏฐุชุกัมม์ สงเคราะห์เข้าได้ทั้งในทาน ศีล และภาวนา[6]

การทำบุญทุกข้อที่กล่าวมานี้ มีความมุ่งหมายเพื่อที่จะให้การกระทำนั้นเป็นเครื่องฟอกใจให้บริสุทธิ์ สะอาดจากกิเลส สิ่งที่ผู้ทำบุญจะได้รับ ก็คือความบริสุทธิ์สะอาดนั้นเอง ซึ่งทางศาสนาเรียกความสะอาดบริสุทธิ์นั้นว่าบุญ ใครทำอะไรและจะได้บุญมากหรือน้อยนั้น ก็อยู่ที่ว่าใครสามารถทำให้จิตของตนเกิดความสะอาดมากหรือน้อย เช่น ถ้าถวายผ้าไตรสักร้อยชุด แต่ทำด้วยความโลภโมห์โทสัน ก็สู้ถวายผ้าผืนเดียวด้วยจิตอันเปี่ยมด้วยศรัทธาไม่ได้ เพราะว่าความบริสุทธิ์แห่งจิตนั้น ใคร ๆ จะซื้อหาด้วยเงินตราหาได้ไม่

ทาน: วิธีการทำบุญลำดับแรก

วิธีบำเพ็ญทานนั้น ในสมัยพุทธกาล มีไม่มากวิธีนัก เช่น การตักบาตรเลี้ยงพระ สร้างวัด ทอดกฐิน ทอดผ้าบังสุกุล เป็นต้น แต่ต่อมาภายหลัง วิธีทำบุญได้วิวัฒนาการไปมาก เช่น การตักบาตร ซึ่งเดิมจริง ๆ ก็มีเพียงการเอา

---

[6]พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า 111.

ข้าวสุกกับอาหารสุกใส่บาตรให้พระนำไปฉันที่วัดเท่านั้น แต่ปัจจุบันการใส่บาตรก็มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบของถวายไป เป็นตักบาตรข้าวสาร ตักบาตรน้ำผึ้ง ตักบาตรน้ำมัน ตักบาตรเงินเป็นต้น

อย่างไรก็ตาม การบำเพ็ญทานดังกล่าวได้กลายเป็นขนบธรรมเนียมประเพณีของมหาชนไปแล้ว ดังที่ปรากฏมีหนังสือเกี่ยวกับหลักศาสนพิธีต่าง ๆ กล่าวถึงแบบอย่างหรือแบบแผนที่พึงปฏิบัติ เพื่อความเป็นระเบียบและครบถ้วนตามที่นิยมกันในสังคม

การบำเพ็ญทาน เมื่อถือหลักเจตนาของผู้บริจาคเป็นที่ตั้งแล้ว ก็แบ่งออกเป็น 2 อย่าง คือ

1. ปาฏิบุคลิกทาน ถวายเจาะจงพระภิกษุรูปนั้นรูปนี้

2. สังฆทาน ถวายไม่เจาะจงเฉพาะพระภิกษุรูปใด มอบเป็นกลางให้สงฆ์จัดเฉลี่ยกันใช้สอยเอง[7]

ปาฏิบุคลิกทาน ถวายเจาะจงบุคคล หมายถึงผู้เป็นเจ้าภาพเจาะจงพระที่จะนิมนต์มารับไทยทาน เช่น ทำบุญบ้านใหม่ มีการเลี้ยงพระ สมมุติว่า 10 รูป ก็เจาะจงว่านิมนต์พระรูปนั้น ๆ เช่นระบุท่านเจ้าคุณ ท่านพระครู หลวงตา หลวงลุง ท่านมหา หรือหลวงพี่ เป็นต้น อย่างนี้เรียกว่า ปาฏิบุคลิกทาน และการถวายปาฏิบุคลิกทานนี้ ไม่ต้องมีพิธีกรรมในการถวาย เพราะเมื่อผู้ถวายเกิดศรัทธาจะถวายสิ่งใดแด่พระภิกษุหรือสามเณรรูปใด ก็จัดสิ่งนั้นมอบถวายพระภิกษุหรือสามเณรรูปนั้นเป็นรายบุคคล

---

[7]พ.อ.ปิ่น มุทุกันต์, คำบรรยายพุทธศาสตร์ ฉบับฉลอง 25 พุทธศตวรรษ, ภาค 3, หน้า 55.



สังฆทาน ถวายแด่ส่วนรวม หมายถึง การถวายที่เจ้าภาพไม่เจาะจงพระภิกษุรูปนั้นรูปนี้ เวลานิมนต์พระภิกษุก็ไปที่วัด เข้าไปหาท่านเจ้าอาวาสหรือไปหาพระภิกษุเจ้าหน้าที่ที่รับกิจนิมนต์ของวัด เรียกตามพระวินัยว่า "ภัตตุเทศก์" คือ ภิกษุที่สงฆ์สมมติ หรือแต่งตั้งให้เป็นเจ้าหน้าที่จัดแจงภัตต์ และบอกถึงวัตถุประสงค์ว่าต้องการนิมนต์พระภิกษุไปในงานอะไร จำนวนกี่รูป เป็นต้น พระผู้รับนิมนต์จะเปิดบัญชีดูรายนามพระภิกษุว่าลำดับจะตกแก่พระภิกษุรูปใดบ้างแล้วจะเป็นผู้นิมนต์พระภิกษุให้เอง เมื่อสงฆ์จัดพระภิกษุรูปใดมาให้ เจ้าภาพก็พึงยินดีถวายทานแก่พระภิกษุรูปนั้น การถวายสังฆทานนี้ เป็นการถวายสงฆ์เกี่ยวกับส่วนรวมในวัด ไม่ใช่เป็นการบุคคล จึงเป็นเรื่องเกี่ยวเนื่องด้วยพิธีกรรมโดยเฉพาะ มีพิธีการถวายและการอนุโมทนาของสงฆ์ ซึ่งเป็นประเพณีทางพระพุทธศาสนาสืบต่อกันมา[8]

ปาฏิบุคลิกทานกับสังฆทานนั้น ต่างกันที่เจตนาในการให้ การให้ทานเจาะจงบุคคลนั้น ทายกมีเจตนาแคบหรือใจแคบ ส่วนการถวายสังฆทาน ทายกย่อมมีเจตนากว้างเผื่อแผ่มากไม่เห็นแก่หน้าเลือกที่รักผลักที่ชัง และพระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญว่ามีผลมากกว่าปาฏิบุคลิกทาน

สิ่งของที่ทายกจัดถวายพระภิกษุแบบปาฏิบุคลิกทานนั้น สิ่งของทั้งหมดจะตกเป็นกรรมสิทธิ์แก่พระภิกษุรูปที่เราถวายนั้น พระภิกษุนั้นจะใช้เอง หรือจะมอบให้ใครก็ได้ไม่ผิดวินัย ส่วนสิ่งของที่ถวายเป็นสังฆทานนั้นก็อาจแบ่งเป็นสองอย่างคือ ของใดเป็นลหุภัณฑ์ คือของกินของใช้ไม่ถาวร พระภิกษุรูปที่รับนั้น ย่อมมีสิทธิ์

---

[8]ชำเลือง วุฒิจันทร์และคณะ, <u>ศาสนพิธี คู่มือทำบุญบำเพ็ญกุศลสำหรับพุทธศาสนิกชน</u>, หน้า 7.

ในของนั้นทุกประการ ส่วนของใดเป็นครุภัณฑ์ คือ ของใช้ถาวร ให้ตกเป็นของสงฆ์ พระรูปนั้นจะใช้ก็ได้ แต่ต้องใช้ในฐานะเป็นของสงฆ์ คือยืมของสงฆ์ใช้ จะยกให้แก่ใครไม่ได้ ตัวอย่างเช่น เราถวายสังฆทานโดยจัดอาหารใส่ในภาชนะ เช่น กาละมัง ถังสังกะสี หรือใส่สำรับถวายพระภิกษุไป พระภิกษุที่รู้วินัยก็ฉันอาหารนั้น ส่วนภาชนะที่ใส่อาหาร เช่น กาละมัง ถัง และถาดถ้วยสำรับ ก็ส่งเข้าห้องเก็บสังฆภัณฑ์ คือ ห้องเก็บของสงฆ์ประจำวัด โดยมีพระภิกษุเป็นเจ้าหน้าที่เก็บรักษาไว้ พระภิกษุที่รู้วินัยควรปฏิบัติต่อของสงฆ์อย่างนี้

ความมุ่งหมายของการบำเพ็ญทาน

พระพุทธโอวาทที่ตรัสเรื่องการบำเพ็ญทาน มีความมุ่งหมายอยู่ 2 ประการ คือ

ก. ทาน = การให้เพื่อมุ่งพอกกิเลสในใจของผู้ให้

ข. ทาน = การให้เพื่อมุ่งสงเคราะห์ผู้รับ[9]

ทั้งสองความมุ่งหมายนี้ คงใช้ศัพท์ว่า"ทาน"เหมือนกัน และก็มีผู้แปลว่า "ให้"เหมือนกันด้วย บางทีทำให้เข้าใจสับสน และอาจจะทำให้คนกลัวคำว่า "ทาน" ก็ได้ เพราะในการให้แก่คนขอทาน ก็ใช้คำว่า "ทาน" ให้แก่พระสงฆ์ก็ใช้คำว่า "ทาน" จึงทำให้เห็นคุณค่าของทานดูเหมือนจะน้อยลง ซึ่งความจริงแล้ว ศัพท์ ๆ เดียวกัน แต่ความมุ่งหมายต่างกัน ในบางแห่งพระพุทธเจ้าทรงสอนให้บำเพ็ญทาน เพื่อกำจัดกิเลสในใจของผู้ให้นั่นเอง เช่น ทานที่มาใน

---

[9]พ.อ.ปิ่น มุทุกันต์, <u>คำบรรยายพุทธศาสตร์ ฉบับฉลอง 25 พุทธศตวรรษ</u>, ภาค 3, หน้า 38-39.

ธรรมะหมวดบุญกิริยาวัตถุ 3 คือ ทาน ศีล ภาวนา และในหมวดบารมี 10 คือ ทาน ศีล เนกขัมมะ ปัญญา วิริยะ ขันติ สัจจะ อธิษฐาน เมตตา อุเบกขา มีความมุ่งหมายตรงตัวในการชำระกิเลสในใจของผู้ให้ ส่วนทานที่ทรงสอนไว้ในธรรมะบางหมวดมุ่งไปในทางสงเคราะห์แก่ผู้รับ ซึ่งเป็นการส่งเสริมความสามัคคีในสังคม คือ ทำให้คนรักใคร่นับถือกันเป็นสำคัญ เช่น คำว่า ทาน ในหมวดสังคหวัตถุและในหมวดทศพิธราชธรรม เป็นต้น

ในธรรมะบางหมวด ที่ทรงมุ่งจะแสดงทั้งสองความมุ่งหมายในที่เดียวกัน มีการแยกศัพท์ไว้ต่างกันก็มี เช่น ในมงคลสูตร บทว่า ทานญจ ธมมจริยา จ ญาตกานญจ สงคโห คำว่าทานในบทนี้ มุ่งถึงการให้ เพื่อกำจัดกิเลสในใจของผู้ให้ ส่วนคำว่า สังคหะ มุ่งสงเคราะห์แก่ผู้รับ

เมื่อทราบถึงความมุ่งหมายในการบำเพ็ญทาน 2 อย่างนี้แล้ว ทำให้นึกถึงสำนวนพูดของชาวบ้านทั่วไป คือคำว่า "ทำบุญทำทาน" เวลาถวายของแก่พระเรียกว่า "ทำบุญ" แต่ครั้นให้ของแก่คนยากจน มักเรียกกันว่า "ทำทาน" สาเหตุที่ใช้คำต่างกันอย่างนี้ ก็เพราะการให้มีอยู่สองความมุ่งหมายดังกล่าว การให้ของแก่พระ ผู้ให้มุ่งหมายชำระจิตใจของตนให้สะอาดเป็นสำคัญ มิได้ถือว่าพระท่านยากจนแล้วเราจึงให้ ความจริงไม่ได้เป็นเช่นนั้น บางทีพระท่านเป็นถึงสมเด็จพระราชาคณะ หรือพระราชาคณะ บุคคลถวายไทยทานมีเทียนสองเล่ม ธูปหนึ่งซอง สบงหนึ่งผืน ฯลฯ ซึ่งไทยทานแบบนี้ที่กุฏิท่านมีมากอยู่แล้ว แต่ผู้ให้ก็มิได้เอาฐานะของท่านมาเป็นเกณฑ์พิจารณาว่าท่านมีแล้วหรือไม่ แต่เอาจิตใจของตนเองเป็นเกณฑ์ เมื่อเกิดศรัทธาต้องการบุญจึงให้ การให้ในลักษณะนี้มุ่งทำใจให้บริสุทธิ์สะอาด และการทำใจให้บริสุทธิ์สะอาดเช่นนี้ ภาษาธรรมะเรียกว่า ทำบุญ อีกทั้งพระสงฆ์นั้นพุทธศาสนิกชนก็นิยมเรียกว่าเป็นบุญเขต คือ นาบุญ ฉะนั้น สำนวนที่เรียกการให้สิ่งของแก่พระว่า "ทำบุญ" นั้น จึงชอบด้วยเหตุผลและเหมาะสมในทางปฏิบัติทุกประการ

ส่วนการให้ของแก่คนยากจน เช่น ให้แก่คนขอทาน เจตนาของผู้ให้อ่อนกว่าให้แก่พระ คือ เห็นเขาจนแล้วคิดสงสาร จึงสละทรัพย์ของตนให้ เป็นการช่วยเหลือเขา การให้เพื่ออนุเคราะห์อย่างนี้ ผู้ให้ไม่ได้มุ่งจะชำระอาสวะกิเลสแต่ประการใด เพียงแต่เกิดความสงสารก็เลยให้ บางทีไม่สงสารเสียด้วยซ้ำเกิดความรำคาญ ก็ให้เพื่อตัดความรำคาญนั้น การให้ประเภทนี้ เจตนาของผู้ให้สุดอยู่แค่การให้เท่านั้น คำว่า "ให้" นี้ ภาษาบาลีใช้คำว่า ทาน ชาวบ้านทั่วไปจึงใช้สำนวนพูดว่า ทำทาน ซึ่งแปลว่า ทำการให้ นับว่าแปลตรงตัวทีเดียว เช่นคนขอทาน เวลาร้องขอกับใครก็มักจะบอกว่า "เชิญทำทานเจ้าข้า... คุณนายเจ้าขา" อย่างนี้นับว่าใช้สำนวนถูกต้อง เว้นแต่คนขอทานที่ไม่มีภูมิความรู้ร้องขอส่งเดชว่า "เชิญทำบุญกับคนยากจนเถิดเจ้าข้า ไปชาติหน้า ท่านจะได้เป็นเศรษฐี มหาเศรษฐี..." ร้องขอแบบนี้นับว่าผิด เพราะไปบอกให้เขามาทำบุญกับคนขอทาน จริงอยู่แม้ว่าการให้ทานแก่คนขอทานจะได้บุญบ้าง ในฐานะช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ แต่ก็น้อยเต็มที เป็นเพียงผลพลอยได้เท่านั้น ไม่น่าจะเรียกว่าทำบุญ และการให้สิ่งของแก่คนขอทานนั้น ผู้ให้มี "กรุณา" เป็นพื้นของเจตนา ส่วนการให้แก่พระสงฆ์มี "ปสาทะ" เป็นพื้น ซึ่งต่างกัน

จึงกล่าวได้ว่า วัตถุประสงค์ของการให้ทาน มีอยู่ 2 อย่าง คือให้ทานเพื่อฟอกกิเลสในใจของตนเอง กับให้ทานเพื่อช่วยสงเคราะห์แก่ผู้รับ ทั้งสองอย่างนี้เป็นบุญด้วยกัน แต่อย่างแรกเป็นการทำบุญโดยตรง คือ บุญที่เกิดจากการให้แท้ ๆ ส่วนอย่างหลังเป็นการมุ่งสงเคราะห์ บุญจะเกิดก็เกิดจากน้ำใจเมตตากรุณาอีกชั้นหนึ่ง

ทานสมบัติ

ทานจะบังเกิดผล คือ เป็นบุญมากน้อยเพียงใดหรือไม่ มีหลักที่จะต้องพิจารณาอยู่ 3 ประการ เรียกว่า ทานสมบัติ ได้แก่ ความถึงพร้อม หรือความพรั่งพร้อมสมบูรณ์ ซึ่งทำให้ทานที่ได้บริจาคแล้วเป็นทานอันยอดเยี่ยม มีผลมาก คือ

1. เขตสมบัติ หมายถึง บุญเขตถึงพร้อม คือ ปฏิคาหก หรือผู้รับทานเป็นผู้ประพฤติดี ปฏิบัติชอบ ประกอบด้วยคุณธรรม (บุคคล)

2. ไทยธรรมสมบัติ ไทยธรรมถึงพร้อม คือ สิ่งที่ให้เป็นของบริสุทธิ์ได้มาโดยชอบธรรม และเหมาะสมเป็นประโยชน์แก่ผู้รับ (วัตถุ)

3. จิตตสมบัติ เจตนาถึงพร้อม คือ ให้ด้วยความตั้งใจ คิดจะให้เป็นประโยชน์แก่ผู้รับแท้จริง มีเจตนาบริสุทธิ์ทั้ง 3 กาล (คือ ก่อนให้ใจยินดี ขณะให้จิตผ่องใส ให้แล้วเบิกบานใจ)[10]

ก. เขตสมบัติ นอกจากหมายถึง ปฏิคาหก ผู้รับแล้ว ยังรวมถึงทายก คือ ผู้ให้ด้วย ดังนั้น ทานสมบัติข้อนี้ จึงได้แก่ บุคคลนั่นเอง การให้ทานนั้นแม้เจตนา (จิตตสมบัติ) จะดี, วัตถุ (ไทยธรรม) จะดี แต่ถ้าเขตสมบัติ (บุคคล) ไม่ดี ผลทานก็ไม่เต็มที่ บุคคลผู้เกี่ยวข้องกับทานจะต้องดีด้วยกันทั้งสองฝ่าย คือ:-

---

[10]พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), <u>พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม</u>, หน้า 122-123.

- ทายก ผู้ให้ ต้องเป็นผู้มีศีลธรรม ฉะนั้น ก่อนถวายทาน จึงมีประเพณีรับศีลก่อน

- ปฏิคาหก ผู้รับ ซึ่งถือว่าสำคัญมาก พระพุทธเจ้าทรงตรัสย้ำให้รู้จักเลือกปฏิคาหก คือให้เลือกทำบุญในพระสงฆ์ ที่ปฏิบัติชอบด้วยวินัยสิกขา และตรัสเปรียบไว้ว่า นาที่หญ้ารก ปลูกข้าวก็ได้ข้าวน้อย นักบวชที่ไม่ตั้งใจในสิกขาวินัยก็เหมือนนาที่เต็มไปด้วยหญ้า ถึงทำบุญมาก ก็ได้บุญน้อย หรืออาจไม่ได้เลย สำหรับเหตุผลก็คือ การทำบุญในนักบวชที่ทุศีล ก็เท่ากับให้กำลังแก่ผู้ผิดให้มีกำลังที่จะเหยียบย่ำพระศาสนาให้ล่มจมเร็วขึ้น และการให้แก่ปฏิคาหกที่ไม่สมบูรณ์เช่นนั้นย่อมเป็นการยากมากที่ทายกจะทำเจตนาให้บริสุทธิ์ทั้ง 3 กาล ดังจะอธิบายต่อไปในเบื้องหน้า ฉะนั้น เมื่อพระพุทธเจ้าทรงสอนให้พุทธศาสนิกทำบุญด้วยการให้แล้ว จึงตรัสสำทับอีกว่า

วิเจยฺย ทานํ สุคตปฺปสตฺถํ

การเลือกให้ อันพระสุคตเจ้าทรงสรรเสริญแล้ว[11]

ข. ไทยธรรมสมบัติ หมายถึง สิ่งของที่จะให้ ได้แก่ วัตถุ นั่นเอง บางทีเรียกคำเต็มว่า ทานวัตถุ แปลว่า ของสำหรับทาน ท่านแสดงทานวัตถุไว้ 10 อย่าง คือ

1. อนฺนํ ข้าว หมายถึง อาหาร
2. ปานํ น้ำดื่ม รวมทั้งเครื่องดื่มอันสมควรแก่สมณบริโภค
3. วตฺถํ ผ้า เช่น ผ้านุ่ง ผ้าห่ม ผ้าเช็ดตัว

---

[11]สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, พุทธศาสนสุภาษิต เล่ม 1, พิมพ์ครั้งที่ 28, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2526), หน้า 24.

4. ยานิ ยานพาหนะ เครื่องอุปกรณ์การไป เช่น รถ คานหาม รองเท้า สงเคราะห์ปัจจัยค่าโดยสารเข้าด้วย

5. มาลา ดอกไม้

6. คนฺธํ ของหอม หมายถึง ธูป-เทียนบูชาพระ

7. วิเลปนํ เครื่องลูบไล้ หมายถึง เครื่องสุขภัณฑ์สำหรับชำระร่างกายให้สะอาดมีสบู่ถูตัว เป็นต้น

8. เสยฺยา ที่นอน เช่น เสื่อ หมอน มุ้ง

9. วสถํ ที่อยู่อาศัยหรือที่พัก เครื่องรับรอง ศาลา ม้านั่ง เสนาสนะ

10. ปทีเปยฺยํ เครื่องตามประทีป มีเทียนจุดให้แสง ตะเกียงน้ำมันตะเกียง โคมไฟ และไฟฟ้า เป็นต้น[12]

ทานวัตถุ 10 อย่างนี้ ควรถวายเป็นทานแก่ภิกษุสามเณรเพื่อใช้สอยหรือบูชาพระรัตนตรัยตามสมควร

เมื่อรู้จักของควรให้แล้ว ยังต้องรู้จักกาลที่ควรให้ด้วย เช่น จะถวายอาหารแก่พระ จะต้องถวายในเวลาที่ท่านฉันได้ ดังนี้เป็นต้น ข้อพิจารณานี้ ถือว่าเป็นความฉลาดของผู้ให้ จึงจะสำเร็จประโยชน์

นอกจากนี้แล้ว การจัดของถวายพระจะต้องยึดหลักปัจจัย 4 เป็นเกณฑ์ ปัจจัย 4 นั้น คือ:

1. จีวร หมายถึง ผ้าที่พระใช้นุ่งห่มทุกชนิด

2. บิณฑบาต หมายถึง อาหารเครื่องเลี้ยงชีพ

3. เสนาสนะ หมายถึง ที่อยู่ รวมทั้งเตียง โต๊ะ ฯลฯ

4. คิลานเภสัช หมายถึง ยาแก้โรคทุกชนิด

---

[12]องฺ.อฏฺฐก. 23/35/196.

สิ่งของที่ควรให้เหล่านี้แสดงไว้พอเป็นตัวอย่าง แม้ของที่เป็นประโยชน์แก่การบำเพ็ญสมณธรรมของพระสงฆ์ ก็ให้ถือว่าเป็นทานวัตถุด้วย เช่น หนังสือเรียน เครื่องเขียน เป็นต้น ยังมีอยู่อีกคำหนึ่ง ที่นิยมใช้กันมาก คือคำว่า ไทยทาน หรือไทยธรรม สองคำนี้ หมายถึงของที่เตรียมไว้สำหรับถวายพระ เช่น จัดของถวายพระไว้เป็นสำรับ ๆ คอยเวลาถวาย ของที่เตรียมไว้อย่างนี้เรียกว่า ไทยทาน หรือไทยธรรม

สิ่งของทำบุญนั้น ต้องเป็นของที่เราหามาได้โดยสุจริต ไม่ใช่ลักขโมย ฉ้อโกงใครมา เป็นต้น จึงจะเป็นทานวัตถุอันประเสริฐ ทำบุญแล้วได้บุญมาก

ค. จิตตสมบัติ เจตนาถึงพร้อม หมายถึง ความตั้งใจในการให้ โดยมีจุดประสงค์เพื่อฟอกจิตของตนให้บริสุทธิ์สะอาด เจตนาในการให้ทาน เรียกกันว่า จาคเจตนา

เจตนาเป็นปัจจัยสำคัญ ที่จะทำให้เกิดความสะอาดแห่งจิต ที่เรียกว่า ได้บุญ การทำทานนั้น ถึงวัตถุที่จะให้มีมากและดีวิเศษเท่าใด ถึงพระผู้รับจะเป็นผู้บริสุทธิ์สักเพียงใด ถ้าเจตนาของผู้ถวายทานไม่ดี ก็ได้บุญไม่เต็มที่ หรืออาจไม่ได้เลยก็ได้ เหมือนกับเราอยากได้ความสะอาดของผ้า แม้ว่าจะมีสบู่อย่างดี แต่เราไม่ได้ซักให้ถูกแบบถูกวิธี สักแต่ว่าจับ ๆ วาง ๆ ไม่ฟอกให้ถึงที่ก็จะได้รับความสะอาดของผ้าไม่เต็มที่อยู่นั่นเอง

เจตนาในการให้ทานนั้น พึงคิดว่าให้เพื่อทำบุญ คือ ทำให้จิตของเราบริสุทธิ์จากกิเลส ต้องตั้งใจให้ตรงเป้าหมาย อย่าผิดเป้าหมาย การตั้งใจผิดนั้น เช่น

ทำบุญเพื่อหาเสียง

ทำบุญเพื่อให้คนทั้งหลายชมว่าเป็นคนใจบุญ

ทำบุญเพื่อผูกมิตรกับพระ

ทำบุญเพื่อเฮฮากันให้สนุก

ทำบุญเพื่อให้ญาติพี่น้องเอาเงินมาลงขัน

ทำบุญเพื่อจะเอาของกำนัล ของชำร่วย เป็นต้น

การทำบุญแบบนี้ ถือว่าไม่ตรงเป้าหมาย บุญเกิดในจิตใจได้น้อย หรืออาจไม่ได้บุญเลยก็เป็นได้ เหมือนกับคนยิงลูกศร หากเล็งไม่ตรงเป้า ถึงยิงถูกก็ถูกที่หมายรอง ได้ผลน้อย

เจตนา 3 กาล

เจตนาในการให้ทาน ที่ถือว่าเจตนาบริสุทธิ์เต็มที่จะต้องบริสุทธิ์ครบทั้ง 3 กาล หรือ 3 ระยะ คือ :

1. ปุพพเจตนา หมายถึง เจตนาก่อนที่จะให้ เช่น ตั้งใจว่าพรุ่งนี้จะเลี้ยงพระ ในระหว่างเตรียมการก่อนจะถึงเวลาเลี้ยงพระจริงก็รักษาเจตนาให้บริสุทธิ์ผุดผ่อง ให้มีจิตใจจดจ่อต่อบุญแน่วแน่

2. จาคเจตนา (มุญจนเจตนา) หมายถึง เจตนาในขณะที่ให้ เช่น ในขณะกำลังเลี้ยงพระ ก็มีใจอิ่มเอม ผ่องใส ไม่ยอมให้จิตตกอยู่ในอำนาจของอกุศลมูล เป็นต้น

3. อปราปรเจตนา หมายถึง เจตนาหลังจากที่ให้ทานแล้ว เช่น หลังจากทำบุญเลี้ยงพระเสร็จ ก็มีจิตใจชื่นบานในความดีของตน

การทำใจอย่างนี้ จึงได้เจตนาครบทั้ง 3 กาล ได้บุญเต็มที่และที่ว่าได้บุญเต็มที่ ก็เพราะตัวเจ้าภาพนั่นเองได้ฟอกจิตของตนอยู่ตลอดเวลา ครบถ้วนทุกวิถีทุกระยะ จิตก็ได้ความสะอาดเต็มที่เหมือนการซักผ้านั่นเอง กล่าวคือตั้งใจทำทั้งเวลาซัก เวลาตาก เวลารีด ผ้าก็จะสะอาด ถ้าไม่ตั้งใจทำในตอนใดตอนหนึ่งก็เอาดีไม่ได้เต็มที่

ตัวอย่างของการขาดเจตนา 3

1. คนมีฐานะร่ำรวย ถือว่าตนเป็นนายทุน มอบธุระในการทำบุญให้เป็นหน้าที่ของคนใช้ เช่นว่า "ให้ตักบาตรไปเถอะแล้วค่อยมาเบิกเงิน ฉันจะจ่ายให้เอง" การกระทำดังกล่าวนี้ เจตนาไม่สมบูรณ์ ได้บุญน้อย เพราะจิตของเขาสัมผัสกับกุศลกรรมเพียงนิดเดียว คือ ตอนสั่งไว้กับตอนจ่ายสตางค์ให้คนใช้เท่านั้น

2. บางคนเตรียมงานทำบุญเป็นการใหญ่ มีการแห่และสมโภชอย่างมโหฬาร แต่ถึงวันทำบุญเข้าจริง ตนเองกลับนั่งดื่มสุราจนเมามายไร้สติ งานบุญให้คนอื่นทำแทนทั้งนั้น พองานเสร็จสร่างเมา จึงกลับยินดีเอิบอิ่มในการทำบุญของตน คนผู้นี้ก็ได้บุญอย่างขาด ๆ วิ่น ๆ (ไม่เต็มที่) เพราะขาดมุญจนเจตนา

3. บางคนทำบุญสุนทานเต็มที่ พอเสร็จงานรู้ว่าเงินทองสิ้นเปลืองไปมาก เกิดอาการเสียดาย บ่นเพ้อรำพันในภายหลัง อาการดังกล่าวนี้ ก็ได้บุญน้อย เพราะเสียอปราปรเจตนา

ดังนั้น เจตนาทั้ง 3 กาล จึงเป็นหลักสำคัญในการวินิจฉัยผลบุญ เศรษฐีบริจาคเงินแสน หรือเงินล้านทำบุญ แต่อาจได้บุญน้อยกว่าคนทุคตะเข็ญใจทำบุญด้วยข้าวทัพพีเดียวก็ได้ ก็เพราะได้เปรียบเสียเปรียบกันในทางเจตนานี้เอง

สรุปว่า การบำเพ็ญทานนี้ จะต้องพยายามทำให้ทานประกอบพร้อมกันด้วยคุณสมบัติ 3 อย่าง คือ :

- บุคคล = เขตสมบัติ
- วัตถุ = ไทยธรรมสมบัติ
- เจตนา = จิตตสมบัติ

ทั้ง 3 ประการนี้ เรียกว่า ทานสมบัติ คือ ลักษณะทานที่สมบูรณ์แบบตามหลักการที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ในบุญกิริยาวัตถุ



ความรู้เบ็ดเตล็ดเกี่ยวกับทาน

เรื่องทานนี้ มีประเด็นต่าง ๆ มากมาย ซึ่งพระอรรถกถาจารย์บ้าง พระธรรมกถึกบ้าง ได้อรรถาธิบายขยายความออกไป เช่น

ทาน 3 อย่าง

1. จาคเจตนา ชื่อว่า ทาน
2. ไทยธรรม ชื่อว่า ทาน
3. วิรัติ ชื่อว่า ทาน[13]

- จาคเจตนา หมายถึง ความตั้งใจในการบริจาคในการเสียสละ แม้จะยังไม่ได้บริจาคก็ตาม มุ่งเอาคุณธรรมภายในใจของบุคคลเป็นสำคัญ ผู้ใดมีความคิดในการเสียสละ ใจของผู้นั้น เรียกว่า มีทาน

- ไทยธรรม หมายถึง วัตถุสิ่งของมีข้าวและน้ำ เป็นต้น ที่บุคคลให้

- วิรัติ หมายถึง การงดเว้นจากการทำบาป เรียกว่า อภัยทานก็ได้ โดยความอีกอย่างหนึ่ง มุ่งเอาเบญจศีล คือ ศีล 5 นั่นเอง เพราะเป็นการให้อภัยแก่ผู้อื่น

ทาน แบ่งตามสิ่งที่ให้มี 2 อย่าง คือ :

1. อามิสทาน หรือวัตถุทาน ให้สิ่งของต่าง ๆ คือ ปัจจัย 4
2. ธรรมทาน ให้ธรรม เช่น สอน ตักเตือน เป็นต้น

---

[13]วศิน อินทสระ, <u>สาระสำคัญแห่งมงคล 38</u> เล่ม 2, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณาคาร, 2515) หน้า 1.

พระพุทธวจนะว่า สพฺพทานํ ธมฺมทานํ ชินาติ ธรรมทานย่อมชนะทานทั้งปวง[14]

ทาน แบ่งตามพฤติการณ์ของทายกมี 3 ชั้น คือ :

1. ทานทาส ผู้เป็นทาสแห่งทาน หมายถึง ให้อย่างดูหมิ่น ดูหมิ่นสิ่งของที่จะให้เป็นทาน หรือดูหมิ่นปฏิคาหก ทำเหมือนให้แก่คนใช้ กล่าวคือให้ของเลวกว่าที่ตนบริโภค-ใช้สอย

2. ทานสหาย ผู้เป็นสหายแห่งทาน ให้โดยขาดคารวะ ถือเสียว่าแบ่งปันให้ปฏิคาหกได้กินได้ใช้ ดีตนเสมอเหมือนให้แก่เพื่อนฝูง กล่าวคือให้ของเสมอกับที่ตนบริโภคใช้สอย

3. ทานสามี หรือ ทานปติ ผู้เป็นนายแห่งทาน ให้ด้วยความเคารพ คือ เคารพต่อไทยทานด้วยเคารพต่อปฏิคาหกด้วย เข้าในลักษณะเทิดทูน ให้เหมือนให้แก่ผู้เป็นนาย กล่าวคือให้ของดีประณีตกว่าที่ตนบริโภคใช้สอย ประดุจให้แก่ผู้เป็นที่เคารพนับถือและบูชา

ในทาน 3 ประเภท ทานปติ เป็นทานอันประเสริฐมีผลมากกว่าทาน 2 ประเภทแรก

อนึ่ง ผู้ตัดความโลภแล้วให้ทาน ท่านเรียกว่า ทานปติเหมือนกัน [15]

---

[14]สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, พุทธศาสน-สุภาษิต, พิมพ์ครั้งที่ 27, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2521), เล่ม 1, หน้า 22.

[15]วศิน อินทสระ, สาระสำคัญแห่งมงคล 38, เล่ม 2, หน้า 14.



ทานแบ่งตามบารมี 3 ชั้น คือ :

- ชั้นต่ำ ทานบารมี หมายถึง การให้สรรพวัตถุต่าง ๆ ดังที่กล่าวแล้ว
- ชั้นกลาง ทานอุปบารมี หมายถึง การให้ของรักของหวงแหนเสมอด้วยชีวิต เช่น ให้บุตรภรรยา ดังทานของพระเวสสันดร
- ชั้นสูง ทานปรมัตถบารมี หมายถึง การให้ชีวิต คือ ยอมสละชีวิตของตน เพื่อให้ผู้อื่นได้รับประโยชน์

ศีล : วิธีการทำบุญลำดับที่สอง

คำสอนและหลักปฏิบัติทางพระพุทธศาสนา ส่วนที่เกี่ยวข้องกับสังคมและสะท้อนถึงเจตนารมณ์ของพระพุทธศาสนาในด้านความสัมพันธ์ทางสังคมได้มากที่สุด ก็คือ คำสอนและหลักปฏิบัติในขั้นศีล เพราะศีลเป็นระบบการควบคุมชีวิตด้านนอกเกี่ยวด้วยการแสดงออกทางกายวาจา เป็นระเบียบว่าด้วยความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกัน การดำเนินกิจการต่าง ๆ ของหมู่ชน การจัดสภาพความเป็นอยู่และสิ่งแวดล้อมให้เรียบร้อยและเกื้อกูลแก่การดำรงอยู่ด้วยดีของหมู่ชนนั้นและแก่ความผาสุกแห่งสมาชิกทั้งปวงของหมู่ชน อันจะเอื้ออำนวยให้ทุกคนสามารถบำเพ็ญกิจกรรมที่ดีงามยิ่ง ๆ ขึ้นไปเพื่อบรรลุจุดหมายสูงสุดของชีวิตตามความตกลงนับถือของพวกตน หรือเพื่อเข้าถึงประโยชน์และความดีงามสูงสุดตามอุดมการณ์ของหมู่ชนนั้น ตลอดจนเกื้อกูลแก่การที่หมู่ชนนั้นจะเผยแพร่อุดมการณ์ กิจการและประโยชน์สุขความดีงามของตนให้แผ่ขยายกว้างขวางออกไป ศีลพื้นฐาน หรือขั้นต้นที่สุด ก็คือการไม่เบียดเบียนผู้อื่นไม่ว่าด้วยกายหรือวาจา และการไม่ทำลายสติสัมปชัญญะ ที่เป็นตัวคุมศีลของตน ศีลขั้นต้นสุดนี้ เรียกว่า ศีล 5

ศีลมี 2 ระดับ คือ :

1. <u>ระดับทั่วไป</u> ได้แก่ ระดับธรรมหรือระดับที่ยังเป็นธรรม คือ เป็นข้อแนะนำสั่งสอน หรือหลักความประพฤติที่แสดงและบัญญัติไปตามกฎธรรมดาแห่งความดีความชั่ว ที่เรียกว่า กฎแห่งกรรม ผู้ทำดีทำชั่ว หรือรักษาศีลละเมิดศีลย่อมได้รับผลดีผลชั่วเองตามธรรมดาของเหตุปัจจัย หรือตามกฎแห่งกรรมนั้น

2. <u>ระดับเฉพาะ</u> ได้แก่ ระดับวินัย หรือระดับที่เป็นวินัย คือ เป็นแบบแผน ข้อบังคับที่บัญญัติ คือ วางหรือกำหนดขึ้นไว้ เป็นทำนองประมวลกฎหมาย สำหรับกำกับความประพฤติของสมาชิกในหมู่ชนหรือชุมชนหนึ่ง โดยสอดคล้องกับความมุ่งหมายของหมู่คณะหรือชุมชนนั้น โดยเฉพาะผู้ละเมิดบทบัญญัติแห่งศีลประเภทวินัยนี้ จะมีความผิดตามอาญาของหมู่[17]

สำหรับสังคมมนุษย์ทั่วไป พระพุทธศาสนาได้แนะนำสั่งสอนหรือเสนอหลักธรรมหมวดที่นิยมเรียกกันว่าศีล 5 ไว้เป็นข้อกำหนดอย่างต่ำ หรือหลักความประพฤติอย่างน้อยที่สุดในระดับศีล เลยจากนั้นขึ้นไป ก็มีศีลในกรรมบถ คือ กุศลกรรมบท 7 ข้อต้น หรือศีลที่เป็นองค์แห่งมรรค ได้แก่สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ ซึ่งเป็นหลักของศีลกว้าง ๆ ศีลอย่างนี้ พระพุทธเจ้าทรงสอนตามฐานะที่เป็นธรรม คือ คำแนะนำหรือหลักความประพฤติ ซึ่งผู้ปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติย่อมก่อให้เกิดผลดีหรือผลร้ายไปตามกฎแห่งธรรมดา ถ้าคนผู้ใดเห็นชอบว่าตนควรประพฤติตามคำสอนของพระพุทธเจ้า ก็ยกเอาข้อธรรมขั้นศีล

---

[17]พระราชวรมุนี(ประยุทธ์ ปยุตฺโต), <u>พุทธธรรม</u> (<u>ฉบับปรับปรุงและขยายความ)</u>, หน้า 431-432.



เหล่านี้มาเป็นข้อปฏิบัติของตน เพียรพยายามตั้งใจทำตามนั้น ถือกันว่าถ้าปฏิบัติได้แม้เพียงศีล 5 ก็สมควรแก่การเรียกว่าเป็นชาวพุทธ พูดอีกอย่างหนึ่งว่า ถ้าคนผู้ใดต้องการเป็นชาวพุทธ พระพุทธศาสนาก็กำหนดเงื่อนไขให้รับเอาข้อห้ามอย่างน้อย 5 ข้อนั้นไปถือปฏิบัติ เมื่อถึงตอนนี้ ข้อห้ามขั้นศีล 5 ข้อนั้น ก็ได้ชื่อว่าเป็น "สิกขาบท 5" แปลว่าข้อสำเหนียก หรือข้อฝึกหัดความประพฤติ 5 อย่าง ผู้ที่เป็นอุบาสก อุบาสิกา มีข้อกำหนดความประพฤติอย่างต่ำเท่านี้ แต่ถ้าผู้ใดมีอุตสาหะจะประพฤติปฏิบัติให้ยิ่งขึ้นไปอีก เช่น รักษาอุโบสถมีองค์ 8 ในวันอุโบสถอีกส่วนก็ได้

สิกขาบทนี้บางทีเรียกว่า วินัย เพราะวินัยก็คือประมวลแห่งสิกขาบททั้งหลายนั่นเอง และพระพุทธศาสนาก็มิได้วางประมวลบทบัญญัติที่เป็นวินัยสากลไว้สำหรับให้มวลมนุษย์ทั้งหมดต้องปฏิบัติเสมอเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แต่ให้เป็นเรื่องของมนุษย์หมู่หนึ่ง ชุมชนหนึ่ง หากเห็นงามจะพึงบัญญัติขึ้นให้เหมาะกับสภาพแวดล้อมและความมุ่งหมายของพวกตนก็ได้

การทำบุญในพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าทรงวางแนวปฏิบัติไว้ โดยทำให้ชีวิตจิตใจของผู้ปฏิบัติประณีตขึ้นโดยลำดับ และจะเห็นได้ว่าการทำบุญที่ต้องการลงทุน คือบริจาควัตถุสิ่งของนั้น เป็นเพียงวิธีหนึ่งในสามวิธี ส่วนอีกสองวิธีเป็นเรื่องของการลงแรง คนไม่มีทรัพย์เลยแม้แต่น้อยก็สามารถทำบุญได้

การปฏิบัติเพื่อความบริสุทธิ์หลุดพ้นจากกิเลส ที่เรียกว่าบรรลุนิพพานอันเป็นจุดหมายสูงสุดของพุทธศาสนา มีแนวทางปฏิบัติอยู่ 2 ทาง คือ :

1. ธรรม
2. วินัย (ศีล)

ธรรมะ หมายถึง ข้อควรบำเพ็ญให้มากขึ้นในจิตใจ เช่น ความอดทน ความสันโดษ ความเมตตากรุณา เหล่านี้เป็นต้น

วินัย หมายถึง ข้อบังคับที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้เพื่อสนับสนุนการปฏิบัติธรรมะให้บังเกิดผลเต็มที่ การปฏิบัติธรรมะนั้น มีคำพูดอีกคำหนึ่งว่าบำเพ็ญธรรม คือเป็นเรื่องที่จะต้องพยายามทำไปจนกว่าจะเต็มที่ ส่วนทางวินัยใช้คำว่า"รักษา" เช่น รักษาวินัย รักษาศีล เพราะวินัยเป็นข้อบัญญัติตายตัว จะเพิ่มเติมหรือลดลงอีกไม่ได้ หรือจะทำการรักษาให้พิสดารออกไปอีกกว่าที่บัญญัติไว้ก็คงไม่ได้ เช่น ห้ามพูดเท็จ เมื่อเราไม่พูดเท็จก็เป็นอันว่ารักษาศีลได้เต็มตามข้อห้ามแล้ว

ธรรมกับวินัย มีความแตกต่างกัน กล่าวคือ ธรรมะเป็นสัจธรรม คือหลักความจริงที่คงตัว เช่น มรรคมีองค์ 8 ที่เป็นปฏิปทาเข้าถึงนิพพาน เป็นหลักความจริงตายตัวอยู่อย่างนี้ พระพุทธเจ้าที่เคยตรัสรู้มาแล้วเมื่ออดีต จะกีองค์ ๆ ก็ตาม ก็ทรงค้นพบมรรคมีองค์แปดอย่างเดียวกันนี้ ไม่มีมรรคมีองค์เก้าหรือสิบ และถ้าจะตรัสรู้อีกกี่องค์ ๆ ในอนาคตกาล ก็มรรคอย่างเดียวกันนี้ เพราะมรรคมีองค์แปดเป็นธรรม เป็นสัจธรรม

ส่วนวินัย หรือศีล พระพุทธเจ้าแต่ละองค์ทรงบัญญัติขึ้นสำหรับปกครองพุทธบริษัทให้เป็นระเบียบเรียบร้อย และให้มีกาย วาจา ใจ พร้อมที่จะสวมเข้ากับธรรม วินัยบัญญัติของพระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์อาจเหมือนกันบ้างผิดแผกกันไปบ้าง มากกว่ากันบ้าง น้อยกว่ากันบ้าง แล้วแต่กาลเทศะ ตัวอย่างเช่น วันกำหนดอุโบสถของพระ คือ กำหนดให้พระสงฆ์ประชุมฟังปาติโมกข์ ในศาสนาของพระพุทธเจ้าองค์ที่พุทธบริษัทนับถืออยู่ในปัจจุบัน กำหนดไว้ 15 วัน จึงถึงวันอุโบสถครั้งหนึ่ง แต่ในศาสนาของพระพุทธเจ้าองค์ก่อน ๆ เช่น พระวิปัสสี 7 ปี กระทำครั้งหนึ่ง, พระสิขีและพระเวสสภู 6 ปี พระกกุสันธะและพระ

โกนาคมนะ 1 ปี, พระกัสสปะ 6 เดือน จึงกระทำครั้งหนึ่ง เป็นต้น[18] ตัวอย่างนี้ แสดงให้เห็นว่าวินัย เป็นข้อบัญญัติที่ผิดแผกกันไปได้ตามกาลเทศะ เพราะวินัยเป็นกฎทางปกครองหมู่เท่านั้น มิใช่สัจจธรรมอันคงที่

ดังนั้น ธรรมสูงสุดในพุทธศาสนา จึงมีอยู่อย่างเดียว หมายความว่าทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ปฏิบัติธรรมะอย่างเดียวกัน ไม่ได้มีธรรมะของคนประเภทใดประเภทหนึ่งโดยเฉพาะ

ส่วนศีล (วินัย) มีการแยกออกไปตามประเภทของคนปฏิบัติคือ ในชั้นอุบาสกอุบาสิการักษาศีลอย่างเดียวกันทั้งสิ้น แต่พอออกบวชแล้วบรรพชิตฝ่ายชายกับบรรพชิตฝ่ายหญิง (ภิกษุณี) รักษาศีลคนละอย่าง

ความสัมพันธ์และความแตกต่างกันในการรักษาศีลหรือรักษาวินัย มีดังนี้

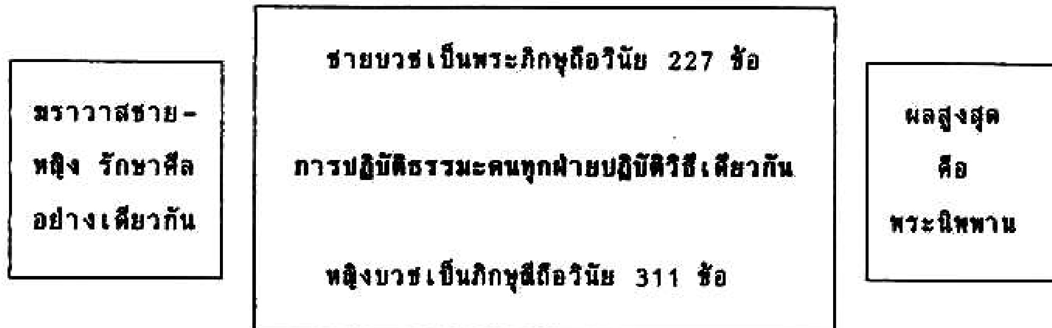
1. ในชั้นฆราวาส คือ ผู้ครองเรือนทั้งชาย-หญิง มีศีลที่จะพึงรักษาอย่างเดียวกัน คือพื้นเดิมได้แก่ศีล5 คนที่มีศรัทธาแรงกล้าก็รักษาศีลอุโบสถ หรือศีล 8 ทั้งศีล 5 หรือศีล 8 เป็นศีลอย่างเดียวกันทั้งชายและหญิง

2. ครั้นออกบวชเป็นพระภิกษุ หญิงกับชายต้องแยกวินัยกัน เพราะความจำเป็นตามธรรมชาติของหญิงกับชายต่างกัน การแยกนั้นก็เพื่อให้ทั้งสองฝ่ายได้มีโอกาสประคองตนเข้าถึงจุดหมายสูงสุดให้ได้

3. การปฏิบัติธรรมะมีอยู่แนวเดียว ทุกฝ่ายปฏิบัติธรรมะได้เท่า ๆ กัน แม้อุบาสกอุบาสิกาก็อาจปฏิบัติตามให้เข้าถึงนิพพานได้

---

[18]มหามกุฏราชวิทยาลัย, <u>พระธัมมปทัฏฐกถาแปล</u> ภาค 6, พิมพ์ครั้งที่ 12, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2534), หน้า 154-155



ปาริสุทธิศีล 4

ศีลอีกประเภทหนึ่ง เรียกว่า ปาริสุทธิศีล แปลว่า ความบริสุทธิ์แห่งศีล หรือศีลบริสุทธิ์ หรือความประพฤติบริสุทธิ์ที่จัดเป็นศีล ศีลที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้มีมากมายหลายประเภท เช่น ศีล 5 ศีล 8 ศีล 10 หรือ 227 เป็นต้น และยังมีกล่าวไว้ในที่ต่าง ๆ และแยกแยะออกไปอีก จนทำให้คนทั่วไปเข้าใจว่า คนที่เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาแล้ว จะถูกศีลผูกมัดเสียจนไม่มีทางที่จะกระดิกไปไหนได้ และก็เป็นการยากอย่างยิ่งที่จะท่องจำไว้เพื่อควบคุมตัวเอง ดังนั้น ปาริสุทธิศีล 4 อย่างนี้ จึงเท่ากับว่า พระพุทธเจ้าทรงชี้จุดที่จะรักษาว่าให้ระวังตรงจุดใด จึงจะได้ความบริสุทธิ์แห่งศีล จุดที่ว่านี้เรียกว่า "ปาริสุทธิศีล" มี 4 อย่าง คือ

1. ปาฏิโมกขสังวรศีล ศีล คือความสำรวมในพระปาติโมกข์ เว้นจากข้อห้าม ทำตามข้ออนุญาต ประพฤติเคร่งครัดในสิกขาบททั้งหลาย

2. อินทรีย์สังวรศีล ศีล คือความสำรวมอินทรีย์ ระวังไม่ให้บาปอกุศลธรรมครอบงำ เมื่อรับรู้อารมณ์ด้วยอินทรีย์ทั้ง 6 คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ

3. อาชีวปาริสุทธิศีล ศีล คือความบริสุทธิ์แห่งอาชีวะ เลี้ยงชีวิตโดยทางที่ชอบไม่ประกอบอเนสนา มีหลอกลวงเขาเลี้ยงชีพ เป็นต้น

4. ปัจจัยสันนิสิตศีล ศีลที่เกี่ยวกับปัจจัย 4 ได้แก่ ปัจจัยปัจจเวกขณ์ คือพิจารณาใช้สอยปัจจัยสี่ให้เป็นไปตามความหมายและประโยชน์ของสิ่งนั้น ไม่บริโภคด้วยตัณหา[19]

เป็นอันว่า ใครจะรักษาศีลประเภทใดก็ตาม แต่จุดที่ควรใส่ใจระมัดระวังก็มีอยู่เพียง 4 จุดนี้

ศีลทำให้เกิดบุญ

การรักษาศีล กล่าวได้ว่าเป็นการทำบุญโดยตรง เพราะทำในลักษณะ 2 ประการ คือ

1. เป็นการรักษาบุญเก่า
2. เป็นการสร้างบุญใหม่[20]

ก. <u>การรักษาบุญเก่านั้น</u> หมายความว่า ศีลเป็นเครื่องกีดขวางกิเลสไม่ให้กำเริบขึ้น ซึ่งจะทำให้บุญ คือ ความสะอาดแห่งจิตคงอยู่ได้ จิตของ

---

[19] <u>วิสุทธิมรรคแปล ภาค 1 ตอน 1</u>, พิมพ์ครั้งที่ 6, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2532), หน้า 33-34.

[20] พ.อ.ปิ่น มุทุกันต์, <u>คำบรรยายพุทธศาสตร์ ฉบับฉลอง 25 พุทธศตวรรษ</u>, ภาค 3, หน้า 79.

สามัญชนนั้น ถ้าพิจารณากันในเชิงปฏิบัติธรรมะแล้ว จิตก็คือสนามรบระหว่างกิเลสกับธรรมะนั่นเอง เราต้องการธรรมะ คือ ความถูก ความดี ความขาวสะอาด ความบริสุทธิ์ผุดผ่อง ซึ่งรวมเรียกว่า บุญ เราต้องการสิ่งนี้ แต่ขณะเดียวกัน กิเลสก็พยายามบุกรุกเข้ามายึดครองจิตของเรา ทำให้เรามีงานอย่างหนึ่งที่ต้องทำอยู่ตลอดเวลา คือ งานต่อสู้กับกิเลส ในการต่อสู้กับกิเลสนั้น ก็เหมือนรบกับข้าศึกภายนอก ถ้าเรายังตีให้แตกไม่ได้ ก็ต้องยับยั้งการรุกคืบหน้าของข้าศึกไว้ก่อน หรือตรึงข้าศึกไว้กับที่ รบกับกิเลสก็เหมือนกัน เมื่อยังทำลายล้างยังไม่ได้ก็ต้องยับยั้งการลุกลามของกิเลสไว้ก่อน การรักษาศีล ก็คือวิธีการยับยั้งการลุกลามของกิเลสนั่นเอง

กิเลสจะกำเริบได้ ก็เพราะได้แสดงอาการออกมาในลักษณะดังนี้ เช่น กิเลสโลภะ คอยดลใจให้อยากได้ในทุกสิ่ง ยิ่งได้ลักได้โกงเท่าใด ก็ยิ่งกำเริบเท่ากับเราให้น้ำให้ปุ๋ยแก่มันนั่นเอง กิเลสโทสะ ทำให้อยากทำลายผู้อื่น ยิ่งได้ฆ่าได้ทำร้าย ก็ยิ่งกำเริบหนัก เหมือนให้เชื้อแก่ไฟ ไฟก็ยิ่งลุกลาม หรือกิเลสโมหะ บกดลุมใจให้ลุ่มหลง ยิ่งถ้าไปยุ่งกับสุรานารี จนไม่มีขอบเขต โมหะก็ยิ่งทับถมเข้าไปอีก การที่กิเลสลุกลามหนักขึ้นนั้น ก็หมายความว่าบุญ คือความบริสุทธิ์สะอาดแห่งจิต ซึ่งเรามีอยู่แล้ว ได้ถูกรุกรานและทำลายให้เหลือน้อยลง

ดังนั้น การรักษาศีล คือ การเว้นจากการทำความชั่วทางกาย วาจาตามที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสไว้นั้น จึงเป็นการกำจัดขอบเขตกิเลสไม่ให้กำเริบต่อไป และเป็นการยับยั้งการรุกของกิเลสไว้ เหมือนตรึงข้าศึกไว้กับที่ แล้วตัดทางเสบียงด้วย ซึ่งเป็นประโยชน์ในการบดขยี้ให้แหลกลานต่อไป "ทหารที่ยับยั้งข้าศึกไว้ ไม่ให้โอกาสแก่ข้าศึกรุกคืบหน้าย่อมได้ชื่อว่าเป็นผู้รักษาประเทศของฝ่ายตนไว้ได้ คนรักษาศีลไม่ให้โอกาสแก่กิเลสรุกคืบหน้า ก็ย่อมได้ชื่อว่าเป็นผู้รักษาบุญเก่าของตนไว้เช่นกัน"

ข. การสร้างบุญใหม่ หมายความว่าการรักษาศีลนั้น สำเร็จอยู่ที่เจตนา คือตั้งใจ เช่น ตั้งใจงด ตั้งใจไม่ทำ ผลเกิดขึ้นตรงจุดที่เราตั้งใจนี้เอง ความตั้งใจเกิดขึ้นในดวงใจใดก็ฟอกใจดวงนั้นให้สะอาดขึ้นทุกครั้งที่ตั้งใจ แม้เพียงขณะจิตเดียวก็เกิดผล ทั้งนี้ เพราะจิตจะมีการเปลี่ยนแปลงสภาพของจิตเองทุกครั้งที่มีการตั้งใจ ถ้าตั้งใจทำชั่ว จิตก็เลวลง ถ้าตั้งใจทำดี จิตก็ดีขึ้น ผุดผ่องขึ้น การตั้งใจรักษาศีลนั้นเป็นการตั้งใจทำความดีอย่างหนึ่ง และมีผลทำให้จิตผุดผ่องขึ้น การที่จิตเกิดความผุดผ่องนั่นเอง เรียกว่า ได้บุญ ดังนั้น คนที่รักษาศีล จึงชื่อว่าได้ทำบุญเพิ่มขึ้น หรือได้สร้างบุญใหม่

ภาวนา : วิธีการทำบุญลำดับที่สาม

ภาวนา แปลว่า การทำให้มีขึ้นเป็นขึ้น, การทำให้เกิดขึ้น,การเจริญ, การบำเพ็ญ[21] และมีคำบาลีวิเคราะห์ว่า ภาเวตพฺพาติ ภาวนา แปลว่า ธรรมที่บัณฑิตทั้งหลายควรทำให้เกิดขึ้นเป็นครั้งแรกและครั้งหลัง ๆ ให้ติดต่อกันไปเป็นนิตย์ จนถึงเจริญขึ้น ๆ เรื่อยไป ธรรมนั้นชื่อว่า ภาวนา[22]

ก. การฝึกอบรม ตามหลักพุทธศาสนามี 2 อย่าง คือ :

1. สมถภาวนา ฝึกอบรมจิตให้เกิดความสงบ หมายความว่า การทำสมาธิให้เกิดขึ้นเรื่อย ๆ ไป ยิ่งมากยิ่งดีเพราะจุดประสงค์ของสมถภาวนาคือสมาธิ

---

[21]พระราชวรมุนี(ประยุทธ์ ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า 203.

[22]พระศรีวิสุทธิโสภณ, ภาวนาทีปนี,(ชลบุรี : คณะศิษยานุศิษย์จัดพิมพ์, 2514), หน้า 27.

2. วิปัสสนาภาวนา ฝึกอบรมปัญญาให้เกิดความรู้ ความเข้าใจตามเป็นจริง หมายถึง ทำให้มีสติมากขึ้นเรื่อย ๆ ไป จนถึงขั้นมีสติสมบูรณ์ (สติเวปุลลั)

อีกนัยหนึ่ง ภาวนาจัดเป็น 2 เหมือนกัน คือ:

1. จิตตภาวนา การฝึกอบรมจิตใจให้เจริญงอกงามด้วยคุณธรรม มีความเข้มแข็งมั่นคง เบิกบาน สงบสุขผ่องใส พร้อมด้วยความเพียร สติและสมาธิ

2. ปัญญาภาวนา การฝึกอบรมเจริญปัญญาให้รู้เท่าทันเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง จนมีจิตใจเป็นอิสระไม่ถูกครอบงำด้วยกิเลสและความทุกข์

ข. การเจริญสมถกรรมฐานเพื่อให้เกิดสมาธิ มี 3 ขั้น คือ :

1. บริกรรมภาวนา ภาวนาขั้นตระเตรียม คือ กำหนดอารมณ์กรรมฐาน
2. อุปจารภาวนา ภาวนาขั้นจวนเจียน คือ เกิดอุปจารสมาธิ
3. อัปปนาภาวนา ภาวนาขั้นแน่วแน่ คือ เกิดอัปปนาสมาธิเข้าฌาน

ค. ในภาษาไทย ความหมายเลือนมาเป็นการท่องบ่นหรือว่าซ้ำ ๆ ให้ขลังก็มี

ท่านพุทธทาสภิกขุ กล่าว...คำว่า

ภาวนานี้ แปลว่า ทำให้เจริญ จะด้วยวิธีบ่นงุบงิบ หรือว่าจะทำด้วยวิธีอะไรก็ตาม ถ้าทำให้จิตมันเจริญได้แล้วก็เรียกว่า"ทำภาวนา" ทั้งนั้น ฉะนั้นตัวระเบียบปฏิบัติ เพื่อทำให้จิตดีขึ้นในทางเป็นสมาธิ เป็นปัญญา เรียกว่า "ภาวนา" แปลว่าทำให้เกิดความเจริญในฝ่ายจิตใจ ซึ่งได้แก่การทำสมาธิ



แล้วใช้สมาธิให้เป็นประโยชน์แก่ปัญญาอีกต่อไป ทำจิตให้เจริญ ทำปัญญาให้เจริญนี้เรียกว่าทำภาวนา จะเห็นได้ว่า ภาวนาเป็นสิ่งที่จำเป็นแก่ทุกคน แม้แก่ฆราวาสที่จะต้องรู้จักทำให้เจริญในด้านจิตใจ[23]

ส่วนคำว่าภาวนามัย ซึ่งแปลว่า บุญที่สำเร็จด้วยการเจริญภาวนา ความดีที่ทำด้วยการฝึกอบรมจิตใจให้สุขสงบมีคุณธรรม เช่น เมตตากรุณา (จิตตภาวนา) และฝึกอบรมเจริญปัญญาให้รู้เท่าทันเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง (ปัญญาภาวนา)[24] ก็คือ วิธีการทำบุญในลำดับที่สามตามหลักของบุญกริยาวัตถุนั่นเอง

จิตตภาวนาและปัญญาภาวนา

จิตตภาวนา หมายถึง การเจริญจิต พัฒนาจิต การฝึกอบรมจิตใจให้เข้มแข็งมั่นคงเจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เช่น มีเมตตากรุณา ขยันหมั่นเพียร อดทน มีสมาธิและสดชื่น เบิกบาน เป็นสุขผ่องใส เป็นต้น ดังที่กล่าวแล้ว

ปัญญาภาวนา หมายถึง การเจริญปัญญา พัฒนาปัญญา การฝึกอบรมปัญญาให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง รู้เท่าทันเห็นแจ้งโลกและชีวิตตามสภาวะ สามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระ ทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลสและปลอดพ้นจากความทุกข์ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา เป็นต้น

---

[23]พุทธทาส ภิกขุ, โอสาเรตัพพธรรม, (ไชยา สุราษฎร์ธานี : ธรรมทานมูลนิธิ, 2527), หน้า 109.

[24]พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า 203-204.



อนึ่ง วิธีการฝึกอบรม(ภาวนา) ตามหลักของพุทธศาสนานอกจากเรียกว่า จิตตภาวนา และปัญญาภาวนาแล้ว อีกนัยหนึ่ง ยังเรียกว่าสมถภาวนาและวิปัสสนาภาวนาได้ด้วย

สมถะและวิปัสสนา

สมถะ แปลว่า ความสงบ หมายถึง วิธีทำใจให้สงบ กล่าวคือ ข้อปฏิบัติต่าง ๆ ในการฝึกอบรมจิตให้เกิดความสงบจนตั้งมั่นเป็นสมาธิถึงขั้นได้ฌานระดับต่าง ๆ จุดมุ่งหมายของสมถะคือ สมาธิ ซึ่งหมายเอาสมาธิขั้นสูงที่ทำให้เกิดฌาน หลักการของสมถะ คือ กำหนดใจไว้กับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (เรียกว่าอารมณ์) ให้แน่วแน่จนจิตน้อมดิ่งอยู่ในสิ่งนั้นสิ่งเดียว คือ จิตมีอารมณ์เป็นหนึ่ง หรือจิตมีอารมณ์เดียว ความแน่วแน่หรือตั้งมั่นแห่งจิตนี้เรียกว่า สมาธิ เมื่อสมาธิแนบสนิทเต็มที่แล้ว ก็จะเกิดภาวะจิตที่เรียกว่าฌาน ซึ่งแบ่งเป็นระดับต่าง ๆ ระดับที่กำหนดเอารูปธรรมเป็นอารมณ์ เรียกว่า รูปฌาน มี 4 ชั้น ระดับที่กำหนดเอาอรูปธรรมเป็นอารมณ์ เรียกอรูปฌาน มี 4 ชั้น ทั้งรูปฌาน 4 และอรูปฌาน 4 เรียกรวมกันว่าสมาบัติ 8 ภาวะจิตในฌานนั้น เป็นภาวะที่สุขสงบผ่องใส ไม่มีความเศร้าหมองขุ่นมัว ไม่มีสิ่งรบกวนให้สะดุด หรือติดข้องอย่างใด ๆ เรียกว่าปราศจากนิวรณ์ อนุโลมเรียกว่าเป็นความหลุดพ้นจากกิเลสตลอดเวลาที่ยังอยู่ในฌานนั้น ๆ (แต่เมื่อออกจากฌานแล้ว กิเลสกลับมีได้อย่างเดิม จึงเรียกว่าเป็นวิกขัมภนนิโรธ หรือวิกขัมภนวิมุตติ คือดับกิเลส หรือหลุดพ้นด้วยเอาสมาธิข่มไว้) นอกจากฌานแล้ว สมถะยังมีผลพลอยได้ที่สืบเนื่องจากฌานนั้นอีก คือ อาจทำให้เกิดความสามารถพิเศษที่เรียกว่าอภิญญา 5 อย่าง ได้แก่ แสดงฤทธิ์ได้ อ่านใจคนอื่นได้ ระลึกชาติได้ มีหูทิพย์ ตาทิพย์

อย่างไรก็ดี เมื่อกล่าวอย่างกว้าง ๆ สมถะก็คือ การทำใจให้สงบ หรือการทำจิตให้เป็นสมาธิและบางคราวก็หมายถึงตัวสมาธินั้นเอง เพราะไม่ว่าจะเจริญสมถะจนได้ฌานสมาบัติ หรืออภิญญาเป็นผลสำเร็จสูงพิเศษเพียงใดก็ตาม เนื้อแท้ของสมถะหรือตัวสมถะหรือแก่นของสมถะที่ให้ผลเช่นนั้น ก็คือ สมาธินั้นเอง

<u>วิปัสสนา</u> คือ การเห็นแจ้งหรือวิธีทำให้เกิดการเห็นแจ้ง มีวิเคราะห์ว่า วิเสเสน ปสฺสตีติ วิปสฺสนา แปลว่า ปัญญาที่สามารถเห็นรูปนาม โดยอาการต่าง ๆ เป็นพิเศษ เรียกว่า วิปัสสนาภาวนา หมายความว่า ข้อปฏิบัติต่าง ๆ ในการฝึกฝนอบรมปัญญาให้เกิดความเห็นแจ้ง รู้ชัดสิ่งทั้งหลายตรงต่อสภาวะของมัน คือ ให้เข้าใจตามความเป็นจริงหรือตามที่สิ่งเหล่านั้นมันเป็นของมันเอง (ไม่ใช่เห็นไปตามที่เราวาดภาพให้มันเป็นด้วยความชอบความชัง ความอยากได้ หรือความขัดใจของเรา) รู้แจ้งชัดเข้าใจจริง จนถอนความหลงผิด รู้ผิด และยึดติดในสิ่งทั้งหลายได้ ถึงขั้นเปลี่ยนท่าทีต่อโลกและชีวิตใหม่ ทั้งท่าทีแห่งการมอง การรับรู้ การวางจิตใจและความรู้สึกทั้งหลาย ความรู้ความเข้าใจถูกต้องที่เกิดเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ในระหว่างการปฏิบัตินั้นเรียกว่า ญาณ มีหลายระดับ ซึ่งมี 16 ขั้น คือ

1. นามรูปปริจเฉทญาณ ได้แก่ ญาณกำหนดจำแนกรู้นามและรูป คือ รู้ว่าสิ่งทั้งหลาย มีแต่รูปธรรมและนามธรรม และกำหนดแยกได้ว่าอะไรเป็นรูปธรรม อะไรเป็นนามธรรม

2. ปัจจยปริคคหญาณ ได้แก่ ญาณกำหนดรู้ปัจจัยของนามและรูป คือรู้ว่ารูปธรรมและนามธรรมทั้งหลาย เกิดจากเหตุปัจจัยและเป็นปัจจัยแก่กัน อาศัยกันโดยรู้ตามแนวปฏิจจสมุปบาทก็ดี ตามแนวกฎแห่งกรรมก็ดี ตามแนววัฏฏะ 3 ก็ดี เป็นต้น

3. สัมมสนญาณ ได้แก่ ญาณกำหนดรู้ด้วยพิจารณาเห็นนามและรูปโดยไตรลักษณ์ คือ ยกรูปธรรมและนามธรรมทั้งหลายขึ้นพิจารณา โดยเห็นตามลักษณะที่เป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มิใช่ตัวตน

4. อุทยัพพยญาณ ได้แก่ ญาณกำหนดพิจารณาความเกิดขึ้นและความดับไปแห่งเบญจขันธ์ จนเห็นชัดว่า สิ่งทั้งหลายเกิดขึ้น ครั้นแล้วก็ต้องดับไป ล้วนเกิดขึ้นแล้วก็ดับไปทั้งหมด (วิปัสสนูปกิเลส จะเกิดขึ้นในญาณขั้นนี้)

5. ภังคญาณ ได้แก่ ญาณกำหนดรู้ความแตกสลายไปแห่งรูปนาม คือ เมื่อเห็นความเกิดดับเช่นนั้นแล้ว คำนึงเด่นชัดในส่วนความดับ อันเป็นจุดจบสิ้นก็เห็นว่าสังขารทั้งปวงล้วนจะต้องสลายไปทั้งหมด

6. ภยญาณ ได้แก่ญาณกำหนดรู้ว่ารูปนามเป็นของน่ากลัว คือ เมื่อพิจารณาเห็นความแตกสลายอันมีทั่วไปแก่ทุกสิ่งทุกอย่างเช่นนั้นแล้ว สังขารทั้งปวงไม่ว่าจะเป็นไปในภพใดคติใด ก็ปรากฏเป็นของน่ากลัว เพราะล้วนแต่จะต้องสลายไปไม่ปลอดภัยทั้งสิ้น

7. อาทีนวญาณ ได้แก่ญาณอันคำนึงเห็นโทษ คือ เมื่อพิจารณาเห็นสังขารทั้งปวงซึ่งล้วนต้องแตกสลายไป เป็นของน่ากลัวไม่ปลอดภัยทั้งสิ้นแล้ว ย่อมคำนึงเห็นสังขารทั้งปวงนั้นว่าเป็นโทษ เป็นสิ่งที่มีความบกพร่องจะต้องระคนอยู่ด้วยทุกข์

8. นิพพิทาญาณ ได้แก่ญาณอันคำนึงเห็นด้วยความเบื่อหน่ายคือเมื่อพิจารณาเห็นสังขารว่าเป็นโทษเช่นนั้นแล้ว ย่อมเกิดความหน่ายไม่เพลิดเพลินติดใจ

9. มุญจิตุกัมยตาญาณ ได้แก่ญาณอันคำนึงด้วยใคร่จะพ้นไปเสีย คือเมื่อหน่ายสังขารทั้งหลายแล้ว ย่อมปรารถนาที่จะพ้นไปเสียจากสังขารเหล่านั้น

10. ปฏิสังขาญาณ ได้แก่ญาณที่พิจารณาหาทาง คือเมื่อต้องการจะพ้นไปเสียจึงกลับหันไปยกเอาสังขารทั้งหลายขึ้นมาพิจารณากำหนดด้วยไตรลักษณ์ เพื่อมองหาอุบายที่จะปลดเปลื้องออกไป

11. สังขารุเปกขาญาณ ได้แก่ ญาณอันเป็นไปโดยความเป็นกลางต่อสังขาร คือเมื่อพิจารณาสังขารต่อไป ย่อมเกิดความรู้เห็นสภาวะของสังขารตามความเป็นจริง ว่ามีความเป็นอยู่ เป็นไปของมันอย่างนั้นเป็นธรรมดา จึงวางใจเป็นกลางได้ ไม่ยินดี ยินร้ายในสังขารทั้งหลาย แต่นั้นมองเห็นนิพพานเป็นสันติบท ญาณจึงแล่นมุ่งไปยังนิพพาน เลิกละความเกี่ยวเกาะกับสังขารเสียได้

12. อนุโลมญาณ ได้แก่ญาณอันเป็นไปโดยอนุโลมแก่การหยั่งรู้อริยสัจคือเมื่อวางใจเป็นกลางต่อสังขารทั้งหลายไม่พะวง และญาณแล่นมุ่งตรงไปสู่นิพพานแล้ว ญาณอันคล้อยต่อการตรัสรู้อริยสัจย่อมเกิดขึ้นในลำดับถัดไป

13. โคตรภูญาณ ได้แก่ญาณครอบโคตร คือความหยั่งรู้ที่เป็นหัวต่อแห่งการข้ามพ้นจากภาวะปุถุชนเข้าสู่ภาวะอริยบุคคล

14. มัคคญาณ ได้แก่ ญาณในอริยมรรค คือ ความหยั่งรู้ที่ให้สำเร็จภาวะอริยบุคคลแต่ละขั้น

15. ผลญาณ ได้แก่ ญาณในอริยผล คือ ความหยั่งรู้ที่เป็นผลสำเร็จของพระอริยบุคคลชั้นนั้น ๆ

16 . ปัจจเวกขณญาณ ได้แก่ ญาณหยั่งรู้ด้วยการพิจารณาทบทวน คือ สำรวจรู้มรรคผล กิเลสที่ละแล้ว กิเลสที่เหลืออยู่และนิพพาน เว้นแต่ว่าพระอรหันต์ไม่มีการพิจารณากิเลสที่ยังเหลืออยู่

ในญาณทั้ง 16 ข้อนี้ ข้อ 1-13 และข้อ 16 จัดเป็นโลกียญาณ ส่วน 2 ข้อที่เหลือ คือ ข้อ 14 มัคคญาณและข้อ 15 ผลญาณ จัดเป็นโลกุตตรญาณ[25]

อนึ่ง สังขารุเปกขาญาณ จัดว่าเป็นวิปัสสนาญาณอันยิ่งใหญ่ เป็นวิปัสสนาขั้นสุดยอดในการปฏิบัติขั้นโลกิยญาณ ถ้ามีอุปสรรคความขัดข้องประการใดประการหนึ่ง เช่น เป็นผู้มีอกุศลกรรม ที่ทำไว้ขนาดหนักขั้นอนันตริยกรรมก็ดี เป็นพระภิกษุต้องอาบัติหนักที่สุด คืออาบัติปาราชิกก็ดี หรืออินทรีย์ไม่ถึงพร้อม ไม่ได้ส่วนสมดุลกันก็ดี ก็ไม่สามารถที่จะผ่านสังขารุเปกขาญาณนี้ก้าวขึ้นสู่ญาณเบื้องสูงได้

---

25 พระราชวรมุนี(ประยุทธ์ ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า 311-312.

แต่อย่างไรก็ตาม ผู้บำเพ็ญวิปัสสนาภาวนา จนบรรลุถึงญาณนี้ ย่อมมีจิตใจสงบเป็นยิ่งนัก และจักมีโอกาสได้ประสบพบเห็นความมหัศจรรย์ในพระศาสนธรรมคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่ามีความวิเศษ ทรงไว้ซึ่งคุณค่าควรแก่การปฏิบัติตามเป็นอย่างยิ่ง[26]

ส่วนวิปัสสนาญาณที่สำคัญที่สุดในฝ่ายโลกุตตรญาณ ได้แก่ มัคคญาณ เพราะเป็นญาณที่สามารถดับกองกิเลสได้ตามอำนาจแห่งมรรคชั้นนั้น ๆ ผู้บำเพ็ญภาวนาจนได้ถึงชั้นนี้แล้ว ย่อมไม่ตกไปสู่อบายภูมิอีก และเมื่อมัคคญาณอุบัติขึ้นแล้ว ผลญาณ ซึ่งเป็นวิบากแห่งมัคคญาณ ก็จะปรากฏตามติดขึ้นมาทันที ภาวะจิตที่มีญาณนั้นเป็นภาวะที่สุขสงบผ่องใสและเป็นอิสระ เพราะลอยตัวพ้นจากอำนาจครอบงำของกิเลส เช่น ความชอบความชัง ความติดใจ และความขัดใจ เป็นต้น ไม่ถูกบังคับ หรือชักจูงโดยกิเลสเหล่านั้น ให้มองเห็นหรือรับรู้สิ่งต่าง ๆ อย่างบิดเบือนจนหาความคิดและการกระทำที่ติดตามมาให้หันเหเฉไป และไม่ต้องเจ็บปวดหรือเร่าร้อน เพราะถูกบีบคั้นหรือต่อสู้กับกิเลสเหล่านั้น ญาณจึงเป็นจุดมุ่งของวิปัสสนา เพราะนำไปสู่วิมุตติ คือความหลุดพ้นเป็นอิสระที่แท้จริง ซึ่งยั่งยืนถาวร เรียกว่า สมุจเฉทนิโรธ หรือสมุจเฉทวิมุตติ แปลว่า ดับกิเลสหรือหลุดพ้นโดยเด็ดขาด[27]

---

[26]พระศรีวิสุทธิโสภณ, <u>ภาวนาทีปนี</u>, หน้า 269.

[27]พระราชวรมุนี(ประยุทธ์ ปยุตฺโต), <u>พุทธธรรม</u> (ฉบับปรับปรุงและขยายความ), หน้า 305-306.



การบำเพ็ญสมถะและวิปัสสนา เป็นวิธีการสร้างความสะอาดแก่จิตโดยตรง เป็นบุญกิริยาวัตถุแท้ จุดสำคัญที่สุดคือการพิจารณาไตรลักษณ์ เมื่อเห็นความจริงแก่ใจแล้ว สรรพสิ่งต่าง ๆ รวมทั้งตัวคนด้วย ล้วนแต่ตกอยู่ในลักษณะอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เช่นนี้แล้ว จิตจะคลายความยึดมั่นในตัวตน เพราะยึดมั่นถือมั่นในตัว"เรา" ความโลภ ความโกรธจึงเกิดขึ้น ที่โลภก็โลภเอามาให้"เรา" ที่โกรธก็เพราะขัดใจที่เขามาทำไม่ดีแก่"เรา" เข้าคุกติดตารางหรือตกนรกอเวจีก็เพราะ"เรา"

วิปัสสนา คือ การใช้ปัญญาเข้าไปวิจัยใน"เรา"นั้น จนเห็นความจริงว่าสิ่งที่เรายึดถือว่า"เรา"นั้น ความจริงมันเป็นอนัตตา คือ ไม่ใช่"เรา" (และไม่ใช่ใคร) เมื่อ"เรา"ถูกละลายลงไปแล้ว ความโลภก็ไม่มี ความโกรธก็ไม่มี ความหลงก็ไม่มี เพราะไม่รู้จะมีไปทำไม ในเมื่อ"เรา"ไม่มีเสียแล้ว จุดนี้เองที่เป็นจุดละกิเลสสำคัญของผู้ปฏิบัติ[28]

อนึ่ง หลักกุศลมูล 3 คือ ความไม่โลภ ไม่โกรธ ไม่หลง ก็เป็นเหตุแห่งการทำความดีหรือทำบุญ กล่าวคือ อโลภะ ทานเหตุ ความไม่โลภเป็นเหตุให้บำเพ็ญทาน,อโทสะ ศีลเหตุ ความไม่โกรธเป็นเหตุให้รักษาศีลและ อโมหะ

---

[28]พ.อ.ปิ่น มุทุกันต์, คำบรรยายพุทธศาสตร์ ฉบับฉลอง 25 พุทธศตวรรษ, ภาค 3, หน้า 90.

ภาวนาเหตุ ความไม่หลงเป็นเหตุให้เจริญภาวนา ดังนี้[29] หลักบุญกิริยาวัตถุนี้ คือหลักทำความดี ที่จะบังเกิดผลทุกชั้นทุกระยะ คือเป็นผลดีทั้งแก่การดำรงชีวิตในปัจจุบัน ทั้งแก่ชาติหน้าตลอดจนการเข้าถึงอมตธรรม อันเป็นผลสูงสุด

บุพเพกตปุญญตา

บุพเพกตปุญญตา แปลว่า ความเป็นผู้ได้ทำความดีไว้ก่อนแล้ว, มีพื้นเดิมดี,ได้สร้างสมคุณความดีเตรียมพร้อมไว้แต่ต้น[30] หมายความว่า ได้เคยสั่งสมบุญไว้ในชาติก่อน ๆ อันเป็นเหตุให้ได้บรรลุผลสำเร็จในทางอันตนปรารถนาในชาติปัจจุบัน โดยเฉพาะปัจจัยที่เป็นเหตุให้บรรลุพระอรหันต์ หรือพระอรหัตตผลนั้นย่อมเป็นผลมาจากกุศลมูลอันบุคคลได้เคยสั่งสมไว้มากมาก่อนแล้ว ฉะนั้น ความสมปรารถนาหรือความผิดหวังในตัวเราแต่ละบุคคลนั้น นอกจากผลแห่งกรรมในชาติปัจจุบันแล้ว กรรมในอดีตก็มีส่วนช่วยสนับสนุนส่งเสริมด้วย ไม่ว่าจะเป็นกรรมดีหรือกรรมชั่วก็ตาม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง"บุญเก่า" ที่เราเคยกระทำไว้นั้นไม่มีวันที่จะเสื่อมสลายหายไปไหน ต้องให้ผลอย่างแน่นอนไม่ช้าก็เร็ว เกี่ยวกับเรื่องความมีบุญอันได้ทำไว้ก่อนนี้ เราควรทำความเข้าใจในระยะกาลก่อน ซึ่งมีอยู่ 2 ระยะ คือ กาลก่อนระยะใกล้ กับกาลก่อนระยะไกล

---

[29]ช. ไมตรีจิตต์(นามแฝง), <u>คู่มือธรรมวิภาค</u>, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เลี่ยงเชียงจงเจริญ, ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์), หน้า 33.

[30]พระราชวรมุนี(ประยุทธ์ ปยุตฺโต), <u>พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์</u>, หน้า 175.

1. กาลก่อนระยะใกล้ หมายถึง วันเดือนปีเกิดของแต่ละคนในชาติปัจจุบันที่ล่วงมาจนถึงวันวานนี้ จัดเป็นกาลก่อนระยะใกล้ ผู้เกิดมาแต่ละคนพอรู้เดียงสาก็เริ่มทำความดี เช่น เป็นคนว่าง่ายสอนง่าย เชื่อถ้อยคำของพ่อแม่ มีกตัญญูรู้คุณของท่านและตั้งใจบำเพ็ญทาน รักษาศีล เจริญภาวนา ถือปฏิบัติเป็นอาจิณ จนมาถึงวันวานนี้ นี่ชื่อว่าผู้มีบุญได้ทำไว้ก่อนในชาติปัจจุบัน

2. กาลก่อนระยะไกล หมายถึง วันเดือนปีเกิดของแต่ละคนในอดีต บุคคลนั้นได้ทำบุญมาหลายชาติ ตัวอย่างเช่น เจ้าชายสิทธัตถะ ได้บำเพ็ญบุญบารมีมาหลายชาติ ชาติสุดท้าย ด้วยอำนาจแห่งบุญบารมี ได้ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นต้น[31]

ตัวอย่างบุคคลที่เคยทำบุญไว้ก่อน

1.เรื่องพระมหากัปปินเถระ

พระมหากัปปินเถระ เคยเกิดเป็นหัวหน้าช่างหูกมีบริวารพันคน ท่านและภรรยาพร้อมด้วยบริวารได้ถวายอาหารและสร้างเสนาสนะแด่พระปัจเจกพุทธเจ้าประมาณพันรูป เมื่อออกพรรษาแล้วก็ได้ถวายจีวรด้วย พวกช่างหูกจุติจากภพมนุษย์ไปเกิดเป็นเทพในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ จุติจากภพดาวดึงส์มาบังเกิดในตระกูลกุฎุมพีในเมืองพาราณสี หัวหน้าช่างหูกเป็นบุตรหัวหน้ากุฎุมพี

---

[31] ชัยวัฒน์ อัตพัฒน์ ผศ., <u>หลักพุทธศาสนา</u>, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2525), หน้า 172.

ในกาลนั้น พระพุทธเจ้าพระนามว่ากัสสปะ ได้อุบัติขึ้นในโลก พวกกุฎุมพีทั้งหมดเจริญวัยแล้ว มีอาชีพเป็นหลักฐานได้ช่วยกันสร้างห้องพันห้องใน ทำเลที่เหมาะสม ทำการฉลองถวายมหาทานแก่พระพุทธเจ้า และพระสาวก จำนวนหมื่นรูป ภรรยาหัวหน้ากุฎุมพีได้บูชาพระพุทธเจ้าด้วยผ้าสาฎกสีดอกอังกาบ (อโนชา)ราคาพันหนึ่งพร้อมทั้งดอกอังกาบ ตั้งความปรารถนาว่า หากเกิดในชาติใดชาติหนึ่งแล้ว ขอให้มีผิวพรรณงามดุจดังดอกอังกาบนั้น พระพุทธเจ้าก็ได้ทรงอนุโมทนาให้สมความปรารถนา ชนพวกนั้นทั้งหมดเมื่อตายแล้วได้อุบัติในเทวโลก อยู่ในเทวโลกนั้นสิ้นระยะกาลพุทธันดรหนึ่ง จุติจากเทวโลกก่อนหน้าพระศาสดา-โคตมะพุทธอุบัติขึ้นเพียงเล็กน้อย หัวหน้ากุฎุมพีได้เป็นพระราชาพระนามว่า "กัปปินะ" ในกรุงกุกกุฏวดี ส่วนบริวารเกิดเป็นอำมาตย์ ภรรยาของหัวหน้ากุฎุมพีเกิดเป็นราชธิดาในแคว้นมัททะมีพระนามว่า อโนชา มีพระฉวีงามดุจดอกอังกาบสมพระปณิธานที่ได้เคยตั้งไว้ ส่วนภรรยาของพวกช่างหูกก็เกิดในตระกูลอำมาตย์เช่นกัน เมื่อเติบโตเป็นหนุ่ม-สาวแล้วก็ได้แต่งงานกันอีก

ขณะนั้น พระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าของเราได้อุบัติขึ้นในโลกแล้ว ประทับที่เมืองสาวัตถี เมื่อพระราชาทรงทราบว่าพระรัตนตรัยอุบัติในโลกแล้ว จึงทรงปีติโสมนัสเป็นอย่างยิ่ง พร้อมด้วยอำมาตย์บริวารพันหนึ่งเสด็จไปเฝ้าพระศาสดา พระพุทธเจ้าได้ทรงเห็นอุปนิสัยแห่งพระอรหัตตผลของพระราชาและอำมาตย์บริวาร จึงได้เสด็จไปต้อนรับ พระพุทธเจ้าทรงแสดงอนุปุพพิกถา พระราชาและราชบริพารได้บรรลุโสดาบัน ทรงประทานเอหิภิกขุอุปสัมปทาให้ทั้งหมด

ฝ่ายพระนางอโนชาเทวีและบริวารเมื่อทราบข่าวแล้วเช่นกันก็ได้เสด็จตามพระราชามา เมื่อได้ฟังอนุปุพพิกถาก็ได้บรรลุโสดาปัตติผล พระมหากัปปินะและบริวารได้ฟังพระธรรมเทศนาที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่สตรีเหล่านั้นซ้ำอีก ก็



ได้บรรลุอรหัตตผล เมื่อพวกสตรีเหล่านั้นได้เห็นพระสวามีและสามีของตนอุปสมบทแล้ว จึงทูลขออุปสมบทด้วย โดยมีอุบลวรรณาเถรีเป็นผู้อุปสมบทให้และทั้งหมดได้บรรลุอรหัตตผล ได้พักอยู่ ณ เชตวนาราม เมืองสาวัตถีเช่นเดียวกับพระมหากัปปินะและภิกษุพันรูป

เรื่องนี้อาจสรุปได้ว่า

1. บุคคลที่เคยทำบุญร่วมกัน ย่อมได้พบกันและอยู่ร่วมกันอีก

2. ผลแห่งบุญนั้น สามารถทำให้บุคคลบรรลุถึงความปรารถนาได้ ดังเช่นพระนางอโนชาเทวี

3. ผลแห่งบุญย่อมเป็นปัจจัยให้ได้เข้าสู่สุคติโลกสวรรค์ และได้บรรลุคุณธรรมชั้นสูงยิ่ง ๆ ขึ้นไป จนถึงขั้นอรหัตตผล เป็นต้น.

คนไม่มีบุญเมื่อได้ของดีก็ไม่อาจคุ้มครองรักษาไว้ได้ นอกจากนั้นยังต้องประสบทุกข์อีก ส่วนคนมีบุญเมื่อได้ของดีย่อมประสบสุขและเจริญรุ่งเรืองยิ่ง ๆ ขึ้นไป ดังตัวอย่างของเรื่องต่อไปนี้

2. เรื่องบุรุษผู้มีวาสนา

มีพราหมณ์พี่น้อง 4 คน ในเมืองพาราณสี ออกบวชเป็นฤาษีพร้อมกันสร้างอาศรมเรียงรายกันไปในหิมวันตประเทศ ต่อมาดาบสผู้เป็นพี่ใหญ่ตายก่อนไปเกิดเป็นท้าวสักกเทวราช ส่องทิพยเนตรลงมาทรงทราบเรื่องทั้งปวงแล้ว จึงเสด็จลงมาหาดาบสผู้เป็นหัวหน้า ซึ่งต่อไปนี้จะเรียกว่าดาบสรูปที่หนึ่ง

"ท่านผู้เจริญ ท่านอยู่ที่นี้ ต้องการอะไรบ้าง?" ท้าวสักกะตรัสถาม "อาตมาภาพ ต้องการไฟ" ดาบสตอบ ท้าวสักกะพระราชทานพร้าโต้ให้เล่มหนึ่ง

พร้อมกล่าวว่า "หากท่านต้องการไฟให้ท่านเอามือเคาะพร้าใต้เล่มนี้ แล้วกล่าวว่า เจ้าจงนำฟืนมาก่อไฟ พร้าใต้จักทำตามคำสั่งของท่าน" เสด็จไปหาดาบสรูปที่ 2 ทรงถามถึงความต้องการดาบสรูปที่ 2 ทูลว่า ต้องการให้ช้างในบริเวณไปให้หมด เพราะเวลานี้มีความทุกข์เพราะเรื่องช้าง มันทำเสียงอื้ออึงบ้างถ่ายอุจจาระเพ่นพ่านไว้บ้าง ท้าวสักกะมอบกลองให้ใบหนึ่งพร้อมด้วยพูดว่า "เมื่อท่านตีกลองหน้านี้ หมู่ปัจจามิตรจักหลีกหนีไป เมื่อท่านตีหน้านี้กองทัพทั้ง 4 จักเกิดขึ้นแก่ท่าน คือ กองทัพช้าง, ม้า, รถและพลเดินเท้า กองทัพเหล่านี้จักคุ้มครองรักษาท่าน" และแล้ว ท้าวสักกะได้ไปหาดาบสรูปที่ 3 ถามความต้องการดาบสตอบว่า ต้องการนมส้ม ท้าวสักกะพระราชทานหม้อนมส้มแล้วตรัสว่า หากท่านต้องการราชสมบัติจงคว่ำหม้อนมส้มนี้ลง นมส้มจักกลายเป็นแม่น้ำใหญ่ ทำห้วงน้ำใหญ่ให้หลากไป ยึดเอาราชสมบัติของพระราชาองค์ใดองค์หนึ่งได้

ตั้งแต่นั้นมา พร้าใต้ก็ก่อไฟแก่ดาบสรูปที่ 1 เมื่อดาบสรูปที่ 2 ตีกลอง ช้างทั้งหลายก็หนีไป ดาบสรูปที่ 3 ได้ฉันนมส้มตามต้องการ ครั้งนั้น มีสุกรตัวหนึ่ง ได้ดวงมณีอันมีอานุภาพมากเอาปากคาบแล้วเหาะไปในอากาศ พบเกาะแห่งหนึ่งในมหาสมุทร จึงลงแวะนอนพักผ่อนที่ใต้ต้นมะเดื่อต้นหนึ่งและอยู่ประจำหลายวัน ณ ใต้ต้นมะเดื่อนั้น วันหนึ่ง มันนอนหลับวางแก้วมณีไว้ตรงหน้า คราวนั้น มีชายชาวพาราณสีคนหนึ่ง ถูกบิดามารดาไล่ออกจากเรือน จึงไปสมัครเป็นกะลาสีเรือ บังเอิญเรืออับปางในมหาสมุทร ได้อาศัยนอนบนกระดานแผ่นหนึ่งลอยไป-ไปถึงเกาะนั้น เที่ยวแสวงหาผลไม้กิน เห็นดวงแก้วมณีวางอยู่ใกล้สุกร จึงค่อย ๆ ย่องไปหยิบเอาและสามารถลอยขึ้นสู่อากาศได้ เพราะอานุภาพแห่งดวงมณีนั้น เขาคิดว่า สุกรตัวนี้มาถึงเกาะนี้ได้ คงเป็นเพราะแก้วมณีดวงนี้เป็นแน่แท้ เราควรฆ่าสุกรตัวนี้กินเนื้อแล้วไป เขานั่งบนกิ่งมะเดื่อ หักกิ่งหนึ่งโยนลงมาถูกหัวของสุกรตัวนั้น มันตื่นขึ้นมองไปทางนั้นทางนี้ไม่เห็นดวงแก้วมณี ชายคนนั้นหัวเราะขึ้น หมูแหงนหน้าขึ้นดู เห็นชายนั้นและเห็นดวงแก้วมณีของตนเสียใจมากจึงเอาหัวชนต้นมะเดื่อตายตรงนั้นเอง

ชายคนนั้น ลงจากต้นมะเดื่อ ก่อไฟปิ้งสุกรกิน แล้วเหาะไปในอากาศไปพบอาศรมของฤาษี 3 พี่น้อง จึงลงพักที่อาศรมของฤาษีผู้พี่ พักอยู่ 2-3 วัน ได้เห็นอานุภาพของพร้าโต้จึงขอแลกกับดวงแก้วมณีของตน ฤาษียินยอม เมื่อเขาได้พร้าโต้แล้ว เคาะพร้าโต้ใช้ให้ไปตัดคอฤาษี และนำดวงแก้วมณีคืนมา เขาซ่อนพร้าโต้ไว้ในที่เร้นลับ แล้วไปอาศัยอยู่ในสำนักของฤาษีรูปที่ 2 และรูปที่ 3 ตามลำดับ เขาได้กลองและหม้อนมส้มโดยนัยเดียวกับได้พร้าโต้ เขาเหาะขึ้นสู่อากาศ มาลงที่ใกล้เมืองพาราณสี ส่งสารไปยังพระเจ้ากรุงพาราณสีว่า จะมอบราชสมบัติให้เขาหรือจะรบ พระเจ้ากรุงพาราณสี ทรงทราบแล้วทรงยกพลออกมาเพื่อจับบุรุษผู้นั้น ด้วยทรงเข้าพระทัยว่าเป็นโจรปล้นราชบัลลังก์ บุรุษผู้นั้นตีกลองแล้ว กองทัพทั้ง 4 ก็เกิดขึ้นห้อมล้อมเขาเขาเทหม้อนมส้ม แม่น้ำใหญ่ก็ไหลหลากไป คนทั้งหลายจมในทะเลนมส้มไม่อาจข้ามขึ้นได้ เขาเคาะพร้าโต้และสั่งให้ตัดพระเศียรพระราชา พร้าโต้ได้ทำตามคำของเขา นำเศียรพระราชามาวางลงแทบเท้า พลของพระราชาไม่มีใครยกอาวุธขึ้นได้เลย บุรุษนั้นมีเสนาหมู่ใหญ่ห้อมล้อมเข้าสู่กรุงพาราณสี อภิเษกในราชสมบัติได้เป็นพระราชาพระนามว่าทธิวาหนะ (ผู้มีนมส้มเป็นพาหนะ)แล้วแล

เรื่องนี้ก็มีคติให้คิดหลายประการ เช่น

1. การได้ของดีแล้วไม่รู้จักระวังรักษานั้น ย่อมไม่อาจคุ้มครองของนั้นไว้ได้ และอาจนำภัยพิบัติมาสู่ตนถึงชีวิต เพราะความเสียดาย เช่นสุกรในเรื่องนี้

2. ความไม่รู้จักพอใจในสิ่งอันเป็นประโยชน์และจำเป็นของตน มีแต่ความทะยานอยาก อยากได้ของใหม่อยู่เรื่อยไป โดยมิได้พิจารณาให้ถ่องแท้ ย่อมเป็นภัยแก่ตนเหมือนฤาษี 3 รูปในเรื่องนี้

3. เรื่องพราหมณ์ขอสิริ

พราหมณ์คนหนึ่งในกรุงสาวัตถี เป็นคนรู้ลักษณะสิริ (มิ่งขวัญ) วันหนึ่งเขาคิดว่า อนาถบิณฑิกเศรษฐีคงมีสิริมาก ยากจนแล้วกลับร่ำรวยขึ้นอีกมากมาย ทำอย่างไรจึงจะลักสิริของเศรษฐีได้ เขาไปยังเรือนของเศรษฐี เห็นสิริอยู่บนหงอนไก่ขาวปลอดตัวหนึ่ง ซึ่งเศรษฐีขังไว้ในกรงทอง "ท่านมานี่ด้วยประสงค์สิ่งใดฤๅ สหาย" เศรษฐีถาม พราหมณ์จึงตอบว่าตนเป็นพราหมณ์ต้องบอกมนต์แก่มาณพถึง 500 คน และต้องอาศัยไก่ตัวหนึ่งขันบอกเวลาในราตรี แต่ไก่นั้นหาได้ขันเป็นเวลาไม่ ทราบว่าไก่ในกรงทองของเศรษฐีขันเป็นเวลาดี จึงขอให้มอบไก่ขาวปลอดตัวนั้นแก่ตนด้วย "เอาเถิดพราหมณ์ ท่านจับเอาไปเถิด" เศรษฐีบอกให้ พอเศรษฐีพูดจบ สิรินั้นก็ออกจากหงอนไก่ไปอยู่ที่แก้วมณีที่เหนือศีรษะของเศรษฐี พราหมณ์ขอแก้วมณี สิริหนีไปอยู่ที่ไม้ตะพด พราหมณ์ขอไม้ตะพด สิริหนีไปอยู่ที่ภรรยาของเศรษฐี คราวนี้พราหมณ์ไม่กล้าขอ เพราะเกรงใจเศรษฐีและได้บอกความจริงทั้งหมดแล้วกล่าวเสริมว่า "ท่านเศรษฐี สิริของท่านก็คงเป็นของท่านอยู่นั่นเองใครจะลักขโมย หรือขอก็ไม่ได้ สิริย่อมเกิดแต่บุญของท่านและเป็นของท่านผู้เดียว

ในเทวตาสังยุตต์แห่งสังยุตตนิกาย พระศาสดาตรัสตอบเทวดาว่า "สิริ โภคานมาสโย สิริเป็นที่มานอนแห่งโภคะทั้งหลาย" คำว่าสิริในที่นี้หมายถึงความเป็นใหญ่

อรรถกถาแห่งเทวตาสังยุตต์นั้นกล่าวว่า เมื่อมีความเป็นใหญ่โภคทรัพย์ทั้งหลายย่อมหลั่งไหลมาหาทั้งทางบกและทางน้ำ สิรินั้นย่อมสำเร็จด้วยอานุภาพแห่งบุญ กำลังแห่งบุญ เพราะฉะนั้น ผู้มีบุญน้อยจึงไม่สามารถรับเอาสิรินี้ที่เขาให้แล้วได้ เศรษฐีอนาถบิณฑิกะได้ไปเฝ้าพระศาสดา ที่วัดเชตวันทูลเล่าเรื่องทั้งปวงให้ทรงทราบ พระศาสดาตรัสเล่าเรื่องหนึ่งให้เศรษฐีฟังเป็นอุทาหรณ์ดังนี้

4. เรื่องบุรุษหาฟืน

มีชายคนหนึ่ง ชาวเมืองพาราณสี มีอาชีพทางตัดฟืนขาย วันหนึ่งตัดฟืนแล้วจึงใส่เกวียนจะเข้าเมือง แต่เข้าไม่ทันประตูเมืองปิดเสียก่อน จึงจอดเกวียนนอนที่เทวาลัยแห่งหนึ่งใกล้ประตูเมืองนั่นเอง ใกล้ ๆ เทวาลัยมีไก่เป็นอันมากที่คนมาปล่อยไว้ถวายเทพเจ้า พวกมันนอนบนต้นไม้ต้นหนึ่ง บรรดาไก่เหล่านั้น มีไก่ 2 ตัวทะเลาะกันในเวลาใกล้รุ่ง เพราะไก่ตัวบนขี้ใส่ไก่ตัวที่นอนอยู่บนกิ่งไม้เบื้องล่างลงมา "ใครถ่ายอุจจาระรดเรา" ไก่ตัวล่างตะโกนขึ้นไป"ขอโทษด้วยไม่ทันเห็นและไม่คิดว่าจะมีใครนอนอยู่ข้างล่าง" ไก่ตัวบนพูดขอโทษและถ่ายลงมาอีก ไม่รู้ว่าเจตนาหรือท้องเสีย ไก่ตัวล่างโกรธมากจึงอวดอานุภาพของตนว่า "เอ็งไม่รู้หรือว่า ข้ามีอานุภาพเพียงใด ใครได้กินเนื้อของข้าจักได้ทรัพย์พันกหาปณะในวันนั้น" "อ้ายขี้โอ่เอ๊ย" ไก่ตัวบนตะโกนลงมาพร้อมกับกล่าวว่า อานุภาพเพียงเท่านี้เอาออกมาโอ้อวดได้ ข้านี่ซิมีอานุภาพมากกว่าแกหลายร้อยเท่า ใครได้กินเนื้อล่ำ ๆ ของข้า จักได้เป็นพระราชา คนกินเนื้อข้างนอก ถ้าเป็นสตรีจะเป็นอัครมเหสีของพระราชา ถ้าเป็นบุรุษจักได้ตำแหน่งเสนาบดี ส่วนใครกินเนื้อติดกระดูกของข้า หากเป็นคฤหัสถ์จะได้เป็นขุนคลัง เป็นบรรพชิตจะได้เป็นผู้เข้าถึงราชสกุล คือ มีพระราชาเป็นอุปัฏฐาก อานุภาพของข้ามีมากถึงปานนี้ "คนหาฟืนได้ยินไก่สองตัวทะเลาะกันด้วยอ้างอานุภาพของตนอยู่เช่นนั้น มีความปรารถนาอยากเป็นพระราชาจึงปีนย่องขึ้นไปจับไก่ตัวบนแล้วฆ่าเสีย นำไปบ้านมอบให้ภรรยาพร้อมกล่าวว่า "ทำดี ๆ นะเธอ ไก่นี้มีอานุภาพมาก" เมื่อภรรยาแกงเสร็จแล้ว จึงบอกแก่สามีให้บริโภค "อย่าเพิ่งกินเลยเธอ" เขากล่าว "ไก่นี้มีอานุภาพมาก ฉันกินแล้วจะได้เป็นพระราชา เธอจะได้เป็นอัครมเหสี เราเอาภาชนะไก่นี้ไปริมฝั่งแม่น้ำคงคากันเถิด อาบน้ำให้เรียบร้อยก่อนแล้วจึงกิน" สองสามีภรรยานำสำรับไปวางไว้ริมฝั่งแม่น้ำแล้วลงอาบน้ำ ขณะนั้นมีลมจัดเกิดขึ้นพัดเอาสำรับของเขา

ลอยไปในแม่น้ำโดยเร็ว สองผัวเมียถูกน้ำ และทรายเข้าปากท้องอึดไปตาม ๆ กัน คราวนั้น มีมหาอำมาตย์ซึ่งเป็นหัวหน้าควาญช้างคนหนึ่ง ให้ช้างอาบน้ำอยู่ในแม่น้ำทางใต้ลงมาเห็นภาชนะใส่ข้าวนั้น ถูกกระแสน้ำพัดมาจึงให้คนยกขึ้นเห็นเป็นอาหาร สั่งให้ยึดภาชนะแล้วสั่งให้คนนำไปให้ภรรยา ดาบสผู้หนึ่งซึ่งใกล้ชิดกับตระกูลของนายควาญช้าง ท่านได้ทิพยจักษุ มองเห็นเหตุการณ์ในอนาคต วันนั้นท่านนั่งพิจารณาถึงนายควาญช้างอยู่ว่า "เมื่อไรหนออุปัฏฐากของเราจะได้สมบัติอันยิ่งขึ้นไป" ทราบเหตุการณ์เรื่องเนื้อไก่ทั้งปวงแล้ว จึงรีบมานั่งอยู่ที่เรือนของนายควาญช้าง นายควาญช้างให้คนนำภาชนะอาหารนั้นมาถวายดาบส ดาบสแจ้งเรื่องทั้งปวงให้โยมอุปัฏฐากทราบแล้ว ให้จัดแจงแบ่งเนื้อส่วนให้นายควาญช้าง แบ่งเนื้อภายนอกให้ภรรยา ส่วนตนเองฉันเนื้อติดกระดูกแล้วกล่าวว่า "อีก 3 วันภายหน้า ท่านจักได้เป็นพระราชา" ในวันที่ 3 พระราชาแคว้นใกล้เคียงพระองค์หนึ่ง ยกทัพมาล้อมกรุงพาราณสี พระราชาแห่งพาราณสีให้นายควาญช้างแต่งกายเป็นพระองค์ ส่วนพระองค์เองปลอมเพศเป็นอย่างอื่นแล้ว เสด็จตรวจกองทัพออกรบ ถูกลูกศรลูกหนึ่งสิ้นพระชนม์ในสนามรบนั่นเอง นายควาญช้างทราบว่าพระราชาของตนสิ้นพระชนม์แล้ว จึงให้นำกหาปณะเป็นอันมากออกจากพระคลังหลวง ให้คนเที่ยวตีกลองร้องประกาศว่าใครต้องการทรัพย์ให้ช่วยกันออกรบ

ประชาชนและทหารต้องการทรัพย์(เพราะคนส่วนมากยากจน) จึงรบอย่างเข้มแข็ง จนสามารถฆ่าพระราชาผู้เป็นข้าศึกได้ พวกอำมาตย์และประชาชนถวายพระเพลิงพระราชาของตนแล้วจึงปรึกษากันว่า สมัยเมื่อพระราชายังทรงพระชนม์อยู่ ทรงไว้วางพระราชหฤทัยนายควาญช้างจนทรงยอมให้แต่งกายเป็นพระองค์ อนึ่งเล่า การชนะข้าศึกครั้งนี้ ก็เพราะสติปัญญาและการนำของนายควาญช้าง จึงเห็นสมควรให้นายควาญช้างเป็นพระราชาปกครองนคร-พาราณสีต่อไป ด้วยเหตุนี้ นายควาญช้างจึงได้เป็นพระราชา และได้แต่งตั้ง



ภรรยาของตนให้เป็นอัครมเหสี ฝ่ายดาบสก็ได้เป็นราชกุลุปกะ พระศาสดาเมื่อทรงนำเรื่องนี้มาตรัสเล่าแก่อนาถบิณฑิกะแล้ว จึงตรัสย้ำความว่า คนไม่มีบุญ มีศิลปะก็ตาม ไม่มีศิลปะก็ตาม มีความขวนขวาย รวบรวมทรัพย์ไว้ได้เป็นอันมากก็จริงแต่คนมีบุญเท่านั้นย่อมได้บริโภคใช้สอยทรัพย์เหล่านั้น โภคะเป็นอันมากล่วงพ้นคนไม่มีบุญเสีย ไปกองอยู่ที่คนมีบุญเท่านั้น อนึ่ง เมื่อคนมีบุญอยู่ในที่ใด โภคะทั้งหลายย่อมเกิดขึ้นในที่แม้มิใช่บ่อเกิด[32]

เรื่องคนหาฟืนกับเรื่องไก่นี้มีคติหลายประการ เช่น

1. คนมีคุณความดีอย่างใดแล้ว ชอบพูดโอ้อวดโดยมิได้คำนึงถึงที่อันควร ไม่ควร ย่อมได้รับความเกลียดชังและเป็นอันตรายแก่ตนในภายหลัง หรืออาจในขณะนั้นก็ได้

2. เมื่อผู้มีอานุภาพหรือมีอำนาจทะเลาะกัน ย่อมเป็นโอกาสให้คนภายนอก ฉวยโอกาสหาอันตรายได้

3. คนไม่มีบุญ ย่อมไม่อาจครองสิ่งที่ดีงามแม้มาถึงมือของตนแล้วได้

4. ผู้ตั้งใจอนุเคราะห์สมณพราหมณ์ หรือบรรพชิตด้วยจิตใจเอื้อเฟื้อบรรพชิตย่อมตั้งใจและหาโอกาสอนุเคราะห์ตอบตามโอกาสอันควร ดังนี้[33]

---

[32]มังคลัตถทีปนี แปล, พิมพ์ครั้งที่ 10, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2530), เล่ม 1, หน้า 161.

[33]วศิน อินทสระ, สาระสำคัญแห่งมงคล 38 เล่ม 1, หน้า 111-130.

การทำบุญในคริสตศาสนา

ผู้วิจัยได้แสดงวิธีการทำบุญและผลของบุญในศาสนาคริสต์ไว้แบบรวม ๆ โดยไม่ได้แยกประเภทของการทำบุญและผลของบุญออกเป็นแต่ละอย่าง ๆ เหมือนดังในวิธีการทำบุญหรืออานิสงส์ของบุญในพุทธศาสนา ทั้งนี้ก็เพราะว่าหลักคำสอนเกี่ยวกับเรื่องบุญในศาสนาคริสต์นั้น ไม่ค่อยนิยมแบ่งประเภทการทำบุญ หรือผลของบุญไว้เหมือนในศาสนาพุทธ แต่ส่วนใหญ่แล้วศาสนาคริสต์ จะกล่าวถึงหลักคำสอนเรื่องบุญแบบรวม ๆ กันทั้งหมด เช่น ไม่ว่าจะเป็นการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์(การให้ทาน) การปฏิบัติตามพระบัญญัติ(การรักษาศีล) หรือการเจริญภาวนาก็ตาม ฉะนั้น ผู้วิจัยจึงขอนำเสนอแบบรวม ๆ ดังต่อไปนี้

ในคริสตศาสนา ได้กล่าวถึงวิธีการเพื่อที่จะบำเพ็ญตนสู่อาณาจักรแห่งสวรรค์ หรืออาณาจักรของพระผู้เป็นเจ้าไว้ ทั้งในส่วนที่มีความสัมพันธ์กับสังคม เช่น กฎบัญญัติ 10 ประการ และส่วนที่มีความสัมพันธ์ต่อพระผู้เป็นเจ้า เช่น กฎแห่งความรัก ความศรัทธาและความเสียสละ เป็นต้น

การปฏิบัติตนตามบทบัญญัติแห่งศาสนาและปฏิบัติด้วยชีวิตจิตใจนั้น ถือว่าเป็นหลักสำคัญอย่างยิ่งในการทำความดี หรือสร้างกุศลให้แก่ตนเอง การปฏิบัติตามกฎบัญญัติแต่เพียงอย่างเดียว โดยปราศจากเจตนาหรือความรู้สึกนึกคิดนั้นได้ประโยชน์น้อย ทั้งนี้ เพราะธรรมบัญญัตินั้นเป็นเพียงกฎที่แนะนำให้คนรู้ว่าอะไรควรทำไม่ควรทำ ไม่มีใครเป็นคนดีได้โดยอาศัยการทำตามกฎในธรรมบัญญัติแต่เพียงอย่างเดียว หน้าที่ของธรรมบัญญัติ ก็คือทำให้ทุกคนรู้ว่าตนเป็นคนบาป[34] ที่สำคัญต้องมีความศรัทธา เช่น ข้อความในพระคัมภีร์ว่า

---

[34]จดหมายจากท่านเปาโลถึงคริสตศาสนิกชนในกรุงโรม 3/20.

ในสมัยที่ความศรัทธายังไม่ช่วย ธรรมบัญญัติกักเราทั้งหมดไว้ดังนักโทษจนกว่าความเลื่อมใสศรัทธาที่ใช้ได้แทนธรรมบัญญัติปรากฏออกมา ดังนั้น ธรรมบัญญัติก็มีหน้าที่เป็นครูแนะนำเรา จนกว่าพระเยซูคริสต์จะเสด็จมา เพื่อว่าเราจะได้คืนดีกับพระผู้เป็นเจ้าได้ทางความศรัทธา บัดนี้ ถึงเวลาที่ความศรัทธาใช้ได้แล้ว ธรรมบัญญัติจึงไม่มีหน้าที่เป็นครูสอนเราอีกต่อไป[35]

ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมี"จิตใจ"ที่เชื่อมั่นในพระผู้เป็นเจ้าด้วย คือ เมื่อมีจิตเชื่อมั่นหรือเลื่อมใสแล้วจึงลงมือปฏิบัติต่อไป จะปฏิบัติโดยปราศจากความเลื่อมใสก็ไม่สมบูรณ์ หรือเมื่อมีความเลื่อมใสแล้ว แต่ไม่ปฏิบัติก็ยังไม่เป็นการถูกต้อง ฉะนั้น จึงต้องประพฤติควบคู่กันไปทั้งสองอย่าง การปฏิบัติเพื่อไปสู่ชีวิตที่นิรันดร์ในอาณาจักรแห่งสวรรค์นั้น มีแนวทางที่จะบำเพ็ญตนเพื่อให้เกิดผลดังกล่าวอย่างน้อย 3 ประการ คือ

1. ความรักต่อเพื่อนมนุษย์ เช่น การให้ทาน
2. ความศรัทธาต่อพระผู้เป็นเจ้า หรือ การภาวนา
3. ความเสียสละ เช่น การอดอาหาร เป็นต้น[36]

การที่จะเข้าเป็นประชากรในอาณาจักรแห่งสวรรค์ได้นั้น จำต้องปฏิบัติตามน้ำพระทัยของพระบิดาหรือของพระผู้เป็นเจ้า ดังข้อความว่า "ไม่ใช่ทุกคนที่เรียกเราว่า"พระผู้เป็นเจ้า" จะได้เป็นประชากรในอาณาจักรของพระผู้เป็นเจ้า แต่เป็นผู้ที่ทำสิ่งที่พระบิดาผู้สถิตในสวรรค์ทรงปรารถนาให้เขาทำ ผู้นั้นแหละ จึงจะเป็นประชากรในอาณาจักรนั้นได้..."[37]

---

[35]อ้างแล้ว, 3/23-25.

[36]เสรี พงศ์พิศ, ศาสนาคริสต์, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2531), หน้า 17.

[37]มัทธิว 7/21-22.

อีกข้อความหนึ่งที่ยืนยันว่า การที่จะเป็นประชากรในอาณาจักรสวรรค์จำเป็นต้องทำตามความประสงค์ของพระผู้เป็นเจ้าคือ..." ผู้ปฏิบัติตามที่พระบิดาผู้สถิตในสวรรค์ต้องการให้เขาทำ ก็เป็นพ่อแม่พี่น้องของเรา[38]

การยกโทษให้แก่บุคคลอื่น ก็จัดได้ว่าเป็นการบำเพ็ญความดี หรือสร้างบุญในศาสนาคริสต์ นั้นคือ ต้องมีจิตเมตตาต่อกันอย่างจริงใจและเสมอกันหมดไม่เลือกว่าบุคคลนั้น ๆ จะเป็นใคร ดังเช่นกรณีของข้าราชการผู้หนึ่ง ซึ่งเป็นหนี้กษัตริย์อยู่ แม้จะขายตัวเองพร้อมบุตรภรรยาเป็นทาส และขายข้าวของทั้งสิ้นหมดแล้วก็ไม่อาจชำระหนี้ได้หมด ข้าราชการผู้นั้นจึงกราบลงอ้อนวอนว่า "โปรดกรุณาให้เวลาข้าพระองค์บ้าง ข้าพระองค์จะนำเงินที่ค้างอยู่ทั้งหมดมาถวายคืนให้พระองค์"

กษัตริย์ทรงมีพระทัยเมตตา จึงทรงยกหนี้ให้แล้วปล่อยตัวเขาไป ชายผู้นั้นออกไปพบเพื่อนข้าราชการผู้หนึ่ง ซึ่งเป็นหนี้เงินตนอยู่ไม่กี่ร้อยบาท ก็กระชากตัวลูกหนี้มาตะคอกว่า "ใช้หนี้ข้าเสียทีซิ ! "

เพื่อนข้าราชการผู้นั้นก็กราบลงอ้อนวอนว่า "ให้เวลาผมหน่อยเถิด แล้วผมจะใช้หนี้ท่าน" แต่ชายผู้นั้นไม่ยอม กลับสั่งให้จับลูกหนี้ขังคุกไว้จนกว่าจะชำระหนี้หมด เมื่อข้าราชการอื่นรู้เรื่องนี้เข้าต่างรู้สึกโกรธเคืองมาก จึงไปทูลเรื่องทั้งหมดต่อกษัตริย์ กษัตริย์รับสั่งให้เรียกตัวข้าราชการผู้นั้นมาเฝ้า บริภาษว่า "เจ้า

---

[38] มัทธิว 12/46-50.



ทาสเลวทราม เรายกหนี้เงินทั้งหมดที่เจ้าเป็นหนี้เราให้ ก็เพราะเจ้าขอร้อง เจ้าควรจะเมตตาเพื่อนข้าราชการด้วยกันเหมือนที่เราเมตตาเจ้าซิ" กษัตริย์ทรงกริ้วเป็นอย่างมาก จึงให้เอาตัวข้าราชการผู้นั้นไปจำคุกไว้จนกว่าจะชำระหนี้ครบถ้วน

พระเยซูตรัสสรุปว่า "พระบิดาของเราผู้สถิตในสวรรค์ก็จะทำกับพวกท่านอย่างนั้น ถ้าท่านทุกคนไม่ยอมยกโทษให้ผู้อื่นจากใจจริง"[39]

ในเรื่องดังกล่าวนี้ จะเห็นได้ว่าบุคคลต้องปฏิบัติต่อคนอื่นอย่างไร จึงจะทำให้พระผู้เป็นเจ้าประทานบุญมาให้ และบุญที่จะได้รับนี้ นอกจากจะเกิดขึ้นจากการกระทำของตนแล้ว ยังต้องได้รับจากความมีน้ำพระทัยดีของพระผู้เป็นเจ้าด้วย จึงจะสมบูรณ์และต้องถือว่าเป็นเรื่องสำคัญ ดังนั้น รางวัลหรือบุญจึงไม่ได้มาจากการปฏิบัติแต่เพียงอย่างเดียว แต่ต้องมาจากพระทัยดีของพระผู้เป็นเจ้าด้วย เช่น เรื่องของคนงานในไร่องุ่น พระเยซูทรงตรัสว่า"วิธีการปกครองของพระผู้เป็นเจ้าก็เป็นเหมือนกับเจ้าของไร่องุ่น ที่ออกไปแต่เช้าตรู่ เพื่อว่าจ้างคนมาทำงานในไร่องุ่นของเขา เขาตกลงจะจ่ายเงินให้เป็นค่าจ้างตามราคาปกติ คือ <u>วันละหนึ่งเหรียญเงิน</u> แล้วให้คนเหล่านั้นไปทำงานในไร่องุ่น เจ้าของไร่ออกไปที่ตลาดเวลาเช้าเก้านาฬิกา เห็นมีคนยืนเตร่อยู่ที่นั่นไม่ทำอะไร เขาจึงบอกคนเหล่านั้นว่า "พวกท่านไปทำงานในไร่องุ่นด้วยเถิด แล้วฉันจะให้ค่าจ้างอย่างยุติธรรม" คนเหล่านั้นก็ไปทำงานในไร่ ครั้นถึงเวลาเที่ยงและบ่าย

---

[39]มัทธิว 18/21-35.

สามโมง เจ้าของไร่ออกไปตามคนทำนาทำไร่อีกจนเกือบจะห้าโมงเย็นแล้ว เขาออกไปที่ตลาดอีกครั้งหนึ่งพบผู้ชายอีกพวกหนึ่งยืนอยู่ที่นั่น "ทำไมมาเสียเวลาอยู่ที่นี่ทั้งวันโดยไม่ทำอะไร" เขาถาม พวกเขาตอบว่า "ก็เพราะไม่มีใครจ้างเรา" เจ้าของไร่ก็บอกพวกเขาว่า "ถ้าเช่นนั้น พวกท่านเข้าไปทำงานในไร่องุ่นด้วยเถิด"

เมื่อได้เวลาเลิกงานตอนเย็น เจ้าของไร่องุ่นได้บอกหัวหน้าคนงานให้ไปเรียกคนงานเหล่านั้นมารับค่าจ้าง โดยจ่ายให้แก่คนงานที่มาทีหลังก่อนมาสิ้นสุดลงกับคนงานที่จ้างทีแรก โดยให้ค่าจ้างคนละหนึ่งเหรียญเงินเท่ากันหมด คนที่มารับจ้างทีแรกนึกว่าจะได้มากกว่าคนที่มาทีหลัง จึงบ่นทำนองว่า "พวกที่มารับจ้างทีหลังสุด ทำงานเพียงชั่วโมงเดียวเท่านั้น ส่วนพวกเราทำงานกรำแดดจ้าทั้งวัน แต่ท่านก็ยังจ่ายเงินให้เขาเท่ากับจ่ายให้พวกเรา" เจ้าของไร่องุ่นตอบว่า "...ฉันไม่ได้โกงเงินค่าจ้างพวกท่าน ท่านเห็นชอบแล้วไม่ใช่หรือว่า จะทำงานหนึ่งวันต่อหนึ่งเหรียญเงิน รับค่าจ้างไปเถิดแล้วกลับบ้านได้ ฉันปรารถนาจะให้คนที่ฉันจ้างทีหลังสุดได้เงินเท่ากับพวกท่าน ฉันไม่มีสิทธิ์ใช้เงินของฉันตามใจชอบดอกหรือ? หรือท่านอิจฉาที่เห็นฉันมีใจกว้าง"[40] ซึ่งพอจะสรุปได้ว่า การที่พระผู้เป็นเจ้าจะประทานอะไรแก่ใครนั้น บางทีก็ไม่ได้ขึ้นอยู่กับการกระทำของบุคคลแต่เพียงอย่างเดียว ต้องอาศัยน้ำพระทัยของพระผู้เป็นเจ้าด้วย ไม่เหมือนกับฝ่ายพุทธศาสนา ซึ่งจะต้องทำด้วยตนเองเท่านั้นจึงจะได้ ส่วนฝ่ายคริสตศาสนานี้ พระผู้เป็นเจ้าอาจจะประทานบุญให้แก่ใครก็ได้ที่พระองค์เห็นสมควร

---

[40]มัทธิว 20/1-16.

นอกจากนี้ กิจกรรมในการช่วยเหลือคนยากจนด้วยความเห็นใจนั้น ก็ถือได้ว่าเป็นวิธีการทำบุญหรือสร้างความดีด้วย พระเยซูตรัสว่า บุคคลที่เลี้ยงดูคนหิวโหย ให้น้ำดื่มแก่คนกระหาย ต้อนรับแขกแปลกหน้าให้เข้าไปในบ้านให้เสื้อผ้าแก่คนที่ไม่มี ดูแลคนเจ็บไข้ได้ป่วย ไปเยี่ยมคนติดคุก เป็นต้น เปรียบเสมือนบุคคลนั้น ได้ทำแก่พระผู้เป็นเจ้าด้วย ดังนั้น พระผู้เป็นเจ้าหรือพระบิดาจะทรงโปรดปรานและรับเขาไปสู่อาณาจักรแห่งสวรรค์และจะได้ชีวิตที่นิรันดร์ ส่วนบุคคลที่ไม่เคยช่วยเหลือคนยากจนในกรณีดังกล่าวเลย ก็เปรียบเสมือนไม่เคยช่วยเหลือ (ศรัทธา) พระผู้เป็นเจ้าด้วย คนเหล่านั้นจะต้องถูกเอาตัวไปลงโทษตลอดกาล[41]

ศาสนาคริสต์ยังสอนคนให้รู้จักอภัยแก่บุคคลอื่น โดยไม่คำนึงว่าเขาจะเป็นใครก็ตาม แม้กระทั่งผู้ที่เป็นศัตรูของตน ซึ่งแสดงออกถึงการมีจิตใจกว้างขวาง และมีการเสียสละอย่างสูง เช่น สอนให้รักศัตรู ให้ทำดีต่อคนที่เกลียดชังจงอวยพรให้ผู้ที่แช่งด่าและให้อธิษฐานให้แก่คนที่เคี่ยวเข็ญ หรือถ้าใครตบแก้มซ้ายก็จงหันแก้มขวาให้ตบด้วย ถ้าใครเอาเสื้อนอกไปก็จงเอาเสื้อตัวในให้เขาด้วย จงให้แก่ผู้ที่ขอ อย่าทวงเอาของคืน จงปฏิบัติต่อผู้อื่นเหมือนกับที่ตนต้องการให้เขาทำแก่ตน เป็นต้น หากทำได้ดังกล่าวแล้วก็จะได้รับบำเหน็จ (บุญ) มหาศาลและจะได้เป็นบุตรของพระผู้เป็นเจ้าสูงสุด พระผู้เป็นเจ้านั้นทรงดีต่อคนแม้ชั่วอกตัญญู ดังนั้น จึงสอนคนให้เมตตาเพื่อนมนุษย์ ดังที่พระองค์ทรงเมตตาต่อเราด้วย[42]

---

[41]มัทธิว 25/31-46.

[42]ลูกา 6/27-36.

อนึ่ง ในส่วนของการภาวนาแบบคริสตศาสนา ยังมีวิธีภาวนาแบบเบเนดิคติน ซึ่งเป็นวิธีเก่าแก่ของคาทอลิก ที่ผู้วิจัยนำมาเสนอไว้ด้วย วิธีการภาวนานี้ มีองค์ประกอบ 3 ส่วน คือ

1. การภาวนาในพิธีทำวัตร หรือเรียกว่า การงานของพระผู้เป็นเจ้า (opus dei) การงานแห่งสวรรค์ (divinum officinum) พิธีแห่งสวรรค์หรือที่เรียกง่าย ๆ ว่า การทำวัตรนี้ เป็นการสรรเสริญพระผู้เป็นเจ้าด้วยพระวจนะของพระองค์เอง เป็นการที่พระเยซูสนทนากับพระบิดา โดยอำนาจแห่งพระจิต

2. การภาวนาในการศึกษา หรือเรียกว่า การอ่านแห่งสวรรค์(lectio divina) สิ่งนี้ไม่ใช่การศึกษาเพื่อความรู้ แต่เป็นการ"รำพึง" ดังที่นักบุญเบอร์นาร์ดแห่งแคลร์วอกซ์ กล่าวเรียกเป็นการขบพระวจนะของพระผู้เป็นเจ้าเพื่อให้ธารน้ำนมแห่งปัญญาและข้อแนะนำแห่งจิตวิญญาณไหลรินออกมา

3. การภาวนาในการงานประจำวัน หรือเรียกว่า การงานของพระหัตถ์ (opus manuum) โดยที่เราเป็นส่วนหนึ่งของพระผู้เป็นเจ้า ในการที่ทรงเปลี่ยนแปลงจักรวาลนี้ โดยการทำงานด้วยความรู้สึกตัวและความชอบธรรม[43]

---

[43]โดรเจอร์ เจ คอร์เลสส์, <u>การภาวนาในพระเจ้า</u> (หัวใจของการภาวนาแบบเบเนดิคติน), แปลโดย วเนช, (กรุงเทพมหานคร : คณะกรรมการศาสนาเพื่อการพัฒนา จัดพิมพ์ ,2526), หน้า 3-4.

ชาวสะมาเรียผู้ใจดี

กรณีตัวอย่างนี้ก็จัดได้ว่าเป็นการทำบุญในศริสตศาสนา คือ มีธรรมาจารย์ผู้หนึ่งถามพระเยซูว่าจะต้องทำอย่างไรบ้างจึงจะได้ชีวิตนิรันดร์ พระเยซูจึงได้ตรัสย้อนถามว่าพระคัมภีร์มีกล่าวไว้ว่าอย่างไร ท่านตีความหมายในนั้นว่าอย่างไร ธรรมาจารย์นั้นตอบว่า "จงรักพระผู้เป็นเจ้าของเจ้าอย่างหมดหัวใจ มีกำลังและความคิดอยู่เท่าไร ก็ให้รักพระผู้เป็นเจ้าจนหมดสิ้นและจงรักเพื่อนมนุษย์เหมือนรักตนเอง" พระเยซูตรัสชมเชยว่า" ถูกแล้ว ทำให้ได้อย่างนี้ จะได้ชีวิตนิรันดร์" แต่ธรรมาจารย์ผู้นั้นก็ถามต่อไปอีกว่า แล้วใครเล่าที่เป็นเพื่อนของตน? พระเยซูจึงได้เล่าเรื่องหนึ่งให้ฟังว่า มีชายคนหนึ่งเดินทางจากกรุงเยรูซาเล็มจะไปเมืองเยรีโค ระหว่างทางได้ถูกพวกโจรปล้นถอดเอาเสื้อผ้าชั้นนอกไป แล้วทุบตีทิ้งไว้ บังเอิญสมณะเดินมาตามถนนนั้นเห็นเข้า ก็ข้ามถนนไปเดินอีกฟากหนึ่ง ต่อมามีเลวีผู้หนึ่งเห็นเข้า ก็เดินไปอีกฟากหนึ่งเช่นกัน ในที่สุดมีชาวสะมาเรียผู้หนึ่งเห็นชายผู้นั้นแล้วก็สงสาร เดินเข้าไปหา แล้วช่วยรักษาบาดแผลให้ และนำไปพักที่โรงแรม จัดการเรื่องค่าใช้จ่ายให้หมดทุกอย่าง พระเยซูจึงตรัสสรุปว่า "ในสามคนนี้ คนไหนเป็นเพื่อนของคนที่ถูกปล้นเล่า?" ธรรมาจารย์ตอบอย่างไตร่ตรองว่า "คนที่ช่วยเหลือเขาซิครับ" พระเยซูตรัสแนะนำว่า "ถ้าเช่นนั้น ท่านจงกลับไปทำอย่างเดียวกัน"[44]

จึงอาจสรุปได้ว่า คนที่มีจิตใจดี ช่วยเหลือผู้อื่นก็เป็นการสร้างความดีหรือทำบุญให้แก่ตนเองเช่นกันเพราะการทำความดีในศาสนาคริสต์นี้ มีความรักและศรัทธาในพระผู้เป็นเจ้า(God) เป็นพื้นฐาน, และแสดงออกต่อเพื่อนมนุษย์

---

[44]ลูกา 10/25-37.

ด้วยความเท่าเทียมกัน ซึ่งเป็นการทำความดีโดยไม่มีการแบ่งชั้น ก็นับว่าเป็นการทำความดีหรือทำบุญ พระผู้เป็นเจ้าจะโปรดประทานความดีและความชอบให้อย่างแน่นอน

เศรษฐีหนุ่ม

ครั้งหนึ่ง มีชายผู้หนึ่งเข้าไปหาพระเยซูถามว่า ตนจะต้องทำความดีอะไรบ้าง จึงจะได้ชีวิตนิรันดร์ พระองค์ตรัสว่าถ้าปรารถนาชีวิตเช่นนั้นก็ต้องทำตามธรรมบัญญัติ เขาถามต่อว่า ธรรมบัญญัติใด พระองค์ตรัสว่า "ข้อที่ว่า อย่าฆ่าคน อย่าผิดประเวณี อย่าลักขโมย อย่ามุสา จงเคารพนับถือบิดามารดาของตนและรักเพื่อนมนุษย์เหมือนรักตนเอง" เขากล่าวว่าได้ทำตามแล้ว และจะทำอะไรอีก พระเยซูทรงชี้แจงว่า "ถ้าท่านปรารถนาจะเป็นคนดีพร้อม จงไปขายบรรดาสิ่งที่มีอยู่ แล้วเอาเงินที่ได้ไปให้แก่คนจนแล้วท่านจะมั่งคั่งในสวรรค์ และจะได้ติดตามพระผู้เป็นเจ้า..." แต่ชายคนนั้นเป็นคนตระหนี่ แม้จะมีทรัพย์มากก็ไม่สามารถบริจาคได้ พระเยซูจึงตรัสสอนบรรดาสาวกว่า ยากนักหนาที่คนมั่งมีจะได้เข้าสู่อาณาจักรของพระผู้เป็นเจ้า ยากกว่าตัวอูฐลอดรูเข็มเสียอีก[45] "ถ้าเช่นนั้น ใครเล่าจะรอดได้" พระเยซูตรัสตอบว่า สิ่งที่มนุษย์ทำไม่ได้นั้นพระผู้เป็นเจ้าทรงทำได้แล้วเปโตรก็พูดขึ้นว่า "พวกเราสู้อุตส่าห์ทิ้งบ้านช่องมากับอาจารย์..." พระเยซูตรัสตอบว่าใครก็ตามที่ละบ้านช่อง ลูก เมีย หรือพ่อแม่พี่น้องไป เพื่อเห็นแก่อาณาจักรของพระผู้เป็นเจ้า ในโลกนี้เขาจะได้รับยิ่งกว่านั้นมากนัก และในโลกหน้าเขาจะได้รับชีวิตนิรันดร์ด้วย[46] ในตัวอย่างนี้ เป็นการ

---

[45]มัทธิว 19/16-24.

[46]ลูกา 18/26-30.



ปฏิบัติตามบทบัญญัติและการเสียสละเพื่อคนยากจนและเสียสละความสุขส่วนตัว จึงจะได้รับความสำเร็จในอาณาจักรแห่งพระผู้เป็นเจ้า

เรื่องชาวฟาริสีและคนเก็บภาษี

พระเยซูทรงเล่าว่ามีชายสองคนไปอธิษฐานในพระวิหาร คนหนึ่งเป็นชาวฟาริสี อีกคนหนึ่งเป็นคนเก็บภาษีให้รัฐบาลโรม ชาวฟาริสีลุกขึ้นยืนอธิษฐานว่า "พระผู้เป็นเจ้าเจ้าข้า...ข้าพระองค์ขอบพระคุณพระองค์ที่ข้าพระองค์ไม่โลภ ไม่เป็นคนคดหรือผิดศีลธรรมเหมือนคนอื่น..ไม่เป็นเหมือนคนเก็บภาษีคนนั้น ข้าพระองค์ถือศีลอดอาหารสัปดาห์ละสองวัน และถวายหนึ่งในสิบจากรายได้ของข้าพระองค์แด่พระองค์" คนเก็บภาษียืนอยู่แต่ไกล ไม่กล้าแม้กระทั่งเงยหน้าขึ้นดูฟ้าได้ แต่ทุบอกของตนร้องว่า ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้า โปรดเมตตาข้าพเจ้าผู้เป็นคนบาปด้วยเถิด พระเยซูตรัสว่า พระผู้เป็นเจ้าทรงยกโทษให้คนเก็บภาษีแล้ว[47]

แสดงให้เห็นว่า คนบาปนั้นสามารถที่จะได้รับการยกบาปให้จากพระผู้เป็นเจ้าได้ แต่ต้องอ้อนวอนหรือเชื่อฟังพระองค์ด้วย และที่สำคัญต้องขึ้นอยู่กับน้ำพระทัยของพระองค์ดังกล่าวแล้ว เมื่อได้รับการให้อภัยหรือได้รับการยกบาป แล้วก็ถือได้ว่าเป็นผู้มีบุญ ซึ่งได้รับมาจากพระผู้เป็นเจ้าที่เรียกว่าพระหรรษทานนั่นเอง

"ผู้ที่ทำผิดธรรมบัญญัติแล้ว พระผู้เป็นเจ้าทรงลบบาปนั้นออกไปจนหมดทั้งทรงยกโทษให้ เขาจะมีความสุขอย่างล้นเหลือ ผู้ที่พระผู้เป็นเจ้าไม่ทรงนับบาปของเขาจะมีความสุขยิ่งนัก"[48]

---

[47]ลูกา 18/9-14.

[48]จดหมายจากท่านเปาโลถึงคริสตศาสนิกชนในกรุงโรม 4/7-8.

คนที่ได้รับการยกโทษให้ ไม่ให้มีบาปนั้นจะต้องอาศัยความศรัทธาใน พระผู้เป็นเจ้า และความศรัทธานี้เองที่นับได้ว่าเป็นการกลับคืนดีกับพระองค์แล้ว พระองค์จะประทานความชอบธรรมและความสุขมาให้

ดังนั้น บุญ จึงเป็นสิ่งที่ประทานมาจากพระผู้เป็นเจ้าโดยตรง ไม่ใช่สิ่งที่มนุษย์จะเรียกร้องเหมือนสิทธิ์ที่จะได้รับทั่วไป เช่น คนที่ทำงานแล้วได้รับค่าจ้าง ค่าจ้างที่เขาได้รับนั้นก็ไม่ใช่รางวัล แต่เป็นสิ่งที่เขาหามาได้ ส่วนคนที่ไม่ได้อาศัยความประพฤติ แต่ได้อาศัยความศรัทธาในพระผู้เป็นเจ้า พระองค์จะประทานความดี(บุญ) หรือรางวัลให้เอง.

แต่ถึงอย่างไรก็ตาม สิ่งที่มนุษย์ได้รับจากการประทานมาของพระผู้เป็นเจ้านั้น มนุษย์ต้องปฏิบัติตามธรรมบัญญัติด้วย นั่นคือ ต้องทำตามด้วยความศรัทธา ไม่ทำเพราะเห็นแก่อามิสหรือรางวัลใด ๆ และต้องทำแก่บุคคลอื่นโดยเสมอกันหมดไม่เลือกว่าจะเป็นใคร ทำทุกอย่างเพื่อสิริโรจนาการของพระผู้เป็นเจ้า และต้องพัฒนาพระคุณทุกประการที่พระผู้เป็นเจ้าทรงประทานให้ ทั้งด้านร่างกายและวิญญาณ

พระผู้เป็นเจ้าทรงสร้างมนุษย์มา เพื่อให้มนุษย์รู้จักรักและปรนนิบัติพระองค์ พร้อมทั้งรับใช้พี่น้องร่วมโลกทุกคน เพื่อจะได้ร่วมเป็นครอบครัวเดียวกันในอาณาจักรพระผู้เป็นเจ้าตลอดนิรันดร พระผู้เป็นเจ้าทรงเชิญมนุษย์ให้ปฏิบัติงานตามแผนการแห่งความรัก เพื่อจะได้มีโอกาสร่วมความยินดีในอาณาจักรพระผู้เป็นเจ้า แม้ความพยายามของมนุษย์ ในการพัฒนาความเป็นอยู่ของตนให้เหมาะสมกับศักดิ์ศรีของมนุษย์ยิ่งขึ้นนั้น เป็นการกระทำที่สอดคล้องกับแผนการและน้ำพระทัยของพระผู้เป็นเจ้าการเสริมสร้างอาณาจักรพระผู้เป็นเจ้าในโลก ก็มิได้ขัดขวางความเจริญก้าวหน้าของมนุษย์แต่ประการใด ตรงกันข้ามการแสวงหาอาณาจักร



พระผู้เป็นเจ้า ช่วยให้มนุษย์สำนึกในหน้าที่ ที่จะต้องส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าที่แท้จริงในทุกด้าน เพื่อสิริมงคลของพระผู้เป็นเจ้า พระองค์ทรงประสงค์ให้มนุษย์ทุกคนเจริญก้าวหน้า และมีความสุข ฉะนั้น จึงได้ทรงกำหนดแผนการแห่งความรักให้มนุษย์ปฏิบัติตาม

เพื่อเป็นการแสดงความรัก ความกตัญญูต่อพระผู้เป็นเจ้า มนุษย์ต้องกระทำงานทุกอย่างด้วยความขยันขันแข็ง ซื่อสัตย์ในการปรนนิบัติพระองค์และอ่อนน้อมเชื่อฟังพระองค์ในทุกอย่าง พระเยซูเจ้าตรัสว่า "ต้นไม้ใดที่ไม่เกิดผลดีย่อมจะถูกโค่นทิ้งลงในกองไฟ"[49] นักบุญยากอบเตือนชาวว่า "ความเชื่อเลื่อมใสที่ปราศจากการลงมือปฏิบัติ เป็นความเชื่อเลื่อมใสที่เปล่าประโยชน์"[50]

กฎการดำเนินชีวิตแบบคริสตชน

ท่านนักบุญเปาโล ได้สอนคริสตชนในกรุงโรมว่า อย่าทะนงตัวถือว่าสูงเกียรติกว่าที่เป็นอยู่ แต่จงถ่อมใจอยู่เสมอ ให้ปลงตกในความสามารถของตนว่ามีตามขนาดความเลื่อมใสศรัทธาที่พระผู้เป็นเจ้าประทานให้เขา เรามีอวัยวะหลายอวัยวะอยู่ในร่างกายเดียวและทำหน้าที่ต่าง ๆ กัน ในทำนองเดียวกัน แม้ว่าเราจะมีมากคนก็ยังเป็นประดุจคน ๆ เดียวกันที่มีความสัมพันธ์กับองค์พระเยซูคริสต์รวมกันอยู่ดังอวัยวะต่าง ๆ ที่รวมอยู่ในร่างกายเดียวกัน เราจึงได้พรสวรรค์ของเราตามที่พระผู้เป็นเจ้าทรงพระกรุณาประทานแก่เรา ถ้าเรามีพร

---

[49]มัทธิว 7/19-20.

[50]ยากอบ 2/26.

สวรรค์ทางประกาศเรื่องพระผู้เป็นเจ้า เราก็ต้องทำตามศรัทธาที่เรามี ถ้าเรามีพรสวรรค์ในทางรับใช้ เราก็ต้องรับใช้ มีความสามารถในทางสอนก็ต้องสอน มีพรสวรรค์ในทางให้กำลังใจผู้อื่น ก็ต้องทำเช่นนั้น ใครก็ตามที่แบ่งปันสิ่งที่ตนมีกับผู้อื่น ก็ต้องทำอย่างใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ คนที่กุมอำนาจก็ต้องทำงานหนัก ส่วนผู้ที่เมตตาผู้อื่น ก็ต้องทำด้วยใจร่าเริงเบิกบาน

จงรักจากใจจริง จงชังสิ่งที่ชั่วช้า จงยึดมั่นในสิ่งดี จงรักซึ่งกันและกันอย่างอบอุ่นฉันพี่น้อง ที่ศรัทธาในพระเยซูคริสต์ด้วยกันและยอมให้ผู้อื่นได้รับเกียรติ จงมุมานะในการงาน อย่าเกียจคร้าน จงปรนนิบัติพระผู้เป็นเจ้าด้วยอุทิศจิตใจอย่างเต็มที่ ให้ความหวังนำความยินดีมาสู่ท่าน จงอดทนในความยากลำบาก และอธิษฐานอยู่เสมอ จงแบ่งปันข้าวของให้พี่น้องที่ขัดสน และจงมีน้ำใจรับรองแขกแปลกหน้า

จงขอพระผู้เป็นเจ้าให้อวยพรแก่ผู้ที่ข่มเหงท่าน ขอให้พระองค์อวยพรเขาเถิด อย่าขอให้พระองค์แช่งสาปเขาเลย จงชื่นชมยินดีกับผู้ที่ชื่นชมยินดี และพลอยร้องไห้กับผู้ที่ร้องไห้ จงเห็นใจทุกคนถ้วนหน้า อย่าเย่อหยิ่ง แต่จงยอมรับทำแม้กระทำงานต่ำ อย่าคิดว่าตนฉลาด

ถ้าใครทำชั่วต่อท่าน อย่าทำชั่วตอบ พยายามทำในสิ่งที่คนทั้งหลายเห็นว่าดี จงทำทุกสิ่งเท่าที่จะทำได้ตามหน้าที่ของท่าน เพื่อจะได้อยู่กับคนทั้งปวงอย่างสงบสุข อย่าคิดแก้แค้นเลย แต่ปล่อยให้พระผู้เป็นเจ้าลงโทษเขาตามพระทัยพระองค์เถิด เพราะพระธรรมกล่าวว่า พระผู้เป็นเจ้าตรัสว่า" เราเป็นผู้แก้แค้นให้เอง เราจะตอบแทนเอง" จงทำเหมือนพระธรรมกล่าวไว้ว่า "ถ้าศัตรูของท่านหิว จงเลี้ยงดูเขา ถ้าเขากระหายน้ำ จงให้เขาดื่ม

เพราะถ้าทำได้อย่างนี้ ท่านก็ทำให้เขาเอิบอาบ เมื่อเขาเห็นใจกว้างของท่าน" อย่าให้ความชั่วชนะท่านได้ แต่จงชนะความชั่วด้วยความดี[51] ดังนี้

จึงเห็นได้ว่า เพียงความเชื่อเลื่อมใสในพระเยซูเจ้าเท่านั้น ไม่เป็นการเพียงพอ ผู้ที่เชื่อเลื่อมใสในพระเยซูเจ้าอย่างแท้จริง ยังต้องทำความดีโดยการแผ่เมตตาต่อเพื่อนมนุษย์โดยกิจการที่เกิดประโยชน์ โดยความเสียสละ โดยการสวดอธิษฐานหรือภาวนา การให้อภัย และโดยการถือตามพระบัญญัติของพระผู้เป็นเจ้า เป็นต้น "บุญ" มาจากน้ำพระทัยดีที่พระองค์ทรงมีต่อมนุษย์ก็จริง แต่ยิ่งปฏิบัติตาม ยิ่งจะมีบุญมากขึ้น เพราะการก้าวหน้าในอาณาจักรของพระผู้เป็นเจ้า จะถึงได้โดยความซื่อสัตย์ ความศรัทธา หรือโดยการปฏิบัติตามแบบที่เหมาะสมและตอบแทนน้ำพระทัยดีของพระองค์ เพื่อจะมีความสัมพันธ์ที่ดีที่เรียกว่า "ความรัก" กับพระองค์นั่นเอง จึงจะสามารถเอาตัวรอดเข้าสู่อาณาจักรพระผู้เป็นเจ้าได้

---

[51]จดหมายจากท่านเปาโลถึงคริสตศาสนิกชนในกรุงโรม 12/3-21.

บทที่ 4

ความเชื่อเรื่องบุญกับพฤติกรรมของพุทธศาสนิกชน

ความเชื่อเรื่องบุญ มีความสืบเนื่องมาจากความเชื่อตามหลักศรัทธาที่เป็นพื้นฐานของพระพุทธศาสนา ความเชื่อหรือความศรัทธา หมายถึงเชื่อสิ่งที่ควรเชื่อ ความเชื่อที่ประกอบด้วยเหตุผล ความมั่นใจในความจริง ความดี สิ่งดีงามและในการทำความดี ไม่ลู่ไหล ตื่นตูมไปตามลักษณะอาการภายนอก[1] มี 4 อย่าง คือ

1. กัมมสัทธา เชื่อกรรม เชื่อกฎแห่งกรรม เชื่อว่ากรรมมีอยู่จริง คือ เชื่อว่าเมื่อทำอะไรโดยมีเจตนา คือจงใจทำทั้งรู้ ย่อมเป็นกรรม คือเป็นความชั่ว ความดีมีขึ้นในตน เป็นเหตุปัจจัยก่อให้เกิดผลดีผลร้ายสืบเนื่องต่อไป การกระทำไม่ว่างเปล่า และเชื่อว่าผลที่ต้องการจะสำเร็จได้ด้วยการกระทำ มิใช่ด้วยอ้อนวอน หรือนอนคอยโชค เป็นต้น

2. วิปากสัทธา เชื่อวิบาก เชื่อผลของกรรม เชื่อว่าผลของกรรมมีจริง คือเชื่อว่ากรรมที่ทำแล้ว ต้องมีผล และผลต้องมีเหตุ ผลดีเกิดจากกรรมดี ผลชั่วเกิดจากกรรมชั่ว

3. กัมมัสสกตาสัทธา เชื่อความที่สัตว์มีกรรมเป็นของของตน เชื่อว่าแต่ละคนเป็นเจ้าของ จะต้องรับผิดชอบเสวยวิบากเป็นไปตามกรรมของตน

---

[1]พระราชวรมุนี(ประยุทธ์ ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า 323.

4. ตถาคตโพธิสัทธา เชื่อความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า มั่นใจในองค์พระตถาคตว่า ทรงเป็นพระสัมมาสัมพุทธะ ทรงพระคุณทั้ง 9 ประการ ตรัสธรรมบัญญัติวินัยไว้ด้วยดี ทรงเป็นผู้นำทาง ที่แสดงให้เห็นว่ามนุษย์คือเราทุกคนนี้ หากฝึกตนด้วยดี ก็สามารถเข้าถึงภูมิธรรมสูงสุด บริสุทธิ์หลุดพ้นได้ดังที่พระองค์ได้ทรงบำเพ็ญไว้เป็นแบบอย่าง[2]

ศรัทธาทั้ง 4 อย่างนี้ เมื่อพิจารณาแล้ว จะเห็นได้ว่า ข้อ 4 สำคัญที่สุด เพราะศรัทธา 3 ข้อต้นนั้น เมื่อว่าโดยใจความก็สามารถรวมลงในข้อที่ 4 ได้ทั้งหมด เพราะล้วนแต่เป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เมื่อมีความเชื่อต่อพระพุทธเจ้าแล้ว หลักคำสอนข้ออื่น ซึ่งพระองค์ทรงแสดงไว้ทุกคนก็ต้องเชื่อตามด้วย

อนึ่ง หลักคำสอนสำคัญของพระพุทธเจ้า ซึ่งเรียกว่า พุทธโอวาท ที่ปรากฏใน"โอวาทปาติโมกข์" ซึ่งพระองค์แสดงแก่พระอรหันต์สาวก จำนวน 1,250 รูป ที่เวฬุวัน เมืองราชคฤห์ว่า

1. ไม่ทำความชั่วทั้งปวง
2. ทำความดีให้สมบูรณ์
3. ทำจิตให้ผ่องใส[3] เป็นต้น

---

[2]พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), <u>พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม</u>, หน้า 164-165.

[3]เสฐียรพงษ์ วรรณปก, <u>พุทธจริยาวัตร พากย์ไทย-อังกฤษ</u>, (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์ พริ้นติ้ง กรุ๊พ, 2531), หน้า 63.



หลักคำสอนดังกล่าวนี้ ทำให้พุทธบริษัทและพุทธศาสนิกชนทุกคนยึดถือเป็นข้อปฏิบัติตามสืบ ๆ ต่อกันมา จนกลายเป็นประเพณีพิธีกรรมขึ้น การทำบุญบำเพ็ญกุศล หรือการทำความดีและสร้างสมความดีตามคติพระพุทธศาสนานั้น ได้แก่ การทำทาน รักษาศีล เจริญภาวนา ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็นการทำความดีใน 3 ประเด็น คือ

1. การอบรมความดีงามให้เกิดขึ้นเฉพาะตน เช่น การสวดมนต์ไหว้พระ การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ การสมาทานศีลฟังธรรม การรักษาอุโบสถ เป็นต้น

2. การทำบุญอันเนื่องด้วยประเพณีแห่งชาติและครอบครัว เช่น การตักบาตร การทำบุญเลี้ยงพระ การทำบุญงานมงคล และอวมงคล หรืองานที่เกี่ยวข้องกับรัฐพิธีต่าง ๆ เช่น วันจักรี วันเฉลิมพระชนมพรรษา วันพืชมงคล เป็นต้น

3. การทำบุญตามประเพณีของสังคม หรืองานเทศกาลรื่นเริงเช่น งานวันสงกรานต์ งานบวชนาค งานวันสารท งานวันลอยกระทงตามประทีป งานทอดกฐิน งานวันขึ้นปีใหม่[4] เป็นต้น

ทั้งนี้ เพราะพระพุทธศาสนาเป็นคติ เป็นแกน และเป็นพื้นฐานของวัฒนธรรมทุก ๆ ด้าน มาแต่โบราณกาล และสืบเนื่องอยู่ในวิถีชีวิตของคนอย่างไม่ขาดสาย แบบอย่างการปฏิบัติในการทำบุญ บำเพ็ญกุศลในแต่ละเรื่องแต่ละประการ จึงสำเร็จรูปเป็นพิธี หรือศาสนพิธี ที่เรียบร้อยเหมาะสม ยึดถือเป็นประเพณีเป็นมรดกของสังคมที่ปฏิบัติเป็นแบบเดียวกันในทุกส่วนของประเทศ พิธี หรือศาสนพิธีในการทำบุญบำเพ็ญกุศล จึงเป็นเอกลักษณ์ของชาติแต่ละชาติที่นับถือพระพุทธศาสนา

---

[4]ชำเลือง วุฒิจันทร์ และคณะ, ศาสนพิธี คู่มือทำบุญบำเพ็ญกุศลสำหรับพุทธศาสนิกชน, หน้า 1.



คำว่า "พฤติกรรม" หมายถึงการแสดงออกทางกล้ามเนื้อ ความคิดและความรู้สึก เพื่อตอบสนองสิ่งเร้า[5] โดยสรุปก็คือ การแสดงออกทางกาย วาจา และใจนั่นเอง การแสดงออกของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อเรื่องบุญนั้น จะแสดงออกมาตามความเชื่อ หรือความรู้สึกของตนเอง รวมทั้งการได้รับคำแนะนำ สั่งสอนจากบิดามารดา หรือจากพระสงฆ์ ตลอดทั้งจากการศึกษาเล่าเรียนด้วย

ความเชื่อของศาสนิกที่มีต่อเรื่องบุญนี้ จะมีมากหรือน้อย ขึ้นอยู่กับพื้นฐานแห่งจิตใจและสภาพแวดล้อมของบุคคลนั้น ๆ ความศรัทธาในทางพุทธศาสนาเน้นไปที่ ศรัทธาญาณสัมปยุต คือ ศรัทธาที่ประกอบด้วยเหตุและผล มีสติปัญญาพิจารณาไตร่ตรองว่า สิ่งใดควรทำหรือไม่ควรทำ ตัวอย่างของบุคคลที่มีศรัทธาไม่หวั่นไหวในพระรัตนตรัย เช่น สุปปพุทธกุฏฐิ ซึ่งได้ฟังธรรมจากพระพุทธเจ้าแล้ว ได้บรรลุโสดาบัตติผล ขณะนั้นท้าวสักกะต้องการจะทดลองดูว่า นายสุปปพุทธกุฏฐินี้ จะเป็นคนอย่างไร จึงตรัสว่า สุปปพุทธะ เธอเป็นมนุษย์ขัดสน ยากไร้ เราจึงจะให้ทรัพย์หาที่สิ้นสุดมิได้แก่เธอ แต่มีข้อแม้ว่าเธอต้องพูดว่า พระพุทธไม่ใช่พระพุทธ พระธรรมไม่ใช่พระธรรม พระสงฆ์ไม่ใช่พระสงฆ์ อย่านับถือพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์เลย เธอจักทำได้ไหม... สุปปพุทธกุฏฐิ จึงถามว่า ท่านเป็นใคร เมื่อทราบว่าเป็นท้าวสักกะ จึงกล่าวว่า ท่านเป็นคนอันธพาล ไม่มียางอาย ไม่สมควรจะพูดกับเราแบบนี้ ความจริงแล้วเราไม่ใช่คนเข็ญใจ ขัดสน แต่เราเป็นคนมีความสุข มีทรัพย์มากต่างหาก ทั้งนี้เพราะว่าเรามีทรัพย์ คือ ศรัทธา ศีล หิริ โอตตัปปะ สุตะ จาคะ และปัญญา ทรัพย์อันประเสริฐนี้มีแก่ผู้ใด

---

[5]<u>พจนานุกรม ฉบับเฉลิมพระเกียรติ พุทธศักราช 2530</u>, พิมพ์ครั้งที่ 1, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช จำกัด, 2531), หน้า 373.

ไม่ว่าหญิงหรือชาย บัณฑิตทั้งหลายยกย่องผู้นั้นว่า "เป็นคนไม่ขัดสน" และชีวิตของบุคคลนั้นไม่ว่างเปล่า[6] ดังนี้ การประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ในทางศาสนารวมทั้งการปฏิบัติขัดเกลาจิตใจนับว่าเป็นการทำประโยชน์ทั้งแก่ตนและส่วนรวม ผลที่ได้รับ คือความสุขกายสบายใจ ซึ่งนับได้ว่าเป็นบุญและวิธีการทำบุญนี้ เรียกว่า บุญพิธี ซึ่งได้แก่พิธีทำบุญ หรือทำความดีเนื่องด้วยประเพณีในครอบครัวของพุทธศาสนิกชน เป็นประเพณีเกี่ยวกับชีวิตของคนทั่วไป ส่วนมากทำเกี่ยวกับเรื่องฉลองบ้าง เรื่องต้องการสิริมงคลบ้าง เรื่องตายบ้าง เป็นต้น พิธีทำบุญ หรือบุญพิธี สำหรับสังคมพุทธศาสนิกชน แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1. ทำบุญงานมงคล
2. ทำบุญงานอวมงคล[7]

นอกจากนี้ ยังมีงานทำบุญเกี่ยวกับส่วนรวม คือเป็นการทำบุญร่วมกันของพุทธศาสนิกชนในหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด หรือของรัฐ ของส่วนรวมจริง ๆ ทั่วประเทศด้วย งานหลักของการทำบุญ คือการเลี้ยงพระ จึงนิยมเรียกกันว่า การทำบุญเลี้ยงพระ มีการนิมนต์พระมาเจริญพระพุทธมนต์ แล้วถวายภัตตาหาร มีการถวายทานอย่างอื่น ๆ ด้วย ในการทำบุญ ผู้ที่จะทำบุญเนื่องในงานต่าง ๆ นั้น เรียกว่า "เจ้าภาพ" เจ้าภาพในการทำบุญตามประเพณีเกี่ยวกับชีวิตมักจะเป็นหัว

---

[6]พระธัมมปทัฏฐกถาแปล ภาค 3, พิมพ์ครั้งที่ 14, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2532), หน้า 195-196.

[7]กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, ศาสนพิธี ฉบับกรมการศาสนา, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, 2528), หน้า 3.

หน้าครอบครัว หรือผู้ที่ประสงค์จะทำบุญนั้น ๆ หรือเป็นคณะบุคคล เช่น บุตรธิดาของผู้ตาย เป็นเจ้าภาพในการจัดงานศพ หรือคณะกรรมการของสมาคมเป็นเจ้าภาพในการทำบุญเปิดป้ายสมาคม เป็นต้น ถ้าเป็นงานทำบุญของส่วนรวม เช่น งานทำบุญของประชาชนทั้งหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้าน หรือผู้ใหญ่ที่มีคนเคารพนับถือมากในหมู่บ้านนั้น เป็นเจ้าภาพ หรือประชาชนทั้งหมู่บ้านร่วมกันเป็นเจ้าภาพ เป็นต้น

การทำบุญงานมงคล ได้แก่การทำบุญในโอกาสต่าง ๆ งานวันสำคัญต่างๆ ทั้งนี้เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่เจ้าภาพ แก่ญาติ มิตรสหาย หรือแก่หมู่คณะที่ร่วมกันจัดงานทำบุญนั้นขึ้น ส่วนการทำบุญงานอวมงคล เป็นการทำบุญเกี่ยวกับการตาย นิยมทำกันอยู่ 2 อย่าง คืองานทำบุญหน้าศพ และงานทำบุญอัฐิ พิธีทำบุญมีระเบียบพิธีที่ต้องปฏิบัติแบ่งกันเป็น 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายเจ้าภาพ หรือฝ่ายคฤหัสถ์ และฝ่ายสงฆ์ พิธีฝ่ายเจ้าภาพ หรือฝ่ายคฤหัสถ์ ได้แก่การจัดเตรียมสถานที่ และสิ่งของต่าง ๆ สำหรับพิธีและการปฏิบัติในพิธี การนิมนต์พระสงฆ์ และการเชิญแขกมาในงาน ตลอดจนการตระเตรียมอาหารไว้ถวายพระสงฆ์ และการเลี้ยงดูแขก ญาติ มิตรที่มาในงาน

ส่วนพิธีฝ่ายสงฆ์ นอกจากการเตรียมตัวเกี่ยวกับการประกอบพิธีตามที่ได้รับนิมนต์แล้ว ยังจะต้องศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับพิธีเจริญพระพุทธมนต์ พิธีสวดพระพุทธมนต์ พิธีสวดพระอภิธรรม พิธีสวดมาติกา พิธีสวดแจง พิธีสวดถวายพรพระ พิธีอนุโมทนา ในกรณีต่าง ๆ เช่นพิธีทำบุญตักบาตรเทโวโรหณะ[8] เป็นต้น

---

[8]องค์การศึกษา, ศาสนพิธี เล่ม 2, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, 2505), หน้า 36-37.

พิธีทำบุญโดยหลักใหญ่ พุทธศาสนิกชนถือว่าจะสำเร็จเป็นบุญพิธีอย่างแท้จริง ย่อมสำคัญอยู่ที่พิธีฝ่ายสงฆ์ ดังนั้น พระสงฆ์ผู้ประกอบพิธี จึงพิถีพิถันเป็นพิเศษ เป็นต้นว่า ความเคร่งครัดในการปฏิบัติตนของพระภิกษุสงฆ์ ลำดับพิธี การอาราธนา การเจริญ หรือสวดพระพุทธมนต์ พระสูตร หรือคำบาลีที่กล่าว หรือเจริญ หรือสวดในพิธี

<u>ลักษณะสำคัญของพิธีกรรม</u>

1. เป็นสื่อสัญลักษณ์แสดงถึงความเป็นจริง เช่น การกราบ การไหว้ การคำนับ เป็นสัญลักษณ์ที่แสดงถึงความรู้สึกของผู้กระทำว่า มีความเคารพนับถือ นอบน้อม ยำเกรง เป็นต้น การกระทำสัญลักษณ์ เป็นการกระทำที่ประหยัด ไม่ต้องอธิบายมาก คนอื่นที่คุ้นเคยและเข้าใจสัญลักษณ์นั้น เมื่อได้รู้ ได้เห็น ได้ยิน ก็เข้าใจทันที ดังนั้น พิธีกรรมจึงเป็นเครื่องหมายของกลุ่มชนหนึ่ง ๆ ซึ่งมีสัญลักษณ์ร่วมกัน การใช้สัญลักษณ์นับว่ามีประสิทธิภาพสูง เป็นการช่วยแผ่ขยายพฤติกรรมทางจิต คือช่วยให้เกิดมโนภาพ ความคิดรวบยอด จินตนาการและเกิดเป้าหมายที่ชัดเจน มั่นคง แต่สัญลักษณ์ก็เป็นเพียงตัวจุดระเบิดเริ่มต้นเท่านั้น ส่วนการขยายจินตนาการ และมโนภาพเป็นหน้าที่ของผู้เห็นสัญลักษณ์เอง

2. เน้นเรื่องจิตใจเป็นสำคัญ คือ จุดมุ่งหมายใหญ่ทำเพื่อให้เกิดความสบายใจ เกิดกำลังใจ สาเหตุที่ทำเพราะเกิดความเชื่อในอำนาจแห่งพิธีกรรมที่ตนประกอบขึ้นว่า จะอำนวยผลให้ตนประสบในสิ่งที่ตนปรารถนาได้[9] เช่น การทำบุญด้วยพิธีการต่าง ๆ ก็เพราะมุ่งหวังจะได้รับผลแห่งบุญนั้น

---

[9]สุเมธ เมธาวิทยากูล, <u>สังกัปพิธีกรรม</u>, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2532), หน้า 2.

ความคิดทั่วไปเกี่ยวกับพิธีทำบุญเลี้ยงพระ

1. พิธีทำบุญเลี้ยงพระ เป็นกิจกรรมสากลในหมู่ชาวพุทธด้วยกัน สามารถสนองจุดมุ่งหมายของผู้กระทำได้หลายอย่าง เช่น เพื่อเฉลิมฉลองความสำเร็จ เพื่อการเริ่มต้นชีวิตใหม่ เพื่ออุทิศประโยชน์แก่ญาติผู้ล่วงลับและเพื่อให้เกิดสิริมงคลในครอบครัว เป็นต้น สรุปแล้ว จุดมุ่งหมายของการทำบุญเลี้ยงพระก็เพื่อสนองความต้องการความปรารถนาทางจิตใจ เป็นสำคัญ เพราะจิตใจเป็นสิ่งสำคัญที่สุด ถ้าจิตใจเป็นสุขแล้ว การกระทำสิ่งต่าง ๆ ก็ดูเหมือนจะดีไปด้วย

2. ในสมัยโบราณนิยมจัดงานทำบุญเลี้ยงพระ 2 วันคือนิมนต์พระสงฆ์มาเจริญพระพุทธมนต์เย็น แล้วถวายภัตตาหารเช้า หรือเพลในวันใหม่ แต่ในสมัยปัจจุบัน นิยมย่อทำในวันเดียว คือ ถวายภัตตาหารเช้า หรือเพล โดยเจริญพระพุทธมนต์ก่อน จบแล้วก็ฉันภัตตาหาร ส่วนใหญ่จะนิยมทำในวันหยุด เนื่องจากมีภารกิจในชีวิตประจำวันมาก จึงเลือกปฏิบัติพิธีกรรมเฉพาะที่จำเป็นและเป็นไปได้สะดวกเท่านั้น

3. สมัยปัจจุบันนี้มักจะปรากฏว่า ทายก ทายิกาถวายจตุปัจจัยไทยธรรมเกินขอบเขตของกัปปิยภัณฑ์[10] ที่บัญญัติไว้ในพระวินัย อาจจะทำไปเพราะไม่รู้ หรือจงใจจะฝ่าฝืนก็ได้ ลักษณะเกินขอบเขตนี้ ปรากฏออกมาในรูปของความฟุ่มเฟือยของพระภิกษุสามเณร ซึ่งบางรายปรากฏว่ามีมาตรฐานความเป็นอยู่ที่สูงกว่าฆราวาสด้วยซ้ำ คือพระมีเงินทอง ข้าวของมากมาย เป็นการผิด

---

[10]กัปปิยภัณฑ์ แปลว่า ของใช้ที่สมควรแก่ภิกษุซึ่งใช้หรือฉันได้ เช่น ข้าวสุก จีวร ร่ม ยาแดง เป็นต้น ส่วนอกัปปิยภัณฑ์ คือ ของไม่สมควร เช่น สุรา เสื้อ กางเกง หมวก น้ำอบ เป็นต้น...ผู้วิจัย.

หลักนักบวช และเป็นการสวนทางกับจุดมุ่งหมายของการบวช ซึ่งมุ่งให้ผู้บวชขัดเกลากิเลสให้เบาบางลงด้วยการศึกษาและปฏิบัติธรรม ความผิดส่วนหนึ่งในเรื่องนี้ก็คือ ทายก ทายิกาผู้ถวายจตุปัจจัยไทยธรรมแก่พระเป็นผู้ทำให้เกิดขึ้น ดังนั้น จึงควรสังวรระวังไว้บ้าง ในการถวาย ควรให้อยู่ในขอบเขตของกัปปิยภัณฑ์ตามพระวินัยกำหนดไว้

4. การนิมนต์พระสงฆ์มาเจริญพระพุทธมนต์ ในงานมงคล โดยทางปฏิบัติจริง ๆ แล้ว นิยมนิมนต์ 5, 9 หรือ 10 รูป ส่วนงานอวมงคลนิยมนิมนต์ 4,7 รูป เป็นส่วนใหญ่ บางท้องถิ่นในงานมงคลสมมติว่า พระมา 9 รูปมาจาก 2 วัด วัดหนึ่งนิมนต์ 4 รูป อีกวัดหนึ่ง 5 รูป ถ้าพระวัดแรกมาก่อน 4 รูป จะยังไม่ให้เข้าสู่บริเวณพิธี เพราะถือว่ามีจำนวนที่เป็นอัปมงคล คือ 4 รูป เป็นจำนวนพระที่เท่ากับจำนวนพระสวดศพ นี้ก็เป็นเรื่องของ"การถือ" หรือ"ยึดติด" ตามความรู้สึกอันอ่อนไหวของคนที่มีความหวาดกลัวต่อความตายนั่นเอง ถือว่าไม่เป็นมงคล จึงไม่ปรารถนาจะให้เรื่องเช่นนี้มามีส่วนคล้ายคลึงกับงานมงคลที่กำลังปฏิบัติอยู่ นับว่า คนในท้องถิ่นนั้น ๆ เน้นหนักเรื่องจิตใจมาก จนกลายเป็นธรรมเนียมปฏิบัติที่ละเอียดอ่อนเหนือกฎเกณฑ์ ที่เป็นลายลักษณ์อักษรขึ้นไปอีก

5. พระพุทธรูปนับว่าเป็นหัวใจของงานพิธีกรรมทางพุทธศาสนาเพราะชาวพุทธถือเสมือนว่างานพิธีนั้น มีพระพุทธเจ้าทรงเป็นประธาน การถือเช่นนี้ได้ธรรมเนียมปฏิบัติมาจากธรรมเนียมปฏิบัติของชาวพุทธสมัยพุทธกาล ซึ่งงานพิธีแทบทุกครั้งจะนิมนต์พระพุทธเจ้ามาเป็นประมุขสงฆ์ แม้บางครั้งพระพุทธเจ้าไม่ประทับอยู่ เช่นตอนที่เสด็จไปจำพรรษา ณ สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ 3 เดือน ชาวพุทธที่กรุงสาวัตถี ก็ได้สร้างรูปเหมือนพระพุทธเจ้าด้วยไม้ ตั้งไว้เป็นองค์ประธานในงานพิธีต่าง ๆ เมื่อพระเจ้าอโศกมหาราชได้ทรงส่งสมณทูตไปประกาศพุทธศาสนายังดินแดนสุวรรณภูมิก็ได้รับเอาวัฒนธรรมนั้นมาด้วย และได้พัฒนาศิลปะการสร้างพระพุทธรูปมาหลายสมัยดังที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบันนี้

6. จุดมุ่งหมายของการตั้งเครื่องบูชาต่าง ๆ มีดอกไม้ ธูป เทียน เป็นต้น บนโต๊ะบูชารอบ ๆ องค์พระพุทธรูปนั้น ก็เพื่อแสดงสัญลักษณ์ของการ

เคารพนับถือพระพุทธรูปแทนองค์พระพุทธเจ้าหรือพระรัตนตรัยนั้นอย่างสูงสุด ดอกไม้ ธูป และเทียน มีความหมายแฝงอยู่ด้วย คือ

6.1 ธูป 3 ดอก ใช้เป็นสัญลักษณ์แสดงถึงการเคารพบูชาพระพุทธคุณทั้ง 3 ประการ คือ พระวิสุทธิคุณ พระปัญญาคุณ และพระกรุณาธิคุณ

6.2 เทียน 2 เล่ม ใช้เป็นสัญลักษณ์แสดงถึงการเคารพบูชาพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งจำแนกเป็น 2 ประเภท คือ พระธรรม ได้แก่ ข้อแนะนำทางปฏิบัติเพื่อบรรลุจุดหมายและพระวินัย ได้แก่ข้อบังคับสำหรับควบคุมกายหมายถึงศีลต่าง ๆ

6.3 ดอกไม้ใช้เป็นสัญลักษณ์แสดงถึงการสักการบูชาพระอริยสงฆ์สาวกของพระพุทธเจ้าที่เพียบพร้อมไปด้วยพระคุณ 9 ประการ ดอกไม้สำหรับบูชาพระนี้ได้นำมาจัดระเบียบเป็นรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้แลดูสวยงาม เช่น ร้อยเป็นพวงมาลา จัดใส่แจกัน จัดเป็นพานดอกไม้ เป็นต้น ดอกไม้ที่นำมาจัดนี้ ย่อมมีความแตกต่างกันในหลาย ๆ ประการ เช่น นำมาจากสวนดอกไม้หลาย ๆ แห่ง มีขนาด สี กลิ่นที่แตกต่างกัน แม้จะแตกต่างกันสักเพียงใดก็ตาม แต่เมื่อจัดเสร็จแล้ว ก็ดูมีระเบียบสวยงามดี กลมกลืนกันดี เปรียบประดุจพระสงฆ์สาวกของพระพุทธเจ้า แม้จะมาจากสถานที่ที่ต่างกัน ตระกูล วรรณะที่ต่างกัน จิตใจที่ต่างกันและคุณธรรมที่ต่างกัน แต่เมื่อมาบวชเป็นพระแล้วก็ตั้งอยู่ในระเบียบวินัยอันเดียวกัน แลดูน่าเลื่อมใสยิ่งนัก

7. การใช้ด้ายสายสิญจน์ในพิธีกรรม คำว่า สายสิญจน์ หมายถึงเส้นด้ายที่เป็นสื่อนำอำนาจเวทมนต์ผ่านไปยังสิ่ง หรือคนที่เส้นด้ายสัมผัส ทำให้สิ่งหรือคนนั้นเอิบอาบไปด้วยอำนาจเวทมนต์ เสมือนถูกรดน้ำมนต์จริง ๆ ในสังคมชาวพุทธไทย ขณะวงสายสิญจน์จะต้องระมัดระวังไม่ให้ขาด เพราะถ้าขาดจะเป็นอัปมงคล เป็นลางร้ายในอนาคตของผู้เกี่ยวข้อง เพราะเป็นสื่อสัญลักษณ์แสดงถึงความแตกหัก พินาศของชีวิต หน้าที่การงาน จึงต้องพยายามไม่ให้สัญลักษณ์เช่นนั้นเกิดขึ้น และจะต้องไม่ข้ามสายสิญจน์ด้วย

8. การใช้กาหญ้าคาและใบมะยม ประพรมน้ำพระพุทธมนต์ เป็นประเพณีติดมาแต่คติพราหมณ์ ซึ่งมีเรื่องเล่าไว้ในคัมภีร์พระเวทว่า[11] เมื่อครั้งอสูรกับเทวดาร่วมกันเกษียรสมุทรให้เป็นน้ำอมฤตขึ้นสำเร็จ พวกเทวดาหาอุบายเกียดกันไม่ให้พวกอสูรได้ดื่มน้ำอมฤตนั้น จึงเกิดวิวาทถึงรบราฆ่าฟันกันเป็นการใหญ่ ในการรบกันนั้น น้ำอมฤตได้กระเซ็นตกมาบนหญ้าคา 2-3 หยด โดยเหตุนี้พวกพราหมณ์จึงถือว่าหญ้าคาเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เพราะเป็นสิ่งที่กำจัดให้ตายได้ยาก เลยนำมาใช้ในพิธีการต่าง ๆ หลายอย่างติดมาถึงจนทุกวัน สำหรับชาวพุทธที่ติดประเพณีพราหมณ์ ก็ถือว่าหญ้าคาเป็นหญ้ามงคล เพราะปรากฏเป็นพุทธบัลลังก์ที่พระพุทธเจ้าประทับใต้ร่มโพธิพฤกษ์ในวันตรัสรู้ จึงนิยมใช้หญ้าคากันสืบมา ส่วนที่ใช้ก้านมะยม คงจะเป็นความนิยมเกิดขึ้นในภายหลัง และอาจจะนิยมเฉพาะในประเทศไทย เกจิอาจารย์ท่านอธิบายว่า "ไม้มะยม" มีชื่อพ้องกันกับ "ยมทัณฑ์" คือ ไม้อาญาสิทธิ์ ของพญายมผู้เป็นเจ้าของภูตผีปีศาจ ไม้ยมทัณฑ์นั้นสามารถปราบหรือกำจัดภูตผีได้ทุกทิศทาง ชาวไทยถือเคล็ดที่ชื่อพ้องกันนี้นำมาใช้สำหรับพรมน้ำพระพุทธมนต์ เพื่อขับไล่เสนียดจัญไร และเพื่อให้มีความขลัง หรือศักดิ์สิทธิ์ยิ่งขึ้น ในการใช้ก้านมะยมนี้ นิยมใช้ 7 ก้านมัดรวมกัน โดยถือว่าได้จำนวนเท่ากันกับหัวข้อธรรมในโพชฌงคสูตร ซึ่งเป็นธรรมโอสถวิเศษและเท่าจำนวนพระปริตร 7 ตำนานที่พระสงฆ์สวดในงานมงคลนั้นด้วย แต่จะอย่างไรก็ตามเรื่องใช้ก้านมะยมพรมแทนหญ้าคาที่นิยมมาแต่เดิม อาจจะเป็นเพราะในถิ่นที่เจริญแล้ว เช่น ในเมือง หาหญ้าคาได้ยาก เพราะไม่มีป่า แต่ต้นมะยมมีอยู่ตามบ้านทั่วไป จึงดัดแปลงมาเพื่อใช้สิ่งที่หาได้ง่ายเป็นประมาณนั้นเอง[12]

---

[11]สุเมธ เมธาวิทยกูล, สังกัปพิธีกรรม, หน้า 174-181.

[12]องค์การศึกษา, ศาสนพิธี เล่ม 1, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, 2503), หน้า 42.



9. การกรวดน้ำ กรวด แปลว่า เท อาการกรวดน้ำ เป็นการหลั่งน้ำออกจากภาชนะใบหนึ่งและมีภาชนะอีกใบหนึ่งรองรับน้ำไว้ เพื่อไม่ให้เปียกพื้น ขณะกรวดน้ำผู้กระทำก็ตั้งใจเป็นสมาธิ จดจ่ออยู่กับน้ำที่ไหลลงจากภาชนะใส่น้ำ พร้อมกับตั้งความปรารถนาไปด้วย เช่น ตั้งความปรารถนาว่า ขอให้กุศลผลทานที่ได้ทำไปแล้วจงอำนวยผลดีแก่ญาติมิตรผู้ล่วงลับไปแล้ว เป็นต้น สมัยปัจจุบันนี้ การตั้งความปรารถนาขณะกรวดน้ำ มีขอบเขตกว้างขวางมาก เช่น แผ่ส่วนกุศลไปให้สรรพสัตว์ทั่วหน้า แม้ศัตรู เจ้ากรรมนายเวร เป็นต้น ชื่อว่าได้บำเพ็ญปัตติทานมัย คือบุญสำเร็จด้วยการให้ส่วนบุญ ส่วนผู้รับมีความยินดีด้วยกับการแผ่ส่วนบุญนั้น ก็ชื่อว่า ได้บำเพ็ญปัตตานุโมทนามัย คือบุญสำเร็จด้วยการอนุโมทนาส่วนบุญ

10. การเจริญพระพุทธมนต์ มีประวัติความเป็นมาตามพุทธดำรัส ตั้งแต่สมัยพุทธกาลตามที่ปรากฏในอรรถกถาธรรมบทเรื่อง บุพพกรรมของพระองค์ว่า "สมัยหนึ่ง เมืองไพศาลี เกิดความแห้งแล้ง ทำไร่ ทำนาไม่ได้ ทำให้เกิดทุพภิกขภัย ข้าวยากหมากแพง ผู้คนล้มตายลงมากกว่าครึ่งหนึ่ง เพราะความหิวโหย บ้านเมืองเต็มไปด้วยซากศพ นับว่าเวลานั้นภัย 3 อย่างเกิดขึ้น ในอาณาจักรไพศาลีแล้ว คือทุพภิกขภัย อมนุสสภัย และโรคภัย ผู้ปกครองบ้านเมืองไม่สามารถจะแก้ปัญหานี้ได้ ชาวเมืองไปร้องเรียนพระราชา พระองค์จึงทรงชี้โทษว่า เป็นเพราะผู้คนไม่ได้ตั้งตนอยู่ในศีลธรรมมาก่อน ความพินาศฉิบหายนี้จึงได้เกิดขึ้น ดังนั้น ชาวเมืองจึงนิมนต์พระศาสดาพร้อมทั้งพระภิกษุสงฆ์มาอยู่จำพรรษา ณ เมืองไพศาลี พระภิกษุสงฆ์อันมีพระศาสดาทรงเป็นประมุขก็เริ่มเจริญพระพุทธมนต์ แล้วทำการประพรมน้ำพระพุทธมนต์ไปทั่ว ต่อมาเมืองไพศาลีก็เริ่มอุดมสมบูรณ์ขึ้น ภัยทั้ง 3 ก็อันตรธานไป ชาวเมืองจึงทำการสักการะบูชาแด่พระภิกษุสงฆ์ มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุขเป็นการใหญ่ ชาวพุทธสมัยหลังพุทธกาลก็มีความนิยมเช่นเดียวกัน คือ เวลามีเรื่องอัปมงคลเกิดขึ้นก็ดี มีเรื่องอันเป็นสิริมงคลเกิดขึ้นก็ดี ก็จะนิมนต์พระภิกษุสงฆ์มาเจริญพุทธมนต์ แล้วถวายภัตตาหารและไทยธรรมอันควรแก่สมณะตลอดมาจนกระทั่งสมัยปัจจุบันนี้

ทั้งนี้ การทำบุญเลี้ยงพระนั้น ขั้นตอนในการเตรียมงานก็มีความสำคัญ ซึ่งผู้จัดต้องเตรียมให้พร้อมในทุกส่วนเท่าที่จะทำได้ เริ่มตั้งแต่ขั้นตอนการกำหนดวันจัดงาน การอาราธนาพระสงฆ์มาเจริญพระพุทธมนต์ ตั้งโต๊ะหมู่บูชา ตกแต่งสถานที่บริเวณพิธี วงด้ายสายสิญจน์ ปูลาดอาสนะสงฆ์ เตรียมเครื่องรับรอง เช่น น้ำเย็น น้ำร้อน ตั้งภาชนะสำหรับทำน้ำมนต์ การบูชาพระรัตนตรัย อาราธนาศีลและรับศีล อาราธนาพระปริตร เป็นต้น การประกอบพิธีกรรมดังกล่าวนี้มักจะแฝงปรัชญาธรรมไว้เป็นหลักการในพิธีด้วยเสมอ โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะให้คนเข้าใจหลักธรรมโดยไม่รู้ตัว เช่น พิธีทำบุญงานศพ ก็จะมีหลักคำสอนเข้ามาเกี่ยวข้องอยู่ด้วย โดยมีบทสวดที่สอนคนให้รู้ถึงสิ่งดีไม่ดี สอนให้คนไม่ประมาทในชีวิตจะได้ขวนขวายกิจที่พึงกระทำ สอนในเรื่องเหตุปัจจัยอาศัยกันและกันเกิดขึ้น ตั้งอยู่และดับไปเป็นธรรมดา เป็นต้น และพิธีกรรมนี้มีระเบียบแบบแผนในการปฏิบัติเหมือนกันโดยทั่วไปเพื่อจะได้รวมคนไว้เป็นหมู่เหล่า จะได้ทำกิจกรรมร่วมกันเป็นการประสานสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน อนึ่ง ท่านภิกขุโพธิ์แสนยานุภาพกล่าวว่า "ประเพณีพิธีกรรมเปรียบเสมือนเรือที่มีไว้ให้คนนั่งพายเข้ามาหาฝั่ง คือศาสนา" แต่เมื่อขึ้นฝั่งได้แล้ว จงสละเรือเสีย อย่ามัวเมาติดอยู่ในเรือนั้น ถ้ายังติดอยู่ในเรือก็ไม่ได้ขึ้นฝั่ง ข้อนี้แสดงให้เห็นว่าประเพณีพิธีกรรมกับเรือนั้นเป็นเพียงเครื่องมือที่จะนำคนไปสู่จุดหมายข้างหน้า ซึ่งอยู่นอกประเพณีพิธีกรรมและนอกเรือ ถ้าคนมัวเมาแต่ติดอยู่ในประเพณีพิธีกรรม ก็จะไม่ได้บรรลุจุดหมายที่แท้จริงเลย ฉะนั้น จึงต้องทิ้งเรือ คือประเพณีพิธีกรรมเสียจึงจะถึงฝั่ง คือแก่นแท้ของศาสนา[13] การปฏิบัติตามประเพณีพิธีกรรมทางศาสนาพุทธนั้นนับว่าเป็นการทำความดี เป็นบุญกุศล แต่ในที่สุดก็ต้องละทิ้งบุญนี้เสีย จึงจะได้ถึงฝั่ง คือ พระนิพพานผู้ที่ได้บรรลุพระนิพพาน คือพระอรหันต์ จึงเป็นผู้ละได้ทุกสิ่งทุก

---

[13]สุเมธ เมธาวิทยกุล, <u>สังกับพิธีกรรม</u>, หน้า 1.

อย่างทั้งบุญและบาปและผู้ที่เข้าถึงแก่นแท้ของศาสนาเหล่านี้ แม้จะมีโอกาสเข้าร่วมทำพิธีกรรมอยู่ก็ตาม ก็ทำไปตามสังคมเพื่ออนุเคราะห์คนที่ยังติดอยู่เท่านั้น ส่วนท่านเหล่านั้นหาข้องอยู่ไม่ โดยสรุปแล้ว พิธีกรรมเป็นเทคนิคและนโยบายการสอน เพื่อทำให้คนเข้าใจหลักศาสนาดีขึ้น

<u>สิ่งที่ได้รับจากการทำบุญเลี้ยงพระ</u>

1. ทำให้สบายใจและอิ่มใจ เพราะจิตใจเป็นสิ่งสำคัญ เมื่อบุคคลจะทำบุญสักอย่างหนึ่งในเวลาอันควรทำ เช่น จะเข้าไปอาศัยอยู่ในสถานที่ใหม่ ก็จะมีการทำบุญฉลองขึ้นบ้านใหม่ หรือทำบุญ เพื่อขจัดปัดเป่าสิ่งที่เป็นอัปมงคลออกไป หลังจากได้นิมนต์พระมาขจัดสิ่งอัปมงคลแล้ว ทำบุญให้ทานแล้ว ก็อยู่อาศัยในสถานที่นั้น ด้วยความสุขสบาย ไม่เคลือบแคลงสงสัยในความไม่บริสุทธิ์ของสถานที่นั้น และเกิดความอิ่มเอิบใจที่ได้บำเพ็ญทานแก่ผู้ทรงศีล

2. ทำให้พุทธศาสนิกชนมีโอกาสได้บำเพ็ญกิจกรรม อันเป็นบุญกุศล เป็นการขัดเกลากิเลส คือ โลภะ โทสะ โมหะ ออกไปจากจิตใจ การทำบุญเลี้ยงพระ เป็นการบำเพ็ญ เพราะบุญนี้เป็นตัวกำจัดความตระหนี่ ความโลภในทรัพย์สินของตนให้เบาบางลง ทำให้จิตใจผ่องใสขึ้น

3. เป็นการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนา คือทำให้พระภิกษุสามเณร ผู้ดำเนินกิจกรรมพระศาสนาได้รับการอุปถัมภ์ เลี้ยงดูจากพุทธศาสนิกชน ทำให้พระสงฆ์มีชีวิตอยู่ได้ และมีกำลังใจที่จะปฏิบัติศาสนกิจให้ดำเนินต่อไปได้ และมีประสิทธิภาพสูง.



ความเชื่อเรื่องบุญกับพฤติกรรมของคริสตศาสนิกชน

ในพันธสัญญาใหม่ ความเชื่อหมายถึงศรัทธาในพระเยซูคริสต์ ผู้ทรงเป็นบุตรของพระผู้เป็นเจ้า ผู้เป็นพระแมสสิอาห์ ซึ่งพระผู้เป็นเจ้าทรงสัญญาไว้แต่กาลก่อนในประวัติศาสตร์ของอิสราเอล เชื่อในองค์พระคริสต์ หมายถึงเชื่อในคำสอนของพระองค์ด้วย ทั้งชีวิตและคำสอนของพระองค์ คือการแสดงออกถึงอำนาจของพระผู้เป็นเจ้าในโลก พระองค์เสด็จมาเพื่อสถาปนา"อาณาจักรของพระผู้เป็นเจ้า" ในโลกนี้ ผู้ที่เชื่อในพระองค์จะต้องเปลี่ยนแปลงชีวิตของตน "กลับใจและใช้โทษบาป" นี้คือเงื่อนไขสำคัญที่จะเข้าอาณาจักรนี้[14] พระองค์ทรงรักษาคนป่วยให้หายเพื่อแสดงถึงอำนาจของพระผู้เป็นเจ้าหรืออีกนัยหนึ่งเพื่อแสดงว่า อาณาจักรพระผู้เป็นเจ้ามาถึงแล้ว แต่คนป่วยจะหายคนตายจะคืนชีพก็มีเงื่อนไขประการหนึ่ง คือต้องมีความเชื่อในพระองค์ ในกรณีของคนตายที่ฟื้นคืนชีพก็เพราะความเชื่อของบิดามารดาหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง[15] พระองค์สอนเรื่องความเชื่อว่า "จงเชื่อในพระผู้เป็นเจ้าเถิด เราบอกความจริงแก่ท่านว่า ถ้าผู้ใดจะสั่งภูเขานี้ว่า"จงลอยไปในทะเล"และมิได้สงสัยในใจ แต่เชื่อว่าจะเป็นไปตามสั่งนั้นก็จะเป็นไปตามนั้นจริง"[16]

ความเชื่อเป็นพรจากพระผู้เป็นเจ้า ไม่ใช่เกิดจากความสามารถของมนุษย์เอง เมื่อพระเยซูทรงถามสาวกว่า เมื่อคนทั้งหลายต่างก็คิดว่าพระองค์เป็น

---

[14]เสรี พงศ์พิศ, ศาสนาคริสต์, หน้า 186.

[15]ดู มัทธิว 9/ 2,9,28-29. และ มาระโก 9/14-29.(อ้างใน เสรี พงศ์พิศ, ศาสนาคริสต์, หน้าเดียวกัน).

[16]มาระโก 11/ 22-24.

ผู้นั้นผู้นี้ แล้วสาวกคิดว่าพระองค์เป็นใคร ปีเตอร์ตอบว่าพระองค์คือพระแมสสิอาห์ พระเยซูตรัสว่า "ซีโมนบุตรโยนาเอ๋ย เป็นบุญของท่านที่รู้เรื่องนี้ เพราะว่าไม่ใช่เนื้อหนังที่ทำให้ท่านรู้เรื่องนี้ แต่พระบิดาของเราผู้สถิตในสวรรค์ทรงเปิดเผยให้ท่านทราบ"[17] เซนต์บอลถือว่าความเชื่อในพระเยซูคริสต์ เป็นเงื่อนไขสำคัญที่สุดเพื่อไปสู่ความรอด[18] เซนต์ยากอบเสริมเรื่องนี้ว่า ความเชื่อจะต้องไปพร้อมกับกิจการ ใครที่บอกว่าเชื่อแต่ไม่มีกิจการ ความเชื่อนั้นก็ไร้ผล[19] เรื่องเกี่ยวกับพระผู้เป็นเจ้าจำเป็นต้องอาศัยความเชื่อ พระเยซูตรัสกับโทมัสหลังการกลับคืนชีพว่า "บุญของผู้ที่ไม่เห็นแต่เชื่อ[20]

ความเชื่อต่อพระผู้เป็นเจ้าดังกล่าวนี้ ทำให้คริสตชนได้ประกอบพิธีกรรม หรือกิจการต่าง ๆ ขึ้นมาเพื่อเป็นการสร้างความดีให้แก่ตนและเป็นการภักดีต่อพระผู้เป็นเจ้า พิธีกรรมต่าง ๆ นั้นจัดว่า "เป็นบุญ" เพราะเป็นพฤติกรรมที่ศาสนิกแสดงออกโดยผ่านทางศรัทธาและมีความหวังว่า การกระทำดังกล่าวจะนำไปสู่การมีชีวิตอยู่ในอาณาจักรพระผู้เป็นเจ้า

หลักคำสอนทางศาสนาคริสต์ ซึ่งเป็นข้อสรุปจากประสบการณ์ชีวิตของผู้ที่เชื่อตลอดประวัติศาสตร์ที่ผ่านมา นับแต่ที่พระผู้เป็นเจ้าทรงเปิดเผยพระองค์สถาปนาความสัมพันธ์กับมนุษย์ด้วยพันธสัญญาในพันธสัญญาเดิม และพันธสัญญาใหม่ตลอดจนประเพณีของพระศาสนจักรเอง ไม่ได้เป็นแต่เพียงอุดมคติคำสอนหรือหลัก

---

[17]มัทธิว 16/ 17.

[18]จดหมายจากท่านเปาโลถึงคริสตศาสนิกชนในกรุงโรม 10/9-10.

[19]ยากอบ 2/14-17.

[20]ยอห์น 20/ 29.

การ หากแต่เป็นการปฏิบัติ การแสดงออกด้วยกิจกรรมต่าง ๆ โดยเฉพาะในพิธีกรรมทางศาสนา พิธีกรรมเหล่านี้ไม่ได้เป็นแต่เพียงการร่วมชุมนุมเพื่อสวดมนต์สักการะบูชาพระผู้เป็นเจ้า แต่เป็นการแสดงออกที่มีเนื้อหาและรูปแบบเฉพาะต่าง ๆ สอดคล้องกับชีวิตประจำวันของมนุษย์ โดยเชื่อมโยงความหมายทั้งหมดกับรหัสธรรมของององค์พระคริสต์ ผู้ทรงเป็นศูนย์กลางชีวิตและการแสดงออกของผู้ที่เชื่อในพิธีกรรม ซึ่งเป็นศีลศักดิ์สิทธิ์ พระผู้เป็นเจ้าทรงพบกับมนุษย์ ประทานความรอดให้แก่ผู้ที่เชื่อซึ่งพบกับพระองค์ในศีลศักดิ์สิทธิ์นั้น

<u>ความหมายของศีลศักดิ์สิทธิ์</u>

ศีลศักดิ์สิทธิ์(The sacrament) หมายถึง กิจกรรมทางศาสนา 7 ประการ ซึ่งมีรูปแบบเป็นพิธีกรรมของพระศาสนจักร ได้แก่ศีลล้างบาป ศีลมหาสนิท ศีลกำลัง ศีลอภัยบาป ศีลสมรส ศีลบวช ศีลเจิมคนไข้ นิยามของศีลศักดิ์สิทธิ์ซึ่งเทวศาสตร์แบบประเพณีให้ไว้ คือ"เครื่องหมายและเครื่องมือแห่งความรอด" สังคายนาวาติกันครั้งที่ 2 ในพระธรรมนูญว่าด้วยพิธีกรรม ข้อ 59 กล่าวถึงศีลศักดิ์สิทธิ์ว่า "จุดประสงค์ของศีลศักดิ์สิทธิ์ คือทำให้มนุษย์ศักดิ์สิทธิ์ สร้างพระกายของพระคริสตเจ้าและประการสุดท้ายเพื่อคารวกิจแด่พระผู้เป็นเจ้า ในฐานะที่เป็นเครื่องหมายแสดงศีลศักดิ์สิทธิ์ จึงมีบทบาทสอนเราด้วย ไม่เพียงแต่ผู้รับศีลต้องมีความเชื่ออยู่ก่อนแล้วเท่านั้น แต่ความเชื่อนั้นได้รับการหล่อเลี้ยงบำรุงและแสดงออกมาด้วยถ้อยคำและสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นพิธีกรรม เพราะเหตุนี้จึงเรียกศีลศักดิ์สิทธิ์ว่าเป็น "ศีลแห่งความเชื่อ" จริงอยู่ ศีลศักดิ์สิทธิ์ให้พระหรรษทาน แต่นอกจากนี้ การประกอบศีลศักดิ์สิทธิ์ยังเป็นการเตรียมใจสัตบุรุษอย่างดีที่สุด ในการรับพระหรรษทานอย่างเกิดผลให้ถวายคารวกิจแด่พระผู้เป็นเจ้าและให้บำเพ็ญความรักด้วย เพราะฉะนั้นจึงเป็นความสำคัญอย่างยิ่งยวด ที่สัตบุรุษจะต้องเข้า

ใจเครื่องหมายแสดงของศีลศักดิ์สิทธิ์ได้โดยง่าย และจะต้องมีใจร้อนรนที่จะรับศีลศักดิ์สิทธิ์บ่อย ๆ ซึ่งมีไว้เพื่อหล่อเลี้ยงชีวิตคริสตชน[21]

ในการสังคายนาที่เมืองเตรนท์ ปีค.ศ.1545-1563 ได้สรุปความเชื่อเกี่ยวกับศีลศักดิ์สิทธิ์ไว้ว่า ศีลศักดิ์สิทธิ์โดยเนื้อหานั้น ได้รับการตั้งขึ้นมาโดยพระเยซูคริสต์ เป็นเครื่องหมายที่แลเห็นได้ เป็นสัญลักษณ์ของพระหรรษทานของพระผู้เป็นเจ้า เป็นเครื่องมือของพระหรรษทาน ซึ่งพระผู้เป็นเจ้าประทานให้และกระทำให้เกิดผล(Ex Opere Operato)ในบุคคลผู้รับซึ่งก็ขึ้นอยู่กับความพร้อมของผู้รับและขึ้นอยู่กับสถานภาพของผู้กระทำโปรดศีลศักดิ์สิทธิ์นั้นด้วย ศีลศักดิ์สิทธิ์ทั้งหมดมี 7 ศีล แต่ก็มีความแตกต่างทาง "ศักดิ์ศรี" ทางความสำคัญและความจำเป็นสำหรับความรอด

วาติกันที่ 2 ไม่ได้แก้ไขคำสอนของเตรนท์ แต่ได้ทำให้เห็นมิติที่สมบูรณ์กว่า เมื่อเน้นว่า พระศาสนจักรอยู่ในพระคริสต์เจ้าเยี่ยง"ศีลศักดิ์สิทธิ์" หรือเครื่องหมาย และเครื่องมืออันบันดาลให้เกิดเอกภาพอันชิดสนิทยิ่งกับพระเป็นเจ้าและเอกภาพระหว่างมนุษยชาติทั้งสิ้น จึงมิใช่แต่เพียงพิธีกรรมแต่ละอย่างเท่านั้นที่เป็นศีลศักดิ์สิทธิ์ แต่พระศาสนจักรในฐานะที่เป็นประชากรของพระผู้เป็นเจ้าพระกายของพระคริสต์ ประชาชนในส่วนรวม พิธีกรรมต่าง ๆ เป็นศีลศักดิ์สิทธิ์ก็เพราะพระศาสนจักรเองเป็นศีลศักดิ์สิทธิ์[22] หมายความว่าพระศาสนจักรเป็นประชากรของพระเป็นเจ้า หรือเครื่องหมายและเครื่องมือของอาณาจักรพระผู้เป็นเจ้าและความรอดหรือชีวิตนิรันดร ไม่ใช่เรื่องของแต่ละบุคคล แต่เป็นสภาพ

---

[21]เสรี พงศ์พิศ, ศาสนาคริสต์, หน้า 229.

[22]เรื่องเดียวกัน, หน้า 230.

รวมของประชากรของพระเป็นเจ้า หรือความเป็นหนึ่งเดียวของทุกคนที่เชื่อในพระผู้เป็นเจ้า

ดังนั้น "ศีลศักดิ์สิทธิ์" 7 ประการ จึงเป็นทั้งเครื่องหมายแสดงถึงเอกภาพ(ความเป็นหนึ่งเดียว)ของประชากร(พระศาสนจักร) และเครื่องมือช่วยสร้างเอกภาพของประชากรนั้นด้วย

ความเข้าใจเกี่ยวกับศีลศักดิ์สิทธิ์ มีพื้นฐานอยู่ที่ความเข้าใจเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างพระผู้เป็นเจ้ากับมนุษย์ ดังที่พระองค์ทรงเปิดเผยพระองค์เองให้มนุษย์รู้จักและตอบรับความสัมพันธ์นี้โดยการปฏิบัติตามพันธสัญญา ความสัมพันธ์นี้แสดงออกด้วยภาษามนุษย์และกิจกรรมแบบมนุษย์ โดยอาศัยสื่ออันเป็นเครื่องหมายและสัญลักษณ์ต่าง ๆ เรื่องดังกล่าวนี้เป็นธรรมชาติของมนุษย์เองซึ่งต้องการ การแสดงออกถึงสิ่งที่ตนรู้สึกคิด เชื่อและหวัง และการแสดงออกอื่น ๆ ในชีวิตมนุษย์โดยทั่วไป นอกนั้น ในส่วนของการอยู่ร่วมกันในสังคมวัฒนธรรมมนุษย์ดังมีการแสดงออกอื่น ๆ ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตซึ่งมีเหตุการณ์สำคัญต่างๆ เช่น การเกิด การตาย การแต่งงาน การรับประทานอาหาร การพบปะสังสรรค์ การก่อตั้งสถาบันต่าง ๆ การถือวัน เวลาตามฤดูกาลของการทำมาหากิน เป็นต้น ศีลศักดิ์สิทธิ์ในพันธสัญญาใหม่ เป็นการสื่อสัมพันธ์โดยองค์พระบุตรของพระผู้เป็นเจ้าเองซึ่งเป็นการสื่อสัมพันธ์สูงสุด ซึ่งไม่ได้อยู่ในเงื่อนไขใด ๆ อีกต่อไป พระองค์ทรงสิ้นพระชนม์เพียงครั้งเดียว เพื่อไถ่กู้มนุษย์ พระองค์ถือศีลศักดิ์สิทธิ์ (The Sacrament)พระองค์ทรงเป็นสื่อคนกลางแต่เพียงผู้เดียว ทรงเป็นพระผู้เป็นเจ้าและมนุษย์ในเวลาเดียวกัน หลังจากได้ทรงกลับคืนชีพและเสด็จจากไป พระองค์ทรงส่งมอบความเป็นศีลศักดิ์สิทธิ์แก่พระศาสนจักร ให้พระจิตของพระองค์ดำรงอยู่กับพระศาสนจักรนี้ ให้พระศาสนจักรซึ่งเป็นพระกายของพระองค์เป็นเครื่องหมาย และเครื่องมือสำหรับความรอดต่อไป เป็นเครื่องหมายถึงอาณาจักรพระผู้เป็นเจ้า ซึ่งจะปรากฏมาอย่างสมบูรณ์ในวาระสุดท้าย

ศีลศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ซึ่งปรากฏออกมาเป็นรูปแบบพิธีกรรมจึงเป็นเครื่องมือที่พระคริสต์ทรงมอบชีวิตใหม่จากการกลับคืนชีพของพระองค์ให้กับประชากร ซึ่งกำลังเดินทางมุ่งเข้าสู่อาณาจักรพระผู้เป็นเจ้า เป็นการมอบให้ทุกขณะของการเดินทางนี้ ทุกขณะของชีวิตนับแต่เกิด แก่ เจ็บ ตาย จนกว่าจะถึงวาระสุดท้ายนั้น[23] ศีลศักดิ์สิทธิ์จึงมีความหมายที่เกี่ยวกับวาระสุดท้าย หรือเกี่ยวโยงกับอาณาจักรพระผู้เป็นเจ้า ไม่ใช่พิธีกรรมระลึกอดีต ไม่ใช่พิธีกรรมสำหรับปัจจุบันอย่างเดียว แต่เป็นกิจกรรมที่เชื่อมอดีต ปัจจุบันและอนาคตให้เป็นมิติเดียวกัน เป็นความรอดที่นี่และขณะนี้นิรันดรภาพ

<u>พิธีกรรมของพระศาสนจักร 7 ประการ</u>

1. ศีลล้างบาป (Baptism) หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ศีลจุ่ม คติที่ถือกันมามีว่า ทุกคนเกิดมามีบาป จากบาปที่อาดัมและเอวา มนุษย์คู่แรกของโลกทำไว้ เพราะล่วงละเมิดอาณัติของพระผู้เป็นเจ้า บาปนั้นย่อมตกแก่คนทุกคนผู้ที่จะเข้าเป็นคริสตชน จึงเป็นคริสตศาสนิกชนได้ พิธีล้างบาปนี้ ถือเป็นแบบอย่างมาจากสมัยพระเยซู มอบตัวเข้าเป็นศิษย์ของยอห์น แบ๊บติสต์ (John the Baptist) ตอนนั้นพระเยซูเข้าพิธีศีลจุ่ม หรือล้างบาป เป็นการประกาศตัวเป็นศิษย์ของยอห์น และรับศีลนั้น พิธีล้างบาปทำกับผู้ใหญ่มาก่อน ตอนหลังก็ทำกับเด็กด้วย โดยให้บิดามารดา อุ้มเด็กไว้แล้วพระประทานพร แก่เด็กด้วยวิธีเอาเกลือใส่ปากให้เป็นเครื่องหมายของความมีปัญญาอันถาวร (เหมือนเกลือรักษาความเค็ม)เจิมด้วยน้ำมันที่อกและข้างหลังของเด็กให้เป็นเครื่องหมายความอดทนเสร็จ

---

[23]จดหมายจากท่านเปาโลถึงคริสตศาสนิกชนในเมืองโครินธ์ ฉบับที่ 1, 15/20-28.

แล้วเอาน้ำมันผสมน้ำหยดกลับไปกลับมาบนหน้าผากของเด็ก เป็นรูปไม้กางเขน[24] ในกรณีปกติ ผู้กระทำพิธีโปรดศีลล้างบาปคือพระสงฆ์(บาทหลวง)ในกรณีที่เด็กหรือผู้ใหญ่อยู่ในอันตรายถึงแก่ชีวิต ชาวคริสต์ทุกคนมีสิทธิ์โปรดศีลล้างบาปได้ ในกรณีเช่นนี้พิธีกรรมการล้างบาปก็มีแต่เพียงส่วนที่สำคัญที่สุด คือ การเทน้ำลงบนศีรษะของเด็กหรือผู้ใหญ่นั้น และกล่าวว่า"ฉันล้างเธอในนามของพระบิดา พระบุตรและพระจิต" พิธีล้างบาปนี้ ประการสำคัญหรือประการแรก คือ การเทน้ำบนศีรษะพร้อมกับคำกล่าว "ฉันล้างเธอ..." การใช้เกลือและน้ำมันเป็นเพียงแต่ส่วนประกอบเพิ่มเติม

2. ศีลมหาสนิท(Eucharist) พิธีนี้มีความมุ่งหมาย เพื่อให้เลือดเนื้อของเราทั้งหลายกับเลือดเนื้อของพระเยซูได้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันคือการเข้าอยู่ร่วมกับพระผู้เป็นเจ้า เป็นอันหนึ่งอันเดียวกับพระผู้เป็นเจ้านั่นเอง ตามประวัติมีว่า พระเยซูก่อนจะดับชีพในวันสุดท้าย มีการเลี้ยงอาหารระหว่างสาวกคนสำคัญ 12 คน ในวันนั้นพระเยซูเอาขนมปังและน้ำองุ่นมาเลี้ยง และบอกแก่สาวกเป็นความว่า"นี่คือเลือดและเนื้อของเรา ผู้ใดกินขนมปังและน้ำองุ่นนี้ เท่ากับได้มาอยู่กับเรา" พิธีนี้เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า "มิสซา"

3. ศีลกำลัง (Confirmation)เป็นพิธีกรรมเพื่อแสดงความมั่นคงของจิตใจที่มีต่อพระจิต หรือรับวิญญาณบริสุทธิ์ให้มาสถิตย์ในตน จุดประสงค์ของพิธีนี้ก็เพื่อจะยืนยัน(Confirm)ว่าผู้เข้าพิธีนับถือพระผู้เป็นเจ้าอย่างสมบูรณ์ จะทำอะไรก็มีความมั่นใจอยู่เสมอว่า มีพระผู้เป็นเจ้าอยู่เคียงข้างตัวเองเสมอ พิธีนี้ทำภายหลังเมื่อเข้าพิธีศีลจุ่ม หรือพิธีล้างบาปแล้ว สำหรับเด็กให้ทำระหว่างอายุ 9- 14 ปี พิธีรับพระจิต ทำตามบัญญัติในพระบัญญัติในคัมภีร์เก่าว่า" เมื่อสาวก 12 คน

---

[24]เสฐียร พันธรังษี, ศาสนาเปรียบเทียบ เล่ม 2, พิมพ์ครั้งที่ 6, (กรุงเทพมหานคร : แพร่พิทยา, 2527), หน้า 350-351.

ของพระเยซูได้ทราบข่าวว่า "ชาวสมาเรียนได้รับพระวาจาของพระองค์แล้ว พวกเขาก็ได้บอกแก่เปโตรและยอห์น ท่านจึงได้ให้พรแก่เขา เพื่อให้เขาได้รับพระจิต ท่านได้วางมือลงบนศรีษะของเขาและเขาก็ได้รับพระจิตแล้ว"

ในนิกายโรมันคาทอลิกนี้พระเป็นผู้ประกอบพิธี โดยยกมือบนศีรษะและเจิมน้ำมันมะกอกที่หน้าผากของผู้เข้าพิธีเป็นรูปไม้กางเขนแล้วกล่าวว่า "เราขอให้ศีลแก่ท่านด้วยเครื่องหมายนี้ อันเป็นสัญลักษณ์แห่งการเปลื้องทุกข์ของเจ้า" พระให้พรว่า "ขอความสุข สวัสดีจงมีแก่เจ้า"[25]

4. ศีลอภัยบาป (Reconciliation) เป็นพิธีการบ่งบอกความผิดของตนที่ได้ทำไปแก่ผู้อื่น เพื่อขอให้เขายกโทษอภัยให้"ผู้อื่น" ในที่นี้หมายถึง ผู้มีอำนาจหรือตัวแทนของผู้มีอำนาจที่จะให้คุณให้โทษแก่ใครได้ ในศาสนาฝ่ายเทวนิยมหมายถึงพระผู้เป็นเจ้าและองค์ศาสดาผู้เป็นตัวแทนของพระผู้เป็นเจ้า พิธีสารภาพบาปในคริสต์ศาสนา ได้แบบอย่างมาจากพระจริยาวัตรของพระเยซูตอนที่ได้แสดงความเมตตารักษาคนเจ็บ เช่นคนตาบอด คนโรคเรื้อน คนเจ็บไข้ เป็นต้น ถือว่าคนเจ็บเหล่านั้นเป็นผู้ที่ได้เสวยผลบาปของตนที่เคยทำไว้ พระผู้เป็นเจ้าทรงลงโทษพวกเขาเมื่อพวกเขาสารภาพความผิด พระผู้เป็นเจ้าก็ทรงพระเมตตายกโทษให้โดยให้หายจากเจ็บ ในคัมภีร์มัทธิวพระเยซูได้ตรัสกับคนเจ็บหลังจากรักษาหายแล้วว่า "บาปของเจ้า เรายกโทษให้แล้ว" ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ศาสนาคริสต์ในยุโรปสมัยกลางตอนปลาย ได้บัญญัติให้คริสต์ศาสนิกชนทุกคน เข้าพิธีสารภาพบาปปีละ 1 ครั้ง ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1215 เป็นต้นมา จึงเป็นธรรมเนียมปฏิบัติของคริสต์ศาสนิกชนสืบมา ในนิกายโรมันคาทอลิก ให้ผู้สารภาพกล่าวคำสารภาพบาปเอง พระก็จะกล่าวตอบว่า "ข้าพเจ้ายกบาปของท่าน เดชะพระนามบิดา

---

[25]สุเมธ เมธาวิทยากูล, <u>ศาสนาเปรียบเทียบ</u>, หน้า 166.

พระบุตร และพระจิต" บ่อเกิดของศีลอภัยบาปนี้ อยู่ที่พระวาจาของพระเยซู หลังจากที่พระองค์เสด็จกลับคืนชีพแล้ว พระองค์ตรัสว่า "จงรับพระจิตเจ้า ท่านจะยกบาปของผู้ใด บาปของผู้นั้นก็จะถูกยก ท่านจะหน่วงเหนี่ยวบาปของผู้ใด บาปของผู้นั้นจะถูกหน่วงเหนี่ยวไว้"[26]

5. ศีลสมรส(Marriage) เป็นพิธีกรรมที่พระในฐานะตัวแทนของพระผู้เป็นเจ้า เป็นผู้อนุญาตให้ชายหญิงเป็นสามีภรรยากันได้ ทั้งนี้คงจะเนื่องมาจากการที่ฝ่ายศาสนจักร เคยมีอำนาจและอิทธิพลมาตั้งแต่สมัยกลางแห่งประวัติศาสตร์ยุโรป ในพิธีสมรสชายหญิงจะต้องปฏิญาณตนต่อหน้าพระและพยานทั้งหลายว่า ต่างก็รักกันและจะยอมรับกันเป็นสามีภรรยา หลักฐานเกี่ยวกับเรื่องที่ปรากฏในพระคัมภีร์ที่เป็นคำสอนของเปาโลว่า "แม้พระเยซูเองก็ทรงมีความรักต่อพระศาสนจักร พระองค์อุทิศชีวิตต่อพระศาสนจักรนั้น(ประชากร) เพราะฉะนั้น ชายทั้งหลายจึงควรรักภรรยาของตนเช่นเดียวกับพระเยซูเจ้าทรงรักพระศาสนจักรหรือประชากรของพระองค์"[27] การให้คู่บ่าวสาวมารับพรจากพระเป็นพิธีนั้น ก็เพื่อจะประกาศความรักและความซื่อสัตย์ระหว่างตนให้พระผู้เป็นเจ้าทรงทราบ และเป็นการประกาศให้เห็นความมั่นคงระหว่างกัน เพื่ออนาคตของบุตรธิดาผู้จะมาเกิดจากผลแห่งความรักนั้นด้วย และการประกาศอย่างนี้ ถือว่าเป็นการรับรองไปในตัวว่าเมื่อเด็กเกิดจากผลแห่งความรักของตน โรมันคาทอลิกถือว่าหญิงชายร่วมสมรสกันเป็นสัมพันธ์อันบริสุทธิ์สำหรับมนุษย์ชาติ สำหรับผู้ที่มาเกิดใหม่ สำหรับความรู้และศาสนา การหย่าร้างของคู่สมรสเป็นเรื่องต้องห้ามอย่างเด็ดขาด นอกเสียจากมีเหตุจำเป็นอย่างยิ่ง และถือเคร่งครัดว่าหญิงชายใดจะแต่งงานกับผู้ที่หย่าร้างมาแล้ว เป็นอัปมงคล พิธีสมรสนั้นหญิงชายจะพากันเข้าสู่โรงสวดพร้อมด้วยผู้ติดตาม

---

[26]ยอห์น 20/22-23.

[27]สุเมธ เมธาวิทยากูล, ศาสนาเปรียบเทียบ, หน้า 168.

ที่จะไปเป็นพยานทั้งสองคน หมอบลงหน้าแท่นบูชา พระมาต้อนรับโดยกางมือทั้งสองออกเป็นท่านองยอมรับรู้ความสัมพันธ์แห่งความรัก แล้วประกาศพร บางรายขอให้พระสวมมงกุฎสาหรับใช้ในพิธีให้ทั้งสองคน เพื่อเป็นเครื่องหมายแห่งความเสมอหน้า หรือความเท่าเทียมกันแห่งชีวิต

6. ศีลบวช (Ordination) เป็นพิธีที่คริสต์ศาสนิกชนยอมตนมาเป็นนักบวชและที่ประชุมพระยอมรับบุคคลนั้นเข้ามาเป็นสมาชิกของคณะสงฆ์ แล้วมอบหน้าที่เผยแพร่ ประกาศคาสอนให้โดยพระผู้ใหญ่ เป็นพิธีส่งสาวกออกไปประกาศคาสอน ซึ่งได้แบบอย่างมาจากเหตุการณ์ตอนที่พระเยซูส่งสาวก 12 คน ออกไปประกาศศาสนาตามที่ปรากฏในคัมภีร์ยอห์นว่าพระคริสต์รับสั่งแก่สาวกของท่านว่า"โดยที่พระองค์ส่งเรามา(ช่วยมนุษย์) เราจึงของส่งพวกท่านไป(ช่วยมนุษย์)เช่นเดียวกัน" ข้อปฏิบัติในการประกาศศาสนามีรายละเอียดอยู่ในคัมภีร์มัทธิว[28] ด้วยพิธีบวชในนิกายโรมันคาทอลิกให้ผู้ที่จะบวชนุ่งห่มขาว กราบลงตรงแท่นบูชาแล้วมีพระชั้นเจ้าคณะ(มุขนายก)รูปหนึ่งเป็นผู้สวด ก็สาเร็จเป็นพระ

7. ศีลเจิมคนไข้(Unction of the sick) เป็นพิธีกรรมที่พระทาให้แก่ผู้ที่กาลังจะสิ้นใจเพื่อให้คนเจ็บระลึกถึงพระผู้เป็นเจ้าเอาไว้ จิตจะได้ไม่หลงลืมหนทางที่จะไปสู่อาณาจักรแห่งพระผู้เป็นเจ้า อนึ่ง ถือว่าเป็นพิธีกรรมที่จะชาระบาปที่มีติดตัวอยู่ให้หมดไป ก่อนที่จะไปสู่สถานชาระบาป วิธีการก็คือ เมื่อมีคนเจ็บเข้ามาหาพระเพื่อต้องการความช่วยเหลือ(บางทีพระก็ไปโปรดถึงสถานที่เจ็บป่วย) พระก็จะเจิมน้ามันให้ในนามพระผู้เป็นเจ้า ให้คนเจ็บระลึกถึงพระองค์พระองค์จะทรงช่วยเขาให้พ้นด้วย ถ้าเขามีบาปก็จะพ้นจากบาป การประกอบพิธีเจิมคนไข้นี้ มีจุดมุ่งหมาย 4 ประการ อย่างใดอย่างหนึ่งคือ

---

[28]มัทธิว 10/ 5-15.

1. เพื่อล้างบาปที่เคยทำมาในอดีต
2. เพื่อให้คนเจ็บซึ่งกำลังทุกข์ทรมาน ไม่หลงลืมศรัทธาที่เคยมีต่อพระเจ้า ถ้ายังไม่เคยเลื่อมใส ก็รีบปลูกความเลื่อมใสก่อนที่จะสิ้นชีวิต
3. เพื่อให้หายจากโรคภัยไข้เจ็บและเพิ่มกำลังใจแก่คนเจ็บ
4. เพื่อล้างบาปซึ่งอาจจะเกิดขึ้นในขณะประกอบพิธี

พิธีเจิมทำดังนี้ พระจับที่ศีรษะคนเจ็บด้วยมือซ้าย เอานิ้วชี้ข้างขวาแตะหน้าผากคนเจ็บ จากนั้นก็ใช้น้ำมันเจิมตามร่างกายของคนเจ็บ 5 ครั้ง หรือ 7 ครั้ง ขณะเจิมก็อ้อนวอนพระผู้เป็นเจ้าขอให้ช่วยคนเจ็บทุกครั้ง[29]

นอกจากนี้ ชาวคริสต์ยังมีพิธีอื่น ๆ อีก เช่นพิธีวันคริสต์มาสและวันอีสเตอร์ เป็นต้น เหตุที่ชาวคริสต์ได้ประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ นี้ ก็เพราะมีความเชื่อต่อพระผู้เป็นเจ้า และมีความหวังว่า ผลแห่งการทำกิจกรรมที่ดีในทางศาสนาจะนำพวกเขาไปสู่ความรอดได้ พวกเขาภาวนาว่า "ขอความรักอันมั่นคงของพระองค์ จงอยู่เหนือข้าพระองค์ทั้งหลาย ตามที่ข้าพระองค์หวังใจในพระองค์" ความหวังตั้งอยู่บนฐานแห่งความเชื่อ ความไว้ใจและความสำนึกว่าตนเองนั้นไม่ว่าจะยิ่งใหญ่แค่ไหน ก็ยังอ่อนแอและไม่อาจทำอะไรได้ หากว่าพระผู้เป็นเจ้าไม่ทรงยื่นพระหัตถ์ของพระองค์มาช่วย

เซนต์บอล (เปาโล) เตือนชาวคริสต์ให้อยู่อย่างมีความหวัง เพราะพระคริสต์คือที่ตั้งแห่งความหวัง "เหตุที่เราตรากตรำทำงาน และทนสู้ก็เพราะว่าเรามีความหวังในพระผู้เป็นเจ้าผู้ทรงชีวิต พระผู้ช่วยให้รอดของคนทั้งปวง โดยเฉพาะผู้ที่เชื่อในพระองค์"... "ขอพระผู้เป็นเจ้าแห่งความหวัง ทรงโปรดให้

---

[29] สุเมธ เมธาวิทยากูล, ศาสนาเปรียบเทียบ, หน้า 169.



ท่านบริบูรณ์ด้วยความชื่นชมยินดีและสันติสุขในความเชื่อ เพื่อท่านจะได้เปี่ยมด้วยความหวังในฤทธิเดชแห่งพระจิตของพระผู้เป็นเจ้า" ความหวังที่เซนต์ปอลกล่าวถึงเป็นความหวัง ที่จะมีส่วนในพระสิริมงคลของพระคริสต์ความหวังในความรอด ความหวังในชีวิตนิรันดรและหวังในอาณาจักรของพระผู้เป็นเจ้า หวังในสิ่งที่เรามองไม่เห็น[30] มนุษย์หวังเพราะพระผู้เป็นเจ้าทรงสัญญาเหมือนกับที่ทรงกระทำกับอับราฮัม และกับประชากรของพระองค์ พวกเขาหวังในชีวิตที่ดีกว่าหวังที่จะได้รับพระผู้ช่วยให้รอด ความหวังย่อมทำให้มนุษย์มีความอดทน เพราะสิ่งที่หวังนั้นยังไม่เกิดขึ้น รอคอย"เหมือนเจ้าสาวที่จุดตะเกียงรอรับเจ้าบ่าว" ความหวังนี้ไม่ได้หวัง "ลม ๆ แล้ง ๆ" เพราะพระเยซูคริสต์ได้ทรงแสดงให้เห็นว่าอาณาจักรพระผู้เป็นเจ้าเริ่มต้นแล้ว นี้คือพื้นฐานแห่งความหวังในชีวิตนิรันดร[31]

---

[30]เสรี พงศ์พิศ, ศาสนาคริสต์, หน้า 187.

[31]อ้างแล้ว, หน้าเดียวกัน.

อานิสงส์ของบุญในพระพุทธศาสนา

ความดีทุกอย่างที่เราทำไว้ แม้จะไม่ให้ผลในปัจจุบันทันตา แต่ก็เป็นสิ่งที่ไม่สูญเปล่า ความดีเหล่านี้จะรวมกันเข้าบรุงแต่งจิตใจให้ดีขึ้น สิ่งนี้ คือ "บุญวาสนา"[32]

บุญเมื่อเกิดขึ้นแล้ว ย่อมส่งผลบรุงแต่งใจของเราให้มีคุณภาพดีขึ้น คือ ตั้งมั่นไม่หวั่นไหว บริสุทธิ์ ผุดผ่อง สว่างไสว โปร่งโล่ง ไม่อึดอัด อิ่มเอิบไม่กระสับกระส่าย ชุ่มชื่นเบาสบาย ผ่อนคลายไม่ตึงเครียด นุ่มนวลควรแก่การใช้งาน และบุญที่เกิดขึ้น ยังสามารถสะสมเก็บไว้ในใจได้อีกด้วย[33]

ผู้วิจัยขอกล่าวถึงผลของบุญที่เกิดขึ้นจากการบำเพ็ญบุญในแต่ละวิธี ดังที่กล่าวมาแล้วโดยจำแนกเป็นผลของทาน ศีล และภาวนา ดังต่อไปนี้

<u>อานิสงส์ของทาน</u>

พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสถึงอานิสงส์ของทาน 5 ประการ กับสีหเสนาบดี ในสีหสูตรว่า "ผู้ให้ทาน ย่อมได้รับอานิสงส์ 5 ประการ ใน 5 ประการนั้น 4 ประการแรกเป็นผลที่เห็นได้ในปัจจุบัน ส่วนประการสุดท้ายเป็นผลอันเห็นได้ในสัมปรายภพ คือ

---

[32]มูลนิธิพระธรรมกาย, <u>มงคลชีวิต ฉบับนิทรรศการทางก้าวหน้า</u>, (กรุงเทพมหานคร : ชมรมพุทธศาสตร์ 9 สถาบัน จัดพิมพ์, 2528), หน้า 25.

[33]เรื่องเดียวกัน, หน้า 23.

1. ผู้ให้ย่อมเป็นที่รักที่ชอบใจของคนเป็นอันมาก
2. คนเป็นอันมากย่อมพอใจคบเขา
3. ชื่อเสียงอันดีงามย่อมฟุ้งขจรไป
4. ผู้ให้ย่อมแกล้วกล้า ไม่เก้อเขินในที่ประชุม
5. เมื่อสิ้นชีพลง เขาย่อมบังเกิดในสุคติโลกสวรรค์"[34]

สีหเสนาบดีนี้ เป็นเจ้าชายแห่งนครเวสาลี ซึ่งมีเชื้อเจ้าอยู่ถึง 7,707 พระองค์ เมื่อถึงคราวจะเลือกนายทัพ(เสนาบดี) เจ้าทั้งหมดได้ประชุมปรึกษาหารือกันว่าใครหนอควรเป็นนายทัพ ได้มองเห็นคุณสมบัติของสีหราชกุมารว่าเป็นผู้สามารถยึดเหนี่ยวน้ำใจของเหล่าทหารและประชาชนไว้ได้ จึงพร้อมใจกันเลือกสีหราชกุมารเป็นเสนาบดี เพราะพระองค์ทรงเป็นทานบดีนั่นเอง[35]

<u>ทานที่ประกอบด้วยองค์ 5 มีผลมาก</u>

ในอิสสัตถสูตร พระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสแก่พระเจ้าปเสนทิโกศลว่า มหาบพิตร หากว่ากุลบุตรออกจากเรือนตระกูลไร ๆ จะเป็นนักบวชหรือเป็นบรรพชิตก็ตาม และกุลบุตรนั้นเป็นผู้มีองค์ 5 อันละได้แล้ว ทั้งเป็นผู้ประกอบด้วยองค์ 5 ทานที่ให้แล้วในกุลบุตรนั้น ย่อมเป็นทานมีผลมาก องค์ 5 อันกุลบุตรนั้นละได้แล้ว คือ กามฉันทะ พยาบาท ถีนมิทธะ อุทธัจจกุกกุจจะ และวิจิกิจฉา ส่วนองค์ 5 อันกุลบุตรนั้นประกอบพร้อมแล้ว คือ ศีลขันธ์ สมาธิขันธ์ ปัญญาขันธ์

---

[34]องฺ.ปญฺจก. 22/34/33.

[35]วศิน อินทสระ, <u>สาระสำคัญแห่งมงคล 38 เล่ม 2</u>, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณาคาร, 2515), หน้า 12.

วิมุตติขันธ์ และวิมุตติญาณทัสสนขันธ์ ซึ่งล้วนแต่เป็นของพระอเสขะ กุลบุตรนั้นเป็นผู้ประกอบแล้วด้วยองค์ 5 เหล่านี้ ทานที่ให้แล้วในกุลบุตรผู้มีองค์ 5 อันละได้แล้ว ทั้งเป็นผู้ประกอบแล้วด้วยองค์ 5 ดังกล่าว ย่อมมีผลมาก[36]

<u>ทานที่ถวายแด่พระสงฆ์มีผลมาก</u>

ในยชมานสูตร ท้าวสักกะผู้เป็นจอมแห่งเทพ ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า เมื่อมนุษย์ทั้งหลายปรารถนาบุญ บูชาอยู่ กระทำบุญมีอุปธิเป็นผล ทานที่ให้แล้วในที่ไหนมีผลมาก พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสตอบว่า ท่านผู้ปฏิบัติดี 4 จำพวก ท่านผู้ตั้งอยู่ในผล 4 จำพวก นั่นคือ พระสงฆ์ เป็นผู้ปฏิบัติตรง ประกอบด้วยปัญญาและศีล เมื่อมนุษย์ทั้งหลายผู้เป็นสัตว์ปรารถนาบุญ บูชาอยู่ กระทำบุญมีอุปธิเป็นผล ทานที่ให้แล้วในสงฆ์นี้มีผลมาก[37]

<u>การตัดสินใจทำบุญเร็วมีผลดีกว่าทำบุญช้า</u>

ในเมืองสาวัตถี มีพราหมณ์ชื่อ "จูเฬกสาฎก"ได้ฟังธรรมจากพระพุทธเจ้า เกิดความปีติยินดีอยากจะถวายผ้าสาฎก(ผ้าห่ม) แต่ในขณะนั้นจิตประกอบด้วยความตระหนี่เกิดขึ้นมากกว่าจิตที่ประกอบด้วยศรัทธา จึงตัดสินใจอยู่นานว่าจักถวาย หรือไม่ถวายดี ในที่สุดพราหมณ์ก็ข่มความตระหนี่ไว้ได้ จึงถือผ้าสาฎกไปวางแทบบาทมูลของพระพุทธเจ้า ได้เปล่งเสียงดังขึ้น 3 ครั้งว่า"ข้าพเจ้าชนะ

---

[36] สํ.ส. 15/135/117.

[37] สํ.ส.15/262/281.

แล้ว ข้าพเจ้าชนะแล้ว ข้าพเจ้าชนะแล้ว เป็นต้น" ซึ่งหมายถึงการชนะความตระหนี่ของตนเอง เวลาเดียวกันนั้น พระเจ้าปเสนทิโกศลได้ทรงฟังธรรมอยู่ด้วย จึงตรัสให้ราชบริพารไปถามว่าพราหมณ์ชนะอะไร เมื่อได้ทราบความแล้วจึงทรงดำริว่าพราหมณ์นี้ทำสิ่งที่ทำได้ยาก พระองค์จะต้องทำการสงเคราะห์เขา จึงได้รับสั่งให้พระราชทานผ้าสาฎกแก่พราหมณ์นั้น ตั้งแต่คู่หนึ่ง จนถึง 32 คู่ ซึ่งพราหมณ์ก็ได้รับเอาไปเพียง 2 คู่เท่านั้นเพื่อตนและภรรยาของตน ส่วนที่เหลือได้ถวายแด่พระพุทธเจ้า[38] ในเรื่องนี้ได้มีการกล่าวถึงกันระหว่างพระภิกษุทั้งหลายว่า พราหมณ์ทำดีแล้ว ได้รับผลแห่งกรรมดีอย่างรวดเร็ว พระพุทธเจ้าทราบข่าวจึงตรัสว่าถ้าถวายตั้งแต่ปฐมยาม จักได้รับผลมากประมาณ 16 เท่า ถ้าถวายในมัชฌิมยาม จักได้รับผล 8 เท่า ถ้าถวายจวนใกล้รุ่งจะได้ 4 เท่า ที่ตรัสดังนี้เนื่องจากพราหมณ์นั้น ฟังธรรมในเวลากลางคืน ตั้งแต่หัวค่ำยันใกล้รุ่ง

เหตุที่ได้รับผลดังนั้น ก็เพราะว่ากรรมดี ที่บุคคลกระทำนั้น ควรจะรีบกระทำทันที เพราะถ้าปล่อยไว้นาน จิตจะถูกความชั่วหรือกิเลสเข้าไปครอบงำได้ และบุญที่คนทำช้า เมื่อให้ผลก็จะให้ช้าเช่นกัน ดังนั้น จึงต้องทำความดีในลำดับแห่งจิตตุปบาทนั่นเอง พระพุทธเจ้าตรัสว่า

"บุคคลพึงรีบขวนขวายในความดี พึงห้ามจิตเสียจากความชั่ว เพราะว่า เมื่อบุคคลทำความดีช้าอยู่ ใจจะยินดีในความชั่ว"ดังนี้.[39]

---

[38]<u>พระธัมมปทัฏฐกถาแปล ภาค 5</u>,พิมพ์ครั้งที่ 10,(กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2527) หน้า 2-3.

[39]เรื่องเดียวกัน, หน้า 5.

การทำบุญอุทิศ

ผลโดยตรงของการให้ทาน คือ การทำจิตให้บริสุทธิ์สะอาดปราศจากการรบกวนของกิเลส ดังที่กล่าวมาแล้ว ยังมีปัญหาที่น่าสนใจอีกเรื่องหนึ่ง คือ เรื่องการทำบุญอุทิศให้แก่ผู้ตาย ว่าผู้ตายจะได้รับผลหรือไม่ ซึ่งเป็นเรื่องที่ยากแก่การพิสูจน์ แม้ผู้ตอบจะตอบว่าได้รับหรือไม่ได้รับ ทั้งผู้ถามและผู้ตอบก็พิสูจน์ความจริงไม่ได้ เพราะไปสงสัยเรื่องของคนที่ตายแล้ว ซึ่งไม่มีทางติดต่อกันได้ ผู้วิจัยขอยกเอาคำสอนในชาณุสโสณีสูตร มาเป็นข้อวิเคราะห์ปัญหาดังกล่าวนี้ คือ มีพราหมณ์ชื่อ ชาณุสโสณี เข้าไปเฝ้าพระพุทธเจ้าได้ทูลถามพระองค์ ว่าพวกข้าพเจ้าได้นามว่าเป็นพราหมณ์ ย่อมให้ทาน ย่อมทำความเชื่อว่า ทานนี้ต้องสำเร็จแก่ญาติสาโลหิตผู้ล่วงลับไปแล้ว จริง ๆ แล้ว ทานนั้น พวกญาติสาโลหิตจะได้รับหรือไม่ พระพุทธเจ้าตรัสตอบว่า ถ้าเขาอยู่ในฐานะที่ควรได้รับ ก็จะได้รับและถ้าอยู่ในฐานะที่ไม่ควรได้รับ ก็ไม่ได้รับ พราหมณ์จึงทูลถามอีกว่า ฐานะอย่างใดควรได้รับ ฐานะอย่างใดไม่ควรได้รับ (ฐานะและอฐานะเป็นอย่างไร) พระพุทธเจ้าตรัสว่า บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้ฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม พูดเท็จ พูดส่อเสียด พูดคำหยาบ พูดเพ้อเจ้อ มีความอยากได้สิ่งของผู้อื่น มีจิตปองร้าย มีความเห็นผิด บุคคลนั้นครั้นตายแล้วย่อมตกนรก ย่อมเป็นอยู่ในนรกนั้นด้วยอาหารของสัตว์นรก ไม่อาจที่จะได้รับผลทานที่ญาติมิตรอุทิศไปให้ นี้เป็นอฐานะ 1 บางคนทำบาปกรรมเช่นนั้นแล้ว ตายไปเกิดเป็นสัตว์เดรัจฉาน ย่อมเป็นอยู่ด้วยอาหารของสัตว์เดรัจฉานนั้น เช่นใบไม้ใบหญ้า หรืออื่น ๆ ตามประสาสัตว์ แม้ญาติมิตรจะอุทิศผลบุญไปให้ ก็ไม่ได้รับ นี้เป็นอฐานะ 1 บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม พูดเท็จ พูดส่อเสียด พูดคำหยาบ พูดเพ้อเจ้อ ไม่โลภ ไม่ปองร้าย มีความเห็นชอบ เมื่อตายไป ย่อมเกิดเป็นมนุษย์อีก ผู้เกิดเป็นมนุษย์เช่นนี้ แม้ญาติมิตรจะอุทิศส่วนบุญไปให้ก็ไม่ได้รับ นี้เป็นอฐานะ 1 บางคนในชาตินี้ ทำบุญสร้างกุศลไว้มาก

เมื่อตายไปเกิดเป็นเทวดา เสวยแต่อาหารของเทวดา (อาหารทิพย์) แม้จะอุทิศส่วนบุญไปให้ก็ไม่ถึง นี้เป็นอฐานะ 1 ส่วนบางคนในโลกนี้ มีจิตเจือด้วยบาป กระทำแต่อกุศลมีปาณาติบาต เป็นต้น ครั้นตายแล้วไปเกิดเป็นเปรต เป็นอยู่ได้ด้วยอาหารของสัตว์ผู้เกิดในเปรตวิสัย หรืออาหารที่ญาติสาโลหิตอุทิศไปให้จากโลกนี้จึงอยู่ได้ เปรตจำพวกนี้เท่านั้น อยู่ในฐานะที่จะได้รับผลทานที่ญาติอุทิศให้ ถ้าในกรณีญาติสาโลหิตผู้ล่วงลับไปแล้วไม่เข้าถึงฐานะนั้น คือไม่ไปเกิดเป็นเปรตเลย ใครเล่าจะเป็นผู้รับผลทานนั้น พระพุทธเจ้าตรัสว่า ถึงญาติสาโลหิตจะไม่มีญาติชั้นอื่น ๆ ก็ยังมีและจะเป็นผู้รับผลทานนั้น ถ้าสมมุติว่าญาติชั้นใด ๆ ก็ไม่มีเลยแม้แต่คนเดียว ใครจะรับผลทานนั้นเล่า... คงเป็นไปไม่ได้ที่จะไม่มีญาติพี่น้องไปตกอยู่ในฐานะเช่นนั้นแม้แต่คนเดียว แต่ถึงจะไม่มีใครรับผลทานที่เราอุทิศไปให้นั้นเลย ตัวเราผู้ทำก็ไม่ไร้ผล พราหมณ์กล่าวว่า น่าอัศจรรย์ น่าแปลกใจ ข้อที่แม้ทายกก็ไม่เป็นผู้ไร้ผลนี้ เป็นของควรเพื่อให้ทานโดยแท้ เป็นของควรเพื่อกระทำด้วยศรัทธาโดยแท้[40]

จึงสรุปได้ว่า ฐานะที่สัตว์ผู้ไปเกิดในที่นั้นแล้วอาจจะได้รับผลบุญที่ญาติอุทิศให้ มีอยู่ฐานะเดียวเท่านั้น คือ ผู้ที่เกิดเป็นเปรต ซึ่งได้แก่ เปรตจำพวก "ปรทัตตูปชีวี" เท่านั้น ส่วนเปรตชนิดอื่นหาได้รับผลแห่งบุญที่ญาติอุทิศไปให้ไม่ เปรตประเภทปรทัตตูปชีวีนี้ นับว่าเป็นเปรตโชคดีจำพวกเดียวที่สามารถรับส่วนบุญกุศลซึ่งพวกญาติมิตรของตนอุทิศไปให้จากมนุษยโลกนี้ ทั้งนี้ ก็เพราะเปรตพวกนี้ มีอกุศลอันเบาบาง จึงมีจิตยินดีที่จะอนุโมทนาส่วนบุญกุศล ส่วนเปรตชนิดอื่น ๆ เช่น เปรตชิ้นเนื้อ, เปรตก้อนเนื้อ, เปรตไม่มีผิวหนัง, เปรตมีขนเป็นดาบ, เปรตมีขนเป็นหอก, เปรตมีขนเป็นลูกธนู, เปรตมีขนเป็นปฏัก, เปรตมีขนเป็นเข็ม

---

[40] องฺ.ทสก. 24/177/221-225.

เปรตอัฏฐภารี, เปรตในหลุมคูถ, เปรตกินคูถ, เปรตหัวด้วน, เปรตบรรพชิต, เปรตมิจฉาทิฐิ เป็นต้น ไม่สามารถรับส่วนบุญ ที่ญาติมิตรอุทิศไปให้ได้ เพราะมัวแต่เสวยกรรมชั่วของตน จนไม่มีเวลาที่จะรับส่วนบุญของใคร และอีกประการหนึ่ง พวกเขาเป็นเปรตที่เกิดขึ้นด้วยอำนาจอกุศลกรรมและเศษบาปอกุศลกรรมของตนเอง จึงจำเป็นต้องเสวยผลแห่งกรรมชั่วของตนไปจนกว่าจะสิ้นกรรม ต่อเมื่อใดสิ้นกรรมแล้ว ตายจากความเป็นเปรตที่ต้องทนทุกข์ทรมานนั้น มาเกิดเป็นเปรตประเภทปรทัตตูปชีวี จึงจะสามารถรับผลบุญที่ญาติมิตรอุทิศให้ได้ และบางทีเปรตจำพวกนี้กว่าจะได้รับส่วนบุญ ที่ญาติมิตรอุทิศให้ ก็ต้องรอเวลานานเป็นพุทธันดร หรือหลาย ๆ พุทธันดรเลยก็มี[41] และในกรณีถ้าแม้ว่าไม่มีผู้ใดรับบุญนั้นเลย ผู้ทำบุญนั้นเอง ก็จะได้รับผลนั้นเต็มที่

<u>ผลบุญไปถึงคนตายได้อย่างไร</u>

เรื่องการทำบุญอุทิศให้ผู้ตายนี้ ผลจะไปสำเร็จได้อย่างไร บางท่านอาจคิดว่าคล้าย ๆ กับส่งพัสดุไปรษณีย์ ณ ที่ทำการไปรษณีย์แห่งใดแห่งหนึ่ง เช่น จากกรุงเทพฯ แล้วทางไปรษณีย์ก็ส่งของนั้นไปให้แก่ผู้รับที่ศรีสะเกษ คนที่ศรีสะเกษไม่ต้องทำอะไร รอรับอยู่ในบ้านก็มีบุรุษไปรษณีย์เอาของไปให้เซ็นรับ

---

[41]พระธรรมธีรราชมหามุนี(วิลาศ ญาณวโร ป.ธ.9), <u>ภูมิวิลาสินี</u> (กรุงเทพมหานคร : พระสังฆาธิการเขตยานนาวา-สาธร จัดพิมพ์เนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพสมเด็จพระธีรญาณมุนี วัดปทุมคงคา, 2535), หน้า 135-139.



ถ้าเป็นเช่นนี้ วัดก็เป็นเสมือนที่ทำการไปรษณีย์รับฝากของไปให้คนตาย และพระก็คงเป็นเหมือนพนักงานหรือบุรุษไปรษณีย์ที่ติดต่อกับคนตาย ความเข้าใจดังกล่าวนี้ยังไม่ถูกต้อง จริง ๆ แล้วหลักการของพระพุทธศาสนาสอนว่า "ใครทำดีย่อมได้ดี" หมายความว่า ทุกคนจะต้องทำความดีด้วยตนเอง จึงจะได้ดี การทำบุญอุทิศให้คนตายก็อยู่ในกฎเกณฑ์เดียวกันนี้ คือ คนตาย (ก่อนตาย) ก็ต้องทำดีด้วย จึงจะได้รับผล ไม่ใช่ปล่อยให้แต่คนเป็นทำให้ข้างเดียว คือ ถือว่าตัวตายแล้วอะไร ๆ ไม่ทำ นอนตายอยู่เฉย ๆ คอยแต่จะรับบุญจากคนอื่น ไม่สำเร็จแน่ ที่กล่าวว่าทั้งสองฝ่ายต้องทำดีนั้น คือ ฝ่ายคนเป็นทำบุญ ไม่ว่าจะเป็นการตักบาตรหรือถวายสังฆทานก็ตามแต่ นับว่าเป็นบุญของคนเป็นซึ่งทำเอง ส่วนผู้ตายเมื่อทราบว่าญาติพี่น้องทำบุญ ตนเองก็ต้องทำตามวิสัยของคนที่ตายแล้ว คือ "การอนุโมทนากับการทำบุญของคนเป็น" อนุโมทนา คือ ชื่นชมยินดีกับการทำดีของคนอื่น ซึ่งเรียกว่าปัตตานุโมทนามัย (ข้อ 7 ในบุญกิริยาวัตถุ 10) ก็จะทำให้จิตใจสะอาดขึ้นได้ คนที่มีชีวิตอยู่นี้ ถ้าเห็นคนอื่นทำความดีแล้ว จิตใจก็ชื่นชมด้วยและจิตใจก็สะอาดขึ้นเป็นบุญ บุญที่เกิดขึ้นในจิตนี้ เราทำขึ้นเอง คือ ทำการอนุโมทนา ไม่ได้ไปแบ่งเอาบุญของคนอื่นมาเราทำด้วยตัวเอง ทำจิตของเราให้ดีขึ้นเอง อุทาหรณ์ เช่น เราปลูกต้นไม้ ดอกใหญ่สีสดสวย ใครเห็นแล้วชื่นใจ เราคนปลูกเห็นเข้าก็ชื่นใจ คนอื่นมาเห็นก็ชื่นใจ หลาย ๆ คนมาเห็นเข้าก็ชื่นใจ ความชื่นใจของผู้ที่เห็นดอกไม้นั้น เราไม่ได้ทำให้ งานของเราสิ้นสุดแค่ปลูกต้นไม้เท่านั้น ส่วนความชื่นใจของคนอื่น เขาเกิดขึ้นด้วยตัวเอง มิได้มาแบ่งเอาความชื่นใจของเราไปด้วย เรื่องการทำบุญอุทิศให้คนตายก็เหมือนกัน หน้าที่ของคนมีชีวิตสุดอยู่แค่ทำบุญและให้ส่วนบุญเท่านั้น ส่วนบุญจะเกิดแก่คนตายหรือไม่แล้วแต่จิตของเขา ถ้าเขาชื่นชมในบุญที่เราทำให้ เขาก็จักได้รับ โดยเหตุผลดังกล่าวนี้ การที่บุคคลบางคน เมื่อยังมีชีวิตอยู่ทำแต่บาปกรรม ปล่อยจิตใจให้ตกอยู่ในความมัวเมาและมึนเมา โดยคิดว่าแม้สติจะเสียก็ไม่เป็นไร เมื่อตายแล้วลูกเมียหรือญาติพี่น้องก็จะทำบุญอุทิศไปให้เอง ความคิดดังกล่าวนี้ถือว่าไม่ถูกต้อง เพราะถ้าบุคคล

เสียสติแล้ว ยากนักที่จะได้รับผลบุญ ทั้งนี้เพราะเขาจะอนุโมทนาในส่วนบุญของคนอื่นไม่เป็น เหมือนคนตาบอดแม้ใครจะปลูกต้นไม้ดอกไว้ให้ดูเต็มสวน ก็มองไม่เห็นและชื่นใจไม่ได้[42]

อานิสงส์ของศีล

ผู้ที่เคร่งครัดปฏิบัติตนอยู่ในศีล หรือไม่ล่วงละเมิดศีลนั้น ย่อมได้รับผลหรืออานิสงส์ตามสมควร ซึ่งจะขอนำมาเสนอไว้ ดังต่อไปนี้

1. ผลจากปกติ

การรักษาศีลเป็นการรักษาความปกติของตนเอง การที่เราอยู่ในภาวะปกตินั้น จัดว่าเป็นความดีอยู่ในตัว การที่ตั้งตัวอยู่ในความปกติก็เท่ากับอยู่ในความดี และการที่ตั้งใจรักษาปกติ ก็ถือได้ว่าเป็นการทำความดีนั่นเอง อย่างน้อยที่สุด การรักษาศีลหรือรักษาความปกติของตนไว้ ย่อมได้ผล 2 ประการ คือ ประการแรกเป็นการรักษาทุนเดิม หรือระดับความเป็นคนเอาไว้ ไม่ให้มีจิตใจต่ำลง และประการที่สองเป็นการสร้างฐานรองรับความดี ความเจริญรุ่งเรืองต่อไปอีกชั้นหนึ่งด้วย ความปกติย่อมเป็นพื้นฐานของความสงบเรียบร้อย ถ้ายังมีความปกติอยู่ ความสงบเรียบร้อยก็ยังมี แต่ถ้าผิดปกติเมื่อใด ความยุ่งยากเสียหาย

---

[42]พ.อ.ปิ่น มุทุกันต์, คำบรรยายพุทธศาสตร์ ฉบับฉลอง 25 พุทธศตวรรษ ภาคที่ 3, (กรุงเทพมหานคร : คลังวิทยา, 2527), หน้า 61-64.

ความไร้ระเบียบเรียบร้อยก็มีตามมา เรื่องของการผิดปกติมีหลายอย่าง เป็นเรื่องที่ไม่ดี เช่น คนสติผิดปกติ เราเรียกว่า คนสติวิปลาส คนจริตผิดปกติ เรียกว่า คนวิกลจริต คนอวัยวะผิดปกติ เรียกว่า คนพิการ คนมีความประพฤติผิดปกติ เรียกว่า คนทุศีล เป็นต้น ดังนั้น การรักษาศีล หรือการรักษาปกติ จึงเป็นการทำความดีโดยตรงให้แก่ตนเอง

2. <u>ผลจากความตั้งใจ</u>

การรักษาศีลนั้นสำเร็จอยู่ที่เจตนา คือ ตั้งใจ เช่น ตั้งใจงด ตั้งใจไม่ทำ ผลจะเกิดขึ้นตรงจุดที่เราตั้งใจนี้ ความตั้งใจเกิดขึ้นในใจดวงใด ก็ฟอกใจดวงนั้นให้สะอาดขึ้นทุกครั้งที่ตั้งใจ แม้เพียงขณะจิตเดียวก็เกิดผล

ข้อสังเกตที่เห็นได้ชัดว่า ความตั้งใจทำให้ใจมีสภาพดีขึ้น คือ ใจของเราจะเกลียดความชั่วมากขึ้นทุกที เพราะสภาพจิตใจของเราสะอาดขึ้น ปราณีตขึ้น เช่น เราตั้งใจเว้นการฆ่าสัตว์ ถ้าความ"ตั้งใจ"นี้เกิดขึ้นบ่อย ๆ จิตของเราจะอ่อนโยนลงโดยลำดับ แต่เดิมสามารถฆ่าคนได้อย่างไม่ลำบากเลย ก็จะกลายเป็นฆ่าไม่ได้หรือฆ่าได้ก็ต้องใช้คนอื่นลงมือแทน ต่อมาจะฆ่าคนไม่ได้เลย ฆ่าได้เฉพาะวัวควาย ถ้าพยายามสร้างความตั้งใจนี้บ่อย ๆ ฆ่าวัวควายก็ทำไม่ได้เกิดความสงสาร จะฆ่าได้ก็แต่เป็ดไก่ และถ้าสร้างความตั้งใจต่อไปอีก เป็ดหรือไก่ก็ฆ่าไม่ลง จะทำได้ก็แต่บี้เรือดตบยุง นาน ๆ เข้าเรือดยุงก็ทำไม่ลง เมื่อพัฒนาความตั้งใจได้ดีแล้ว เรื่องการฆ่าไม่ต้องห้ามแล้ว ไม่สามารถฆ่าได้ อย่าว่าแต่จะให้ฆ่าให้ตายเลย แม้แต่เบียดเบียนทุบตีก็ไม่อยากทำ ดังนั้น ความตั้งใจนี้จะทำให้สภาพของจิตใจเปลี่ยนไปสู่สภาพดีขึ้น คนสมัยโบราณจึงมักกล่าวอยู่เสมอ

ว่า "รักษาศีลได้ชั่วช้างพับหู ชั่วงูแลบลิ้น ก็ได้อานิสงส์" นับว่าเป็นความจริง[43]

3. ผลตามแบบ

เวลาที่สมาทานศีล 5 จบลงทุกครั้ง พระผู้ให้ศีลมักจะสาธยายอานิสงส์ของศีลเป็นภาษาบาลีเสมอว่า

"สีเลน สุคตึ ยนฺติ
สีเลน โภคสมฺปทา
สีเลน นิพฺพุตึ ยนฺติ"

แปลว่า ถึงสุคติได้ด้วยศีล
ได้โภคสมบัติก็ด้วยศีล
บรรลุนิพพานก็ด้วยศีล[44]

บทที่ว่า ศีลทำให้ถึงสุคติและบทที่ว่า ศีลทำให้บรรลุนิพพานนั้น เพราะสวรรค์ก็ดี นิพพานก็ดี เป็นผลที่คนใจบริสุทธิ์จะต้องได้จะต้องถึงอยู่แล้ว ศีลเป็นเครื่องฟอกใจคนให้สะอาด เป็นการมุ่งไปสู่ผลทั้งสองนั้นโดยตรง

บทที่ควรทำความเข้าใจคือ "ศีลทำให้คนได้โภคสมบัติ" ว่าได้อย่างไร คำว่า "โภคะ" หมายถึง ทรัพย์สิ่งของต่าง ๆ ที่สามารถรับประทานได้และใช้ได้ ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

---

[43] พ.อ.ปิ่น มุทุกันต์, คำบรรยายพุทธศาสตร์ ฉบับฉลอง 25 พุทธศตวรรษ, ภาค 1, (กรุงเทพมหานคร : คลังวิทยา, 2507), หน้า 203-205.

[44] พระราชวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณฺโณ), กฎแห่งกรรม, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เลี่ยงเชียง, 2532), หน้า 73.

ก. อุปโภคะ ของใช้

ข. บริโภคะ ของกิน

เรียกควบกันว่า เครื่องอุปโภคบริโภคหรือกล่าวย่อ ๆ ว่า โภคะ ๆ นั้น ถ้าเรามีสิทธิ์ที่จะรับประทานได้ หรือใช้สอยได้ เรียกว่า โภคสัมปทา หรือ โภคสมบัติ ดังนั้น ลักษณะของโภคสัมปทา จึงมี 2 อย่างคือ

ก. มีโภคะ

ข. เสวยโภคะนั้นได้

ความมีโภคะนั้น คนทุศีลก็มีได้ คนมีศีลก็มีได้ แต่ข้อแตกต่างไม่ได้อยู่ที่ว่ามีโภคะ แต่อยู่ที่การได้เสวยโภคะนั้นอย่างเต็มภาคภูมิหรือไม่ ประโยชน์ของโภคะนั้นอยู่ที่ทำให้อิ่ม จะเป็นอิ่มกายหรืออิ่มใจก็ตาม ถ้าโภคะทำให้คนอิ่มไม่ได้ก็ไม่มีประโยชน์อันใด ก้อนกรวดที่ไม่จัดเป็นโภคะ เพราะทำให้เราอิ่มไม่ได้ แต่เพชรพลอย เราจัดว่าเป็นโภคะ เพราะถ้าใครได้ประดับแล้ว จะทำให้รู้สึกสุขใจ หรืออิ่มใจ "ความอิ่มใจ" คนทุศีลกับคนมีศีล จะแตกต่างกัน คนทุศีลมีข้อเสียเปรียบในเรื่องการเสวยโภคะอยู่ 2 ทาง คือ

1. พื้นจิตใจของคนทุศีลนั้น ถูกแผดเผาด้วยกิเลส แห้งผาก เร่าร้อนอยู่แล้ว และยังถูกกรรมชั่วที่ล่วงละเมิดศีล มาเผาใจอีก ทำให้เกิดอาการที่เรียกว่า "ทั้งร้อน ทั้งไหม้" ใจอย่างนี้เป็นใจที่หิวอยู่โดยธรรมชาติ ยากนักที่จะทำให้อิ่ม

2. โภคะที่หามาได้โดยไม่สุจริตต่าง ๆ ก็เป็นของร้อนอยู่ในตัว ไม่เหมือนกับของที่หามาได้โดยสุจริต เช่น สมมติว่า มีหมวกอยู่ 2 ใบ ใบหนึ่งซื้อมา อีกใบหนึ่งขโมยมา ถ้าจะสวมหมวกทั้งสองใบนี้ เดินออกไปตามถนน ความรู้สึกในใจย่อมต่างกันแล้ว หมวกที่ขโมยเขามาหาได้ทำให้เราพอใจหรืออิ่มใจไม่ ซ้าร้ายจะ

ทำให้จิตใจอ่อนเพลียลง และขลาดลงเสียอีก นอกจากนี้โภคะของคนทุศีลก็ได้มาโดยไม่สุจริต ใช้ทำบุญก็ได้บุญน้อย ส่วนโภคะของคนมีศีลใช้ทำบุญก็ได้บุญมากกว่า เป็นต้น สรุปได้ว่า โภคสัมปทานั้น ต้องประกอบด้วยองค์ 2 คือ การมีโภคะกับการเสวยโภคะ สำหรับการมีโภคะ ใคร ๆ ก็พอมีได้ แต่การเสวยโภคะนั้น คนทุศีลไม่ได้เสวยอย่างเต็มภาคภูมิจึงไม่ได้"โภคสัมปทา" ส่วนคนมีศีลได้เสวยโภคะเต็มภาคภูมิ เป็นการได้บรรลุโภคสัมปทาโดยสมบูรณ์[45]

4. <u>ผลทางสังคม</u>

บรรดาความสุขทั้งหลายของประชาชนนั้น ไม่มีสุขอื่นยิ่งไปกว่าความสงบ ความสุขอื่น ๆ ทั้งสิ้น ล้วนมีขึ้นและตั้งอยู่ได้บนพื้นฐานของความสงบเท่านั้น ถ้าความสงบไม่มีเสียแล้ว ความสุขอื่น ๆ ก็พังทลายสิ้น ผู้รักษาศีลจึงเป็นผู้สร้างความสงบให้แก่ตนเอง ให้แก่หมู่บ้าน ให้แก่ประเทศชาติตลอดจนให้แก่โลก ดังนั้น การรักษาศีลจึงเป็นการสร้างความสงบสุขให้แก่ประชาชน ตั้งแต่ส่วนน้อยถึงส่วนใหญ่ ศีลเป็นหลักประกันความสงบสุขของชาวโลกที่มั่นคง วินัยควบคุมทหารให้เป็นหมวดหมู่ที่สวยงามไม่สับสนวุ่นวาย ฉันใด ศีลห้านี้ก็เป็นวินัยของพลโลก ควบคุมพลโลกให้มีความเป็นอยู่สงบเรียบร้อย ไม่สับสนวุ่นวาย ฉันนั้น

<u>อานิสงส์ของศีลอีกแบบหนึ่ง</u>

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ว่า ดูกรอานนท์ ก็แลศีลเป็นกุศล มีความไม่

---

[45]พ.อ.ปิ่น มุทุกันต์, <u>คำบรรยายพุทธศาสตร์ ฉบับฉลอง 25 พุทธศตวรรษ</u>, ภาค 1, หน้า 208.

ต้องเดือดร้อนใจเป็นผล มีความไม่ต้องเดือดร้อนใจเป็นอานิสงส์ ดังนี้[46] ตรัสไว้ที่อื่นอีกก็มีว่า "ดูกรคฤหบดีทั้งหลาย อานิสงส์แห่งศีลสมบัติ ของผู้มีศีล 5 ประการ" คือ

1. บุคคลในโลกนี้ เป็นผู้มีศีล ถึงพร้อมด้วยศีล ย่อมได้ประสบกองแห่งโภคะใหญ่ มีความไม่ประมาทเป็นเหตุ

2. กิตติศัพท์อันงามของผู้มีศีล ถึงพร้อมด้วยศีล ย่อมฟุ้งไป

3. ผู้มีศีล ถึงพร้อมด้วยศีล จะเข้าไปสู่บริษัทใด ๆ จะเป็นขัตติยบริษัทก็ตาม พราหมณ์บริษัทก็ตาม คฤหบดีบริษัทก็ตาม สมณบริษัทก็ตาม ย่อมเป็นผู้องอาจไม่เคอะเขินเข้าไป

4. ผู้มีศีล ถึงพร้อมด้วยศีล เป็นผู้ไม่หลงทำกาลกิริยา

5. ผู้มีศีล ถึงพร้อมด้วยศีล หลังจากตายไปแล้ว ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์[47] ดังนี้

อานิสงส์ของศีลอื่นอีก เช่น มีความเป็นที่รักที่ชอบใจเป็นเบื้องต้น มีความสิ้นอาสวะเป็นที่สุด พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้โดยนัยว่า "ดูกรภิกษุทั้งหลาย หากภิกษุพึงหวังว่าเราพึงเป็นที่รัก เป็นที่ชอบใจ เป็นที่เคารพ เป็นที่ยกย่องของสพรหมจารีทั้งหลาย ภิกษุนั้นพึงเป็นผู้กระทำให้บริบูรณ์ในศีลทั้งหลายเถิด"[48] เป็นต้น

---

[46]องฺ.ปญฺจก. 24/1/1.

[47]ที.ม. 10/150/78.

[48]ม.มู. 12/65/43.

อีกนัยหนึ่ง เว้นศีลใดเสียแล้ว ที่พึ่งอื่นของกุลบุตรในพระศาสนาหามีไม่ ใครเล่าจะพึงกล่าวกำหนดอานิสงส์ของศีลนั้นได้ น้ำคือศีลย่อมชำระมลทินอันใดของสัตว์มีชีวิตในโลกนี้ แม่น้ำใหญ่ทั้งหลาย คือแม่น้ำคงคาก็ดี ยมุนาก็ดี สรภูก็ดี สรัสวดีก็ดี แม่น้ำอจิรวดีก็ดี มหีก็ดี หาอาจชำระมลทินอันนั้นได้ไม่ ศีลที่บุคคลรักษาดีแล้วเป็นอริยศีลนี้ มีความเย็นยิ่งนัก ย่อมระงับความเร่าร้อน อันใดของสัตว์ทั้งหลายในโลกนี้ได้ ลมเจือฝนก็ระงับความเร่าร้อนอันนั้นไม่ได้ และแม้แก่นจันทร์แดงก็ระงับไม่ได้ สร้อยคอมุกดาก็ไม่ได้ แก้วมณีก็ไม่ได้ รัศมีอ่อน ๆ แห่งจันทร์ก็ไม่ได้ กลิ่นที่เสมอด้วยกลิ่นศีล ซึ่งฟุ้งไปได้ทั้งในที่ตามลมและที่ทวนลมเท่า ๆ กัน จักมีแต่ที่ไหน สิ่งอื่นที่จะเป็นบันไดขึ้นสู่สวรรค์ หรือจะเป็นประตูในอันที่จะยังสัตว์ให้เข้าไปสู่พระนครนิพพาน อันเสมอด้วยศีล จักมีแต่ที่ไหน พระราชาทรงประดับแล้วด้วยมุกดาและมณี ก็ยังงามไม่เหมือนนักพรตผู้ประดับด้วยเครื่องประดับคือศีลแล้วงาม ศีลย่อมกำจัดภัยมีอัตตานุวาทภัยเป็นต้นได้ โดยประการทั้งปวง ศีลย่อมยังชื่อเสียงและความร่าเริงให้เกิดแก่ผู้มีศีลทุกเมื่อ[49] ดังนี้

อนึ่ง สำหรับบุคคลที่ปฏิบัติอย่างเคร่งครัดในศีล 5 ข้อ ซึ่งเป็นศีลระดับชาวบ้าน หรือศีลพื้นฐานที่มนุษย์ควรมีโดยไม่ล่วงละเมิด ย่อมได้รับผลหรืออานิสงส์แห่งการรักษา ดังนี้

<u>สิกขาบทที่ 1 มีอานิสงส์โดยย่อ 7 ประการ</u> คือ

1. มีร่างกายสมส่วน ไม่พิการ
2. เป็นคนแกล้วกล้า ปราดเปรียวว่องไว มีกำลังมาก

---

[49]<u>วิสุทธิมรรคแปล ภาค 1 ตอน 1</u>, พิมพ์ครั้งที่ 6, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2532), หน้า 20-21.

3. ผิวพรรณเปล่งปลั่งสดใส ไม่เศร้าหมอง
4. เป็นคนอ่อนโยน มีวาจาไพเราะ เป็นเสน่ห์แก่คนทั้งหลาย
5. ศัตรูทำร้ายไม่ได้ ไม่ถูกฆ่าตาย
6. มีโรคภัยเบียดเบียนน้อย
7. ย่อมเป็นผู้มีอายุยืน

สิกขาบทที่ 2 มีอานิสงส์โดยย่อ 7 ประการ คือ

1. ย่อมมีทรัพย์สมบัติมาก
2. แสวงหาทรัพย์โดยชอบธรรมได้โดยง่าย
3. โภคทรัพย์ที่ได้เสวยแล้วย่อมยั่งยืนถาวร
4. สมบัติไม่ฉิบหายเพราะโจรภัย อัคคีภัยและอุทกภัย เป็นต้น
5. ย่อมได้อริยทรัพย์
6. ย่อมไม่ได้ยินและไม่รู้คำว่า "ไม่มี"
7. อยู่ที่ไหนย่อมเป็นสุข เพราะไม่มีใครเบียดเบียน

สิกขาบทที่ 3 มีอานิสงส์โดยย่อ 7 ประการ คือ

1. ไม่มีศัตรูเบียดเบียน
2. เป็นที่รักของคนทั้งหลาย
3. มีทรัพย์สมบัติบริบูรณ์
4. ไม่ต้องเกิดเป็นหญิงหรือเป็นกะเทยอีก
5. เป็นผู้มีสง่า มีอำนาจมาก
6. มีอินทรีย์ 5 บริบูรณ์
7. มีความสุข ไม่ต้องทำงานหนัก

สิกขาบทที่ 4 มีอานิสงส์โดยย่อ 7 ประการ คือ

1. มีอินทรีย์ 5 ผ่องใส

2. มีวาจาไพเราะ มีไรฟันสม่ำเสมอเป็นระเบียบดี
3. มีร่างกายสมส่วนบริบูรณ์ ผิวพรรณเปล่งปลั่ง
4. มีกลิ่นปากหอมเหมือนกลิ่นดอกบัว
5. มีวาจาศักดิ์สิทธิ์ เป็นที่เชื่อถือของคนทั่วไป
6. ไม่เป็นอ่าง ไม่เป็นใบ้
7. มีริมฝีปากแดงระเรื่อและบาง

สิกขาบทที่ 5 มีอานิสงส์โดยย่อ 6 ประการ คือ

1. รู้กิจการอดีต อนาคต ปัจจุบันได้รวดเร็ว
2. มีสติตั้งมั่นทุกเมื่อ
3. มีความรู้มาก มีปัญญามาก
4. ไม่บ้า ไม่ใบ้ ไม่มัวเมาหลงไหล
5. มีวาจาไพเราะ มีน้ำคำเป็นที่น่าเชื่อถือ
6. มีความซื่อสัตย์สุจริตทั้งกาย วาจา ใจ[50]

อานิสงส์ของภาวนา

จุดประสงค์ของภาวนา ก็เพื่อฝึกอบรมจิตใจให้เกิดความสงบที่เรียกกันว่าสมาธิและฝึกอบรมปัญญาให้เกิดความรู้ความเข้าใจตามความเป็นจริงจนมีจิตใจเป็นอิสระ ไม่ถูกครอบงำด้วยกิเลสและความทุกข์

---

[50]วิจิตร สมบัติบริบูรณ์, เบญจศีล-เบญจธรรม, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิธนาคารกรุงเทพ จัดพิมพ์, 2534),หน้า 48-51 และพึงดูใน... อารยัน, กฎแห่งกรรม, (กรุงเทพมหานคร : อำนวยสาส์น, 2527), หน้า 45.

ผู้วิจัยขอกล่าวถึง"ภาวนา"ใน 2 ประเด็น คือ ในส่วนของการอบรมจิตและในส่วนของการอบรมปัญญา ดังนั้นอานิสงส์ของภาวนาที่จะกล่าวต่อไปนี้ก็คือ อานิสงส์ของสมถภาวนาและวิปัสสนาภาวนา ทั้งสองประการนั้นเอง

ในการประกอบการงานทุกชนิดย่อมมีจุดหมายปลายทาง และผลแห่งการกระทำ ในการบำเพ็ญสมถภาวนาก็เช่นกัน ย่อมมีจุดหมายและผลแห่งการบำเพ็ญนั้นด้วย จุดมุ่งหมายและผลแห่งการบำเพ็ญสมถภาวนา คือ ฌาน[51]

คำว่า"ฌาน" หมายถึง การเพ่งอารมณ์จนใจแน่วแน่ เป็นอัปปนาสมาธิ ภาวะจิตสงบประณีต ซึ่งมีสมาธิเป็นองค์ธรรมหลัก เมื่อเจริญสมถภาวนาจนได้ฌาน หรือมีสมาธิดีแล้ว สมาธิย่อมมีประโยชน์แก่ผู้บำเพ็ญดังต่อไปนี้[52]

ก. ประโยชน์ที่เป็นจุดหมายหรืออุดมคติทางศาสนา : ประโยชน์ที่เป็นความมุ่งหมายแท้จริงของสมาธิตามหลักพระพุทธศาสนา คือ เป็นส่วนสำคัญอย่างหนึ่งแห่งการปฏิบัติเพื่อบรรลุจุดหมายสูงสุด อันได้แก่ความหลุดพ้นจากกิเลสและทุกข์ทั้งปวง

1. ประโยชน์ที่ตรงแท้ของข้อนี้ คือ การเตรียมใจให้พร้อมที่จะใช้ปัญญาพิจารณา ให้รู้แจ้งสภาวธรรม ตามความเป็นจริง เรียกตามศัพท์ว่า เป็นบาทแห่ง

---

[51]พระศรีวิสุทธิโสภณ, ภาวนาทีปนี, (ชลบุรี : คณะศิษยานุศิษย์ พิมพ์ถวายในวาระฉลองชนมายุครบ 5 รอบ พระอาจารย์ภัททันตะ อาสภเถระ ธัมมาจริยะ, 2514), หน้า 52.

[52]พระราชวรมุนี(ประยุทธ์ ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า 60.

วิปัสสนา หรือ ทำให้เกิดยถาภูตญาณทัศนะ ซึ่งจะนำไปสู่วิชชาและวิมุตติในที่สุด

2. ประโยชน์ที่รองลงมาในแนวเดียวกันนี้ แม้จะไม่ถือว่าเป็นจุดหมายที่แท้จริงคือการบรรลุภาวะที่จิตหลุดพ้นจากกิเลสชั่วคราว ที่เรียกว่า เจโตวิมุตติประเภทอย่างไม่เด็ดขาด กล่าวคือ หลุดพ้นจากกิเลสด้วยอำนาจพลังจิต โดยเฉพาะด้วยกำลังของฌาน กิเลสถูกกำลังสมาธิ กด ข่ม หรือทับไว้ ตลอดเวลาที่อยู่ในสมาธินั้น เรียกเป็นศัพท์ว่า วิกขัมภนวิมุตติ

ข. <u>ประโยชน์ด้านการสร้างความสามารถพิเศษเหนือสามัญวิสัย</u> ที่เป็นผลสำเร็จอย่างสูงในทางจิตหรือเรียกสั้น ๆ ว่า ประโยชน์ในด้านอภิญญา ได้แก่การใช้สมาธิระดับฌานสมาบัติเป็นฐาน ทำให้เกิดฤทธิ์และอภิญญาขั้นโลกีย์อย่างอื่น ๆ คือ หูทิพย์ ตาทิพย์ ทายใจคนอื่นได้ ระลึกชาติได้ จำพวกที่คนปัจจุบันเรียกว่า ESP (Extrasensory Perception)

ค. <u>ประโยชน์ในด้านสุขภาพจิตและการพัฒนาบุคลิกภาพ</u> เช่น ทำให้เป็นผู้มีจิตใจและมีบุคลิกลักษณะเข้มแข็ง หนักแน่น มั่นคง สงบ เยือกเย็น สุภาพนิ่มนวล สดชื่น ผ่องใส กระฉับกระเฉง กระปรี้กระเปร่า เบิกบาน งามสง่า มีเมตตากรุณา มองดูรู้จักตนเอง และผู้อื่นตามความเป็นจริง (ตรงข้ามกับลักษณะของคนมีนิวรณ์ เช่น อ่อนไหว ติดใจหลงใหลง่าย หรือหยาบกระด้าง ฉุนเฉียว เกรี้ยวกราด หงุดหงิด วู่วาม วุ่นวาย จุ้นจ้าน สอดแส่ ลุกลี้ลุกลน หรือหงอยเหงาเศร้าซึม หรือขี้หวาด ขี้ระแวง ลังเล) เตรียมจิตให้อยู่ในสภาพพร้อมและง่ายแก่การปลูกฝังคุณธรรมต่าง ๆ และเสริมสร้างนิสัยที่ดี รู้จักทำใจให้สงบและสะกดยั้งผ่อนเบาความทุกข์ที่เกิดขึ้นในใจได้ เรียกอย่างสมัยใหม่ว่ามีความมั่นคงทางอารมณ์ และมีภูมิคุ้มกันโรคทางจิต ประโยชน์ข้อนี้จะเพิ่มพูนยิ่งขึ้นในเมื่อใช้จิตที่มีสมาธินั้นเป็นฐานปฏิบัติตามหลักสติปัฏฐาน คือดำเนินชีวิตอย่างมีสติตามดูรู้ทัน

พฤติกรรมทางกายวาจา ความรู้สึกนึกคิดและภาวะจิตของตนที่เป็นไปต่าง ๆ มองอย่างเอามาเป็นความรู้สำหรับใช้ประโยชน์อย่างเดียว ไม่ยอมเปิดช่องให้ประสบการณ์และความเป็นไปเหล่านั้น ก่อพิษเป็นอันตรายแก่ชีวิตจิตใจของตนได้เลย ประโยชน์ข้อนี้ย่อมเป็นไปในชีวิตประจำวันด้วย

ง. <u>ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน</u> เช่น

1. ใช้ช่วยทำให้จิตใจผ่อนคลาย หายเครียด เกิดความสงบ หายกระวนกระวาย ยั้งหยุดจากความกลัดกลุ้มวิตกกังวล เป็นเครื่องพักผ่อนกาย ให้ใจสบายและมีความสุข เช่น บางท่านทำอานาปานสติ (กำหนดลมหายเข้าออก) ในเวลาที่จำเป็นต้องรอคอยและไม่มีอะไรที่จะทำ เหมือนดังเวลานั่งติดในรถประจำทาง หรือปฏิบัติสลับแทรกในเวลาทำงานใช้สมองหนัก เป็นต้น หรืออย่างสมบูรณ์แบบได้แก่ฌานสมาบัติที่พระพุทธเจ้าและพระอรหันต์ทั้งหลาย ใช้เป็นที่พักผ่อนกายใจเป็นอยู่อย่างสุขสบายในโอกาสว่างจากการบำเพ็ญกิจ ซึ่งมีคำเรียกเฉพาะว่าเพื่อเป็นทิฏฐธรรมสุขวิหาร

2. เป็นเครื่องเสริมประสิทธิภาพในการทำงาน การเล่าเรียน และการทำกิจทุกอย่าง เพราะจิตที่เป็นสมาธิ แน่วแน่อยู่กับสิ่งที่กำลังกระทำ ไม่ฟุ้งซ่าน ไม่วอกแวก ไม่เลื่อนลอยเสีย ย่อมช่วยให้เรียน ให้คิด ให้ทำงานได้ผลดี การงานก็เป็นไปโดยรอบคอบ ไม่ผิดพลาด และป้องกันอุบัติเหตุได้ดี เพราะเมื่อมีสมาธิก็ย่อมมีสติกำกับอยู่ด้วย ดังที่ท่านเรียกว่าจิตเป็นกัมมนียะ หรือกรรมนีย์ แปลว่าควรแก่งาน หรือเหมาะแก่การใช้งาน ยิ่งได้ประโยชน์ในข้อที่ 1 มาช่วยเสริมก็ยิ่งได้ผลดีมากยิ่งขึ้นไปอีก

3. ช่วยเสริมสุขภาพกายและใช้แก้ไขโรคได้ ร่างกายกับจิตใจอาศัยกันและมีอิทธิพลต่อกัน ปุถุชนทั่วไปเมื่อกายไม่สบาย จิตใจก็พลอยอ่อนแอ

เศร้าหมองขุ่นมัว ครั้นเสียใจไม่มีกำลังใจ ก็ยิ่งซ้ำให้โรคทางกายนั้นทรุดหนักลงไปอีก แม้ในเวลาที่ร่างกายเป็นปกติ พอประสบเรื่องราวให้เศร้าเสียใจรุนแรง ก็ล้มป่วยเจ็บไข้ไปได้ ส่วนผู้ที่มีจิตใจเข้มแข็งสมบูรณ์(โดยเฉพาะท่านที่มีจิตหลุดพ้นเป็นอิสระแล้ว) เมื่อเจ็บป่วยกายก็ไม่สบายอยู่แค่กายเท่านั้น จิตใจไม่พลอยป่วยไปด้วย ยิ่งกว่านั้นกลับใช้ใจที่สบายมีกำลังจิตเข้มแข็งนั้นหันกลับมาส่งอิทธิพลบรรเทาหรือผ่อนเบาโรคทางกายได้อีกด้วย อาจทำให้โรคหายง่ายและไวขึ้น หรือแม้แต่ใช้กำลังสมาธิระงับทุกขเวทนาทางกายไว้ก็ได้[53] ในด้านดีผู้มีจิตใจผ่องใสเบิกบาน ย่อมช่วยให้กายเอิบอิ่มผิวพรรณผ่องใส สุขภาพกาย เป็นภูมิต้านทานโรคไปในตัว ความสัมพันธ์นี้มีผลต่ออัตราส่วนของความต้องการ และการเผาผลาญใช้พลังงานของร่างกายด้วย เช่น จิตใจที่สบายผ่องใสสดชื่นเบิกบานนั้นต้องการอาหารน้อยลงในการที่จะทำให้ร่างกายสมบูรณ์ผ่องใส เช่นคนธรรมดามีเรื่องดีใจ ปลาบปลื้มอิ่มใจ ไม่หิวข้าว หรือพระที่บรรลุธรรมแล้วมีปีติเป็นภักษา ฉันอาหารวันละมื้อเดียว แต่ผิวพรรณผ่องใส เพราะไม่หวนละห้อยความหลัง ไม่เพ้อหวังอนาคต ไม่เฉพาะจิตใจดีช่วยเสริมให้สุขภาพกายดีเท่านั้น โรคกายหลายอย่างเป็นเรื่องของกายจิตสัมพันธ์ เกิดจากความแปรปรวนทางจิตใจ เช่น ความมักโกรธบ้าง ความกลุ้มกังวลบ้าง ทำให้เกิดโรคบวดศรีษะบางอย่างหรือโรคแผลในกระเพาะอาหารอาจเกิดได้เป็นต้น เมื่อทำจิตใจให้ดีด้วยวิธีอย่างใดอย่างหนึ่งก็ช่วยแก้ไขโรคเหล่านั้นได้ ประโยชน์ข้อนี้จะสมบูรณ์ต่อเมื่อมีปัญญาที่รู้เท่าทันสภาวธรรมประกอบอยู่ด้วย[54] โดยสรุปการฝึกอบรมเจริญสมาธิ ซึ่งปรากฏในสมาธิภาวนาสูตร มีวัตถุประสงค์ที่จะนำไปใช้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ดังนี้

---

[53]ที.ม. 10/93/47-48.

[54]พระราชวรมุนี(ประยุทธ์ ปยุตฺโต), พุทธธรรม (ฉบับปรับปรุงและขยายความ), หน้า 833.

"ภิกษุทั้งหลาย สมาธิภาวนา (การเจริญสมาธิ) มี 4 อย่าง ดังนี้ คือ

1. สมาธิภาวนาที่เจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อทิฏฐธรรมสุขวิหาร (การอยู่เป็นสุขในปัจจุบัน)

2. สมาธิภาวนาที่เจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อการได้ญาณทัสสนะ (ทิพยจักษุ) ซึ่งเป็นโลกียอภิญญา

3. สมาธิภาวนาที่เจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อสติและสัมปชัญญะ

4. สมาธิภาวนาที่เจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย"[55]

จะเห็นได้ว่า ประโยชน์ข้อที่ 1 และ 2 เป็นด้านสมถะ ส่วนประโยชน์ข้อที่ 3 และ 4 เป็นด้านวิปัสสนา ประโยชน์อย่างอื่น ๆ เป็นประโยชน์พลอยได้สืบเนื่องออกไปซึ่งพึงได้รับในระหว่างการปฏิบัติเพื่อประโยชน์สี่อย่างนี้บ้าง เป็นข้อปลีกย่อยกระจายออกไปไม่ต้องระบุไว้ให้เด่นชัดต่างหากบ้าง

<u>อานิสงส์ของสมาธิภาวนา</u>

ในคัมภีร์วิสุทธิมัคค์[56] ได้แสดงอานิสงส์ของสมาธิภาวนาไว้ 5 ประการ ดังนี้ คือ

1. เป็นวิธีการพักผ่อนอย่างสบายในปัจจุบัน (ทิฏฐธรรมสุขวิหาร) ข้อนี้เป็นอานิสงส์ของสมาธิชั้นอัปปนา (คือระดับฌาน) สำหรับพระอรหันต์ ซึ่งเป็นผู้ทำกิจ

---

[55]องฺ.จตุกฺก. 21/41/50.

[56]<u>วิสุทธิมรรคแปล ภาค 2 ตอน 2</u>, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2528), หน้า 79-82.

เพื่อความหลุดพ้นเสร็จสิ้นแล้ว ไม่ต้องใช้ฌานเพื่อบรรลุภูมิธรรมใด ๆ ต่อไปอีก อ้างพุทธพจน์ว่า "ฌานเหล่านี้เรียกว่าเป็นทิฏฐธรรมสุขวิหาร ในวินัย(ระบอบหรือแบบแผน)ของพระอริยะ"[57]

2. เป็นบาทหรือเป็นปทัฏฐานแห่งวิปัสสนา ข้อนี้เป็นอานิสงส์ของสมาธิขั้นอัปปนาก็ได้ หรือขั้นอุปจาระก็พอได้แต่ไม่โปร่งนัก ประโยชน์ข้อนี้ใช้สำหรับพระเสขะและปุถุชน อ้างพุทธพจน์ว่า "ภิกษุทั้งหลาย จงเจริญสมาธิเถิด ภิกษุมีจิตตั้งมั่นแล้ว ย่อมรู้ชัดตามเป็นจริง"

3. เป็นบาทหรือเป็นปทัฏฐานแห่งอภิญญา ข้อนี้เป็นอานิสงส์ของสมาธิขั้นอัปปนาสำหรับผู้ได้สมาบัติ 8 แล้ว เมื่อต้องการอภิญญา ก็อาจทำให้เกิดขึ้นได้ อ้างพุทธพจน์ว่า "จิตนุ่มนวลควรแก่งาน..จะน้อมจิตไปเพื่อประจักษ์แจ้งด้วยอภิญญาซึ่งธรรมที่พึงประจักษ์แจ้งด้วยอภิญญาอย่างใด ๆ ก็ถึงความเป็นพยานในธรรมนั้น ๆ ได้ ในเมื่อเหตุมีอยู่"

4. ทำให้ได้ภพวิเศษ คือ เกิดในภพที่ดีที่สูง ข้อนี้เป็นอานิสงส์ของสมาธิขั้นอัปปนา สำหรับปุถุชนผู้ได้ฌานแล้วและฌานมิได้เสื่อมไปเสีย ทำให้ได้เกิดในพรหมโลก อ้างพุทธพจน์ว่า "เจริญปฐมฌานขั้นปริตตกุศลแล้ว เกิดที่ไหน ? ย่อมเข้าร่วมพวกเทพพรหมปาริสัชชา"[58] อย่างไรก็ดี แม้สมาธิขั้นอุปจารก็สามารถทำให้ภพวิเศษ คือ กามาวจรสวรรค์ 6 ได้

---

[57]ม.มู. 12/102/73.

[58]อภิ.วิ.35/1024/516.

5. ทำให้เข้านิโรธสมาบัติ ข้อนี้เป็นอานิสงส์ของสมาธิขั้นอัปปนา สำหรับ (พระอรหันต์หรือพระอนาคามี) ผู้ได้สมาบัติ 8 แล้ว ทำให้เสวยความสุขอยู่ได้โดยไม่มีจิตตลอดเวลา 7 วัน อ้าง ญาณในนิโรธสมาบัติ ในปฏิสัมภิทามัคค์[59]

ความเข้าใจในเรื่องประโยชน์หรือความมุ่งหมาย ในการเจริญสมาธินี้จะช่วยป้องกันและกำจัดความเข้าใจผิดพลาดเกี่ยวกับเรื่องสมาธิและชีวิตของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาได้เป็นอันมาก เช่น ความเข้าใจผิดว่าการบำเพ็ญสมาธิเป็นเรื่องของการถอนตัว ไม่เอาใจใส่ในกิจการของสังคม หรือว่าชีวิตพระสงฆ์เป็นชีวิตที่ปลีกตัวโดยสิ้นเชิง ไม่รับผิดชอบต่อสังคม เป็นต้น ข้อพิจารณาต่อไปนี้อาจเป็นประโยชน์ในการป้องกันและกำจัดความเข้าใจผิดที่กล่าวแล้วนั้น

ก. สมาธิเป็นเพียงวิธีการเพื่อเข้าถึงจุดหมาย ไม่ใช่ตัวจุดหมาย ผู้เริ่มปฏิบัติอาจต้องปลีกตัวออกไป มีความเกี่ยวข้องกับชีวิตสังคมน้อยเป็นพิเศษ เพื่อการปฏิบัติฝึกอบรมช่วงพิเศษระยะเวลาหนึ่ง แล้วจึงออกมามีบทบาทในทางสังคมตามความเหมาะสมของตนต่อไป อีกประการหนึ่ง การเจริญสมาธิโดยทั่วไปก็มิใช่จะต้องมานั่งเจริญอยู่ทั้งวันทั้งคืน และวิธีปฏิบัติก็มีมากมายเลือกใช้ได้ตามความเหมาะสมกับจริยา เป็นต้น

ข. จะเห็นได้จากหลักฐานเช่นที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ในหลักสติปัฏฐาน 4 เป็นต้นว่า บุคคลบางคน อาจใช้เวลาปฏิบัติตามหลักสติปัฏฐาน 4 นั้นอย่างจริงจังต่อเนื่องกัน เป็นเวลาเพียง 7 วันเท่านั้น ก็บรรลุอรหัตตผลได้ สำหรับ

---

[59] ขุ.ปฏิ. 31/225/277.

ท่านที่สำเร็จผลเช่นนี้แล้ว การใช้สมาธิต่อจากนั้นไปตามปกติก็คือ เพื่อประโยชน์ในข้อทิฏฐธรรมสุขวิหาร ส่วนเวลาที่เหลืออยู่มากมายในชีวิต ก็ย่อมสามารถใช้ให้เป็นไปตามพุทธพจน์ที่มีเป็นหลักมาตั้งแต่ดั้งเดิม คือ"จรถ ภิกฺขเว จาริกํ พหุชนหิตาย พหุชนสุขาย ภิกษุทั้งหลาย จงจาริกไปเพื่อประโยชน์สุขของพหุชน"

ค. การดำเนินปฏิปทาของพระสงฆ์ขึ้นต่อความถนัด ความเหมาะสมของลักษณะนิสัย และความพอใจส่วนตนด้วย บางรูปอาจพอใจและเหมาะสมที่จะอยู่ป่า บางรูปถึงอยากไปอยู่ป่า ก็หาสมควรไม่ มีตัวอย่างที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงอนุญาตให้ภิกษุบางรูปไปปฏิบัติธรรมในป่า[60] และแม้ภิกษุที่อยู่ป่า ในทางพระวินัยของสงฆ์ ก็หาได้อนุญาตให้ตัดขาดจากความรับผิดชอบทางสังคม โดยสิ้นเชิงอย่างฤาษีชีไพรไม่

ง. ประโยชน์ของสมาธิและฌานที่ต้องการในพุทธธรรม ก็คือภาวะจิตที่เรียกว่า "นุ่มนวล ควรแก่การงาน" ซึ่งจะนำมาใช้เป็นที่ปฏิบัติการของปัญญาต่อไปดังกล่าวแล้ว ส่วนการใช้สมาธิและฌานเพื่อประโยชน์อื่นจากนี้ ถือเป็นผลได้พิเศษ และบางกรณีกลายเป็นเรื่องไม่พึงประสงค์ ซึ่งพระพุทธเจ้าไม่ทรงสนับสนุน ตัวอย่างเช่นผู้ใดบำเพ็ญสมาธิเพื่อต้องการอิทธิปาฏิหาริย์ นั้นชื่อว่าตั้งความดำริผิด อิทธิปาฏิหาริย์นั้นอาจก่อให้เกิดผลร้ายได้มากมาย เสื่อมได้ และไม่ทำให้บรรลุจุดหมายของพุทธธรรมได้เลยส่วนผู้ใดปฏิบัติเพื่อจุดหมายทางปัญญา ผ่านทางวิธีสมาธิ และได้อิทธิปาฏิหาริย์ด้วย ก็ถือว่าเป็นความสามารถพิเศษไปอย่างไรก็ดี แม้ในกรณีปฏิบัติด้วยความมุ่งหมายที่ถูกต้อง แต่ตราบใดที่ยังไม่บรรลุจุดหมาย การได้ปาฏิหาริย์ย่อมเป็นอันตรายได้เสมอ เพราะเป็นเหตุให้เกิด

---

[60] องฺ.ทสก. 24/99/163.

ความหลงเพลิน และความติดหมกมุ่น ทั้งแก่ตนและคนอื่น และอาจเป็นเหตุพอกพูนกิเลสจนถ่วงให้ดำเนินต่อไปไม่ได้ พระพุทธเจ้าแม้จะทรงมีอิทธิปาฏิหาริย์มากมาย แต่ไม่ทรงสนับสนุนการใช้อิทธิปาฏิหาริย์ เพราะไม่ใช่วิถีแห่งปัญญาและความหลุดพ้นเป็นอิสระตามพุทธประวัติจะเห็นว่าพระพุทธเจ้าทรงใช้อิทธิปาฏิหาริย์ในกรณีเพื่อระงับอิทธิปาฏิหาริย์ หรือเพื่อระงับความอยากในอิทธิปาฏิหาริย์

จ. สำหรับท่านผู้ฝึกอบรมก้าวหน้าไปในมรรคแล้ว หรือสำเร็จบรรลุจุดหมายแล้ว มักนิยมใช้การเจริญสมาธิขั้นฌาน เป็นเครื่องพักผ่อนอย่างสุขสบายในโอกาสต่าง ๆ เช่น พระพุทธองค์เอง แม้จะเสด็จจาริกสั่งสอนประชาชนจำนวนมาก เกี่ยวข้องกับคนทุกชั้นวรรณะ และทรงปกครอง คณะสงฆ์หมู่ใหญ่ แต่ก็ทรงมีพระคุณสมบัติอย่างหนึ่ง คือ ฌายี และ ฌานสีลี[61] หมายความว่า ทรงนิยมฌาน ทรงพอพระทัยในฌานแทนการพักผ่อนอย่างธรรมดาในโอกาสว่าง เช่นเดียวกับพระสาวกเป็นอันมาก อย่างที่เรียกว่าทิฏฐธรรมสุขวิหาร คือ เพื่อการอยู่เป็นสุขในปัจจุบัน ที่ปรากฏว่าทรงปลีกพระองค์ไปอยู่ในที่สงัดเป็นเวลานาน ๆ ถึง 3 เดือน[62] เพื่อเจริญสมาธิก็เคยมี และการนิยมหาความสุขจากฌานนี้ บุคคลใดจะทำแค่ไหนเพียงใดย่อมเป็นเสรีภาพส่วนบุคคล แต่หากความติดชอบมากนั้นกลายเป็นเหตุละเลยความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ย่อมถูกถือเป็นเหตุตำหนิได้ ถึงแม้จะเป็นความติดหมกมุ่นในขั้นประณีต อีกทั้งระบบชีวิตของพระภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนาว่าตามหลักบทบัญญัติในทางวินัย ย่อมถือเอาความรับผิดชอบต่อส่วนรวมเป็นหลักสำคัญ ความเจริญรุ่งเรืองก็ดี ความเสื่อมโทรมก็ดี ความตั้งอยู่ได้และ

---

[61]ม.มู.12/82/54.

[62]พระราชวรมุนี(ประยุทธ์ ปยุตฺโต), <u>พุทธธรรม</u> (ฉบับปรับปรุงและขยายความ), หน้า 839.

ไม่ได้ก็ดีของคณะสงฆ์ ย่อมขึ้นอยู่กับความเอาใจใส่รับผิดชอบต่อส่วนรวมนั้นเป็นข้อสำคัญด้วย สำหรับพระพุทธเจ้าและท่านที่ปฏิบัติถูกต้อง สมาธิย่อมช่วยเสริมการบำเพ็ญกิจเพื่อพหูชน

จึงกล่าวได้ว่า สมถภาวนา เป็นหลักปฏิบัติที่มีอำนาจส่งผลอย่างสูงสุดให้ได้บรรลุเพียงฌานและอภิญญา สำเร็จเป็น"ฌานลาภีบุคคล" และ"อภิญญาลาภีบุคคล" เท่านั้น[63]

ส่วนวิปัสสนาภาวนา ก็คือหลักการบำเพ็ญเพื่อให้เกิดภาวนามยปัญญาสามารถเห็นขันธ์ 5 หรือรูปนามเป็นพิเศษ โดยอาการต่าง ๆ ซึ่งเป็นไปด้วยอำนาจแห่งพระไตรลักษณ์ คือ อนิจจลักษณะ ทุกขลักษณะ และอนัตตลักษณะ และในการบำเพ็ญนั้น ผู้บำเพ็ญจะต้องกระทำให้ติดต่อกันไปโดยไม่ขาดสายจึงจะได้ผล คือ สามารถจะตัดกิเลสเป็นชั้นไปตามภูมิที่ตนได้บรรลุ คือ โลกุตตรภูมิทั้ง 4 อัน ได้แก่

- โสดาปันนโลกุตตรภูมิ
- สกทาคามีโลกุตตรภูมิ
- อนาคามีโลกุตตรภูมิ
- อรหัตตโลกุตตรภูมิ

ในที่สุดด้วยอำนาจแห่งการบำเพ็ญวิปัสสนาภาวนานี้ ผู้บำเพ็ญจะมีโอกาสได้บรรลุพระอรหัตตผล สำเร็จเป็นพระอรหันตอริยบุคคลในพระบวรพุทธศาสนา ซึ่งเป็นโลกุตตรภูมิชั้นสุดท้าย[64]

---

[63]พระศรีวิสุทธิโสภณ, <u>ภาวนาทีปนี</u>, หน้า 192.

[64]เรื่องเดียวกัน, หน้า 217, 220.

อานิสงส์ของบุญโดยองค์รวม

ผลของบุญย่อมหลั่งไหลไปรวมอยู่ที่ผู้บำเพ็ญ เหมือนแม่น้ำน้อยใหญ่ทั้งหลายไหลลงไปรวมอยู่ในมหาสมุทร เรียกว่าอานิสงส์ของบุญมีลักษณะอยู่ 4 ประการ คือ

1. อานุภาพ บุญฤทธิ์ที่ส่งเสริมผู้บำเพ็ญบุญให้เป็นที่นิยมนับถือของมวลชน โดยจูงใจมวลชนเมื่อได้พบเห็นผู้มีบุญให้เกิดความชื่นชมนิยมนับถือ พึงเห็นในพุทธพจน์ที่ตรัสกับนายนันทิยะว่า "บุญย่อมยินดีรับรองผู้ทำบุญ เช่นเดียวกับญาติมิตรสหายยินดีรับรองญาติที่อยู่แรมนานมาแต่ไกลโดยความสวัสดี"

2. อภินิหาร อำนาจของบุญที่เชิดชูผู้บำเพ็ญขึ้นเป็นอัจฉริยะบุคคลบันดาลให้มีผู้คนบรบมือไหว้หรือยกนิ้วให้ว่าเป็นคนมีน้ำหนัก น่าเคารพยำเกรง สมควรแก่การบูชายกย่อง อำนาจบุญนี้นับเป็นอิทธิพลจูงใจคนให้ชื่นชมยินดี ดังในพุทธพจน์ที่ตรัสกับจิตตคฤหบดีว่า "บุคคลมีศรัทธาสมบูรณ์ด้วยศีล เอิบอิ่มด้วยยศและโภคสมบัติจะไปในถิ่นใด ๆ ย่อมมีผู้เคารพบูชาในถิ่นนั้น ๆ"

3. สิริสมบัติ สมบัติคือมิ่งขวัญสง่าราศีดีเด่นเป็นพิเศษที่เกิดแต่บุญ เป็นเสน่ห์ ดึงดูดจิตใจคนให้เข้าหาผู้มีบุญ

4. วาสนา กิริยาที่จิตใจอยู่แรมนานกับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง จนคุ้นเคยเกิดสันดานสืบต่อมาเรียกว่า วาสนา ส่วนกิริยาที่จิตใจอยู่แรมนานกับความดีจนคุ้นเคยติดสันดานดีสืบต่อมา เรียกว่า บุญวาสนา คนมีบุญวาสนา แม้เกิดในถิ่นไม่เจริญบุญวาสนาก็จะช่วยส่งให้ไปอยู่ในถิ่นเจริญ มีการศึกษาดี มีตำแหน่งหน้าที่การงานสูงส่ง ละทิ้งเพื่อน ๆ ไว้ให้คงย่ำโคลนอยู่ตามเดิม เขาเป็นเหมือนม้าฝีเท้า

ดี ทิ้งม้าฝีเท้าเลวไปเสีย นี้คืออานิสงส์ของบุญบารมี คนจะแข่งอะไรแข่งได้ แข่งไม่ได้ก็แต่บุญวาสนา[65]

อนึ่ง พระพุทธเจ้าได้สรรเสริญเรื่องอานุภาพแห่งบุญไว้ว่า

1. ขุมทรัพย์คือบุญ ย่อมให้สมบัติอันน่าใคร่ทุกอย่างแก่ทวยเทพและมนุษย์ ผลใด ๆ ก็ตามที่เทวดาและมนุษย์ปรารถนา ผลนั้น ๆ ย่อมสำเร็จมาจากบุญทั้งสิ้น

2. ความมีผิวพรรณงาม ความมีเสียงไพเราะ ความมีทรวดทรงสมส่วน ความมีรูปสวย ความยิ่งใหญ่ ความมีบริวารมากผลทั้งหมดนี้ก็ได้ด้วยขุมทรัพย์คือบุญ

3. ความเป็นใหญ่ในประเทศ(ปเทสรชฺช) ความเป็นอิสระและความเป็นพระเจ้าจักรพรรดิอันเป็นที่รักที่ต้องการ ตลอดถึงความเป็นพระราชาในหมู่เทพทั้งหมดนี้ก็สำเร็จด้วยบุญ

4. มนุษย์สมบัติ สวรรค์สมบัติ ตลอดถึงนิพพานสมบัติ ก็สำเร็จได้ด้วยบุญเหมือนกัน

5. ความเป็นผู้ได้ความชำนาญในวิชชา และวิมุติเพราะได้อาศัยมิตรที่ดีและประกอบความเพียรด้วยปัญญาอันแยบยล นี้ก็สำเร็จด้วยบุญ

6. ปฏิสัมภิทา วิโมกข์ สาวกบารมี ปัจเจกโพธิและพุทธภูมิย่อมสำเร็จด้วยบุญ ดังนี้[66]

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสกับภิกษุทั้งหลายในเมตตสูตรว่า เธอทั้งหลายอย่ากลัวบุญเลย คำว่าบุญ ๆ นี้ เป็นชื่อของความสุข เราย่อมรู้ชัดซึ่งผลแห่งบุญอัน

---

[65]ชัยวัฒน์ อัตพัฒน์, <u>หลักพุทธศาสนา</u>, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2525), หน้า 173-174.

[66]วศิน อินทสระ, <u>สาระสำคัญแห่งมงคล 38</u>, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณาคาร, 2514), เล่ม 1, หน้า 131-132.



น่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ ที่เราเสวยแล้วตลอดกาลนาน เราเจริญเมตตาจิตตลอด 7 ปี ครั้นเราเจริญเมตตาจิตตลอด 7 ปีแล้ว ไม่ได้กลับมายังโลกนี้ตลอด 7 สังวัฏฏวิวัฏฏกัป ได้ยินว่า เมื่อโลกเสื่อม(ถูกไฟไหม้) เราเข้าถึงพรหมโลกชั้นอาภัสสรา เมื่อโลกเจริญ เราย่อมเข้าถึงวิมานพรหมอันว่างเปล่า ได้ยินว่า ในวิมานพรหมนั้น เราเป็นพรหม เป็นท้าวมหาพรหม เป็นใหญ่ ใคร ๆ ครอบงาไม่ได้ มีความเห็นแน่นอน มีอำนาจเต็ม เป็นท้าวสักกะผู้เป็นใหญ่แห่งทวยเทพ 36 ครั้ง เป็นพระเจ้าจักรพรรดิตั้งอยู่ในธรรม เป็นธรรมราชามีสมุทรทั้ง 4 เป็นขอบเขต ผู้ชนะสงคราม มีชนบทถึงความมั่นคงถาวร ประกอบด้วยรัตนะ 7 ประการ รัตนะ 7 ประการนี้ของเรานั้น คือ จักรแก้ว ช้างแก้ว ม้าแก้ว แก้วมณี นางแก้ว คฤหบดีแก้ว ขุนพลแก้วเป็นที่ 7 อนึ่ง เราเคยมีบุตรมากกว่าพันคน ล้วนแต่เป็นคนกล้าหาญชาญชัย ย่ำยีข้าศึกได้ เรานั้นครองปฐพีมณฑลนี้ อันมีมหาสมุทรเป็นขอบเขตโดยธรรม ไม่ต้องใช้อาชญา ไม่ต้องใช้ศัสตรา สั่งสอนคนในปฐพีมณฑลนั้นโดยธรรมสม่ำเสมอ ไม่ผลุนผลัน ครั้นได้เสวยราชในปฐพีมณฑลนี้โดยธรรมแล้ว ได้เกิดในตระกูลมั่งคั่ง มีทรัพย์สมบัติมากมาย ทั้งบริบูรณ์พร้อมด้วยรัตนะ 7 ประการ อันอำนวยความประสงค์ให้ทุกอย่าง ฐานะดังที่กล่าวมานี้ พระพุทธเจ้าทั้งหลายผู้สงเคราะห์ประชาชาวโลกทรงแสดงไว้ดีแล้ว[67] ดังนี้เป็นต้น

อานิสงส์ของบุญบารมีทั้งปวงนี้ รวมเรียกว่าบุญสมบัติ ซึ่งมีอานุภาพ อภินิหาร ศิริสมบัติและบุญวาสนา เป็นลักษณะอยู่ในตัวเอง เมื่อบุคคลได้ฝังขุมทองคือกองบุญไว้แล้ว หวังจะมีอานุภาพ มีอภินิหาร มีศิริสมบัติและมีบุญวาสนาก็จะมีได้สมความปรารถนา เป็นประหนึ่งว่าเราก่อไฟให้ติดเชื้อเพลิงเกิดแสงสว่างไสวขึ้นให้เราเห็นแสงสว่างแห่งชีวิต ดังนั้น พระพุทธเจ้าจึงตรัสว่า

---

[67]องฺ.สตฺตก. 23/62/73.

ความมีบุญที่ได้ทำไว้ก่อนนั้น เป็นมงคลสูงสุด เพราะบุญเป็นเหตุเกิดแห่งอานิสงส์ อำนวยให้ผู้บำเพ็ญประสบมนุษย์สมบัติ สวรรค์สมบัติและนิพพานสมบัติได้สมประสงค์จำนงหมาย เพื่อความชัดเจนในเรื่องผลแห่งบุญยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงขอสรุปเป็นข้อ ๆ ดังนี้

1. อเชยฺยํ ใครจะมาแย่งไปไม่ได้
2. อนุคามินี ติดตามตนไปทุกฝีก้าว
3. เอติ อาทาย คจฺฉติ ละร่างนี้ไปแล้ว ยังสามารถติดตามไปในที่ตนเกิดอีกด้วย
4. อสาธารณ ไม่ทั่วไปแก่คนอื่น ใครทำใครได้เหมือนกับอาหาร ใครกินก็อิ่มเอง จะกินแทนกันไม่ได้
5. อโจรหรณ โจรลักไม่ได้ ไฟไหม้ไม่ได้
6. สัพพกามททํ ให้สมบัติที่เราต้องการได้ทุกอย่าง
7. ยํ ยํ เทวาภิปตฺเถนฺติ เทวดาและมนุษย์ปรารถนาสิ่งใด ๆ ได้สิ่งนั้น ๆ ตามปรารถนา
8. สุวณฺณตา มีผิวพรรณงามก็เพราะบุญ
9. สุสรตา มีเสียงไพเราะก็เพราะบุญ
10. สุสณฺฐานํ มีทรวดทรงงามก็เพราะบุญ
11. สุรูปตา มีรูปสวยก็เพราะบุญ
12. อธิปจฺจํ ได้เป็นใหญ่ก็เพราะบุญ
13. ปริวาโร มีบริวารซื่อสัตย์จงรักภักดีก็เพราะบุญ
14. ปเทสรชฺชํ ได้เป็นพระราชา เป็นใหญ่ เป็นประธานในประเทศหนึ่ง ๆ ก็เพราะบุญ
15. อิสฺสริยํ ได้อิสริยยศก็เพราะบุญ
16. จกฺกวตฺติ ได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิก็เพราะบุญ
17. เทวรชฺชมฺปิ ได้เป็นพระราชาในเทวดาก็เพราะบุญ

18. มานุสิกา ได้มนุษย์สมบัติก็เพราะบุญ

19. เทวโลเก ได้สวรรค์สมบัติก็เพราะบุญ

20. นิพพานสมฺปตฺติ ได้นิพพานสมบัติก็เพราะบุญ

21. มิตฺตสมฺปทมาคมฺม ได้เพื่อนดี ได้มิตรดีก็เพราะบุญ

22. วิชฺชาวิมุตฺติ ได้วิชา วิมุตติ ก็เพราะบุญ

23. ปฏิสมฺภิทา แตกฉานในปฏิสัมภิทา 4 ก็เพราะบุญ

24. วิโมกฺขา ได้วิโมกข์ 3 วิโมกข์ 8 ก็เพราะบุญ

25. สาวกปารมี ได้เป็นสาวกของพระพุทธเจ้าก็เพราะบุญ

26. ปจฺเจกโพธิ ได้เป็นพระปัจเจกพุทธเจ้าก็เพราะบุญ

27. พุทฺธภูมิ ได้เป็นพระพุทธเจ้าก็เพราะบุญ

28. สุขานิ นิทานิ บุญเป็นต้นเหตุของความสุขทุกอย่าง

29. สมฺปตฺตีนิ บุญเป็นรากเหง้าเค้ามูลของสมบัติทั้งปวง

30. โภคานิ ปติฏฺฐา บุญเป็นที่ตั้งอาศัยของโภคะทั้งปวง

31. วิสมคตสฺส ตาณํ บุญเป็นเครื่องป้องกันสำหรับบุคคลผู้เดินทางอยู่ในวัฏฏสงสาร

32. ทานสทิโส อวสฺสโย ที่พึ่งอาศัยเช่นกับบุญมีทานเป็นต้นไม่มี

33. สีหาสนสทิสํ บุญเป็นเช่นกับที่อยู่ของพระยาราชสีห์

34. มหาปฐวีสทิสํ บุญเป็นเช่นกับพื้นแผ่นดินใหญ่ เพราะเป็นที่พึ่งพาอาศัยของมวลมนุษย์และสรรพสัตว์ทุกจำพวก

35. รชฺชุสทิสํ บุญเป็นเช่นเชือก เพราะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวของใจ

36. นาวาสทิสํ บุญเป็นเช่นเรือ เพราะพาข้ามโอฆสงสารอันแสนทุรกันดาร

37. สงฺคามสูโร บุญเป็นเช่นกับบุคคลผู้แกล้วกล้าในสงคราม

38. สุสงฺขตนคร์ บุญเป็นเช่นกับพระนครที่บุคคลตกแต่งดีแล้ว

39. ปทุมสทิสํ บุญเป็นเช่นกับดอกปทุม เพราะหอม และไม่เปรอะเปื้อนด้วยของสกปรก

40. อคฺคสทิสํ บุญเป็นเช่นไฟ เพราะเผาบาปให้หมดไป

41. อาสีวิสสทิสํ บุญเป็นเช่นกับอสรพิษ เพราะกัดบาปออกทิ้ง

42. สีหสทิสํ บุญเป็นเช่นกับพระยาราชสีห์ เพราะทำให้องอาจกล้าหาญ

43. เสตวสภสทิสํ บุญเป็นเช่นกับโคอุสุภราช เพราะประเสริฐวิเศษสุด

44. หตฺถีสทิสํ บุญเป็นเช่นกับพระยาช้าง เพราะมีกำลังมาก

45. วลาหอสฺสราชสทิสํ บุญเป็นเช่นกับม้าวลาหกตัวประเสริฐเพราะพาข้ามวัฏฏสงสารได้อย่างรวดเร็วดุจม้าอัสดร ม้าอาชาไนย ซึ่งมีฝีเท้าดี ฉะนั้น

46. คตมคฺคํ บุญเป็นหนทางที่นักปราชญ์ได้เดินไปแล้ว

47. พุทฺธวํสํ บุญเป็นวงศ์ของพระพุทธเจ้าทุก ๆ พระองค์

เอวํ มหตฺถิกา เอสา ยทิทํ ปุญฺญสมฺปทา

บุญดี มีประโยชน์ มีอานิสงส์ มีผลอันยิ่งใหญ่ไพศาล ดังที่ได้บรรยายมานี้

ตสฺมา ธีรา ปสํสนฺติ ปณฺฑิตา กตปุญฺญตํ.

เพราะฉะนั้น นักปราชญ์ผู้มีปัญญาทั้งหลาย จึงพากันยกย่อง พากันสรรเสริญบุญ และบุคคลผู้ที่ได้ทำบุญไว้แล้วว่าเป็นผู้เลิศ เป็นผู้ประเสริฐ เป็นผู้ถือเอาแต่แก่น[68]

---

[68]พระเทพสิทธิมุนี(โชดก ป.ธ.9), บุญจัดสรร,(กรุงเทพมหานคร : คณะศิษยานุศิษย์จัดพิมพ์, 2530), หน้า 4-9.



บุญเป็นมงคลอันสูงสุดดังนี้ คือ

1. บุญอำนวยประโยชน์อันยิ่งใหญ่ไพศาลให้แก่บุคคล ผู้ได้ทำไว้ทั้งใน โลกนี้ โลกหน้า จนกระทั่งถึงพระนิพพาน

2. เป็นมหากุศลมีผลอันล้ำเลิศนำให้เกิดแต่ความสวัสดี ในที่ทุกสถาน และในกาลทุกเมื่อ

3. เป็นเสบียงทั้งภพนี้และภพหน้า ในเมื่อยังไม่ถึงพระนิพพาน

4. เป็นเหตุเป็นปัจจัยให้บุคคลได้ประสบพบแต่ความสุข ความเจริญ งอกงาม ไพบูลย์ นานาประการ

5. จัดสรรปันแบ่งให้บุคคลได้สมบัติ 3 ประการ คือ มนุษย์สมบัติ สวรรค์ สมบัติ นิพพานสมบัติ[69]

ลักษณะของคนมีบุญ

ลักษณะที่จะกล่าวต่อไปนี้ เป็นลักษณะของจิตที่ดีงาม หรือจิตของ บุคคลที่มีบุญอันทำไว้มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง จิตของบุคคลที่บริจาคทาน รักษา ศีล และเจริญภาวนา อยู่เป็นนิตย์ ตั้งแต่ระดับสามัญจนถึงขั้นสูงสุด คือ จิต ของพระอรหันต์ ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1. ตั้งมั่น เช่น แน่วแน่ อยู่ตัว ทรงตัวเรียบสม่ำเสมอ ไม่หวั่นไหว ไม่ วอกแวก ไม่พล่าน ไม่ส่าย

---

[69] เรื่องเดียวกัน, หน้า 9-10.

2. บริสุทธิ์ ผ่องใส เช่น ปราศจากสิ่งมัวหมอง ไม่ขุ่นมัวไม่เศร้าหมอง ไร้ฝ้า เกลี้ยงเกลา ผุดผ่อง แจ้มจ้า สว่างไสว

3. โปร่งโล่งเป็นอิสระ เช่นไม่ติดข้อง ไม่คับแคบ ไม่ถูกจำกัดขัดขวาง ไม่ถูกกดทับ หรือบีบคั้น ไม่อึดอัด กว้างขวาง ไร้เขตแดน

4. เหมาะแก่การใช้งาน เช่น นุ่มนวล อ่อนละมุ่น เบาสบาย ไม่หนัก คล่องแคล่ว ทนทาน ไม่เปราะ ไม่กระด้าง ซื่อตรง ไม่เอนเอียง ไม่คดงอ ไม่บิดเบือน ไม่เฉไฉ

5. สงบสุข เช่น ผ่อนคลาย เรียบสงบ ไม่เครียด ไม่คับแค้น ไม่เดือดร้อนไม่กระสับกระส่ายหรือทุรนทุราย ไม่ขาดแคลน ไม่หิวโหย เอิบอิ่ม เป็นต้น[70]

นับว่าเป็นลักษณะของจิตใจที่สมบูรณ์ มีสุขภาพดี ไร้มลทินโทษ มีความเมตตา กรุณา มีสติ มีปัญญา มีความไม่โลภ เย็นกายเย็นใจ ไม่เครียด ไม่กระสับกระส่าย เบิกบานยินดี บันเทิงใจ เป็นอาทิ จริงอยู่แม้ว่า พระอรหันต์จะละบุญและบาปได้แล้วก็ตาม แต่ลักษณะจิตใจ หรือกิริยาอาการที่ท่านแสดงออก ก็เป็นลักษณะของจิตดังที่กล่าวแล้ว

<u>ผลของบุญในคริสตศาสนา</u>

ชาวคริสต์มีความเชื่อว่า ในชาติหน้ามีสวรรค์(อาณาจักรพระเจ้า)สำหรับผู้ทำความดี และมีนรก สำหรับผู้ทำความชั่วเอาไว้ หลังจากได้รับการพิพากษา

---

[70]พระราชวรมุนี(ประยุทธ์ ปยุตฺโต), <u>พุทธธรรม</u>(ฉบับปรับปรุงและขยายความ), หน้า 165-166.

จากพระเจ้าในวันสิ้นโลก[71]

อาณาจักรแห่งพระเจ้า (Kingdom of God) คือ สรวงสวรรค์ สถานที่ซึ่งผู้เลื่อมใส ศรัทธาในพระเจ้าอย่างแท้จริงและปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระองค์เท่านั้น จะมีโอกาสขึ้นไปรวมกับพระองค์ ณ สถานที่แห่งนั้น ไม่มีร้อน ไม่มีหนาว ไม่มีกลางวัน ไม่มีกลางคืน ไม่มีเวลา ไม่ต้องกินอาหาร (อิ่มทิพย์) ไม่มีเกิด แก่ เจ็บ ตาย มีแต่ความร่มรื่น และสุขสงบ เรียกว่า"ชีวิตนิรันดร"[72]

<u>อาณาจักรพระเจ้า</u>

เมื่อพระเยซูเจ้าทรงเริ่มออกเทศนา พระองค์ตรัสว่า"ครบกำหนดเวลาแล้ว อาณาจักรพระเจ้าใกล้เข้ามาแล้ว จงกลับใจและเชื่อพระวรสารเถิด !" คำว่า "อาณาจักร" ทำให้เรานึกไปถึงดินแดนอะไรสักแห่งที่มีทุ่งกว้าง มีแม่น้ำ ภูเขา มีเมือง มีผู้ครอง เป็นต้น "อาณาจักรพระเจ้า" ก็เป็น"ดินแดน"เหมือนกัน เป็นดินแดนกว้างใหญ่ไพศาล เป็น"ดินแดนที่ยังมิได้สำรวจ" และเป็นดินแดนลึกลับมหัศจรรย์ดินแดนดังกล่าว ได้แก่ จักรวาล ทั้งสิ้นและสรรพสิ่งที่พระเจ้าทรงสร้างมา แต่เหนือสิ่งอื่นใด "อาณาจักรพระเจ้า" ได้แก่บุคคล คือ พระบิดาซึ่งทรงเป็นผู้สร้าง พระบุตรซึ่งทรงเป็นพระเจ้าและมนุษย์ พระจิตผู้บันดาลชีวิตและมนุษย์เราทุกคนที่พระเจ้าทรงเชิญให้เข้าร่วมส่วนชีวิตของพระองค์เอง[73]

---

[71]สุเมธ เมธาวิทยากูล, <u>ศาสนาเปรียบเทียบ,</u> พิมพ์ครั้งที่ 1, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2525), หน้า 161.

[72]มนต์ ทองชัตร, <u>4 ศาสนาสำคัญของโลกปัจจุบัน,</u> พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2530), หน้า 124.

[73]มาระโก 1/15.

ด้วยเหตุนี้ พระเยซูเจ้า จึงตรัสว่า อาณาจักรพระเจ้าเปรียบได้กับพระมหากษัตริย์พระองค์หนึ่ง ซึ่งจัดงานวิวาหมงคลราชบุตร และตรัสกับราชบริพารว่า งานมงคลพร้อมแล้ว จงไปตามทางสี่แยกพบผู้ใดไม่ว่า ให้เชิญมาในงานนี้เถิด ฝ่ายราชบริพารก็แยกย้ายกันไปตามถนนหนทาง รวบรวมทุกคนที่พบไม่เลือกว่าไพร่ผู้ดี ดังนั้น ห้องพระโรงก็เต็มไปด้วยคนที่มากินเลี้ยง

การเลี้ยง คือสัญลักษณ์ของการฉลองใหญ่ ซึ่งมนุษย์ทุกคนได้รับเชิญให้ไปร่วมในสวรรค์ตลอดนิรันดร ณ ที่นั้นจะมีแต่ความยินดีและชีวิต ความยินดี ชีวิตและความรักตลอดนิรันดรนี่แหละ คือ อาณาจักรพระเจ้า[74]

<u>อาณาจักรพระเจ้าคือสัมพันธภาพ</u>

ประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ คือ ประวัติศาสตร์ของอาณาจักรพระเจ้า เพราะเรื่องราวในประวัติศาสตร์ มิใช่เรื่องราวของมนุษย์อย่างเดียว แต่พระเจ้าทรงเกี่ยวข้องด้วยในทุกเหตุการณ์ พระองค์ทรงทำทุกสิ่งร่วมกับมนุษย์เพื่อนำมนุษย์ไปสู่จุดหมายนิรันดร

มนุษย์มิได้เผชิญชีวิตตามลำพัง พระเจ้าทรงอยู่กับมนุษย์ตลอดเวลา ดังนั้นพระองค์จึงทรงมีสัมพันธภาพกับมนุษย์ เมื่อพระเยซูเจ้าเสด็จมาในโลก พระองค์ได้ทรงขยายสัมพันธภาพนั้นกับมนุษย์ทุกคนที่อยากรับ ทั้งนี้ด้วยพระมหาทรมานการสิ้นพระชนม์และการเสด็จกลับคืนชีพของพระองค์นี่แหละ คือ พระวรสาร ซึ่งแปลว่า ข่าวดี ที่พระเยซูเจ้าทรงนำมายังโลก ผู้ที่กลับใจมาเชื่อในพระองค์ และ

---

[74]มัทธิว 22/2-10.

ลงมือล้างบาป ก็จะได้รับการอภัยบาป และสามารถกลายเป็นบุตรของพระเจ้า มีสภาพเหมือนพระองค์ สามารถรักแบบพระองค์และ"ครองราช" ร่วมกับพระองค์ในการเป็นเจ้าผู้ครองตนเองและจักรวาลทั้งสิ้น ศาสนาคริสต์มีความเชื่อว่าพระเจ้าทรงสร้างโลกด้วยอานุภาพยิ่งใหญ่ของพระองค์ โลกจึงมีต้นไม้ ปลา นก และสัตว์ประเภทต่าง ๆ จึงเรียกว่า"โลกแห่งชีวิต" จากนั้นพระเจ้าทรงสร้างมนุษย์ ซึ่งมีความคิด รู้จักใคร่ครวญ มีน้ำใจอิสระมีวัฒนธรรมและอารยธรรม นี่คืออีกระดับหนึ่งซึ่งขนานว่า "โลกแห่งความคิด" แต่ก็ยังไม่ใช่ระดับสูงสุด เพราะที่เหนือกว่าระดับความคิด คือระดับความรัก ซึ่งโลกยังไม่มี เพราะมนุษย์ไม่สามารถนำความรักมาสู่โลกได้ มนุษย์ยังเป็นกบฏต่อพระผู้สร้าง และกำลังทำลายตัวเองอยู่ในความเห็นแก่ตัว และแล้วพระเยซูเจ้าพระบุตรสุดที่รักของพระบิดาเจ้าก็เสด็จมาในโลก ทรงนำการอภัยมาให้มนุษย์ ทรงช่วยมนุษย์ให้เป็นอิสระจากความเห็นแก่ตัว ทรงประทานความสามารถที่จะรักโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน ที่จะยอมพลีตนเองเพื่อผู้อื่น และอยู่ร่วมกับเพื่อนมนุษย์และพระเจ้าอย่างสันติ นี่คือโลกแห่งความรัก หรือ" โลกแห่งพระคริสตเจ้า"ที่ใดมีความรักที่เสียสละ ไม่เห็นแก่ตัว ที่นั่น คือจุดเริ่มของพระศาสนจักร พระจิตกำลังทรงทำงานอยู่ที่นั่น แสดงว่าที่นั่น มนุษย์กำลังเป็นมนุษย์สมบูรณ์ขึ้น อันหมายถึงการพัฒนาอาณาจักรของพระคริสตเจ้า ซึ่งเป็นอาณาจักรแห่งความยุติธรรม และสันติภาพ อาณาจักรแห่งความรัก ความจริง และชีวิต หากมนุษย์มีความรัก มนุษย์ก็ร่วมกับพระเยซูเจ้าและมนุษย์ผู้มีน้ำใจดีทุกคน ซึ่งเป็นชัยชนะของชีวิตและความรัก[75]

---

[75]ศูนย์อภิบาลเยาวชน, หนทางสวรรค์ เล่ม3, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อัสสัมชัญ, 2529), หน้า 22.

โลกหน้า

พระเยซูเจ้าทรงเชิญทุกคนให้เข้ามาอยู่ในพระศาสนจักร เราได้รับพระพรรชทานของพระเจ้า เพื่อบรรลุถึงความศักดิ์สิทธิ์ได้ก็โดยทางศาสนจักร แต่พระศาสนจักรจะสมบูรณ์เต็มที่ ก็ต่อเมื่อถึงวันที่พระองค์จะเสด็จมาเปลี่ยนโฉมสรรพสิ่ง[76] วันนั้นโลกจักรวาลและทุกสิ่งที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ จะต้องถูกเปลี่ยนโฉมอย่างสมบูรณ์ในองค์พระคริสตเจ้า (พระสังคายนาสากล วาติกันครั้งที่ 2 ธรรมนูญเรื่องพระศาสนจักร ข้อ 48)

ไม่มีใครทราบว่า เมื่อใดจะถึงวันสิ้นพิภพ แต่พระเจ้าทรงเฉลยให้ทราบว่าวันสิ้นพิภพนั้นมีแน่ และโลกจะต้องถูกเปลี่ยนโฉมใหม่หมด พระเจ้าทรงสัญญาว่าพระองค์ได้เตรียมที่อยู่ใหม่และดินแดนใหม่ให้เราแล้ว ดินแดนนั้นเป็นดินแดนที่มีความยุติธรรมและความสุขทุกอย่างที่ใจมนุษย์พึงปรารถนาได้

พระเยซูเจ้าทรงเตือนเราว่า ไม่มีประโยชน์อันใด สำหรับมนุษย์เลย หากเราได้ทั้งจักรวาลเป็นกรรมสิทธิ์ แต่ต้องสูญเสียวิญญาณของตนเอง[77] แต่นี่มิได้หมายความว่า พระองค์ทรงต้องการให้มนุษย์เลิกทำงานหรือเลิกประกอบอาชีพที่กำลังทำอยู่ ตรงกันข้ามพระองค์ทรงต้องการให้ทำหน้าที่ประจำวันต่อไปอย่างขยันขันแข็งกว่าเดิมด้วยซ้ำ แต่ทั้งนี้ต้องไม่ลืมว่าจุดหมายที่แท้จริงนั้นคืออะไร

---

[76] เรื่องเดียวกัน, หน้า 259.

[77] ลูกา 9/25-26.

แท้จริง กิจกรรมทุกอย่างที่ทำ แม้ในสายตามนุษย์อาจจะต่ำต้อยน้อยกว่า แต่หากเป็นกิจกรรมที่ดี และทำเพราะเห็นแก่พระเจ้าแล้ว ย่อมมีคุณค่ามหาศาลใน การช่วยเปลี่ยนโฉมโลกช่วยส่งเสริมศักดิ์ศรีของมนุษย์ ส่งเสริมภราดรภาพและ อิสรภาพ ซึ่งการเปลี่ยนโฉมดังกล่าวจะสมบูรณ์ครบครันในวันสิ้นพิภพ ในวันนั้น โลกที่เปลี่ยนโฉมแล้วจะเป็น "อาณาจักรสากลนิรันดร อาณาจักรแห่งความจริง และชีวิต อาณาจักรแห่งความศักดิ์สิทธิ์และพระหรรษทาน อาณาจักรแห่งความยุติ ธรรม แห่งความรัก และสันติสุข" อาณาจักรดังกล่าวมีอยู่แล้วบนโลกนี้ ในรูปที่ มองเห็นไม่ชัดเจน แต่จะสมบูรณ์ครบครันในวันสิ้นพิภพ วันนั้นพระเยซูเจ้าจะเสด็จ มา และจะทรงมอบอาณาจักรนี้แด่พระบิดา (สังคายนาสากลวาติกัน ครั้งที่ 2 ธรรมนูญเรื่องพระศาสนจักรในโลกปัจจุบัน ข้อ 39)[78]

จึงพอจะกล่าวได้ว่า ผลของบุญในศาสนาคริสต์นั้น คือการได้ชีวิตที่เป็น สุขทั้งในโลกนี้และโลกหน้า แต่ความสุขในโลกนี้ยังไม่ชัดเจนสมบูรณ์ กล่าวคือ ยังไม่จีรังยั่งยืน เป็นความสุขกายสุขใจทั่ว ๆ ไป ที่มนุษย์จะพึงประสบได้ เช่น ความสุขที่เกิดจากการช่วยเหลือเกื้อกูล ความสุขที่เกิดจากความซื่อสัตย์ ความสุข ที่เกิดจากการประกอบอาชีพการงานที่เป็นประโยชน์ตนและผู้อื่น ความสุขที่เกิด จากความรัก ความศรัทธา และการปฏิบัติตามหลักทางศาสนา เป็นต้น ส่วน ความสุขในโลกหน้านั้น เป็นความสุขที่นิรันดร เป็นผลที่เกิดจากการมอบราง วัลอันยิ่งใหญ่จากพระเจ้า รางวัลนี้มิใช่สิ่งตอบแทนด้านวัตถุที่นายมักให้แก่บ่าวแต่ เป็นรางวัลที่พ่อให้กับลูก มนุษย์จะได้เจริญชีวิตร่วมกับพระเยซูเจ้าตลอดไป และ

---

[78]ศูนย์อภิบาลเยาวชน, <u>หนทางสวรรค์ เล่ม 3</u>, หน้า 261.

มีส่วนร่วมในอาณาจักรแห่งความสุขนิรันดร ที่พระองค์ได้ทรงพิชิตมาด้วยการสิ้นพระชนม์ และการกลับคืนชีพของพระองค์[79]

ผู้ที่รับใช้พระองค์อย่างซื่อสัตย์ จะได้รับรางวัลตอบแทน"ร้อยเท่าพันทวี" แม้แต่ในชีวิตนี้ ดังที่พระองค์ได้ทรงเคยสัญญาไว้กับเปโตร[80] มนุษย์ได้รับเชิญให้เข้าไปอยู่ในอาณาจักรพระเจ้า เพื่อทำงานและร่วมทุกข์ร่วมสุขกับพระเยซูเจ้าในโลกนี้ เพื่อจะได้กลับคืนชีพพร้อมกับพระองค์ และมีส่วนร่วมในสิริโรจนาการในสวรรค์ตลอดนิรันดร[81]

<u>ลักษณะในสวรรค์หรืออาณาจักรพระเจ้า</u>

มีพระที่นั่งตั้งอยู่บนสวรรค์และมีท่านองค์หนึ่งประทับบนพระที่นั่ง ท่านองค์นั้นมีลักษณะเหมือนแก้วมณีโชติและทับทิม มีแสงสีรุ้งล้อมรอบพระที่นั่งนั้น ประดุจแก้วบวกมรกต มีผู้อาวุโส 24 ท่าน นั่งบนบัลลังก์ของตน ล้อมรอบพระที่นั่งทุกท่านนุ่งห่มขาว สวมมงกุฎทองคำบนเศียร มีฟ้าแลบ ฟ้าร้อง และเสียงต่าง ๆ ดังออกมาจากพระที่นั่งนั้น มีคบเพลิง 7 ดวง จุดไว้ตรงหน้าพระที่นั่ง คบเพลิงเหล่านี้ คือ ดวงวิญญาณทั้ง 7 ของพระเจ้าตรงหน้าพระที่นั่งเหมือนทะเลแก้วผลึก บริเวณรอบพระที่นั่งทั้ง 2 ข้าง มีสัตว์ 4 ตัว แต่ละตัวมีตารอบด้าน สัตว์ตัวที่หนึ่งเหมือนสิงโต ตัวที่ 2 เหมือนโค ตัวที่ 3 เหมือนมนุษย์ และตัวที่ 4

---

[79]ลูกา 12/35-37.

[80]มาระโก 10/28-30.

[81]ศูนย์อภิบาลเยาวชน, <u>หนทางสวรรค์ เล่ม 3</u>, หน้า 261.

เหมือนนกอินทรีย์ที่กำลังบิน สัตว์ทุกตัวมีปีก 6 ปีก และร้องเสียงดังตลอดเวลาว่า บริสุทธิ์ ๆ พระเจ้าผู้ทรงฤทธานุภาพสูงสุด ผู้ทรงดำรงอยู่มาแต่เก่าก่อน และปัจจุบันและจะเสด็จมาในอนาคต

เมื่อสัตว์ทั้ง 4 ร้องจบไปจบหนึ่ง เทพบริวารทั้ง 24 องค์ ก็ทรุดกายลงถอดมงกุฎ ถวายบังคมและกล่าวถวายสดุดีพระกิตติคุณพระเจ้า ต่อจากนี้ไปจนจบพระคัมภีร์นี้เป็นการแสดงของบรรดาทูตสวรรค์ที่ทำหน้าที่ต่าง ๆ กัน ลักษณะภายในอาณาจักรสวรรค์นี้ เป็นวิวรณ์ของพระเยซูเจ้าได้ทรงประทานแก่ท่าน และท่านได้นำมาเปิดเผยแก่ ยอห์น การแสดงถึงลักษณะในสวรรค์ ดังกล่าวนี้ เป็นเพียงสัญลักษณ์ในรูปแบบของการเปรียบเทียบ ไม่ใช่สภาพจริง อนึ่ง เรื่องของนรกในศาสนาคริสต์นั้น พึงเข้าใจว่าเป็นสภาพที่ตรงกันข้ามกับสวรรค์และไม่ได้กล่าวไว้ละเอียดเหมือนศาสนาอื่น[82]

<u>ความหมายของนักบุญ</u>

นักบุญ คือผู้ที่ปฏิบัติฤทธิกุศลต่าง ๆ ขั้นวีรชนตามพระฉบับและคำสั่งสอนของพระเยซูเจ้า จนได้รับสิริโรจนาการในสวรรค์ และพระศาสนจักรยกย่องอย่างเป็นทางการในโลกนี้[83]

---

[82]สุเมธ เมธาวิทยากูล, <u>ศาสนาเปรียบเทียบ</u>, หน้า 162. และพึงดูใน วิวรณ์ซึ่งสำแดงแก่ท่านยอห์น 4, 2-11.

[83]ศูนย์อภิบาลเยาวชน, <u>หนทางสวรรค์ เล่ม 3</u>, หน้า 83.

นักบุญเป็นผลงานชิ้นเอกของพระเจ้าเป็นตัวอย่างแห่งความรักพระเจ้าและเพื่อนมนุษย์ และเป็นผู้ชักนำมนุษย์ทุกคนไปตามทางแห่งความดี บุคคลจะละม้ายคล้ายคลึงพระเยซูเจ้าและร่วมชีวิตในอาณาจักรของพระองค์ได้ง่ายขึ้นโดยความช่วยเหลือและการเสนอวิงวอนของบรรดานักบุญทั้งหลาย ตัวอย่างของนักบุญมีอิทธิพล ชักนำให้หลายคนเป็นนักบุญไปด้วย เช่น นักบุญอิกนาซิโอ โลโยลาเองได้กลับไปเป็นนักบุญ เพราะได้อ่านชีวประวัติของนักบุญทั้งหลายขณะนอนพักฟื้นในโรงพยาบาล[84]

บรรดานักบุญได้ปฏิบัติความเชื่อ ความไว้ใจและความรักขั้นวีรชน ได้เลือกพระเจ้าเป็นเป้าหมายสูงสุดของชีวิต ได้ยอมทนทุกอย่างเพื่อเห็นแก่พระเจ้าไม่ว่าจะเป็นการเบียดเบียน กางเขน หรือความตาย ท่านได้พยายามสุดความสามารถ เพื่อถวายสิริโรจนาการแด่พระเจ้าและร่วมมือกับพระจิตในการขยายอาณาจักรพระเจ้าในโลกนี้

<u>นักบุญเบเนดิก</u> โดยการกระตุ้นของพระจิต ได้ริเริ่มและแพร่หลายการถวายเกียรติแด่พระเจ้าทางพิธีกรรม

<u>นักบุญดอมินิก</u> และนักบุญฟรังซิสแห่งอัสซีซี ได้เป็นเครื่องมือของพระเจ้าในการชุบชีวิตคริสตชน ซึ่งเสื่อมโทรมในสมัยของท่านด้วยตัวอย่างและด้วยคำเทศนา

<u>นักบุญฟรังซีส เซเวียร์</u> ได้ช่วยให้ชาวอินเดีย และชาวญี่ปุ่นมานับถือพระเจ้าและนำพระนามของพระเยซูเจ้าไปแพร่จนสุดเจ็ดคาบสมุทร

---

[84]อ้างแล้ว, หน้า 84.

พระจิตทรงรื้อฟื้นความรักแบบคริสตชนต่อคนยากจน และคนเจ็บไข้ได้ป่วยโดยทางนักบุญวินเซ็นต์เดอ ปอล และนักบุญยอแซฟ กอตโตแลงโก

นักบุญยวง เดอลาซาล และนักบุญยวง บอสโก เป็นตัวอย่างของนักอบรมในการสอนเยาวชนให้ดำเนินชีวิตคริสตชนอย่างแท้จริง

ส่วนนักบุญองค์อื่น ๆ เช่น นักบุญฟรังซิส เดอ ซาล และนักบุญยวงเวียนเน ได้ใช้เวลาทั้งวันตลอดชีวิตในการฟังแก้บาป และแนะนำวิญญาณให้ไปสู่อาณาจักรพระเจ้า

บรรดาอัครธรรมทูตทุกองค์ ได้เจริญรอยตามพระฉบับของพระอาจารย์เจ้า และได้อุทิศชีวิตทั้งสิ้นเพื่อความรอดของวิญญาณ นักบุญเปาโล กล่าวว่า"ข้าพเจ้ายินดีสละทุกอย่าง แม้กระทั่งตัวข้าพเจ้าเองเพื่อวิญญาณของพวกท่าน"85

นักบุญเหล่านี้ต่างซึ้งในวาจาของนักบุญ ออกัสตินที่ว่า"ถ้าท่านช่วยวิญญาณให้รอดได้ดวงหนึ่ง ท่านก็มั่นใจได้เลยว่า ท่านเองจะรอด"

จึงสรุปได้ว่า นักบุญ คือผู้อุทิศตนเพื่อพระศาสนจักร มีศรัทธาอย่างมั่นคงต่อพระผู้เป็นเจ้า โดยการปฏิบัติตามกฎบัญญัติอย่างเคร่งครัด มีความเสียสละอดทน และยอมพลีชีพของตนได้ เพื่อรักษาความดีงาม ความถูกต้องโดยนึกถึงพระผู้เป็นเจ้าเป็นสำคัญ นักบุญนั้น เป็นได้โดยการปฏิบัติตนในกิจกรรมต่างๆ เพื่อเข้าร่วมชีวิตกับพระผู้เป็นเจ้า เช่นทางศีลศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ เป็นต้น ทุกคนมีสิทธิ์ที่จะเป็นนักบุญได้ ถ้ามีจิตใจมุ่งมั่นและการเป็นนักบุญนี้ เป็นได้ทั้งโดยการแต่งตั้งจากพระศาสนจักรและเป็นเองโดยการปฏิบัติตามกฎบัญญัติแห่งศาสนาด้วยชีวิตและจิตใจดังกล่าวแล้ว

86อ้างแล้ว, หน้า 200.

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยพบว่าคำว่า "บุญ" ในพุทธปรัชญาเถรวาทและปรัชญาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก มีทั้งส่วนที่คล้ายกันและต่างกัน

คำว่า บุญ ในพุทธปรัชญา คือ การทำจิตใจของตนให้บริสุทธิ์สะอาด หรือการทำให้คุณภาพของจิตดีขึ้น เวลากล่าวถึงคำว่า บุญ มักมีความหมายเป็น 2 นัย คือ นัยที่เป็นเหตุและนัยที่เป็นผล นัยที่เป็นเหตุ เช่น คำว่า "จะลาสิกขาออกไปทำบุญ" ในที่นี้ เน้นไปที่การกระทำความดีต่าง ๆ นัยที่สองซึ่งเป็นผล เช่นคำว่า "บุญนั้นเป็นชื่อของความสุข" ดังนั้น คำว่า "บุญ" ในพุทธปรัชญาจึงมีความหมายเป็น 2 นัย คือเป็นทั้งเหตุและเป็นทั้งผลอยู่ในคำเดียวกัน ขึ้นอยู่กับการใช้ หรืออาจจะกล่าวถึงบุญในแง่สภาวะของจิตก็ได้ คือ จิตใจที่ผ่องใสสะอาดก็จัดว่าเป็นบุญ

ส่วนในปรัชญาคริสต์ คำว่า บุญนั้น คือการศรัทธาต่อพระผู้เป็นเจ้า การเอาใจใส่ต่อพระองค์และเป็นพระหรรษทานที่ได้รับจากพระผู้เป็นเจ้า การใช้คำว่าบุญเน้นไปที่เหตุมากกว่าเน้นไปที่ผล แต่บุญของคริสตศาสนาก็มีความหมายทั้งสองอย่างเช่นเดียวกัน คือเป็นเหตุและผลด้วย แต่ในส่วนที่เป็นผลไม่ได้มาจากกิจกรรมหรือการกระทำของบุคคลเท่านั้น ผลเกิดมาจากพระทัยดีหรือความช่วยเหลือ (พระหรรษทาน) ของพระผู้เป็นเจ้าด้วย และเป้าหมายสำคัญของศาสนาคริสต์อยู่ที่ความสัมพันธ์กับพระผู้เป็นเจ้า



วิธีการทำบุญของทั้งฝ่ายพุทธศาสนาและคริสตศาสนา สามารถกล่าวได้ว่าคล้ายกัน จะต่างกันก็ตรงวิธีการปฏิบัติ วิธีการทำบุญของพุทธศาสนาเรียกว่า บุญกิริยาวัตถุ ซึ่งมี 3 อย่างบ้าง 10 อย่างบ้าง แต่เมื่อสงเคราะห์กันเข้าแล้ว ก็สามารถรวมลงได้ในบุญกิริยาวัตถุ 3 นั่นเอง คือ ทาน ศีล และภาวนา และอาจจะนำไปเปรียบเทียบกับการทำบุญของคริสตศาสนา ซึ่งมีวิธีการทำบุญอยู่ 3 ประการเช่นกันคือ

1. การแสดงความรักต่อเพื่อนมนุษย์ เทียบได้กับการให้ทาน

2. การรำพึงหรือศรัทธาต่อพระผู้เป็นเจ้า เทียบได้กับการภาวนา

3. ความเสียสละและถือตามพระบัญญัติเทียบได้กับการรักษาศีล เป็นต้น จึงกล่าวได้ว่า วิธีการทำบุญทั้งพุทธศาสนาและคริสตศาสนาคล้ายกันในบางส่วน และแตกต่างกันในบางส่วน ที่คล้ายกัน คือการให้ทานและรักษาศีลหรือรักษากฎบัญญัติ ส่วนที่ต่างกัน คือภาวนา ทั้งนี้ เพราะภาวนาในฝ่ายพุทธศาสนาหมายถึงการทำให้มีขึ้น เป็นขึ้น หรือการเจริญ โดยเน้นไปที่การฝึกอบรมจิตให้เกิดความสงบหรืออบรมปัญญาให้เกิดความรู้ความเข้าใจตามความเป็นจริง ดังที่กล่าวมาแล้ว ส่วนภาวนาในฝ่ายคริสตศาสนา หมายถึงการระลึกถึงหรือรำพึงถึงพระผู้เป็นเจ้าด้วยความศรัทธา โดยมุ่งหวังว่าตนจะทำความดีหรือให้พระผู้เป็นเจ้าทรงประทานความดีมาให้แก่ตน อาจจะมีส่วนคล้ายกับพุทธานุสติในฝ่ายพุทธศาสนา คือ การระลึกถึงพระพุทธเจ้า ส่วนคริสตศาสนาก็ระลึกถึงพระผู้เป็นเจ้าหรือพระเยซู

ส่วนวิธีการที่ก่อให้เกิดบุญนั้น พุทธศาสนากับคริสตศาสนาไม่เหมือนกัน ทั้งนี้ ก็เพราะว่าบุญในฝ่ายพุทธศาสนาจะเกิดขึ้นได้ บุคคลนั้น ๆ ต้องลงมือทำด้วยตนเอง ใครทำบุญย่อมได้บุญ ใครไม่ทำก็ไม่ได้ และจะได้บุญมากหรือน้อยก็ขึ้นอยู่กับปัจจัยอื่น ๆ ด้วย คือ บุคคล วัตถุและเจตนา องค์ประกอบทั้ง 3 ประการนี้ จะต้องพร้อมจึงจะได้บุญมาก ส่วนในฝ่ายคริสตศาสนา นอกจากตัว

เองจะลงมือทำแล้ว ยังต้องได้รับพระพรรษทาน คือน้ำพระทัยดีจากพระผู้เป็นเจ้าด้วย จึงจะได้บุญ ส่วนจะได้บุญมากหรือน้อย ก็ขึ้นอยู่กับความศรัทธาต่อพระผู้เป็นเจ้า ขึ้นอยู่กับการปฏิบัติตามพระบัญญัติ และขึ้นอยู่กับน้ำพระทัยของพระผู้เป็นเจ้า

ระดับของบุญ ในฝ่ายพุทธศาสนาไม่ได้แบ่งระดับของบุญไว้ เพราะบุญมีระดับเดียว คือ ระดับโลกิยะ จะแบ่งเฉพาะวิธีการปฏิบัติบางอย่างเท่านั้น เช่น การทำบุญด้วยการให้ทาน ก็จะแบ่งเป็นทานบารมี (ขั้นต่ำหรือขั้นธรรมดา) ทานอุปบารมี(ขั้นกลาง) ทานปรมัตถบารมี(ขั้นสูง) ส่วนศีลก็แบ่งเป็นศีล 5, ศีล 8, ศีล 10 หรือ ศีล 227 เป็นต้น ส่วนภาวนา ก็แบ่งเป็นสมถภาวนาและวิปัสสนาภาวนา แม้จะแบ่งวิธีการทำบุญออกเป็น 3 ลักษณะก็ตาม แต่พุทธศาสนาก็มักจะสอนให้ทำบุญแบบรวม ๆ ไม่นิยมแบ่งว่าให้ทำบุญด้วยการให้ทาน รักษาศีล หรือให้เจริญภาวนาอย่างใดอย่างหนึ่ง การทำบุญนั้นต้องทำบ่อย ๆ หรือทำด้วยความบริสุทธิ์ทั้งกาย ใจ เพราะการสั่งสมบุญนำความสุขมาให้และวิญญูชนย่อมสรรเสริญการทำบุญหรือการสร้างความดีทุกชนิดเช่นเดียวกัน ไม่ว่าจะทำบุญด้วยการให้ทาน รักษาศีล หรือเจริญภาวนาก็ตาม และวิธีการทำบุญทั้งสามอย่างนี้สามารถปฏิบัติไปได้พร้อม ๆ กัน ซึ่งสามารถเป็นเหตุเกื้อกูลกันได้ด้วย กล่าวคือต้องให้ทานเพื่อบรรเทาความโลภก่อน แล้วจึงรักษาศีลเพื่อบรรเทาโทสะ หลังจากนั้นจึงเจริญภาวนาเพื่อบรรเทาความเขลาหรือโมหะ ทั้งนี้ เพราะโลภะโทสะและโมหะเป็นรากเหง้าของความชั่ว ดังนั้นเมื่อต้องการทำความดีหรือทำบุญจึงต้องสละอกุศลธรรมเหล่านี้เสียก่อน และในกรณีที่มีการเลือกเฟ้นวิธีการทำบุญแบบใด ๆ จะต้องขึ้นอยู่กับบุคคลนั้น ๆ ด้วย ว่าจะมีกำลังหรือความสามารถทำได้เพียงใด ในการทำบุญทั้ง 3 อย่างนี้ การทำบุญด้วยเจริญภาวนา ถือว่าเป็นการกระทำที่ดีที่สุด เพราะเป็นปัจจัยให้บรรลุมรรคผลขั้นสูงในพระพุทธศาสนาได้

ในฝ่ายคริสตศาสนา ระดับของบุญก็ไม่ได้แบ่งไว้เช่นกัน เพียงแต่กล่าวว่าสำหรับบุคคลทั่วไปแล้ว การปฏิบัติตนตามบัญญัติของศาสนานับว่าเพียงพอสำหรับ



เอาตัวรอดไปสวรรค์ ส่วนผู้ที่ต้องการจะให้พระผู้เป็นเจ้าเห็นใจมากขึ้นเพื่อการเอาตัวรอดไปสวรรค์แน่นอนมากขึ้น ก็พึงปฏิบัติจริยธรรมระดับสูงขึ้นไป เรียกว่า ระดับกรรมฐาน ซึ่งในช่วงแรกจะต้องปฏิบัติสมณะ(Ascetism)เพื่อเข้าถึงปัสสนาการ(Contemplation) ต่อไปเป็นอันดับสุดท้าย จึงเห็นได้ว่า ระดับของบุญนั้นไม่ได้กล่าวไว้อย่างแน่นอนตายตัว ว่าทำบุญอย่างนี้แล้ว จะได้ผลเป็นอย่างนั้น... อย่างนี้... เพียงแต่กล่าวรวม ๆ ไปว่าจะต้องทำอย่างไรจึงได้บุญมาก หรือเพียงพอต่อการไปสู่ชีวิตนิรันดร์

ผลหรืออานิสงส์ของบุญ ในฝ่ายพุทธศาสนากล่าวถึงอานิสงส์ของบุญไว้มาก ซึ่งพอจะสรุปใจความได้ว่า บุญนั้นสามารถอำนวยประโยชน์ให้แก่บุคคลทั้งในโลกนี้โลกหน้า จนกระทั่งเป็นปัจจัยให้ถึงพระนิพพานได้ บุญทำให้เกิดแต่ความสวัสดีในที่ทุกสถานในกาลทุกเมื่อ เป็นปัจจัยให้บุคคลประสบแต่ความสุขความเจริญงอกงามไพบูลย์นานาประการ เป็นเหตุให้บุคคลได้สมบัติ 3 ประการ คือ มนุษย์สมบัติ สวรรค์สมบัติและนิพพานสมบัติ เป็นต้น

ผลของบุญในฝ่ายคริสตศาสนานั้น เน้นไปที่การได้ชีวิตนิรันดรในอาณาจักรแห่งพระผู้เป็นเจ้า อาณาจักรดังกล่าวมีอยู่แล้วบนโลกนี้ในรูปที่มองเห็นไม่ชัดเจน แต่จะสมบูรณ์ครบครันในวันสิ้นพิภพ อาณาจักรแห่งพระผู้เป็นเจ้านี้เป็นอาณาจักรสากลนิรันดร์ อาณาจักรแห่งความจริงและชีวิต อาณาจักรแห่งความศักดิ์สิทธิ์และพระหรรษทาน อาณาจักรแห่งความยุติธรรม แห่งความรักและสันติสุข เป็นต้น จึงกล่าวได้ว่าผลของบุญในฝ่ายคริสตศาสนานี้ คือ การได้ชีวิตที่เป็นสุขทั้งในโลกนี้และโลกหน้า ดังนั้น จึงมีผลคล้ายกันกับฝ่ายพุทธศาสนา

ในฝ่ายพุทธศาสนาและคริสตศาสนา บุคคลที่เป็นศาสนิกของทั้งสองฝ่ายมีความเชื่อในเรื่องบุญเช่นเดียวกัน โดยพุทธศาสนิกชนจะเชื่อในพระปัญญาการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า และปฏิบัติตามพระพุทธโอวาทนั้น ๆ จนกลายมาเป็นแบบ

แผนประเพณีและพิธีกรรมในทางศาสนาในที่สุด การปฏิบัติตามหลักคำสอน ก็เพราะเกิดความเชื่อว่าตนจะประสบความสุขในชีวิต ไม่ว่าจะในโลกนี้ หรือโลกหน้า ส่วนคริสตศาสนิกชนก็ได้ทำกิจกรรมต่าง ๆ ตามความศรัทธาของตนที่มีต่อพระผู้เป็นเจ้า ความเชื่อจะเกิดขึ้นมากหรือน้อย ขึ้นอยู่กับการประทานมาจากพระผู้เป็นเจ้าด้วย เพราะความเชื่อเป็นพรของพระผู้เป็นเจ้า ไม่ได้เกิดจากความสามารถของมนุษย์เอง หลักคำสอนและประเพณีต่าง ๆ ไม่ได้เป็นแต่เพียงอุดมคติ หรือหลักการเท่านั้น หากแต่เป็นการปฏิบัติ การแสดงออกด้วยกิจกรรมต่าง ๆ โดยเฉพาะในพิธีกรรมของศาสนา พิธีกรรมเหล่านี้ไม่ได้เป็นแต่เพียงการชุมนุมเพื่อสวดมนต์สักการะบูชาพระผู้เป็นเจ้า แต่เป็นการแสดงออกที่มีเนื้อหาและรูปแบบเฉพาะต่าง ๆ สอดคล้องกับชีวิตประจำวันของมนุษย์ พระผู้เป็นเจ้าทรงเป็นศูนย์กลางแห่งชีวิต และศูนย์กลางแห่งการแสดงออกของผู้ที่เชื่อในพิธีกรรม ซึ่งเป็นศีลศักดิ์สิทธิ์ พระผู้เป็นเจ้าทรงพบกับมนุษย์ประทานความรอดให้แก่ผู้ที่เชื่อ และปฏิบัติตามในศีลศักดิ์สิทธิ์นั้น ดังนั้น ศาสนิกทั้งของฝ่ายพุทธศาสนาและคริสตศาสนา จึงได้แสดงพฤติกรรมของตนตามความเชื่อและศรัทธาที่มีต่อองค์ศาสดา จะต่างกันอย่างเห็นได้ชัด คือ ในส่วนที่พุทธศาสนิกเกิดศรัทธาขึ้นมาเองเมื่อได้รับคำสั่งสอนแล้ว ส่วนศาสนิกของคริสตศาสนาต้องได้รับการบันดาลความเชื่อมาจากพระผู้เป็นเจ้าด้วย แต่ในการปฏิบัติหรือประกอบพิธีกรรมนั้นก็ดำเนินไปตามระเบียบแบบแผนซึ่งแต่ละศาสนาได้ปฏิบัติกันอยู่ ส่วนวิธีการปฏิบัติที่แตกต่างกันไปนั้น ก็ขึ้นอยู่กับหลักคำสอนในทางศาสนาแต่ละศาสนา แต่ศาสนิกทั้งสองฝ่าย ก็มีความเชื่อและปฏิบัติตามพิธีกรรมนั้น ๆ คล้ายกัน โดยสรุปก็คือศาสนิกทั้งฝ่ายพุทธศาสนาและคริสตศาสนาต่างมีความเชื่อต่อเรื่องบุญ หรือการทำความดีและผลแห่งความดีนั้น จึงได้ประกอบพิธีกรรมขึ้นตามความเชื่อของตน ๆ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยมีความเห็นว่า "บุญ" ในฝ่ายพระพุทธศาสนาและคริสตศาสนา มีความหมายที่คล้ายกันในบางส่วนและแตกต่างกันในบางส่วน ซึ่งความคล้ายคลึงและความแตกต่างเช่นนี้ เป็นสิ่งที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ เพราะรูปแบบของศาสนา หลักความเชื่อและคำสอนมีความแตกต่างกัน แม้ผู้วิจัยจะไม่ได้ศึกษาเรื่องบุญในเชิงเปรียบเทียบโดยตรง แต่เมื่อได้ทำการวิเคราะห์เรื่องบุญของทั้งสองฝ่ายนี้แล้ว ก็สามารถที่จะแสดงถึงประเด็นของความคล้ายคลึงและความแตกต่างได้ ดังที่กล่าวมา

ทรรศนะเรื่องบุญทั้งฝ่ายพุทธศาสนาและคริสตศาสนา มีแง่มุมที่พอจะพิจารณาให้เห็นความคล้ายคลึงและความแตกต่าง คือ คำว่าบุญในพระพุทธศาสนาหมายถึงการพัฒนาขึ้นหรือเจริญขึ้นแห่งดวงจิต เป็นจิตที่ปราศจากกิเลสครอบงำ บุญจะเกิดขึ้นในขณะที่จิตเสวยอารมณ์ในขณะที่เป็นชวนะจิต 7 ขณะ ในวิถีจิตครั้งหนึ่ง ๆ เมื่อจิตรับอารมณ์ถึงขั้นเกิดความรู้สึกศรัทธา เมตตา จาคะ เป็นต้น

ส่วนบุญในทรรศนะคริสตศาสนา คือ ความดี หรือพฤติกรรที่มนุษย์แสดงออกตรงกันข้ามกับบาปหรือความชั่วร้าย ซึ่งก็หมายถึงการที่มนุษย์ศรัทธารักและเชื่อฟังพระผู้เป็นเจ้า รวมทั้งแสดงออกด้วยการปฏิบัตินั่นเอง

วิธีการบำเพ็ญบุญ หรือวิธีการที่ก่อให้เกิดบุญรวมถึงอานิสงส์ของบุญในพุทธศาสนาและผลของบุญในคริสตศาสนา ได้กล่าวไว้แล้วว่ามีส่วนคล้ายกันหรือแตกต่างกันอย่างไร

ประเด็นที่น่าสนใจอีกเรื่องหนึ่ง ก็คือพฤติกรรมที่ศาสนิกชนทั้งสองฝ่ายได้แสดงออกต่อความเชื่อเรื่องบุญ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง วิธีการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ทั้งพระพุทธศาสนาและคริสตศาสนาต่าง ก็มีพิธีกรรมและมีวิธีการปฏิบัติในพิธีกรรมนั้น ๆ แตกต่างกันไปตามหลักการหรือตามหลักคำสอนของ แต่ละศาสนาหรือตามความเชื่อที่ได้เคยปฏิบัติกันมาจนเป็นประเพณีของตน ทั้งนี้เพราะคำสอน



ทางศาสนามาจากพื้นฐานความเชื่อหรือความศรัทธาที่ต่างกัน กล่าวคือพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประเภทอเทวนิยม ส่วนคริสตศาสนาเป็นศาสนาประเภทเอกเทวนิยม วิธีการทำบุญของพุทธศาสนาจัดไว้ในหมวด "บุญพิธี" ซึ่งมี 2 อย่าง คือ วิธีทำบุญงานมงคลและวิธีทำบุญงานอวมงคล ส่วนในศาสนาคริสต์ พิธีกรรมใหญ่ ๆ จัดไว้ในหมวดศีลศักดิ์สิทธิ์ 7 ประการ เป็นหลัก

ผู้วิจัยมีข้อคิดเห็นว่า พฤติกรรมที่ศาสนิกชนทั้งสองฝ่ายได้แสดงออกโดยผ่านกระบวนการทางพิธีกรรมเหล่านี้ อาจจะมีส่วนหนึ่งส่วนใดหรือพิธีกรรมใดที่พอจะทำความเข้าใจกันได้ หรือมีส่วนร่วมในลักษณะของมารยาททางสังคม เช่น การทำบุญขึ้นบ้านใหม่ การทำบุญงานมงคลสมรส หรือการทำบุญเกี่ยวกับพิธีศพ เป็นต้น ก็จะเป็นส่วนสำคัญในการที่จะอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์และสันติ ซึ่งบรรยากาศดังกล่าวนี้จะเกิดขึ้นได้ ศาสนิกชนของทั้งสองฝ่าย ควรหาความรู้และทำความเข้าใจเรื่องวิธีการทำบุญของทั้งสองฝ่ายให้เป็นที่เข้าใจดีพอ

ดังนั้น แนวทางสำหรับผู้ที่สนใจจะทำการศึกษาต่อในเรื่องนี้ ควรศึกษาลักษณะพิธีกรรม ความมุ่งหมายและลักษณะการปฏิบัติพิธีกรรมของแต่ละศาสนาให้ชัดเจนในแต่ละเรื่องที่สนใจ อันจะเป็นการช่วยส่งเสริมความเข้าใจอันดี ป้องกันข้อขัดแย้งที่อาจเกิดจากความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ซึ่งนับว่าจำเป็นและสำคัญยิ่งในสังคมปัจจุบัน

บรรณานุกรม

1. เอกสารปฐมภูมิ

ก. ฝ่ายพุทธ

ขุททกนิกาย ชาตก. มหาจุฬาเตปิฏกํ, เล่มที่ 28. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ม.ป.ป.

ขุททกนิกาย ปฏิสมฺภิทามคฺค. มหาจุฬาเตปิฏกํ, เล่มที่ 31. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ม.ป.ป.

ทีฆนิกาย มหาวคฺค. มหาจุฬาเตปิฏกํ, เล่มที่ 10. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ม.ป.ป.

มชฺฌิมนิกาย มูลปณฺณาสก. มหาจุฬาเตปิฏกํ, เล่มที่ 12. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ม.ป.ป.

สํยุตฺตนิกาย สคาถวคฺค. มหาจุฬาเตปิฏกํ, เล่มที่ 15. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ม.ป.ป.

องฺคุตฺตรนิกาย จตุกฺกนิปาต. มหาจุฬาเตปิฏกํ, เล่มที่ 21. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ม.ป.ป.

องฺคุตฺตรนิกาย ทสกนิปาต. มหาจุฬาเตปิฏกํ, เล่มที่ 24. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ม.ป.ป.

องฺคุตฺตรนิกาย ปญฺจกนิบาต. มหาจุฬาเตปิฏกํ, เล่มที่ 22. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ม.ป.ป.

องฺคุตฺตรนิกาย สตฺตกนิบาต. มหาจุฬาเตปิฏกํ, เล่มที่ 23. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ม.ป.ป.

องฺคุตฺตรนิกาย อฏฺฐกนิบาต. มหาจุฬาเตปิฏกํ, เล่มที่ 23. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ม.ป.ป.

องฺคุตฺตรนิกาย เอกนิบาต. มหาจุฬาเตปิฏกํ, เล่มที่ 20. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ม.ป.ป.

อภิธมฺมปิฏก วิภงฺค. มหาจุฬาเตปิฏกํ, เล่มที่ 35. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ม.ป.ป.

ข. ฝ่ายคริสต์

พระคริสตธรรมคัมภีร์. กรุงเทพมหานคร : สมาคมพระคริสตธรรมไทย, 1980.

2. เอกสารทุติยภูมิ

การศาสนา, กรม กระทรวงศึกษาธิการ. **ศาสนพิธี(ฉบับกรมการศาสนา).** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, 2528.



กีรติ บุญเจือ. **แก่นปรัชญายุคกลาง.** พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2527.

ความเข้าใจที่น่าสนระหว่างชาวคริสต์กับชาวพุทธ. อุบลราชธานี : ศูนย์อภิบาล-สัตบุรุษสำนักมิสซังคาทอลิก, ม.ป.ป.(อัดสำเนา)

เจริญ ไชยชนะ. **ประวัติศาสตร์ไทย 5 สมัย.** กรุงเทพมหานคร : เสริมวิทย์บรรณาคาร จัดพิมพ์, 2523.

ช. ไมตรีจิตต์. **คู่มือธรรมวิภาค.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เลี่ยงเชียง-จงเจริญ, ม.ป.ป.

ชาเลือง วุฒิจันทร์และคณะ. **ศาสนพิธี(คู่มือทำบุญบำเพ็ญกุศลสำหรับพุทธศาสนิกชน).** กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเอกลักษณของชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2526.

ชัยวัฒน์ อัตพัฒน์. **หลักพุทธศาสนา.** กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2525.

เทพรัตนราชสุดา, สมเด็จพระ. **ทศบารมีในพุทธศาสนาเถรวาท.** กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2525.

เทพสิทธิมุนี, พระ(โชดก ป.ธ. 9). **บุญจัดสรร.** กรุงเทพมหานคร : คณะศิษยานุศิษย์, 2530.

ทวีศักดิ์ ญาณประทีป, รศ. พจนานุกรม(ฉบับเฉลิมพระเกียรติ พุทธศักราช 2530). พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : วัฒนาพานิช, 2531.

ธรรมธีรราชมหามุนี, พระ(โชดก ญาณสิทธิ ป.ธ. 9). ทาง 7 สาย. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร : การพิมพ์พระนคร, 2533.

ธรรมธีรราชมหามุนี, พระ(วิลาศ ญาณวโร ป.ธ.9). ภูมิวิลาสินี. กรุงเทพมหานคร : พระสังฆาธิการเขตยานนาวา-สาธร จัดพิมพ์, 2535.

บาปและความรอด. ("ตำราศาสนศาสตร์," อันดับ 2). เชียงใหม่ : วิทยาลัยพระคริสตธรรมแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย, 1963.

บานทิพย์ ศุภนคร. "ปัญหาความชั่วร้ายในปรัชญาคริสต์", วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต. ภาควิชาปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517.

ปิ่น มุทุกันต์. พ.อ. คำบรรยายพุทธศาสตร์(ฉบับฉลอง 25 พุทธศตวรรษ) ภาคที่ 1. กรุงเทพมหานคร : คลังวิทยา, 2507

________. คำบรรยายพุทธศาสตร์ (ฉบับฉลอง 25 พุทธศตวรรษ) ภาคที่ 3. กรุงเทพมหานคร : คลังวิทยา, 2527.

พุทธทาส ภิกขุ. ใจความแห่งคริสตธรรมเท่าที่พุทธบริษัทควรทราบ. สุราษฎร์ธานี : ธรรมทานมูลนิธิ, 2528.

________.โอสาเรตัพพธรรม. สุราษฎร์ธานี : ธรรมทานมูลนิธิ, 2527.



พระธรรมกาย, มูลนิธิ. มงคลชีวิต(ฉบับนิทรรศการทางก้าวหน้า). กรุงเทพมหานคร : ชมรมพุทธศาสตร์ 9 สถาบัน, 2528.

มหามกุฏราชวิทยาลัย, มูลนิธิ. พระธัมมปทัฏฐกถา แปล ภาค 1. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2526.

________. พระธัมมปทัฏฐกถา แปล ภาค 3. พิมพ์ครั้งที่ 14. กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2532.

________. พระธัมมปทัฏฐกถา แปล ภาค 5. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2527.

________. พระธัมมปทัฏฐกถา แปล ภาค 6. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2534.

________. มังคลัตถทีปนี แปล ภาค 1. พิมพ์ครั้งที่10. กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2532.

________. มังคลัตถทีปนี แปล เล่ม 3. พิมพ์ครั้งที่ 15. กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2531.

________. วิสุทธิมรรค แปล ภาค 1 ตอน 1. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2532.

________. วิสุทธิมรรค แปล ภาค 2 ตอน 2. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2528.

________. อภิธัมมัตถสังคหบาลีและอภิธัมมัตถวิภาวินีฎีกา ฉบับแปลเป็นไทย. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2526.

มนต์ ทองฉัตร. 4 ศาสนาสำคัญของโลกปัจจุบัน. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, 2520.

ราชวรมุนี, พระ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). พจนานุกรมพุทธศาสตร์(ฉบับประมวลธรรม). กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2528.

________. พจนานุกรมพุทธศาสน์(ฉบับประมวลศัพท์). กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2528.

________. พุทธธรรม(ฉบับปรับปรุงและขยายความ). พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2529.

ราชวิสุทธิกวี, พระ (พิจิตร ฐิตวณฺโณ). กฎแห่งกรรม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เลี่ยงเชียง, 2532.

วชิรญาณวโรรส,สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยา. พุทธศาสนสุภาษิต เล่ม 1. พิมพ์ครั้งที่ 28. กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2526.

วศิน อินทสระ. จริยศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : บรรณาคาร, 2518.

________. สาระสำคัญแห่งมงคล 38 เล่ม 1. กรุงเทพมหานคร : บรรณาคาร, 2514.



________. สาระสำคัญแห่งมงคล 38 เล่ม 2. กรุงเทพมหานคร : บรรณาคาร, 2515.

วิจิตร สมบัติบริบูรณ์. เบญจศีล-เบญจธรรม . กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิธนาคารกรุงเทพ, 2534.

ศรีวิสุทธิโสภณ, พระ. ภาวนาทีปนี. ชลบุรี : คณะศิษยานุศิษย์ พิมพ์ถวายในวาระฉลองชนมายุครบ 5 รอบ พระอาจารย์ภัททันตะ อาสภเถระ ธัมมาจริยะ, 2514.

ศูนย์อภิบาลเยาวชน. หนทางสวรรค์ เล่ม 3. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อัสสัมชัญ, 2529.

สมจิต รัตนจันทร์, นาวาเอก. บุญ บาป กุศล อกุศล สันโดษ อสันโดษ. กรุงเทพมหานคร : คณะกรรมการอำนายการจัดงานเฉลิมพระเกียรติ ร. 9, 2530.

สุเมธ เมธาวิทยากูล. ศาสนาเปรียบเทียบ. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, 2525.

________. สังกัปพิธีกรรม. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, 2532.

เสฐียรพงษ์ วรรณปก. พุทธจริยาวัตร(พากย์ไทย-อังกฤษ). กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์ พริ้นติ้ง กรุ๊พ, 2531.

เสฐียร พันธรังษี. **ศาสนาเปรียบเทียบ เล่ม 2.** พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร : แพร่พิทยา, 2527.

เสรี พงศ์พิศ. **ศาสนาคริสต์.** กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2531.

องค์การศึกษา. **ศาสนพิธี เล่ม 1.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, 2503.

________. **ศาสนพิธี เล่ม 2.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, 2505.

อารยัน (นามปากกา). **กฎแห่งกรรม.** กรุงเทพมหานคร : อำนวยศาส์น, 2527.

ประวัติผู้วิจัย

พระมหาเอกนรินทร์ เอกนโร (วงษ์ขันธ์) เกิดวันที่ 22 มิถุนายน พ.ศ. 2502 ที่บ้านนิคมเขต 8 ต.นิคมพัฒนา อ.ขุขันธ์ จ.ศรีสะเกษ จบการศึกษาพุทธศาสตรบัณฑิต(เกียรตินิยมอันดับ 2)จากมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ เมื่อปีการศึกษา 2528, จบการศึกษา ศึกษาศาสตรบัณฑิต (บริหารการศึกษา) จากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช รุ่นที่ 10 และสอบได้เปรียญธรรม 4 ประโยค จากสำนักเรียนวัดปทุมคงคา กรุงเทพมหานคร ปัจจุบันเป็นครูสอนพระปริยัติธรรมวัดบางนาใน เขตพระโขนง กรุงเทพมหานคร เข้าศึกษาต่อชั้นปริญญาโท ที่บัณฑิตวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ เมื่อวันที่ 15 มิถุนายน 2531.